

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

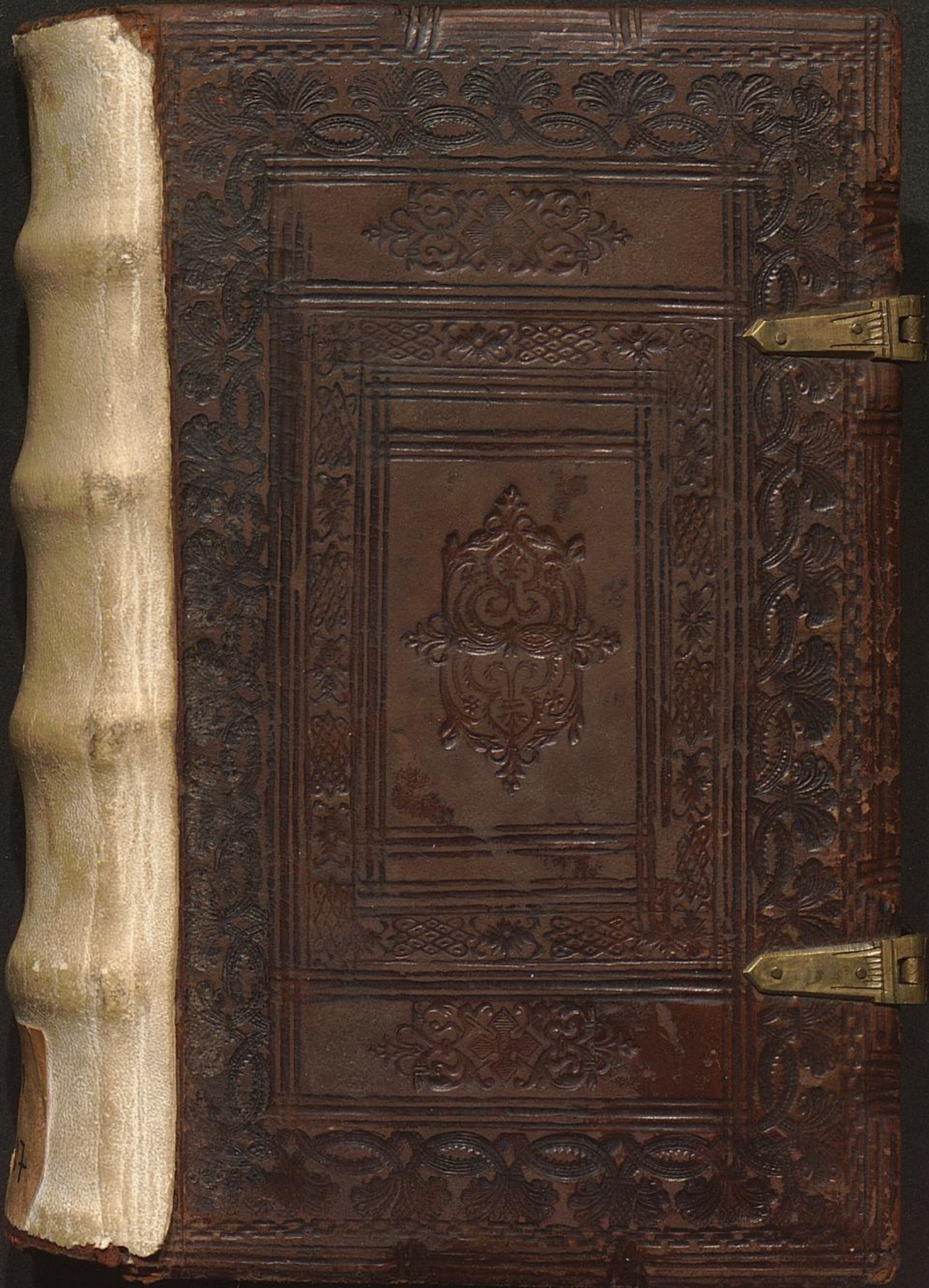
Universitätsbibliothek Paderborn

**Iudicii vniuersitatis Et Cleri Coloniensis, aduersus
calumnias Philippi Melanthonis, Martini Buceri,
Oldendorpij, & eorum asseclarum, defensio**

Billick, Eberhard

Parisiis, 1545

urn:nbn:de:hbz:466:1-29474

Th. 1007

F V
M.

¶ Iudicii vniuer-

SITATIS ET CLERI
Coloniensis, aduersus calumnias Philippi
Melanthonis, Martini Buceri, Oldendor-
pji, & eorum asseclarum, defensio: cum di-
ligenti explicatione materiarum contro-
uersarum. Authore F. Euerhardo Billick,
Theologo, fratrum Carmelitici instituti,
per inferiorem Germaniam
Prouinciale.

Non est in ore eorum veritas, Cor eorum vanum est,
Sepulchrum patens est guttur eorum, Linguis suis dolose
agebant, Iudica illos Deus.

PARISIIS,

Apud Poncetum le Preux, sub insigni
Lupi, è regione Mathurinorum.

1545.

AMPLISSIMIS CLARISSIMISQUE VIRIS CONSULIBVS TO-

tiq̄ue Senatui inclytæ vrbis Coloniae Agrippinæ,
F. Euerhardus Billick, Theologus, fratrum
Carmelitarum inferioris Germaniæ
Prouincialis, in Domino
salutem & pacem:

I viueret hodie perambularétq; sicut olim
Prouincias Euāgelij docendi gratia, Pau-
lus ille doctor gentium in fide & veritate
prædicās, absentes vero epistolis datis eru-
diens, atque huc ad vos vestrumq̄e popu-
lum ampliss. viri, pro sollicitudine quā er-
ga omnes Christi Ecclesias gerebat scripturus, vellet flu-
ctuantibus vbique ferè omnibus, vos in religione & officio
sacrosanctæ fidei nostræ ad Deum epistola aliqua cōtine-
re, præceptionibûsq̄e ecclesiasticis instituere, audita hac,
quæ nunc toti orbi perspecta est, in eadem Christi fide ve-
stra constantia, non alio profecto, nec inferiori vos digna-
retur encomio, quàm quò Romanos suos in epistolæ illius
exordio celebrat, ita scribens: Gratias ago Deo meo pro
omnibus vobis, quia fides vestra annuntiat in vniuerso
mundo. idq̄e vt opinor tanto potiori per hanc tempesti-
tem vestro merito, quanto præ Romanis quibus omniâ
modo in trāquillo sunt, fidei calore aduersus vndique cir-
cularantes, insidiantesq̄e hæreticos omnia vestra studia,
omnesq̄e curas huc potissimum cōuertitis, quo vobis ve-
strisq̄e ciuibus maneat auita illa, & prisca Ecclesiæ catho-
licæ fides omnibus modis illabefactata, sic cōsultis in me-
dium, sic curatis, sic obitis omnia, sic populi multitudinem
pro rostris frequenter in concionem vocatam, de Cæsara-
re Maiestatis voluntate, propositis eiusdem edictis faci-
tis certiotem. Sic populum eundem autoritate, pruden-
tiaq̄e vestra, in officio retinetis: respicientibus, siue incolis,
siue peregrinis in eiusdem fidei catholicæ societate vo-
biscum permanere, nouasq̄e turbas molientibus, ciuitate,
immunitateq̄e omni interdicitis. Sic submissos & cunicu-

EPISTOLA

lis rem agentes, exteros predicantes, nō probatos, vt oportet abarceatis. Sic quod S. Petri, sancti Iacobi, sancti Mauricij, & quam Lysekirchem vocat, Ecclesie parochiales nuper factum probe meminerunt, verisimilem aliquam hereseos suspicionē de se prabentes, à concionibus statim submouetis. Sic hæretica tabe venenatos aduersariorum libros, vnde ferè solent etiam pij minus aduersus hæresim instructi toxicum haurire, neque cudi in ciuitate vestra, neque diuendi, graui transgressoribus indicta multa permittitis. Sic occulta insidiatorum cōuenticula, quibus sanctissimis pietatis vestre conatibus clam obuiari posset, magna solertia vestigatis, disciscitisq; , ne qua Catilinaria cōspiratio alicunde in supremam Reipublice vestre perniciem erumpat. Sic Clerum ipsum (quod vix fiat cuiquam credibile) veteris Religionis conseruandæ studio antegeditis, eumque sui admonetis officij. Sic publicis ad Deum & sanctos eius, supplicationibus pacem & tranquillitatem iubetis Ecclesie pascere. Quam vos arbitror animorū integritatem atque constantiam vna cū fide ipsa, ab vberibus penè maternis, singulari Dei beneficio suxisse. Neq; enim noua sunt aut nupera hæc pietatis vestre studia. Ita enim & maiores vestri, viri grauissimi prudentissimique, de re publica Christiana præclare semper meriti sunt. Testatur hoc prisca pietatis infinita ferè monimēta, ad nostram vsque ætatem tota vrbe perdurantia: sed cum primis Synodus illa Agrippinēsis, omnium totius Belgicæ & Aquitanicæ, primæ quoque & secūdæ Germaniæ episcoporum, sub Imperatore Cōstantio, ante annos circiter mille ductos, maioribus vestris procurantibus promouentibusque, vt in Synodi ipsius actis aliisque probatis historiis proditum est, congregata aduersus impium Euphratan, pseudoepiscopum, hereseos Ariane labe contaminatum, qui in deitatem domini ac Dei nostri Iesu Christi, veritus non erat blasphemare. In qua tum fides, constantia, & prudentia maiorum vestrorum insigniter enituit. Fides in confessione sanctissimi Trinitatis, & eius doctrinæ quam à maioribus acceptam, sancta synodus Nicæna, sub Constantino magno, Cōstantij patre nuper asseruerat. Constantiæ erat quod non sunt passi, ab eo qui non modo episcopali au-

thoritate,

thoritate, verumetiam Cæsaris eadem labe infecti consensu fulciebatur, se transferri in aliud Euangelium, aut religionem aliam quam catholica Ecclesia probaret. Prudentiæ vero, quod gliscenti malo, censuerunt in tempore occurrendum esse, legitima synodo, quam & datis ad vicinos episcopos literis, impetrarunt, Pulchrum sanè fuit exemplum istud, æternæque memoria dignum. Sed & populus Romanus per eam tempestatem simile pietatis suæ specimen ædidit. Cum relegasset enim Constantius Liberium Romanum pontificem, conatibus suis fortiter obstitentem, apud Thracas in exilium, surrogassetque in eius locum Felicem, Catholicum quidem & orthodoxum incorruptæ fidei virum, ignaum tamen, ut qui familiariter cum Arianis conuersaretur, nec vitaret, quos oppugnare debuerat: nemo omnium ciuium Romanorum in Ecclesiam in qua ille esset, ingrediebatur, ita ut perpetuo, se in Ecclesia solū conspiceret. Quod cum imperatori nunciatum fuisset, Matronis Romanis pro reditu Liberij supplicantibus, reuocatus est ab exilio, his legibus, ut Felice socio in pontificatu vteretur: quod ipsum quoque Deo dilecti populi clamor auertit. Statim enim sublatis vocibus exclamarunt: Vnus deus, vnus Christus, vnus pastor & episcopus. Quibus auditis cessit Constantius pietati, quā opprimere non poterat, restitutusque est Liberius. Felix verò nulla hæresi, sed cōuersione sola pollutus, cedere alio cogebatur: adeo exhorruit prisca illa fidei integritas, nō hereticos modo, verum eos etiā, quos hæretica conuersatio polluisset. Possent de hoc Samosatenorū & Edeffenorū ciuiū nō inferiora gesta commemorare, qui præfectis sibi Arianis episcopis, se ab eorū omnibus cōmerciis, haud secus ac à lupis, vnanimiter subtraxerunt: atque interim nihilominus quæ boni pastoris erant, ipsæ inter se oues diligenter exquebantur. Sed hæc aliās. Romanā prædicasse in fide cōstantiam, quorum estis progenies, in præsens sufficiat. Si quam habuit enim Roma post Christi receptam fidem, sua maiestate & laude dignam Coloniam, in quā & gentem & religionem apostolicam transfunderet, vos profecto, vos eratis, qui studueritis semper nulla in re vnquā à progenitorum virtute degenerare. Testes sunt vobis multorū summorū pōtificum,

A iij & hu.

EPISTOLA

& huius quoque Pauli tertij planè apostolicæ de hoc literæ, Testis est & Imperator, vt gloriosissimus, ita piissimus Carolus Quintus. Præcipue verò, pignus illud singulare & vnicum, quo solo rata sunt vobis quæ rata inuiolataque habere publico consensu decreueritis: Sigillū (inquam) vestrum primarium, referens ipsum apostolorum principem Petrum, cū inscriptione circulari. S. Colonia, sanctæ Romanæ Ecclesiæ fidelis filia. Digna prorsus vestra fide inscriptio, Multæ & magnæ in Germaniis vrbes, episcopis suis reclamantibus, vltro concesserunt in sectas: vos imminentes impendentisque sectarios auersamini. Illæ nec retinentur in religione; vos nulla fraude, nullaque persuasione abduci vos sinitis. Quâtis insidiis hoc hominum genus vos circūuenire fategerit, non est mihi in præsens scribere tutum, sed tamen qui vel parum nouerunt astus, vigilias, solertiam, & curas aduersariorum, possunt qualemcunque eius rei cōiecturam facere. Atque inter hæc quod circumspectum, quod pium, quod prudentem decet Magistratum, & fidem custodistis vestram, & omnium gentium commerciis in rebus ciuilibus estis vsi, tantum cauisistis, ne contagionem religio acciperet. Laudatur Spartani, quod in suam ciuitatem peregrinas merces, soli voluptati natas, quibus effœminarentur ciues, non sinebant inuehi: ob hæc legem Lycurgum suum laudibus in cælum vsque attollit. Quanto vos verò maiori laude digni censeamini, qui ne quid corruptionis animorum & fidei, ciuitati vestræ inueheretur, prudentius multò cauetis. Quos nō seruastis in religionis officio ciues? Vnū sutripuerunt vobis fraterculum, quem excusso Monachali sago, pulchra reformatione, lepidæ Byrsæ alligarunt. Egregiam verò laudem & spolia ampla tulerunt, Quos admisistis animarū corruptores? Aut vbi syncerius verbum Dei prædicatur? Vbi maior ad ipsum audiendum populi frequentia cōspicitur? Vbi minus opus est stipe conducere auditores, aut pragmaticos, qui declamatoribus adplaudant? Vbi plus pietatis, minusque viget superstitionis? Vbi liberalior in pauperes elemosynarum largitio? Nec hîc peculatorū arculæ, quas præpostera pietate in fraudem tam donate volentiū, quàm egentium extexerunt, pauperes à stipe abigunt, Nō vetatur inops in opulentiorem

fentioſiorem ſpectare: Non opulentus pauperi pro ſua deuotione ſtipem, aut alioqui peritura eſculenta pro ſua deuotione largiri. Hic vox illa Chriſti exauditur, Omni petenti te tribue. Felices pauperes quibus vrbs tota, quàm late patet pro xenodochio eit. Felix populus, cui & pietatis, & ciuiliū rerum eſtis authores. Felix Clerus, veſtrum patrociniū naſtus. Mirentur alij vrbs amplitudinem, magnificas ciuium ædes, opificū cõtubernia, præclarum Rheni litus, porticus, fora, mœnia, turres. Ego pietatem veſtrã mirabor: hæc eſt æterna laude celebrãda: quam ſi viderent hodie Baſilius ille magnus, Nazianzenus, Chryſoſt. Hiero, aliique ſancti patres, vere pietatis encomiaſte, velut aggerem hæreticis obieſtam, quibus non attollerent præconiis: quibus non ducerent laudibus dignam? Sic eſtis inter laudatos laudatiſſimi, inter religioſos religioſiſſimi, inter prudentes prudentiſſimi, inter conſtantes conſtantiſſimi. Proinde viri clariſſimi, non eſt vt frigidus laudator rebus iſtis quæ toti orbi modo perſpectiores ſunt, quàm vt clarioreſ à me reddi poſſint, diutius immorer. Bene vobis precantur idcirco quotquot vſpiciam ſunt terrarum Catholice pietatis ſtudioſi, Deo pro vobis gratias agentes: In vos tanquam in ſuam metropolim ſuſpiciūt vicina quæque oppida. nec illa modò, ſed & plures Germaniæ vrbes, in quibus noua iam hæreſeos tyrannide, ciues, velut in Babylone captiui opprimuntur, qui ſtantibus vobis ſperant aliquando meliora: labentibus (quod Deus auertat) actum de religione putabunt. Publica Germaniæ ſalus veſtram in fide conſtantiam requirit: quæ ſicut optimos quoſque, vel retinet in fide, vel bene ſperare iubet, ſic hæreſiarchis illis hominum ſeducatoribus, metum incutit & formidinem. ſciunt quàm fragiles & infirmæ ſint eis ſuæ res, ſciunt nondum confirmatam ſibi quam inuaſerunt tyrãnidem, turrim Babel, omnium confuſionum parentem, conſtruere ſe experiuntur. Veretur ne perſentiſcant Principes, Magiſtratus, & populi ſua tantum eſſe commẽta, quæ pro ſyncero verbo Dei illis hætenus venditarunt, verentur ne ſpecioſis illis titulis quibus ſua ornât, detractis, appareant eorū fraudes, ſophiſtica, & impoſturæ, quibus homines dementarūt. Ridicule nimis que inepte iactant, grandioribus que literis

A iiij   ſibi

EPISTOLA

sibi inscribunt: Verbum domini manet in aeternum, quasi hoc quadrare possit in ipsorum doctrinam, qua nihil incostantius esse, nihil æque cum verbo Dei pugnare, ante hoc biennium insignis vrbis vestrae Academia & Clerus, breuissima iudicij sui methodo, perspicuum fecerunt, idque in vno tantu libello, quæ ad vos Bucerus tanquã probatissimum transmiserat, expendendo diiudicandoque: vnde conicere licet, quales sint eorũ libri reliqui. Quod quidẽ iudicium Philippus Melãtho, Martinus Bucerus, & Iohannes Osiandorpius grauitè infectati, expugnare non potuerunt. Quod ipsi vos facile diiudicabitis, lecta tantum hac nostra defensione: quã vobis ob præcipua vestra in Christianam religionem merita, vt æquum erat, ab indigena fieri, volui nuncupare. Vbi primum aduersus nouas & veteres hæreses, conditionẽ explico, in qua homo nascitur. Deinde quid conferat ei regeneratio in Christum. De potentia quoque & impotentia nature humanæ ante & post regenerationẽ. Quibus subieci inquisitionem de efficacia baptismi aduersariorum, in fide ecclesiæ non baptizantium: quam illi quidem nunquã dissoluẽt, nisi caput damnẽt & alpha suarum assertionum. Sic enim exorsus est Lutherus primum suum dogma: Hæretica est, sed visitata sententiã: Sacramenta nouæ legis dare gratiam ex opere operato. Satis magnã stragem edo, si hac inquisitione arcem illã expugnaero. Accessit postremo, catholica assertio de veneratione & inuocatione sanctorum: quam tamen libro secundo animus est latius prosequi, cum cæteris quæ non poterant volumine vno compræhendi. Nullum obiicio hic aduersariis auctorem, qui non ante annos mille scripserit, quo vel sic appareat doctrinæ nostræ antiquitas. Quod si & eos qui ab annis mille ad hanc vsque ætatem scripserunt contra ipsos in aciem statuere voluissẽm, vix oculis exercitum tantum potuissent submittere. Tandem igitur amplissimi clarissimi- que viri, ne sperate de nobis aliud, quàm quod fidem, pietatem, constantiamque vestram deceat: prodeant qui volent in certamen, non experientur ignauos pro fide, pro aris, pro patria pietate milites. Terga non dabimus, sicut abnegatores quidam Christi & ecclesiæ eius, sed frontem, obiiciemus ipsam, in petra Christo duratam, cui innixi nõ timemus

timemus ne inferorum quidem portas. Deus opt. Max. vos vestrumque populum, ac totā ciuitatem in sacrosancta sua fide, veterique pietate & religione ad nominis sui splendorem in perpetuum conseruet.

Valete, xvi. Calend. Aprilis. Anno 1545.

IVDICII VNIVERSITATIS ET CLERI COLONIENSIS, AD-

uersus calumnias Philippi Melanthonis, Martini Buceri, Oldendorpü, & eorum asseclorum, defensio, cum diligenti explicatione materiarum controuersarum.

MAIORES nostri, quorum studio, diligentia & labore ecclesia sancta catholica à Christo fundata, ab apostolis verò plantata hucusque propagata est atq; in fide retenta, quoties hæresim aliquam dolo serpentis antiqui in ecclesiā irrepisse animaduertunt, arrepto statim gladio spiritus, quod est verbum dei, pro castris fidelium, pro domo Dei & ipsius legibus sese murū atq; vallū aduersariis obicere nō dubitabāt: nihil enim tā indignū pietate sua censēbāt, quā pietatē ipsam nō protinus tueri ac defendere: memores illius quod tā strenua, tāque graui obstinatione doctor ille gētū in fide & veritate apostolus Paulus extremo cursus sui tēpore à Timotheo suo exigit, scribens in epistola posteriori: Testificor corā deo, & Iesu Christo, qui iudicaturus est viuos & mortuos, per aduentū ipsius, & regnū eius, prædica verbū, in sta opportunē, importunē, argue, obsecra, increpa, in oī patientia & doctrina: erit enim tēpus cū sanā doctrinā non sustinebūt, sed ad sua desideria coaceruabūt sibi magistros pruriētes auribus, & à veritate quidē auditū auertēt, ad fabulas autē cōuertētur: Tu verò vigila, in oībus labora, opus fac Euāgelistę &c. quę pfecto tremēda est obstatio, si nō parū est admoneri per omnipotentem Deum, per filiū eius dominum Iesum Christum, per iudicium & regnū eius &c. quæ omnia Apostolus pro grege

grege dominico sollicitus Timotheo, quē successorem designauerat cogitanda proponit. Nimirum intelligebant patres illi iam ad se, qui ita Timotheo succedere debebant sicut ille Paulo, obtestationem illam pertinere, sibi que dictum, & eorū singulis, Testificor coram Deo, & Iesu Christo, qui iudicaturus est viuos & mortuos, prædica, inquit, argue, &c. potissimum vero vbi cernerēt adesse tempus de quo ibidem prædixerat, quando sanam doctrinam nō sustinerent homines. Nihil enim æque iuuat conatus hereticorum atque negligentia & taciturnitas, eorum, ad quos pertinet & vera docere, & doctrinam aduersus oppugnatores sedulo tueri. Ad quorum exemplū cum celeberrima Academia, & Clerus Agrippinensis Coloniae, eodem quo Patres illi consilio, volentes venienti occurrere morbo, Iudicium suum plane orthodoxum atque catholicū, tam simpliciter quā Christianissimè pronunciaissent, aduersus libellum Martini Buceri, non magnum quidem, sed tamen infandis hæresibus respersum, quem pro defensione vocationis suæ ad Bonnam, doctrinæque ibidē prædicatæ euulgauerat. Mox quidam veritatis & sanæ doctrinæ secundum apostolicum vaticinium prorsus impatientes, vbi errorem suum agnoscere & emendare debuerant, in furorē versi, Iudicium illud quod tanquam morbo pharmacum erat adhibitum, omnium conuictorum genere dilacerare, insectarique sunt adorti. In quibus fuerunt Philippus Melanthon, Martinus Bucerus, Iohannes Oldendorpius, Ioannes Draconites, Iohannes Meynertzhagius, olim Fræciscanus, nūc Casarius, alienorum scriptorum supplicator: & nescio qui alij prurientium aurium magistri. Obtinēt autem primas Bucerus & Melanthon: quorum hic rhetoricatur magis quā rem attingat, ille nihil aliud quā sophisticatur, ceteri sicut catuli solent, Molossis suis collatrant tantummodo. Ob id risu nobis & miseratione digniores visi, quā confutatione. Quāquam autem poteramus latratus eorum omnium aure surda præterire, ac contemnere, & non dignari rabiosos & insanos scriptores vllō responso, maxime cū sit cuius vel mediocriter in sacris versato luce magis perspicuum, eos rodere Iudicium illud, non conuellerē, aut expugnare, atque adeo nullam respōdendi necessi-

gatem nobis imponere. Tamen ne videantur sibi, tot latri-
tibus aliquid praestitisse, aut longius progrediatur non re-
tusa impietas, non inutile putavi futurum, vt & iudicium
illud à calumniis perfidorum vindicaretur, & vera ortho-
doxaque Ecclesie fides hoc ipso iudicio exposita, pluribus
assereretur, defendereturque. Caterum diu speraueram do-
ctum aliquem, qui nullis negotiis impediretur, quales ha-
bet Colonia plurimos (qui si vellēt, possent facillime quod
res exigere videtur, praestare) vltro hoc operę assumptu-
rū, dignisque modis, & hæreticos homines, & causam Ec-
clesiæ tractaturum. Quando autem elapso iam integro an-
no, neminem videam qui prodeat, aut velit cum impuden-
tibus & mēdaciis impostoribus agere, aut sentinam hanc
exhaurire, ipse tandem, licet frequentius cogerer domi ab-
esse, assiduisque insuper occupationibus grauarer, rem in-
uocato Deo, sum aggressus. Quod mihi licere ob id existi-
mo, quod simul concilio Delectorum, qui Iudicium oppu-
gnatum conscripserunt, admotus fuerim, consiliorum eo-
rum omnium particeps.

Nec arbitreris optime lector, me conflictum hunc mo-
lestum sanè & insuauem, aliam ob causam assumere, nisi
pro Christi gloria illustranda, pro domo eius quæ est Ec-
clesia, in qua viuuit, regnat & imperat, & domus eius the-
sauris, quæ sunt salutarifera Christi sacramēta, doctrina item
caelestis præceptorum, & credendorum, traditiones Apo-
stolicæ, sacri Canonis, cæremoniæ & cultus Dei, quæ om-
nia aduersarij diripere certant, ab iniuria perfidorum vin-
dicandis, pro salute animarum omnium, ad confirmandos
animos piorum, ad stabiliedos pedes lubriciter nutatium,
reuocandósque ab errore, quos heretici misere seduxerūt.
Quæ solę & certę causæ, (quidlibet etiã de nobis homines
maleuoli calumniaturi sint) me ad scribendum impulerūt.
Nec expecto pro hoc labore præmium ab hominibus
vllum, non pecunias, non honores, nō gloriolas vanas: sed
tātum non leuia pericula, multum laborum & sumptuum,
inuidiam malorū, calumnias, maledictiones, obretractio-
nes, quæ omnia propter eum qui dixit, & pater meus qui
est in cælis reddet vobis. & perfero libenter, & cōtemno.
Et ne nomen quidem adscripsissem, cōtentus Deo nos esse
cognitos,

*Propositū
authenti.*

cognitos, si licuisset absque praua suspitione reticere, & non vsque adeo aduersarij calumniarentur, nos timere lucem, quærere tenebras, subterfugere certamen, & metus, scilicet esse, non humilitatis, quod à nominum ostentatione abstinemus: Cum simus monachi, non gloriosi iherosolimitani: Christiani, non sophista: veritatis, non vanitatis sectatores, & in eum intenti, qui suos cognoscit, & vocat ex nomine, qui dixit: Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in libro vitæ, cui soli cupimus operam nostram cum primis commendatam. Si non meretur hic animus reprehensionem, si studium istud pium est & Christiano homine dignum, si sunt damnatae & perniciosæ hæreses quas impugno, denique si per nouitia ista dogmata, Ecclesia grauius periclitatur, faue Christiane & pie lector, conatibus meis, & noli aut odiose criminari, aut temere iudicare, quæ vel non intelligis, vel palato tuo desipiunt. Non est enim cuius homini idem sapor. Suauis est plurimis panis mendacij: quem noli à nobis expectare, nec enim porrigimus, sed tantum veritatem, malis quidem & perueris hominibus amarum, at bonis lacte & melle suauiore, autoque & topazio chariorem.

*ad hunc
libri.*

Primum igitur statuemus iudicium ipsum, quod succinctas quidem & breues, sed verissimas sententias continet. Cui mox aduersariorum responsionem supponemus, quo veritas per contradictiones clarius cognoscatur & eluceat. Quæ utrisque, extra causam dicuntur, qualia sunt in Philippo plurima parerga, aut sunt eiusmodi quæ æque à nobis dici poterant, ut nihil faciant contra nos, non fuit visum operæpretium inserere. Sed ea tantum quæ ad præsentem controuersiam proprie pertinent, in quibus sese obiciunt nobis. Tantum in Philippo responsionis ordinem transposuimus, quod necesse erat facere ut suo quæque contradictiones loco statuerentur. Philippus enim, ut non sequitur iudicij, quod oppugnandum susceperat, ordinem, ita nullum ordinem seruat: studiosè ut opinor, videlicet, ne lector responsionem facile conferat cum iudicio. Ita solent gladiatores quando non feriunt, edere spectacula quadam, & huc illuc gladios artificiosè sine verberibus circurotare. Bucerus maiore vafricie, quo & plebem facilius seduceret, peritioribusque

rioribusque imponeret, & nobis plus faceret negotij, lingua Theutonica, promissa responsione Latina, scripsit: quã diu vt redderet expectauimus, sed incassum, suo more fefellit nos. Ita factum est vt non potuerimus eius responsionem confutare, nisi quã Theutonice dixisset simul vertemus, quod molestissimum nobis erat: non ob id solum quod difficile erat in transferendo aduersario effugere calumniam, sed præcipue quod non ducebam hæreticæ contentioni tantum operæ impendendum. Sed pro veritatis defensione respondendum erat, quacũque tandem ille lingua scripsisset. Iccirco saltem illa quã ad rem conferre videbantur, cæteris omissis, trãstulimus, ea fide quam ne ipse quidem calumniatur. Collatis ad hunc modum pugnantibus locis, subiūgitur nostra excussio, ad normã verbi Dei, & scripturã sanctis viris diuinitus olim (vt ait Apostolus) inspiratam, quã utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus 2. Timoth. 3. Omnibus enim his partibus scripturæ nobis in hac discussione est opus. Ad docendum quidem in fide eos qui amore veritatis tenentur: ad arguendum verò & conuincendum errorum & hæresum magistros: ad corripiendum prauæ vitæ instituta: denique ad erudiendum, per legem præceptorum & consiliorum ad opera iustitiæ. Cur verò? Vt sit perfectus, inquit, homo Dei ad omne opus bonum instructus. Ecce scopum totius cœlestis doctrinæ, ecce illud propter quod Christus factus est magister noster propter quod descendit in has scholas, vt doceret nos vias suas. Quas? Vt sine timore (inquit Lucas) de manibus inimicorũ nostrorum liberati, seruiamus illi, in sanctitate, & iustitia coram ipso, omnibus diebus vitæ nostræ.

A quo scopo, Deus bone, quã procul abducunt aduersarij, quos illi nobis peccatorũ horrores, formidinesq; obiciunt, quos adhuc narrant bonorum operum hypocrises. Huc ergo toto spectabimus opusculo, omnemque cogitationẽ & sensus nostros velut in captiuitatẽ redactos, vertemus in obsequium fidei & bonorum operum, vt nihil præterquam doctrinæ purioris aquam horto Ecclesiæ rigando inferamus.

In

*Scopus do
ctrinæ ut
lecti, ad
vi bonæ.*

In præfationes Buceri & Philippi Melanthonii.

Priusquam vero rem aggrediamur occurrendum nobis est criminationibus, conuiciis & maledictis, quibus Philippus & Bucerus passim in suis responsionibus, præcipue vero in præfationibus, Iudicium illud infamant: ne culpam videamur taciturnitate agnoscere.

Philippus tragice ac grauiter vociferatur *Colonioses dicere tantum conuictorum, quantum non vna nauis vehat, aduersus doctrinam veram, aduersus tot Ecclesias Dei, aduersus Respublicas quæ præbent hospitium, ut ait, eorum Ecclesis. Proinde libellum esse insulsum, maledicum, petulantem, scurrilem, obscenum, criminari, calumniari, conuictari, damnare bonos & innocentes Evangelij prædicatores: traducitque eius authores quasi obruant veram Dei inuocationem, defendant idola & viciosos cultus: & idolomania iterum atque iterum insans vocibus clamat. Eadem ferè omnia facit Bucerus, faciunt & alij, & atrociter in Iudicium illud inuehuntur.*

Heretici Verùm nos talia ab ipsis expectabamus. Nouimus mores
maledici. & ingenium hominum, neque nunc primum eorum furor & maledicentia fit nobis comperta. Antea Lutherus sic insaniebat & ferebatur in Romanum Pontificem, in Cæsarem, in Reges, in Episcopos, & omnes ordines Ecclesie: à tali præceptore instituti, quid agerent aliud? Nimirum ad eam aspirant perfectionem, ut sint sicut eorum magister: cui parem in maledicendo hic sol nunquam vidit.

Primum igitur quod queruntur nos dicere conuicta aduersus doctrinam veram, puto nunquam demonstraturos, & tam est à verò alienum, quàm sunt ipsi mendacis obruti. At illud quod dicunt nos pronuntiare aduersus tot Ecclesias Dei, & Respublicas quæ præbent Ecclesiis eorum hospitium: Testis nobis est Deus, testis etiam hæc cōscientia, quæ dissimulare non nouit, nos nihil aduersus quosquam piorum hominum scripsisse, qualibet in Republica versentur: neque enim cum magistratibus aut Principibus rerum publicarum de ciuilibus nobis est cōtentio: sed cum hæreticis luctamur, istos perstringimus, & quotquot eam professionem ad eliminandam sanctorum patrum doctrinam & Ecclesiam Dei peruertendam assumunt. Nec Ecclesias insectamur vllas Dei, sed hæreticorum: imò non Ecclesias,

*Contra
quos agatur
hoc li-
bro.*

clesias, sed conciliabula impiorum, synagogas Sathanæ & Antichristi. Vna est enim catholica & sancta ecclesia Dei, extra quam, quotquot sunt collectiones, consilia sunt impiorum & cathedræ pestilentia. Neque Christiani nominis veritas, neque pietatis vestigium vllum vigeret in nobis, si ne impio quidem diceremus, Impius es. Non enim debent (vel ipso Philippo teste) pij blasphemias malorum dissimulare, aut ferre vt lupi tam licenter, tamque impune grassentur in ouilia Christi.

Iam qui nobis multitudinem suarum Ecclesiarum iactant & obijciunt, an putant nos prorsus extinctos, & non restare nobis in catholica illa adhuc integras vllas Ecclesias? Gratia Deo per Dominum Iesum Christum catholicæ ecclesie suæ ædificatorem, custodem, & protectorem, qui sanctam Colonien. Ecclesiam in sua fide & Religione, inter tot discrimina, & præsertim lupis immixtis, seruauit constantem, cum cæteris per totum orbem diffusis Christiani nominis Ecclesiis. Etsi enim aduersarij Nothas quasdam contra veras in Germania erexerint, restant tamen adhuc & in istarum medio reliquæ plurimæ nondum extinctæ, quæ fidem à maioribus acceptam, velut in captiuitate Babylonica fideliter custodiunt. Sunt & aliæ in maxima Germaniæ parte, etiamnum intactæ & florentes Ecclesie, quæ lupos hæcenus à caulis suis fortiter prohibuerunt. Quid memorem Italicas, Hispaniarum, Galliarum, Britanniarum, tot insularum, Aethiopum, Indorum, Maurorum, Orientis & Occidentis infinitas & beatas Ecclesias? ad quas sentinæ istius fœtor nondum peruenit.

Quis neget autem (nisi insanus hæreticus) has ipsas quæ à finibus terrarum vsque ad fines in eiusdem fidei professione (diuersitate morum nõ obstante) cõsentiunt, catholicam Christi ecclesiam cõstituere? Si enim catholica querenda est, in multis nõ in paucis querenda est. At si nos & numero plures, & fide veteri, religioneq; probatiores habemus Ecclesias Dei, cur qui nos vetant vera loqui aduersus paucas, sibi permittunt aduersus & plures, & potiores proterue blaterare, & suas nãnas falsas & impias impudenter ingerere? Cur aduersum veteres & ab apostolorum tẽpore durantes insurgunt, qui non ferunt vt nouiciis istis contradicatur?

Scilicet

Quæ Ecclesia catholica.

1701
1702
1703
1704

Scilicet istis omnia licet, nobis nihil nisi vt muti & insensibiles feramus nos à lupis strangulari & suffocari. Indignum facinus. Quid enim volunt? quid isti sibi arrogant? Quicquid liuoris in buccam venit contra sanctam Ecclesiam catholicam petulanter expuunt: & nobis non permittunt eius defensionem, non vt abstergamus eorum virulentas aspergines? Non ergo contendimus cum Magistratibus aut rebus publicis Christianis, non cum vlla ecclesia Dei, sed pro ecclesia catholica pugnamus, ferimur contra auctores sectarum, perniciosas hæreses taxamus, & vitia quæ isti conuitia esse nostra interpretantur.

Sed quæ tandem sunt conuitia de quibus queruntur? an quod mendaces, impostores, seductores, hæreticos, falsarios, sacrilegos, & incestuosos appellauimus? Vtinam non essent: vtinam digna esset querela, libenter sustineremus nos esse falsos: cum tot nominibus prohdolor non nisi vera loqui ipsis efficientibus possimus. Nec pulchriora aderrant quæ rebus turpissimis inderetur nomina. Nunquam nobis fabæ dicuntur nuces aut ficus, sed ficus ficus, fabas fabas, ligones ligones appellamus. Conferantur appellationes cum rebus vestris, si non sunt facta vestra nostris vocibus atrociora, erimus vani, & falsi, & petulantes, & conuitiosi, & criminatores, vt libet: quales esse nondum per vos possumus.

Sunt qui mollissimis appellationibus palpent hæreticos, forte laudis aliquid etiam ab aduersariis venantur: lenis est Pighius, Alphonfus adblauditur, & nuper quidam egregie & docte contra eos differens, posteriori editione rhetores facit, quasi de eloquentia sit certamen, aut oratoris boni officio, quos rectori nomine prius appellauerat hæreticos. Non hic disceptatur contra Cicerones, Quintilianos, Eumenios, Libanios de rhetoricæ præceptis, sed contra hæreticos, quos non est nouum esse literatos. Literatissimi fuerunt & eloquentes Paulus Antiochenus Origenis præceptor, Marcion, Tacianus, Acrius, Apollinaris, Iulianus item & Celestius, cum quibus B. Augustinus

Heretici eloquentes, sed non fideles, luctatus est, & alij plurimi: quanto eloquentiores, tanto magis perniciosi. Non enim literæ, sed fides facit Christianum. Quod si hos appellat patres hæreticos, peribit contra.

corruptores & pestes animarum: Cur non & istos propriis & aptis describimus figuris? An sunt isti illis meliores? aut minus male de Ecclesia meriti? Quid queruntur igitur? non pudet esse, & pudet appellari? Quid rumpuntur?

Si exoptulandum est, quanto iustius querantur catholici, atrociora lōge nullis suis meritis ab eis perpeffi, quos & flagitiis suis incessunt & maledictis? Quod si quis velit euidenter cognoscere, dispici at tantum vtriusque morem, & quid vtrique ab alteris passi regerant contra. Quando vertunt haeretici aedes catholicorum Christo sacras in horrea, monasteria in stabula, altaria subuertunt, proferunt imagines sacras, picturas abradunt, vasa aurea, argenteaque, & omnem ornatum, ministeriis diuinis consecratum, diripiunt, omniaque prophanant: Catholici hos tales non iniuria, vt opinor, appellat sacrilegos: idē enim leges, idē canones, idē facit consensus totius orbis, fecit idē omnibus seculis ecclesia Dei. Contra verò quando catholici Deo templa sua consecrant, construunt altaria, vitas sanctorum partum describunt picturis, statuunt sanctis post egregia pro Christo certamina imagines, seu trophaea quaedam victoriae, veneranturque easdem ob memoriam martyris (quem representant) aut ossa & reliquias Deo dignas excolunt, Idolomania, Idolomania insanis vocibus haeretici exclamant. Quo iure? quae leges permittunt? quae scriptura cogit? quae est offensio? Quid mali commiserunt in haereticos catholici? quod est peccatum eorum qui Deum in sanctis quanto possunt pietatis studio venerantur, laudant & praedicant? Cur quod sacra scriptura in Ethnicos, in falsos deos tonat, in sanctos Dei, in Christianae pietatis studiosos, inuidia maleuolentiaque pleni detorquet? Cur ex virgine matre Dianam, ex Petro nobis Apollinem, ex Paulo Martem, ex cultoribus eorum Druydas, & Vestas & flamines & Salios & idololatrias praeter causam faciunt? à quibus hoc iudicium patribus acceperunt? quae ratio nisi libido huc impellit? Si nouicij sunt mores isti, & non ab initio nascentis ecclesiae ad haec vsque tempora, vbicumque terrarum Christi nomen inuocatum est, durauerunt, si est inuentum nostrum, nos inuadant: Si verò sancti patres morem illum & docuerunt & seruaerunt, si demonstrarunt eum

esse voluntati Dei & scripturis consentaneum, quur nobi potius quàm illis détem infigunt? Quando sacrosancta redemptoris nostri sacramenta honoratè tractamus, veneramur & colimus: quando baptismatis fontè in nomine domini consecramus, cruce signamus infantes, yngimus quos yngit spiritus, aut alia diuina mysteria peragimus, ritu què patres tradiderunt, rebúsque externis exprimimus, infantiunt aduersum nos, & maledicunt benedictionibus nostris, irascuntur quod paruulos nostros non vel ad Rhenum vel ad Albim lauandos deferimus. Quo iure? Quo patrum exemplo aut scripturæ testimonio? Còtra verò quando ipsi cæremónias bonas eliminant, sacramentis Dei suam detrahunt maiestatem, & vel indignè tractant mysteria, vel abrogant: quando concordie fastidio ab Ecclesiæ vnitatem, sanctissimisque patrum traditionibus impiè recedunt, schismaticos eos & impios & sectarios appellant catholici, dicat quis an iniuria? cum id ipsum faciant leges, Canones, apostoli, patres, denique & sacra scripturæ.

Vtri ergo, catholici an hæretici sint petulantes, conuitiiosi, maledici aut scurriles, sepositis paulisper affectibus, rationeque in mætem reuocata, iudicent qui vtriusque partis scripta legerunt. Non paramus dictis excusationem, quæ rebus ipsis respondent, imò rerum atrocitate superantur. Quamuis enim Colonienses imitati sanctos apostolos, qui aduersarios veritatis, subinde pseudoapostolos, operarios subdolos transfigurantes se in apostolos Christi, ministros sathanæ, inimicos crucis Christi, canes, lupos, & similibus ad hoc aptis nominibus appellitant, nostri quoque temporis hæreticos voluerint similiter describere, nõdum tamen Ecclesiæ istis authoribus afflictè ac vastatè dolores, nondum crudelitatem factorum, dignis & iustis vocibus sunt affecuti: iisdem enim eulogiis, nec atrocioribus, insignes istos perstrinxerunt, quibus apostoli, quibus patres, quibus Canones & leges, quibus denique ipsa euangelia vulgares quosque hæreticos incessunt. Quis autè propterea vel maledicos censeat Colonienses, vel conuitiiosos magis quàm Apostolum ipsum? Qui veritati resistebant, audierunt à Christo, Vos ex parte diabolo estis. An erat hoc conuittium? Sic absque vllò conuittio eosdem illos appellat Euangelium, genimur viperarum

viperarum, generationem prauam & adulteram, lupos rapaces: Paulus canes appellat, Iohannes Antichristos, Iudas apostolus nubes sine aqua quæ à ventis circumferuntur, & impios, qui Dei nostri gratiam transferant in luxuriam. Irenæus aduersus hereses libro tertio de Iohanne apostolo refert, quod cum vidisset Cerinthum in balneo, fugerit inde non lotus, dicens, quod timeat ne balneum concidat cum intus esset Cerinthus inimicus veritatis. Idem refert Polycarpum Iohannis apostoli discipulum, Marcioni occurrenti sibi & dicenti: Cognosce nos, respōdisse: Cognosco te primogenitum Sathanæ. Hilarius Arianos pestes, diabolos, Sathanas & Antichristos appellat. Et si vis nosse quanta libertate in summos monarchas hæresis illius propugnatores elatus sit, lege scriptum eius in Constantium imperatorem: Et leuia tibi videbuntur, quæ Colonienfes in fuitiles istos homines, maioræque ausos dixerunt, vbi & temeritatem & petulantiam sic refellit. Non est (inquit) istud temeritas, sed fides: neque inconsideratio, sed ratio: neque furor sed fiducia &c.

Vide ergo lector, sanctos illos patres non ioco lusisse cū hæreticis, nec adulatos, nec adblanditos: sed quod in nobis isti accusant, seueriter insectatos. Quid ni enim? latrones, fures, publicæ monetæ falsarios, plagiarios, homicidas crucibus, gladiis, flammis, persequimur: & magnos istos animarum occisores palpabimus? Non vilis monetæ, sed doctrinæ sacræ falsarios, plagiarios: non qui liberos hominum, sed qui Ecclesiæ filios diabolo vendunt: nō fures, sed sacrilegos. Congerunt in nos maledicta & conuitia, sed arte conficta sine veris criminibus: Sunt enim verborum artifices. Nos verò nullo artificio ipsam nudam, ipsam irrefragabilem veritatem absque conuitiis proferimus: An conuitum est, latronem appellare latronem? Conuitia erunt si purgabunt crimina. Nulla hæresis tantam permittit malorum licentiam, nulla peccatores tam reddidit securus, nulla tantam inuexit impietatem, nulla adeo prophanauit sacra omnia, aut cultum DEI adeo vastauit. Superiorum temporum hæretici si istis conferantur, pij videbuntur. Siquidem promotores pietatis videri volebant: quam isti explodunt & irident. Testantur hæc facta

B ij nunquam

nunquam satis deploranda, testantur euerfa tot monasteria & templa, veræ pietatis quondam officinæ, nunc horrea, si non prostibula. Testantur aut contaminata aut abrogata fidei nostræ sacramenta, ceremoniæ irritæ, cõtempus sanctorum, quæ secuta est barbara impietas. Testatur veterum donaria & vasa diuini ministerij templis sacrilegè ablata, testatur & incesta monachorum, monacharumque connubia. Negent ista si possunt. Sed non negant, & peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt, noluerunt erubescere. Est ne aliquid adhuc bonorum morum in Ecclesia quod intactum reliquerunt? Et his talibus scilicet: Arrideant qui possunt, ego non possum. Nec ero propterea aut maledicus, aut petulãs, aut cõuiciosus aut scurrilis magis quàm sancti patres, quorum zelum libero spiritu imitabor, & verax ero, & constans, & fidelis impiorum infectator, Christi quæ Domini nostri quãtum viribus valebo impiger seruus. Si quicquam affingunt catholici hæreticis, si non congruunt in eos appellationes, si asperius aut aliter quàm patres de eis constituerunt, si noua, si sua inuenta, præter scripturarum consuetudinem effulminant, fitebimur hæreticos bono iure de nobis queri & conuitiosos & maledicos, & mendaces nos habendos. Verùm sunt omnia nostra dicta meritis eorum longe inferiora. Ea enim quis assequatur? quæ lingua formare, quod ingenium excogitare poterit, tot talisque maledictionum, execrationum, fulgurum, conuitiorum, calumniarum, irrisionum, sophismatum, imposturarum, traductionum, & sycophantiarum formas, quot & quales sunt illis in prõptu: quibus si noxios, si male meritos impeterent, ferendum fortassis esset. Nunc verò petringunt etiam sanctæ & doctrinæ & vitæ ac de republica Christiana optimè meritos viros, receptos (vt Hilarij verbis vtar) iã in æternã requiem, patres nostros laceffunt, & in decreta eorũ peruersi irrumpunt: Quod fecisse deliciarum & voluptatis loco habet. Nobis verò contra, omnia ab ipsis per vim ex torta, qui scimus nihil temere nobis aduersum eos excidisse: quod fecimus, necessitate adacti fecimus, quo res, vt sunt, nobis describeretur, seruata interim cõfueritate apostolica modestia. Si dolet appellatio, cur non

dolet res: nihil intetamus aduersariis, quod non ipsi sibi conficiunt, ac re ipsa praesent. Negent esse quod appellauimus si possunt, purgent scelera: sunt leges sacrosanctae, sunt canones Ecclesiastici toto orbe recepti, nec reces introducti, verum a maioribus nostris ante annos plus mille, tantum non adorati, sunt iudicia & tribunalia quibus causa discerni & iudicari queat: Ad haec sistamur, figamus utriusque pedes. Qui nocentes, qui que innocentes, non nos, aut aduersarij constituamus, sed iudicent leges.

Obsecro te candide Lector, ut boni consulas quod praeter mores & mansuetudinem nostram, amarulencior fui, feruensque nenas, quas poteram contemnere, sum insectatus. Enimuero semel erat criminationibus occurrendum: maledicentias, petulantias, & id genus calumnias semel refellendas exultauimus. Non utique quod magnificiam, si maledicus me vocet maledicum, petulans petulatem, conuiciosus conuiciosum: Stultum etiam (si libet) & insanum vocet, sicut iudicij scriptorem Philippus quasi bene saginatum monachum taxat. Scio maledicta non esse reuerenda, scio quod scriptum est: Si patrem familias vocauerunt Beelzebub, quanto magis vos domesticos eius? Et rursum, Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me, &c. Verum culpam agnoscere non poteram, aut concedere aduersariis, quod causam suam iniquam voluerunt hac in re facere causae nostrae parem. Et cum sint ipsi maledici, nos quoque eodem vicio notare, ac crimina, quibus a plantis ad verticem usque inuoluti sunt, transferre & in catholicos.

Matth. 5.

Videntur mihi homines isti, similes latronibus pacatam aliquam ciuitatem praedationis causa inuadentibus, qui (ubi ciues pro sui defensione ad arma concurrerint) culpam non se, sed ciues, querantur sibi vim inferri, cum potius inferant: ciues esse pacis impatientes, cum ipsi inferant bellum: ciues offendere, cum ipsi insulant, pacatosque perturbent & inuadant: ciues quaerere spolia, cum ipsi praedatum venerint: Cum ciues ad arma necessitas, hostes libido impulerit & rapacitas. Non aliter profecto genus istud scriptorum facit, laedunt, & se laedi sine causa queruntur: inuadunt, maledicunt, conuiciantur, criminantur, atque

B iij vbi

vbi repelluntur, queruntur se peti, se inuadi: quum nos ad veritatis & Ecclesie defensionem necessitas, illos ad oppugnationem sola extimulauerit libido. Sed de hoc satis.

Iam quod vocant librum insulsum, ferimus, nec propterea eis irascimur: probe enim sciebamus, vetusta, sana, vera, & catholica, palato eorum non admodum arrisura: quibus grata & amica est vanitas, nouitas, libido. Sed nec institutum nostrum est eis vel mulcere aures, vel palato eorum seruire.

Quod autem scurrilem, & obscenum vocant, vellem designassent loca: cum non nisi grauissimè de rebus magnis voluerimus censere. Sed prudenter Philippus, Contumeliosas, inquit, appellationes & Plautina verba additis, quam non recitabo: legantur hæc delitiæ in libris vestris. Philippus non vult prodere locum, tanta est hominis verecundia. Pulchrum est artificium istud: non prodit enim, quia pudet, imò quia non reperiet vsquam. Siquidem nos neque Plautinū aliquid, neque comicum, neque tragicū neque rhetoricū affectauimus, sed tradendæ veritati, quæ fucis & arte nihil opus habet quàm simplicissimè dedimus operam.

Multa in præfationibus eorum, vt quod tam magnifice prædicant & iactant puritatē doctrinæ suorum, quid spectauerint, quid quæsierint, quid præclare egerint, aliaque tam vana, & à veritate remota quam non bene veterē Ecclesiæ prodigiosis calūniis traducunt. Itē quod Philippus capere beneuolentiam Academiae Coloniensis, cui se fateatur nihil debere: vbi possem ego parricidalem eius ingratitude narrare, consulto prætereo, quod aut sint parerga, & nihil ad rem, aut in processu discussionis satis confutabitur cum reliquis calūniis, quibus nos aiunt suppressere veram doctrinam, obscurare lucem euangelicā, miscere religiones, verā inuocationem obruere. Nō pudet enim tam impudenter mentiri perfructe frōtis homines. Proinde de doctrina cum ipsis primum agemus, & quid illi, quid item nos, doceamus, cū sacris scripturis cōferemus, efficiemusque (quantū gratia Dei nos adiuuerit) vt lector Christianus & candidus clare videre queat ac discernere, vtrū nostrum veriora doceant, vtrū euangelium illustrent aut obscurant, aut à verā Dei inuocatione homines abducant.

IUDICIUM DE PVATORVM
 per Vniuersitatem & secundarium Clerum Co-
 loniensem de libro Martini Buceri, quem Ger-
 manicè quidem, sed Heluetiorum lingua, atque
 adeò Vniuersitati & Clero vix satis intelligibili,
 scripsit, de doctrina & vocatione sua ad Bonnam.
 Additur interdum, vbi res videtur exigere, breuis
 & succincta ratio Iudicij istius, vt nequis putet
 Vniuersitatem & Clerum sine causa, & nõ magis
 zelo Christi (quem testatum volunt, se nulla alia
 ratione huc commotos quàm pro eiusdem Chri-
 sti dei nostri gloria, & orthodoxa fide asse-
 renda) Bucero con-
 tradicere.

Iudicium

TAm prauo ingenio aut tam iniquo erga Vniuersita-
 tem & Clerum Coloniensem affectum animo arbi-
 trabar fore neminem, qui ea quæ in causa sacrosanctæ fi-
 dei nostræ, cuius puritate acquiritur, corruptione amit-
 titur vita æterna, graues illi tam illustrium ordinum at-
 que dignitatum viri, iuxta pietate ac eruditione præclari,
 quorum multis in rebus probitas atque integritas, longe
 lateque spectata est, de doctrina & vocatione Martini Bu-
 ceri censuissent, de alio crederet animo profecta, quàm
 qui cupiat Christi Dei nostri gloriam cum primis illustra-
 tam, ac religionem in qua extra omnem dubitationem sal-
 uari sperant, ab omni vindicatam errore, id quod præfa-
 tiuncula sua delecti protestati sunt. Ea est enim vniuersita-
 tis huius & Cleri in religione ac fide Christiana perpe-
 tua constantia, quæ in nullius gratiam à vero defecti pos-
 sit, ea pietas ac studium tale, quòd suspicionem aliquam de
 se sinistram non admittat, ea dignitas, grauitas, vitæque &
 morum integritas, cui nemo nisi corruptissimus, ac male-
 uolentissimus detraxerit: is denique animorum cador, qui
 in calumniam rapi non possit, vt nihil minus speraue-
 rim quàm prodituros qui secus atque illi intenderunt,
 B iij   studium

*Orthodo-
xus.*

Bucerus studium eorum interpretarentur, aut raperent in diuer-
calumniat sum. Verum quando ab impiis (vt in sacris dicitur) progre-
tur Colo- dietur impietas, perfricta frontis homo Martinus Buce-
nienfes. rus, non est veritus tam sanctum eorum propositum ac stu-
 dium, suggillatione nepharia commaculare, fingitque de-
 lectos non a quibus animis tulisse, quod mandatū & gloriam
 Dei Christiq; potestatem, ipse videlicet extollat, quod ab
 Ecclesie ministris probitate seuerius exigat & officia, re-
 ligiosorumque puriorem meditetur reformationem: atq;
 hac ratione extimulatos ad conscribendum istud eorum Iu-
 dicium aduersus suam, quam vult esse purissimam doctri-
 nam. Quae sane ingens est calumnia, non nisi de pessimo
 & iniquissimo pectore excogitata, Vtinam autem hec vt-
 geret Bucerus, facile conueniret inter Vniuersitatem illam
 Clerumq; & ipsum. Adeo vero non reformat monasteria,
 vt potius excindi oia velit, ipse monasterij sui desertor:
 adeo probitatem & officia ab Ecclesie ministris non exi-
 git, vt Canones iam fere omnes ipse exlex impie conual-
 ferit, Ecclesieq; ministros coniugiorum, culinarum, sece-
 larium & prophanarum rerum velit esse seruos, Christi
 gloriam & potestatem, adeo non querit, vt sacramentorum
 eius quaedam falsis doctrinis contamine, quaedam spoliat
 viribus, alia auferat, pulcherrimosque cultus ac ceremoni-
 as quibus adoratur & colitur Deus, tanquam stercore
 proculcet. Quod autem de mandatis Dei iacet, quale est?
 Ille ne extollit ea: nihil profecto minus. Siquidem iusti-
 ciationis istis vel sola fides sufficit, idcirco bonorum operum
 mandata ad iustificationem ac salutem consequendam
 putant non admodum conferre.

Vere cau-
se quer-
Colonie-
ses Bucero
se obiece-
rent.

Decalogi
quomodo
exigit Lu-
therani.
I. Diliges
dominum
deum tuum.
II. Non
peruerabis

Confer autem lector Christiane, doctrinam & mores
 istorum cum decalogo preceptorum diuinorum, & facile
 apparebit quam vere iacent se precepta Dei extollere.
 Quid enim de primo precepto, quod est dilectionis Dei
 & fidei gloriantur, qui fidem catholicam impugnant? Quid
 de secundo, qui vota Deo sacrata, quae nihil aliud sunt
 quam iuramenta quaedam, violare docent & rumpere? qui
 verbum Dei, sacras, inquam, scripturas, pro libidine adul-
 terant, corrumpunt & peruerse exponunt: cum vel nomen
 Dei confirmandae veritati frustra ac temere adhibere, cri-
 men

men sit periturij. Vbi cultus diuinus & caremonia ab Ec-
 clesia auferuntur, vbi neque Christi dei & redemptoris
 nostri natiuitas, neq; passio, neque resurrectio festo ali-
 quo die exhibetur: que habetur ratio præcepti de sanctifi-
 cando sabbato? Volo scire parentes quomodo honorêt, qui
 recalcitrant Ecclesiæ quæ nos genuit, qui sanctis patribus
 cum Christo regnantibus, qui Episcopis & legitimis Pa-
 storibus, quos ille Ecclesiarum voluit esse præsides, adeo
 non auscultant, vt etiam cõtumelia frequentius afficiant?
 Incestuosa ac quouis adulterio sceleratiora miscent con-
 iugia, pudoremq; Deo cõsecratum per libidinem soluunt,
 & videntur sibi nõ mæchari? Tempia Dei sacrilegè despo-
 liant. Censuræ Ecclesiarum aut ad se pertrahunt, aut alio cõ-
 uertunt quàm voluere fundatores, & videntur sibi mada-
 ta illa, Non furtum facies, Non concupisces rem alienam,
 recte exegisse? Quando patres infideliter in testes allegat,
 (id quod eis familiare est) vbi mandatum illud, Non fal-
 sum testimonium dices? Iam tot animarum myriades cru-
 deliter in Oreum miserunt, turbas rusticorum in mutuam
 eadem concitarunt; seditionibus omnia impleuerunt: &
 videntur sibi tot cõdium authores, mandatum illud, Non
 occides, non præteruisse? In tot sponsas Christi lasciuos o-
 culos coniecerunt, quot vel (ne vouerent) prohibuerunt,
 vel è monasteriis vt fugerêt, sollicitarunt. Cupiditate quoq;
 insatiabili totius Ecclesiæ inhiant opibus: & putant se con-
 cupiscentiæ egregie restitisse: putant mādatum illud, Nõ
 concupisces vxorem proximi tui, non domum, agrum, nec
 vniuersa quæ illius sunt: qui Christi depereunt sponsam,
 quibus nondum sufficiunt tot Ecclesiarum direptarum o-
 pes, se strennuè vrgere? Ah bone vir, hec piorum omnium
 est querela. Hæc fuit Vniuersitatis huius & Cleri iusta
 ira, iustaq; pro deo & mādatis eius indignatio: corrupte-
 las & imposturas istas deus odit, nec diutius sinet latere.
 Iam plus nimio grassati estis, falsa pietatis specie homines
 incautos dementastis, nequiter transfigurati in angelos lu-
 cis. Hic est delor Vniuersitatis & Cleri: hinc pro deo con-
 tẽpto, pro laborate eius Ecclesia, pro salute proximi per-
 euntis, se vobis obiecerunt: hac ad scribendũ, non qua tu vis
 ratione Bucer, impulsus sunt. Cessent igitur perfidi causas
 nobis

III. Sab-
 batũ san-
 ctifica.

Honora
 patrem et
 matrem.

Non mæ-
 chaberis.

Non fur-
 tũ facies.

Non dices
 falsum te-
 stimonium.

Non occi-
 des.

Non cõcu-
 pisces vxor-
 em proximi
 tui.

Non cõcu-
 pisces rem
 proximi
 tui.

nobis assignare indignas, cessent nequiter piorum studia traducere. Nos iam faciem euangelicam, doctrinis, placitis & moribus eorum (præstante deo) admouebimus, quo in luce, quo prætextu remoto, queant vel talis ceteros qui que ea discernere. Ergo ad Iudiciū nunc properamus.

Iudicium

Initio negari non debet, quin Martinus Bucerus multa tradat in hoc libro fidei orthodoxæ cōsona & catholica, qualia sunt: De summa & sanctissima Trinitate. De Christi humanitate & diuinitate. De creatione rerū, & restitutione per Christum facta. De causa peccati, quodque voluntatem malam, non Deum accusare oporteat quando peccatur. Quod asserit infirmitates corporis omnemque aduersitatem extenuare concupiscentiæ nervos. Item in operatione boni cum gratia Dei simul bonæ voluntatis arbitrium requiri. Quod per ministerium sacramentorum gratia Dei nobis conferatur cum omnibus bonis fructibus. De remuneratione item bonorum operum. De ministerio angelorum. Quod sancti intercedunt pro nobis, & exaudiuntur. Quod sacerdos est minister publicus, & Ecclesiæ nomine officium peragit. Item, prædicandum esse Euangelium purum, nec esse alienos audiendos, & alia pleraque, quæ in præsens nihil opus est recitare. Verum hæc omnia vel ante exortum Bucerus docuit, multoque melius tradidit Ecclesia. Nec est quod Bucero quisquam pro hac doctrina debeat: sed contra Bucerus debet Ecclesiæ, à qua

accepit & didicit. Atque utinam in cæteris quoq;
 suis dogmatis, Ecclesie sanctæ catholicæ iudiciū,
 fidem, & doctrinam deuotus sequeretur, & non
 conuelleret atque tam miserè dilaniaret, quæ ip-
 sum genuit, & libenter resipiscentem ac redeun-
 tem in gremium suum rursus reciperet: sed ille
 inflexibilis est & rigidus, utpote, multo iam tem-
 pore in hæresi obstinatus: nec molitur aliud quā
 ut plures in eandem secum hæresim attrahat.
 Proinde satis apparet ideo ipsum hæc suæ do-
 ctrinæ admiscere, ut simplices quosque & impru-
 dentes hac tam præclara veritatis specie, ad reli-
 qua similiter credenda adducat. Ad quod effi-
 ciendum arte insuper alia utitur, & personam sibi
 assumit catholici & euangelici prædicantis, qui
 præter gloriam Christi & animarū salutem nihil
 querat amplius, qui pro ampliando regno Dei
 omnibus omnia fiat, paratus omnia subire & pro
 veritatis ac pietatis assertionem sustinere. Sui dog-
 matis puritatem mirificè iactat, aliorum vitia re-
 prehendit, diuersum à se sentientes prouocat ad
 certamen disputationis, permittit cuius de cau-
 sa cognoscere, discernere, & diiudicare. Atqui isti
 sunt vermiculi quibus incauti pisces solēt inescari,
 & trahi in nassam. Cæterum detergo fuco, si le-
 gatur liber Christiano, veritatis tenace ac Deū ti-
 mente animo, apparebit statim ingēs errorum cu-
 mulus, in quibus sunt multi scādalosi & piarū au-
 riū offensui, quidā grauioris mali suspitiōe turgi-
 di,

*Cöcilium
 Bucerii.*

di, plerique vero plane hæretici ac damnati: quos tamen ipse pro catholicis dogmatis videtur asserere. Quorum omnium pars bona ordine hic sequitur.

*Philip-
pus Me-
lanthon.* Quod author scriptis Coloniensis nobis obiicit, accipere nos ab Ecclesia veras sententias, id plane & libenter fateor & predico. Nulla enim noua dogmata gignimus, sed veterem & puram Ecclesie doctrinam, quantum Deus concedit, illustrare studemus. Samson inquit, Nisi arassetis mea vitula, non inuenissetis: ita semper clamamus doctricem ecclesiam, inde usque ab initio sonantem vocem Dei audiendam esse. Sed quæ, inquit, cum multa ab ecclesia sumenda esse fateamini, non sumitis omnia? cur quædam conuellitis? Responso vera est. Nullum ecclesie dogma conuellimus, sed recentes errores qui in Ecclesiam contra Euangelium & prioris Ecclesie iudicia irrepserunt, taxamus. Denique vt Coloniensibus verbis vtar, non Ecclesie, sed Cleri secundarij, hoc est, nobis & degenerantis, falsas opiniones reprehendimus.

*Ortho-
do-
xus.* Ita Philippe, nos à recti tenore nec latum digitum in cuiusuis gratiam vel odium discedimus, & quod æquum est de vestris quoque scriptis statuimus: in quibus quæ catholicæ sunt fidei, libenter agnoscimus, discernimusque ab iis, quæ Ecclesia catholica damnat. Sic edocti sumus à patribus sanctis. Ita enim D. August. lib. de vnico baptismo contra Petilianum: Per maiores nostros traditam nobis apostolicam regulam sequentes, si quid recti etiam in peruersis inuenerimus, eorum peruersitate correctâ, illud quod rectum est minime violamus, vt in vno homine ex his quæ vera tenet, etiam falsa emendentur, non ex falsis conuictis etiam vera destruantur. Et Paulo infra: Absit, ait, vt ego sic detester iniquitatem tuam, vt Christi abnegem veritatem, quam in te inuenio, ad tuam damnationem. Absit vt sic te corrigam, vt illud vnde te corrigo, destruaui: nisi forte debeo destruere verum quod inuenio in anima hæreticorum.

Quorsum

Quorsum autem quod res est & dissimulari non potest, *Haereticis* negas vos noua gignere dogmata, aut vllum Ecclesiae dog- *nosorum* ma couellere, veterem vero & puram Ecclesiae doctrinam *dogmatia* illustrare, ac recentes errores quae contra Euangelium & *fabrica-* purioris Ecclesiae iudicia irreperunt, taxare? Vtinam Phi- *tores.* lippe sint vobis omnia vestra ab Ecclesia accepta: quod si esset & vobis & nobis doctrinae purioris consensum absq; offensione congratularemur. Nunc autem quaedam ab Ecclesia, quaedam à danatis & olim sepultis haereticis, mutuati estis, non nihil vero de ingenio vestro nouiter estis cometi. Quando enim vnquam docuit Ecclesia de pctō originis, de baptismo, de Eucharistia, de poenitentia, & reliquis sacramētis, de coelibatu, de cōsiliis, & praecipis dei, de Ecclesia & eius auctoritate, de missa, de ppetuo sacrificio, de cultu diuino, de meritis bonorū operū, de inuocatione sanctorū, de Imaginibus, qualia vos traditis? Sūt & alia infinita in quib⁹ ab omni Ecclesia dissentitis, quaeq; Ecclesia nō semel danauit. Vt manifestum nobis in sequentibus fiet, vt nihil opus sit commentari, vos eadem cum Ecclesia docere. Nugae sunt enim & vana mendacia. Interim hic vide Lector, quam tenellas & veri impatientes aures habeant haeretici: quod in eis Ecclesiae quaedam dogmata agnoscimus, queruntur sibi obiiici, quasi conuiciū apud istos sit cū Ecclesia sentire, aut vera docere: fortē pudet ab Ecclesia accepisse aliquid.

Pari nescio imprudētia an malitia Philippus appellationem Secundarij Cleri suggilat, *Non Ecclesiae (inquit) sed* *Quis cler-* *us secun-* *darius.* *Cleri Secundarij, hoc est, nothi & degenerantis falsas opiniones reprehendimus.* Quasi non sit Clerus Secundarius Ecclesiae pars quaedam vera, propter hanc cognominationem, quod appellatur Secundarius. Qui fiet autem vt Cleri opiniones reprehendantur, absque reprehensione opinionum Ecclesiae? Cū nihil probet Clerus quod non ipsa probat Ecclesia. Nihil tueatur nisi ab Ecclesia traditum, nihil damnet nisi prius damnatum. Non enim suas priuatas vllas, sed publicas ac receptas Ecclesiae sentētias tuetur. Quod enim tradiderunt apostoli, quod eorum successores commendatum acceperunt, atque in posteros transmiserūt, quod sancti patres, Irenaeus, Cyprianus, Athanasius, Hilarius, Gregorius, Basilius, Chrysostrōm⁹, Epyphanus, Hieronymus, Ambro-

Ambrosius, Augustinus, & ceteri Ecclesie doctores ac luminaria, (quos tu sicut noctua lucem odisti, & vnâ nobiscum carpis) docuerunt, hoc recipit & sectatur. Proinde ne puta Philippe cum vno tantum Ecclesie Colonienfis Clero tibi negotium esse: Non hos, sed Patres illos, sed veritatem, sed ipsam Ecclesiam Catholicam oppugnas: quam sicut Colonienfes pro virili sua, ita debent quotquot Christo nomen dederunt (modo velint esse & haberi quod dicantur Christiani) vnâ cum ipsis tueri ac defendere. Noli sperare defuturos aliquando qui tibi resistent. Ecclesiam expugnare nõ potes: quæ dum erit, erunt qui pro fide & pietate certent. Hactenus cesserunt vobis qui ad defectionem erant alioqui fortè procliues. At non ita sancta Colonienfis Ecclesia, quam beatissimi præfules, Maternus, Seuerinus, Euerigistus, Cunibertus, Agilolphus, Herebertus, Bruno, Anno, & alij patres sanctissimi, in Christo genuerunt & instituerunt, quorum patrocinii & oratione apud deum modo custoditur, iuuatur, protegitur, & aduersus hæreticorum garrulam vanitatem durat inconcussa.

Iam quod interpretatur Philippus secundarios, hoc est, nothos & degenerantes, suo more facit, tam candide solet & patres & scripturas sacras exponere. Verùm hæc tam insignem contumeliam in causa religionis propter Christum ab hæreticis & mendacibus patienter ferimus. Legimus apud veteres Matrices & originales Ecclesias, vt in Tertuliano lib. de Præscript. hæreticorum, quibus respondent Ecclesie filiorum, quas sobolem apostolicarum appellat. Habes apud eundem lib. de velandis virginibus, Apostolicas Ecclesias & posteras. Ad quem modum Iustinianus quoque Imperator in Nouel. const. tertia. Vt determinatus sit numerus Clericorum, & Clerum distinguit, in Clerum sacrosanctæ maioris Ecclesie, quem nos Primariũ appellamus, & Clerum cæterarum Ecclesiarum, quem dicimus Secundarium. Huc ordinem Lector, pro dignitate sicut oportet constitutum, Philippus nobis vitio vertit, ac nostram traducit humilitatem: videlicet hæc sunt crimina, quæ vult reformata: exigit vt simus quales sunt ipsi, gens in qua nullus est ordo, sed vbi sempiternus horror habitat. Hic quid faceret si dignam aliquam reprehensione culpam in nobis

bis reperiret? Si cupit autem nosse, qui legitimi & qui No-
 thi sint Ecclesiae filij, legat S. Augustinum contra Donati-
 stas lib. 2. vbi legitimos ostendit eos esse, qui vita & do-
 ctina vnitatem Catholicæ Ecclesiae referunt & sectantur,
 cum Abel, Enoch, Noë, Abraham, Moyse, Prophetis, Apo-
 stolis, Martyribus & populo dei: Nothos verò, qui Eccle-
 siae vnitatem aperta dissentione proscindunt, cum Cain,
 Cham, Hiismaële, Esau, Dathã, Abiron, Chore, Iuda Pseu-
 doapostolis, Simone mago, hæreticis & pseudochristianis.
 Nunc iudica lector, vtri sint nothi: nos qui Ecclesiae doctri-
 nam defendimus, an illi qui oppugnant?

*Qui no-
 thi aut le-
 gitimi Ec-
 clesiae filij*

Concupiscentiam, quæ reliqua est post bap-
 tismum facit esse peccatum seu iniustitiam, atque
 adeo contendit, baptizatis perpetua pœnitentia,
 perpetuaque ignoscentia ac remissione peccati
 originalis opus esse. Neque enim fatetur per bap-
 tismum peccatum illud semel auferri, sed tan-
 tum intuitu Christi, baptizatis non imputari ad
 damnationem, si tamen peccato rursus non seruiat.

*Error Boni-
 ceri de
 peccato
 originali
 contra gra-
 tiam bap-
 tismi.*

Quo dicto manifestè extenuat gratiam bap-
 tismi & meritum sanguinis Christi. Casum verò pri-
 mi parentis per quem originale peccatum primùm
 cõtraximus, facit grauiorem restauratione, quam
 Christus sua morte nobis conquisiuit. Aliter Au-
 gustinus, & catholicè ad Bonifacium scribit: Di-
 cimus baptismum dare indulgentiam omnium pec-
 catorum, & auferre crimina, non radere: nec vt o-
 mnium peccatorum radices, in mala carne tene-
 antur, quasi rasorum in capite capillorum, vnde
 crescant iterum refecanda peccata. sic Aposto-
 lus ad Roma. octauo: Nihil damnationis est his
 qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum car-
 nem ambulant.

Consuetu.

Melanq

Ortho-
doxus.

Melanthon relinquit Iudicium istud intactum. Quod si facit conscientia veritatis, cui nolit amplius reluctari, ipse bona est, & alia multa sententia meliori aliquando correcturum. At Bucerus agnitam sibi veritatem pertinaciter (ut solet) studio ac nequiter oppugnat: quod ipsum ut hic, ita sequentibus non paucis locis faciemus lectori perspicuum. Itaque responsurus ad censuram, *Confiteatur se quidem de rebus quibus peccati originalis ita sentire, sicut in Iudicio recitatur. Ac multis modis conatur astruere originalem illam concupiscentiam in regeneratione veram esse iniquitatem & peccatum verum, eterna damnatione dignum, non tamen imputari propter Christum. Negat autem se propterea extenuare gratiam baptismi, aut peccatum Adae facere maius redemptione Christi: quae cum ex hac assertionem consequantur, obicitur ipsi in censura Delectorum. Ergo propositum retenta, ac deinde asserta, negat absurdarum sententiarum consensum, quae suam doctrinam poterat infirmare. Verum nos delectatione eius paucis ac fideliter recitata, & hanc eius assertionem defensione ipsa confutata, conuincemus falsitatis & consequentiae ostendemus necessitatem.*

Ortho-
doxus.Buc. de-
fensio.

nihil non pertentat, allegat apostolum Paulum, deinde consuetudines. Ad postremum facit & patres secum sentire. Paulum allegat ad Rom. 6. dicentem: Non ergo regnet peccatum in corpore vestro, neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, peccati vestri non dominabitur. Item Rom. 7. Si autem quod nolo illud facio, consentio legi quoniam bona est: nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Item & illud, video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captiuantem me in lege peccati, quae est in membris meis. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? In quibus Apostolus verbis contendit Bucerus peccati nomine significari peccati originalis reliquias in venatis seu carnis concupiscentiam, idque secundum expositionem (ut ait) sanctorum patrum, Ambrosij, Hilari, Augustini atque hinc tandem concludit verè esse peccatum quod Paulus peccatum appellaret. Idem efficere conatur per rationes, ut quia talis concupiscentia nihil aliud quam reluctatur legi dei, concupiscentia aduersus spiritum, contemnit verbum Dei, deum creatorem suum, neque agnoscens, neque verè amans. Cui miseria omnes sancti se experiantur subiectos. Quis autem eiusmodi non censeat (exclamat) esse verè iniquitates & peccata? Allegat August. lib. 3. contra Iulianum,

nam, ubi ait, *Concupiscentia carnis aduersus quam bonus concupiscit spiritus & peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis, & plena peccati est, quia reddita est meritis inobedientis, & peccati causa est, defectione consentientis, vel contumacia nascens.* Item tractatu 41. in Ioh. *Nō ergo regnet peccatū in vestro mortali corpore ad obediendū desiderii eius, neque exhibeatis mēbra vestra arma iniquitatis peccato: nō ait nō sit, sed nōn regnet, quādiu vivis, peccatū necesse est esse in membris tuis.* Citat eūdem libro 5. capite 3. loco iam allegato cōtra Iulianum in hanc sententiam: *Si circumspēctus esses, videres utique veram esse iniquitatem quod inferiora hominis, superioribus prāstātoribusq; eius partibus reluctentur.* Ac item libro secundo dicētem, quod hac de causa B. Ambrosius appellauerit hunc morbum iniquitatem. Hæc omnia Bucerus pro sui dogmatis defensione. Verūm quāam perperam quāque infideliter, videbis infrā. Nam puto me operē facturum precium, si quod res videtur exigere, prius Ecclesiasticam de originali peccato doctrinam explicuero quāam ista refellam.

Orthodoxus.

Præteritē autem difficilem illam & vix paucis intelligibilem disputationem de peccato originali, nisi aduersarij huic superstruerent tam ingentes hereses, ac totum hominem abducerent in desperationem. Non est enim doctrina ista exiguus quidā articulus, sed præcipuum membrum aut verius corpus doctrinæ aduersariorum. Homines peruersi dati in reprobum sensum, nihil cogitant, nihil somniant, nihil loquuntur nisi iras, terrores, iudicia, formidines, odia, meras mortes, meras damnationes, & tanquam ab inferno prodeant in terras, omnes sensus mōstrosos formis in horrificas quasdam perturbationes conuertunt, nimirum suis moribus suāque doctrina aptas & cōgruas meditationes, quæ omnia cum euangelio gratiæ Dei & liberatione per Christum factæ, ex diametro pugnant. Enimverò Euangelium nunciat pacem cum Deo, patris consolationem, dulcedinem & suauitatem in spiritu sancto: atque hanc ipsam animorum suorū deprauationem, in peccatum originale totam reiciunt, quasi originale peccatum, etiam in regeneratis omnia de se peccata trāsfundat, semper vivat, semper duret, nunquam extinguatur, nunquam cesset peccare, nec ferè aliter loquuntur, quāam si sint mali actus nostri

Horrida
Hæreticorum doctrina.

Euangelium consolationē affert.

C nostri

nostri omnes originales. Atque ita à voluntate sua praua, culpam in naturę necessitatem reiiciunt, Deo & operibus eius non paruam iniuriam irrogantes, & in spiritum sanctum contumeliosi, cui tam parum tribuunt virium quam fucis rebis turpibus superinducto, qui turpitudinem non auferat, sed abscondat tantum.

Doctrina Ecclesiastica de peccato originali.

Originalis peccati mala.

Sancti patres sanctis scripturis innixi semper docuerunt, semperque credidit Ecclesia Dei, primum hominem Adam cum esu fructus vetiti mandatum dei in paradiso fuisset transgressus, statim cum omni posteritate amisisse rectitudinem & felicitatem in quibus erat constitutus: incidisse autem in contrarias calamitates & deprauationes, quæ in omnem eius progeniem, ipsa propagatione profuerent.

Primum peccati inobediētiæ.

Numerantur autem in scripturis sacris istæ præcipuæ. Prima, Peccatum præuaricationis seu inobediētiæ, quo à Deo auersus, ad diabolum autem cōuersus, gratiam & iustitiam acceptam amisit: iram verò & indignationem dei incurrit, factus immundus, cōtagiosus, fœdus, indignus, odibilis, dānabilis, reus, quæ omnia ita transmissa sunt in progeniem ab eo succedentem, vt simul cum ipso facta sit, eiusdem præuaricationis rea circūdata corpore peccati. Hinc nascimur ab Adam omnes filij iræ, peccatores & immundi. Non proprio aliquo nostro peccato: nihil enim nascentes boni aut mali peregeramus. Sed illo peccato quod perpetravit in omnes, quod singuli in natiuitate, licet ignari & nescientes cōtraximus. Hoc nimirum est vnicum illud transgressionis & inobediētiæ peccatum, de quo Apostolus Rom. 5. Per vnum hominem peccatū intrauit in mundum, in quo omnes peccauerūt. Item, vnius delictum in omnes homines in cōdemnationem. Et cum multa sint in mundo peccata, ne ignoremus, quod nam inter omnia hæreditaria successione in nos deriuatū esset, apertius ibidem dicit Apostolus: Per vnius inobediētiā, peccatores cōstituti sunt multi. Inobediētia itaq; est vnicum illud peccatū, in Adā quidē qui ipsum peregit, actuale. In nobis verò filiis eius per transmissionem hæreditarium, dictum originale: quod cum origine contrahatur. Nō quidē quod actus ille transierit

rit in nos, aut in nobis hæserit permāseritq; , sed actus illius peccatū. i. culpa, reatus, macula, auersio à iustitia, imò turpitudine iustitiæ cōtraria, quæ hēsit permāsitq; in posteritate.

Secunda, Damnatio illa pro transgressione mandati, vocatur *2. Mors*. ce Dei prænunciata & constituta. Gene. 2. De ligno scientiæ boni & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Hoc est chirographum illud diuini decreti contrarium nobis, quo omnes æternæ morti obligabamur: Nō habet enim chirographum illud reditum ad vitam. Sed morieris (inquit) nō utique temporalis vitæ denegato spacio: ipsum enim concedebatur, nec statim post esum Adam in corpore mortuus est, sed futuri temporis verbum (morieris) ut spatium temporale corpori concedit, ita infinitum & æternum à se relinquit, & animæ mortem complectitur. Hinc omnes ab Adam geniti, sunt filij mortis, hæredes dānationis, serui diaboli. Vnde Apostolus: Peccatum per vnum hominem intrauit in mūdum: & per peccatū mors: vbi aliud peccatum, aliud est mors. Sic alibi idem ille Apostolus: Stipēdia peccati mors. Et iterum, peccatum regnauit in mortem. Hinc princeps tenebrarum qui habebat mortis imperium cepit dominari in hominem, qui libertate amissa, factus est seruus eius, cuius perfecerat voluntatem, atque inde est ut corpus nostrum factum sit corpus mortis, & cui lex peccati & mortis dominetur.

Tertia, Concupiscentiā menti rebellis quæ prauitas in *III. Vitiā* paradiso inchoata, fixit radices in carne, in qua manet, atque in omnem transfunditur posteritatem. Antea erant *deprauatio.* omnia in homine sana, & in ea cōstituta rectitudine, qua vires inferiores superioribus parerēt, habebat perfectā obedientiam & tranquillitatem in seipso: quocunque voluisset mens, huic & sensus, & affectus inferiores absque repugnantia acquiescebant. Non carebat quidem passionibus, ira, odio, tristitia, gaudio, cupiditate, sed his poterat uti recte: irasci diabolo, amare Deum, odio habere peccata, gaudere in domino, cupere optima. Erāt enim affectus isti adhuc incorrupti, & plena in eis libertas. At vbi cōcupiscentiā menti hominis semel oblectata, per inobedientiam præualuit (peccauit enim Adam contra suam ipsius

C ij mentem

mentem & iudicium, non ignorans Deum aut eius mandatum, sed sciens & volens: quæ erat perfecta rebellio) occupavit deinceps in carne habitationem & possessionem, vt carne ex carne procreata, & ipsa simul carni inhaerens propagatione tranſiret in omnes. Non incorrupta qualis erat antea, sed praua & præuaricatrix, peccato inobedientia & præuaricationis (per quam est & ipsa peccatum) obducta instructaque. Sublata autem per regenerationem inobedientia & præuaricationis culpa, non restituitur quidem ad plenum suæ integritati & incorruptioni priori: manet enim deprauata non nihil & rebellis, sed tamen considerata nuda & sola, qualis est voluntate mala non accedente noxa caret & peccato. Atque hinc est colluctatio illa interior, qua caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, vt non quæcunque velit spiritus, eadem faciamus. Hinc debilitatae sunt totius naturæ vires: intelligentia, memoria, ratio, voluntas, liberum arbitrium, iniectioneque homini magna difficultas, per quam est tardus ad intelligendum superiora, pronior ad inferiora. vt dicat Apostolus: Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Sensus quoque corporei corrupti sunt: visus, gustus, vis olfaciendi, vis audiendi & sensatio, vt multa sint animalia quæ hominē hoc vel illo sensu non parum præcellat. Porro ex hac corruptionis radice, quasi fomite quodam vitiorum & peccatorum nascuntur plurimi fructus mali in hominibus: Inuidia, contentiones, amores illiciti, studium avaritiæ, fraudes, & mendacia, & infinita peccata: quæ cum à nobis peragantur, sunt non originalia, sed actualia, nec in nos transfusa, licet è fomite seminario illo vitiorum nascantur, atque à deprauata concupiscentia procedant, voluntate mala suam præbente consensum. Dicimus enim ne concupiscentia quidē, nec gaudium, nec iracundiam, nec itē alias animorum passionēs, origine seu natura esse malas, sed vel peccato illo præuaricationis, in nondum regeneratis, vel nostra voluntate & actione, vt quando affectibus abutimur malè, peccati rationem ac formam suscipere.

Miseria *tionem ac formam suscipere.*
propter o- Quarta, Miseria temporalis & rebellio rerum externarum,
riginale *quarum habuerat homo imperium. Vnde Gen. 3. Ad e verò di-*
peccati. *xit Deus: Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedisti de li-*
gno

gno ex quo praeceperam tibi dicēs, ne comederes, maledicta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitae tuae. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terrae. In sudore vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia puluis es, & in puluere reuerteris: quod de morte corporali dictum est. Inde noxia elementorum intemperies, hinc algores, calores, aquarum inundationes, pestes, bella, fames, morbi, & infinita alia mala, quibus genus humanum atteritur, sed & bestiarum dominium, quod à deo acceperat, imminutum est. Hinc Chrysostomus homilia nona in primū caput Genes. Si terribiles (inquit) fuissent hominibus bestiae, mulier serpente conspecto non mansisset, neque consilium accepisset, neque illi locuta fuisset, sed statim ad aspectum illius obstupefacta profugisset. Verum colloquitur, nec metuit: nondum enim erat timor ille: ceterum ubi peccatum intrauit, ablata est haec potestas & dignitas: antea terribilis erat bestiis, ubi autem impigit, timere cepit & conseruorum extremos.

Igitur secundum Ecclesiasticam doctrinam, peccatum originale constat proprie ex praeuacatione seu inobedientia primi hominis qua incurrit inimicitiam Dei, inimicitiam propriae carnis, & inimicitiam omnis creaturae. In creatus Deus & omnis eius creatura, peccatum illud persequuntur. Statim enim ut contractum est, absque temporis interuallo, sequuta est damnatio mortis, repugnantia ab internis, repugnantia ab externis. Nunc quid doceant aduersarij.

In quo doctrina aduersariorum de peccato originali cum Ecclesiastica doctrina conueniat aut dissideat.

Aduersarij plurima peccata ascuerunt originale esse,

Adam esu fructus vetiti cum omni sua posteritate amisisse felicitatem eternam, ac mala plurima temporalia incidisse, sicut nos fatentur. Verum quae mala & quanta, non per omnia eadem nobiscum tradunt.

Primo ubi nos vnicum praeuacationis peccatum docemus, atque hoc esse solum & vere originale: isti originalis peccati pomeria latissime porrigunt, & quicquid ferè est vitiorum in hominibus, totum congerunt in culpam originalem. Non modo inobedientiam, numerant.

C iij sed

sed & ignorantiam Dei, incredulitatem, diffidentiam, desperare pietatem, odium & contemptum Dei, vacare metu, irasci deo, odisse iudicium eius, fugere deum iudicantem, habere fiduciam rerum presentium, amorem carnalium, securitatem, qualia plurima enumerant, omnia ferè actualia pravae voluntatis crimina, quae ita contendunt nobis esse hereditarie congenita, ac si natura in regentibus nequeat aliud.

Secundò de damnatione mortis aeternae quam incurrit Adam cum tota posteritate sentiunt nobiscum.

Orthodoxis.

De concupiscentiae vero corruptione, quam tertio loco posuimus, plurimum discrepant. Confitentur quidem quod nos, concupiscentiam corruptam, totius naturae vires debilitatas, atque hinc enasci fructus malos. Ceterum contendunt eam (quod nemo catholicorum dixit) esse suam naturam seu essentiam peccatum, imò ipsissimum originis peccatum, ac rem sua natura dignam morte aeterna. Docet autè Ecclesiastica doctrina, Concupiscentiam residere in regeneratis per baptismum absque ullo peccato, quanquam non absque vitio. Quod sit fomes quidam vitiorum mentis imperio repugnans. Et siquidem accedente voluntate vincit mentis seu rationis iudicium, parere fructus malos, non tamen hereditarios, sed temporales, seu actuales. Si vincitur autem, valere ad coronam. Nec satis sibi constant aduersarij, modò enim solas potentias, dicunt esse originales, modò actus numerant cum potentis. At istud durissimum est, quod fomitem seu concupiscentiae nomine, quam dicunt originalem comprehendunt serua horrenda & detestanda crimina, quae nulla natura humana se agnoscat. Verba ponam Philippi in Apologia, ne quis cauilletur ne affingere eis res tam prodigiosas.

Quod si contenderint, inquit, aduersarij, quo nomine catholici fomes significant fomitem esse aduersarij, quo nomine catholici quid sit te sententiae scripturae, sed plane tota Ecclesia. Quis enim unquam Philippo ausus est dicere haec esse aduersarij, etiam si perfectus consensus non accederet, dubitare de ira Dei, de gratia Dei, de verbo Dei, in quo iudicium Dei, indignari quod Deus non eripit statim ex afflictionibus fremere quod impij meliore fortuna utuntur quam boni, incitari fundat omnia, ira, libidine, cupiditate gloriae, opum, &c. Et haec agnoscunt in se originale omnes impij, ut apparet in Psalmis & prophetis. Sed in scholis transulerunt huc ex philosophia prorsus alienas sententias, quod proprie actuale passiones uel boni nec mali sumus, nec laudemur, uel vituperemur.

Item nihil esse peccatum nisi voluntarium. Quae omnia Philip-
 pus, tanta constantia ac si iam receptum sit, omnia illa esse
 originalia, & fomitis nomine significati. Verum sic fiet, vt *Orthodo-*
 qui dixerit fomitem esse nobis haereditariè congenitum, *xix.*
 dixerit simul, nos tantis criminibus tota vita subiacere.
 Quod tam remotum est à sacra scriptura, ab Ecclesiae do-
 ctina, à vera theologia, à philosophia naturali, ab omni
 disciplina, deniq; & à totius naturae humanae sensu, vt cre-
 diderim alicunde ab inferis tale dogma in desperatos &
 torui aspectus homines dimanasse. Nec poterã mihi per-
 suadere hanc esse multorum sectariorum opinionem, sed
 Philippum arbitrabar (vt est in iudicando hebes, temera-
 rius & arrogans) solius eloquentiae fiducia tam stolidè pro-
 nunciare, de rebus sibi non intellectis, donec eadè Bucerus
 Sophista defenderet, Philippo longe acutior. Sed de his
 postea, nunc tantum sententiam retulimus aduersariorum.

Quarto de miseria & temporali afflictione quandiu vni-
 us nihil discrepat.

De remedio peccati originalis Ecclesiastica doctrina.

VNa totius Ecclesiae Catholicae de curatione morbi *Solus Chri-*
 illius originalis, quem volentes nolentes oēs incur- *stus qui*
 rimus, doctrina. Non potuisse homini lapsu mederi, nisi *est Adam*
 per unicum medicum & saluatorem nostrum dominum *secundus,*
 Iesum Christum, omnis peccati expertem. Siquidem ho- *prioris A-*
 mo iacebat circumseptus peccato praearicationis, acce- *dae pecca-*
 perat damnationem mortis aeternae, repugnantiam in se *tis diluit.*
 & extra se, vndique experiebatur. In quancunque verò
 formam se transformeret, non poterat eò euadere san-
 ctitatis, vt crimen illud purificaret: non eò potentiae, vt
 mortem superaret: non eò moderationis & temperantiae,
 vt lites posset componere aeternas. Nec eò felicitatis, qua mi-
 serias temporales effugeret. Sed quantuncunq; suis adnite-
 retur viribus, in deterius indies prolabebatur. Vnde condi-
 tor hominis deus, ne periret in aeternum, quem ad similitu-
 dinem suam formauerat, quem serpens dolo per foeminae
 circumuenerat, nouum formauit Adam, qui veteris Adae
 piacula expiaret, mortè sua morte interimeret, ac danum
 omne lapsu prioris Adae acceptum, tandem restauraret. Hinc
 quem.

quemadmodum primus Adam prodijt de terra terrestris, sic secundus descendit de celo cœlestis: & factus est primus Adam in animam viuentem, Secundus in spiritum viuificantem.

Quatuor ergo casibus, quos gradatim recensui à primo in quartum totidem remediis consuluit.

Christi obedientiam Adæ expiansit.

Primò, Peccato inobedienciæ totius mali fonti, obedientiam filij sui opposuit, qui factus est ei obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, ut obedientiam inobedienciam deleteret, offensionem irati Dei tolleret, inimicitias in carne sua extinctis, atque ita nos deo rursus conciliaret. Ideo sicut prioris Adam generatio nos huic peccato reddidit obnoxios: ita regeneratio quæ est in sanguine & aqua, profuente è latere secûdi Adam, nos eodem liberauit, ut simus innocentes, immaculati, puri, innoxij, amabiles, & deo dilecti: non quidem uiribus seu efficientia nostra, sed ipsius regeneratione. Nulla enim neque carnalis neque spiritualis generatio uiribus nostris peragitur. Quos nos generant duo Adam, & congeniti peccati, & innocentia nostræ sunt auctores; vnus maculat, alter purgat: vnus inimicitiam Dei procurat, alter gratiam impetrat. Hinc Apostolus Roma. 5. Sicut per vnus hominis inobedienciam peccatores cõstituti sunt multi, sic per vnus obedientiam, iusti constituentur multi. Item ad Ephesios. 2. Vos qui eratis aliquando longè, facti estis propè in sanguine CHRISTI, Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque vnum & medium parietem maceris soluens, inimicitias in carne sua legem mandatorum decretis euacuans, ut duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, ut reconciliet ambos in vno corpore Deo. Itaque baptizati in Christo, quem in baptismo induimus, nõ sumus amplius obnoxij peccato prauaricationis & inobedienciæ primi Adam, non magis quàm Christus ipse, cui facti sumus concorporales, ut qui aliter crediderit, credat quoque se nõ esse in Christo, qui suos emundauit in sanguine suo: quamuis peccandi maneat procliuitas, quæ in Christo domino nunquam fuit.

Secundò, Damnationem mortis eterne, soluit per mortem innocentis filij, & mortem peccatoris, iusti morte sua perauit.

peravit Emundato enim peccato illo inobediētiæ, cui *Christi*
 mors aeterna debebatur, per obediētiā filij, non quam *mors mor-*
 liber, sed obediētiā vīq; ad mortem, ea ipsa innocentis *tem nostrā*
 morte, deleuit & chirographum diuini decreti latum de *absorbuit*
 morte aduersum nos, & ipsum tulit de medio, affigens il-
 lud cruci, & expolians principatus & potestates, traduxit
 confidenter palām triumphans illos in semetipso. Nam e-
 ripuit nos de potestate & tyrānide tenebrarum, de serui-
 tute eius qui habebat mortis imperium, in libertatem fi-
 liorum Dei, vt simus eius qui nos sub peccato venundatos
 redemit, & sibi asseruit. Hoc est illud quod ad Galat. 3. ait
 apostolus Christus nos redemit de maledicto legis, factus
 pro nobis maledictum. Et ad Roma. 8. Deus filium suum
 misit in similitudinē carnis peccati, & de peccato damna-
 uit peccatū in carne, hoc videlicet modo: Cum mors pecca-
 to debita perstrinxerit etiam innocentem, quem non pec-
 cato, sed carne vestitum reperit in similitudinem carnis
 peccati, cum maledictum illud cepit se extendere etiam
 in eum qui est benedictus, & in quo benedicentur omnes
 gentes, cum mortis damnatio & vitæ authorem inuasit, in
 quem mors non habuit imperium, cum sequit in obediē-
 tem illum, qui in primo Adam non peccauerat, dissoluta
 & eneruata est, ac frustrata lex mortis eternæ, lex maledi-
 ctionis, lex damnationis: Sic innocens datus pro nocente,
 redemit nocentem, qui nihil debebat, soluit pro debente,
 & quanto mors innocentis durior ac maior est morte no-
 centis, tanto Christus non iam compensauit sed superauit
 mortis debitum, nec pro vno tantum, sed pro omnibus sa-
 tisfecit, vt non sit homo amplius dānatiōni aut morti post
 baptismum subiectus, sed planē liber ab eius imperio, qui
 in mortem dominabatur, 2. Corin. 5. Eum qui non noue-
 rat peccatum, pro nobis peccatum fecit, hoc est, tradidit
 quasi reum peccati, vt nos efficeremur iustitia Dei in ip-
 so. Et iterum: Vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes
 mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus. Quo
 dicto significat legi seu damnationi mortis satisfactum,
 & nos iam per Christum fecisse satis, quinetiam plusquam
 satis. Non poterat enim tantum exigere lex illa quantum
 est reditum.

Tertiō.

Concupiscentiam Tertio, Concupiscentiam spiritui rebellem (quæ præ-
Christus sente adhuc & durante in ea peccato illo præuaricationis
correxit ex propagine innato verè est peccatum, etiam si nihil ope-
vt proficit retur, vi in paruulo, vbi hæret languida & impotens per-
que obe- atatem, licet nondum appareat, secundum illud: Cor & con-
rat. cupiscentia humani cordis ab adolescentia prona sunt in
 malum) à peccato illo per baptismum purgavit: nec tantum
 ab eo, verumetiam ab omnibus antea perpetratis ipsam
 tamen concupiscendi naturam non abstulit, nimirum quod
 sic formatus erat homo, vt affectibus naturæ non careret,
 mitigauit tamen violentas eius vires in malum, ne valeat
 nocere nolentibus acquiescere. Relicta est igitur in ba-
 ptizato languida quidem, corrupta & praua, sed non tam
 praua, neque tam viciata quam erat ante baptismum, nec
 amplius quicquam omnino habeas veteris peccati. Ideo ait
 Apostolus: nihil ergo dånationis est his qui sunt in Chri-
 sto Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Quod of-
 fendebat, quod iram merebatur sustulit, reliquum certe-
 mini relictum est, valétque vincitibus ad coronam, ma-
 lis & peruersis ad condemnationem. Propterea horta-
 tur nos Apostolus, vt spiritu ambulemus, & desideria car-
 nis non perficiamus. Vbi & opera carnis enumerat, quæ
 sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria &c.
 Hinc 1. Pet. 2. Charissimi obsecro vos tamquam aduenas
 & peregrinos, abstinete vos à carnalibus desideriis quæ mi-
 litant aduersus animam. Cui malo cum adiutorio Dei re-
 sistentes, possunt non solum in bono persistere, sed & de-
 sideria eius domare; nam qui animam saluauit à peccato,

Chrysof. ait Chrysof. ipse est qui & carnem restituit, vt ductilis el-
homi. 13. set & morigera. Nec solum domare, verumetiam paulatim
in Epist. ac sensim minuere, donec tandem concupiscentiæ rebelli-
ad Rom. onem profus interimant. Vnde Apostolus ad Galat. 5.
 Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis
 & concupiscentiis. Hinc ad Ephesios, 4. & 2. Corinth. 4.
 Veterem hominem corrumpi testatur & interiorum qui
 secundum spiritum est renouari de die in diem.

Quarto, Miseras & calamitates externas fecit salutare
Christus in Baptismo, non abstulit. Quod bonis profuit ad humilia
penas tē- tionem & exercitia virtutum, conseruentque eos in timo-
 ro &

re & obedientia Dei, malos autem ad poenitentiam addu-
cant. Atq; ita baptizatis proderit ad salutem eis exerceri
potius quam ab ipsis liberari. Proinde voluit ablato pra-
uaricationis peccato haec manere. Non quidem iam am-
plius in originalis peccati (quod solutum est) poenam, pro
quo Christus abunde satisfecit, sed ad patientiae nostrae co-
ronam. Quo fit vt calamitates quibus infideles plectun-
tur, iis Christiani dum viuunt in Christo proficiant,
quousque tempus adueniat remunerationis bonorum o-
perum, post singulorum peracta certamina, quando dice-
tur, iam non erit amplius, neque luctus, neque clamor,
neque vllus aestus quae priora trāsierunt, &c. Mortem au-
tem corporis, finem calamitatum in generali omnium re-
surrectione profigabit, dicente Apostolo: Nouissimē au-
tem omnium inimica destruetur mors: quod de corporis
morte dictum esse, vel inde constat, quod illic de corporis,
non animae resurrectione Apostolus agit.

Gradus isti tam remedij quam peccati originalis, si nō
sunt ex vtriusq; testamenti scripturis deprompti, repu-
diuntur. Testatur autem scriptura, primum fuisse inobe-
dientiae peccatum, quod damnatio mortis aeternae statim
secuta est, deinde carnis concupiscentia cōtra mentem, ac
postremo hostilitas quoq; exterior. Nondum ablato pec-
cato fonte totius mali, non poterant etiam auferri quae ex
ipso proflyebant. Idcirco Christus ipsum peccatum prius
de integro abstulit, factus ppiciatio pro peccatis nostris,
vt non sit amplius propitiatio alia praeter ipsum pur-
gandis & reconciliandis nobis opus. Quo expiato, statim
damnationem mortis quae propter chirographum diuini
decreti ipsi debebatur conuulsit, ac dissipauit: nulla enim
erat resurrectionis & vitae spes chirographo extante. Pro-
inde mortem deglutiuit, primae Petri, 3. non quidem cor-
poris, sed animae mortem: nec temporalem sed aeternam,
vt non sit opus noua victoria mortem aeternam superare,
mortem vero corporis nostri, in aliud tempus distulit.
Concupiscentiam vero corruptam, quae sanati poterat,
ideo nō totam sicut priora illa abstulit, vt à peccato pur-
gata relinqueretur nobis ad certamen & victoriam, mi-
tigata tamen eius vj, ne intractabilis esset. Vnde peccati
mortis-

porales cō
uerit ad
profectū
& lucij.

*Que chris-
tus destru-
xit et que
non.* mortisque destructor appellatur Christus, non autem le-
gitur, vel concupiscentiam, vel corporis naturam destru-
xisse: hoc enim reseruauit sibi in diem illum quando mor-
tale istud induet immortalitatem, corruptibile incorru-
ptionem, ignobile gloriam. Sed & miseras, calamitates,
que externas, & temporalem mortem non erat necesse au-
ferre militaturis in corpore. Quin expediebat in iis fide-
les ad tempus exerceri, quum diligentibus Deum omnia
cooperentur in bonum, iis, qui secundum propositum vo-
cati sunt sancti. Idcirco neque illas destruxit, sed effecit ut
essent meritoria & satisfactoria præcedentium peccato-
rum. Itaque non legitur suis hic pollicitus gaudia, aut im-
mortalitatem presentis vitæ, sed resurrectionem futuram,
Roma. 8. Si spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis ha-
bitat in vobis, qui suscitauit Iesum à mortuis, viuificabit &
mortalia corpora vestra. Hinc pri. Corinth. 15. Nouissimè
autem omnium inimica destruetur mors. At vbi legitur,
inimicum omnium nouissimum destruetur peccatum? Nō
expectatur ergo vltior peccati aut mortis æternæ de-
structio, quæ iam facta est, sed corruptionis quæ in carne
est, per incorruptionem mutatio, & corporis mortalis re-
surrectio, quæ in fine mundi per Christum complebun-
tur. Percurre lector, vtrunque testamentum, obserua quæ
originali peccato, & malis eius curandis à deo præstituta
sunt, si non inuenias hæc graduum discrimina passim ex-
pressa, doctrinam Ecclesiæ licebit reprehendas.

*Quid aduersarij tradant de remedijs
peccati originalis.*

VEhementer disident aduersarij ab Ecclesiastico do-
gmate in consignandis peccati originalis remedijs.
Iam antea ostensum nobis est, quomodo discrepent in ip-
sius & pœnarum eius descriptione: hinc vero multo am-
plius ab Ecclesiæ doctrina recedunt.
Primò enim, quod Ecclesiastica doctrina habet peccatum o-
rigine, per originale in baptismo auferri, aduersarij negant: volunt enim pecca-
tum illud quantumdiu viuimus, in nobis viuere, verèque manere. Mul-
ta autem & grauiora peccata appellatione originalis complectun-
tur, quorum mansiōem dicunt se experientia percipere: incredali-
tatem

tatem videlicet, dubitationem, diffidentiam, contemptum Dei, aliaq; peccata innumera. Baptisimum autem & Christi sanguinem ad hoc dicunt valere: non vt auferatur, sed ne imputetur nobis peccatum ad damnationem, quod tantum valet, ac si dicas, non extirpari, non remoueri rem deo exosam & infestam: sed dissimulari, non conferri puritatem aut innocentiam, non aboleri crimina, nec sordes abluí, aut immunditiam, sed velari tantum: vulnera non sanari, auferri tantum dolorem, culpam: scelera, atque ad eod malitiã omnem non tolli, sed fieri nobis earum impunitatem. Atque in hunc modum affectos dicunt nos incorporari Christo in baptismo, & accipere spiritum sanctum, qui contra remanens illud peccatum, tota vita nostra pugnet, donec ipsum mortificet, & perficiat in nobis vitam nouam, ac mortale corpus ad caelestem vitam suscitet. Qua sententia credit Bucerus, se meritum passionis Christi, operationem spiritus sancti, dignitatemq; & vim baptisimi egregiè tueri.

Secundò, fit ex præcedenti iam dicto, vt neque de sententia dñationis, quæ propter peccatum lata est, conueniat. Tametsi enim alibi non negent Christum destruxisse mortem, eius tamen hic parum memores fuere. Nam cum velint peccatum manere, quid de sententia? Nonne propter peccatum sententia? Ergo vbi peccatum est, erit & sententia damnationis. Arbitror eos hoc parum considerasse, quando docuerunt nos manere in peccato, æterna damnatione digno. Dum autem quod meremur & damnationem, qua sumus digni non insligere propter Christum, cuius intuitu non imputet baptizatis peccata ad condemnationem. Quod quæso, quid est aliud quam manere nos quidem obligatos, manere vincula, iura & leges chirographi indissoluta, tantum si Deus vellet eis vti ac stringere, & exercere contra nos, sed parcere eum nobis propter Christum? Quod si est, iam non est chirographum verè deletum, iam non est profissum & abrogatum, sed tantum induciis quibusdam suspensum: stabit ergo iam chirographum contra nos, stabit & Christus pro nobis. Deus autem inter vtrunque, nec chirographum abrogabit, nec Christum permittet ipsum, delere, tantum ab vsu eius propter Christum abstinebit.

Vides lector, res tam absurdas contineri in assertionem aduersariorum. Nec sibi poterunt ipsis costare, si voluerint sua dogmata tueri.

Tertiò, de concupiscentia æquè ab Ecclesia discrepant: Negant esse veris enim concupiscentiam à peccato posse purgari. Neque in baptizatis peccatū.

vaca-

Non constant sibi aduersarij de mortis dñatione.

Bucerus vult concupiscentiã in re generatis peccatū.

vacare culpa & noxa, atque hinc ad eam rebellionem eius aduersus spiritum bonum, negant vincentibus cedere ad coronam, sed iniquum esse aiunt, & proinde peccatum, vt spiritui concupiscentia repugnet. Idemq; de ea, quod de peccato prauaricationis constitutum, solum esse remedium vt non imputetur. Neque enim corrupti tantum assueverant ac viciatam, sed prorsus conuersam in peccatum, & per se dignam pena damnationis eterne, vt quandiu sit in homine, sit & maneat peccatum, quantumuis baptizatus sit aliquis, aut receperit spiritum sanctum, donec per hunc ipsum spiritum sanctum, paulatim minuatur, expugnetur, ac tandem in resurrectione nouam vitam recipiat homo, vt iam dictum est.

Aduersa - Quarto, Externas calamitates corporalesq; afflictiones, siue illarum negant latas nobis siue assumptas, quas Ecclesia docet proficere baptizati temporales ad satisfactionem peccatorum, & maius meritum, negant ad haec valere, sed volunt esse tantum exercitia quaedam, quibus homines etiones sa- ciuilitate occupentur, aut affligantur: nec ferè amplius aliquid tribuit Philippus satisfactionibus publicis. Tantumdem conuenit hereticis cum ecclesiastica doctrina.

peccatis. Habes nunc Christiane lector, de peccato originis, de pena quoque, curatione & remedijs eiusdem, nostram: habes & aduersariorum sententiam, quas contulimus, vt quanto discrimine haec ab illa distaret clarius appareret. Graues & magnae res sunt quae rapiuntur in controuersiam. Maiores nostri simpliciter et sine serupulo crediderunt, nos in la- be parètali nasci, quam baptismus per virtutem sanguinis

Prestat simplici- ter crede- re, quam curiosè quae, latèr indagare. Christi emundaret & tolleret. Nunc pertrahuntur curiosiores ferè in dubitationem aut incredulitatem, ad postremum vero in desperationem, dum disceptatur de peccato illo, quod nemo nascentium potest euitare, nemo contractum valet arte vlla aut ingenio curare, vel viribus expugnare. Quod obscuris & ambiguis descriptionibus putatur aliud atq; aliud esse, nec videtur verum eius aliquod remedium, quod nec sanguine Christi (vt istorum est sententia) potuit auferri, Quàto praestiterat simpliciter credere, quàm disceptatione fidem amittere veritatis. Simplex est veritas quam tradit Ecclesia, vnicum esse peccatum originale, vbi isti multa fingunt. Ecclesia solum inobedientiae peccatum: illi ignorantiam, dubitationem, incredulitatem, odium & contemptum Dei, & id genus alia multa, contem- dunt

Vide vt pugnent hereticorum dogmata cum Ecclesia.

dant esse originalia. Ecclesia hoc tantum, quod Adam in paradiso peccauit: isti quod Adam nunquam habuit, dicunt nobis congenitum. Ecclesia vnicum illud peccatum originis, & quicquid est peccatorum, ita in baptismo auferri tradit, vt nihil omnino peccati maneat in baptizato: illi contra, peccatum istud negant auferri, contendunt manere, sed non imputari ad damnationem. Ecclesia pollicetur baptizatis innocentiam: isti solam impunitatem. Ecclesia concupiscentiam purgari fatetur à peccato: isti negant posse purgari. Ecclesia eandem purgatam relinqui in baptizatis ad coronam: isti ad quid nescio, nisi ad peccandum, dicunt relictam. Et parum abest, quin Manichæo errore totam naturam damnent. Ecclesia prudenter disiungit originale concupiscentiam ab actibus voluntatis, vt fructus ab arbore: isti verò permiscunt & confundunt actus potentias, & potentias actibus. Si velim exactè & discriminatim compugnantias istas omnes enumerare, inueniam adhuc multo plures iis nihilo inferiores: quibus male discussis, neque virium humanarum imbecillitas, neque passionis CHRISTI & sacramentorum eius virtus bene intelliguntur, aut creduntur, in quibus nemo sine periculo errauerit. Olim grauius errabant Pelagiani, qui negabant homines nasci in peccato originali, sed tantum dare eius pœnas: virtutem verò passionis CHRISTI putabant nihil in paruulis operari. in quibus non inueniretur peccatum, nisi quod per baptisma CHRISTO incorporarentur, & spiritum sanctum reciperent. In diuersam omnino partem errant nostri temporis hæretici, qui confitentur quidem hominem nasci in hæreditario illo originis peccato, sed negant hoc ipsum virtute passionis CHRISTI in baptismo auferri. Querimus, quid igitur faciât Baptisma? Respondent quod illi: Incorporat nos CHRISTO, & spiritum sanctum impartit, non vitato peccato: quod putant spiritui sancto non ob stare, quando non imputatur aut fingitur non haberi, licet sciatur inhærerere. Mirum verò tam contrarias hæreses in hoc vno potuisse coire, vt crederent vtrinque nos incorporari CHRISTO, & spiritum sanctum recipere, cum illi negarent haberi peccatum, quod vel Christus tolleret,

Nostri temporis hæretici grauius Pelagianis errant.

tolleret, vel ablueret spiritus sanctus: isti asseuerent haberi, quod neque sanguis Christi auferre, neque spiritus sanctus queat in hac vita emundare. Si inter errores istos quis tollerabiliora, quis decentiora praescribat, oporteat iudicare (si tamē potest error vllus, vel tolerabilis, vel decens haberi) dixerim Pelagianos honestiore longe copula paruulos infantes Christo incorporare, quam faciant qui Christum conglutinant Beliali, qui spiritum sanctum protrudunt in sentinam incurabilis peccati, & cogunt vel renitentem in hac turpitudine morari, donec vita praesens durabit. Hoc quid absurdi⁹ dici queat haud satis intelligo.

Quo consilio inuoluant haeretici suas, aut obscuris aut aëbignis uocibus.

Quo verò tantos errores haeretici licentia maiore dilaminent, inuoluunt suas doctrinas tenebris quibusdam, ac interim permiscunt fallaces experiētias, & scripturas, pro captu carnalium & imperitorum hominum deprauatas & detortas. Quibus vani homines instructi confidunt se plus omnibus patribus, totaque Ecclesia sapere, sibi que praesulant (licet ferè nihil rectè intelligant) de magnis & arduis rebus tanquam ex Apollinis tripode incunctanter pronuntiare, statuere, figere, refigere, definire, nonnumquam eousque, ut sua ipsorum uerba mirentur magis quàm intelligant. Quae industria incautos quosque, vel confidentia dementatos, vel perplexos, vel in admirationem & stuporem adductos, pertrahunt quocumque uoluerint. Mirūque in modum hac arte iam profecerūt: hinc liberè in Ecclesiam detonant, hinc sauiunt in Clerum, in Pontifices, in Missas, in caeremonias, in sacramenta, superbè inter admiratores & philosophos suos quæcunque uolunt pro libidine praescribunt, imperiosè regnant, ignaris illudunt, imponunt, securè dementant: quæ omnia licent quando non intelliguntur.

Quamobrem ne intelligantur, diligenter, cauent ne fraudes eorum persentiscant populares. Vitatur enim intellectus error. Quæ proculdubio causa est, quare confundant originale posterioribus actualibus, quare nullis certis finibus circumscribant, & tam grauius onerent originale, cur remissionem eius diuidant, ut ad tempus non imputetur, ac deinde per mortè auferatur, cur ficticiam quandam rem faciant peccatorū remissionem: imputari dicant quod non

non habetur, non imputari verò quod adest & habetur, candida nigris, & nigra candidis permutantes. Quare denique & alias Ecclesiae doctrinas modo consimili suis commentis peruertant in maximam animarum perniciem, veritatis & fidei catholicae oppressionem, perturbationem Ecclesiae, & gloriae Christi domini nostri obscuracionem. Proinde non videor mihi facere pro fide, pro seruitute & cultu, quem Christo domino, pro charitate quam in via erranti proximo, pro officio meo quod Ecclesiae debeo, nisi quantum sua gratia dominus adiuuerit, fuero conatus res istas clara veritatis luce, quam fides catholica custodit, reddere aliquanto magis perspicuas. Nec erit difficile aut Ecclesiae doctrinam, solidis rationibus constitutare, aut confutare, quae de peccato originis aduersarij fabulantur, tam sunt eorum pleraque absurda, vbi primum constiterit de ipsius definitione, quae nonnihil habet difficultatis. Nam bona pars scholasticorum theologorum, à quibus recedere non est securum, auctoritatem Anselmi secuta, definit peccatum originis esse absentiam seu carentiam iustitiae debitae, quae licet nihil contineat falsi, tamen ita constituta est, vt potestatem faciat haereticis, hic quilibet pro quolibet substituendi. Cuius definitur enim esse carentia iustitiae debitae, quam scholastici appellant debitam, iustitiam dissimulant ac subtrahunt peritiam: quicquid autem libet dicunt esse debitam iustitiam, aut cognitionem Dei, aut fidem, aut timorem, aut simile aliquid: nonnulli haec omnia simul volunt esse iustitiam quam debeat puellus habere. quibus cum careat, concludunt absentiam earum, videlicet ignorantiam Dei, incredulitatem, contemptum &c. esse per definitionem illam peccata originalia. Quo tandem modo faciunt omne quodcumque voluerint peccatum esse originale, praesertim cum iustitiae nomine, velit Philippus in Apologia, vtramque tabulam decalogi contineri. Reducuntur autem omnia peccata in decem illa praeccepta. Suo more faciunt haeretici, definitione amplexantur non in sensu eius qui conscripsit, sed quia obscura est, & apta cuilibet sensui. Grata est enim illis ambiguitas, oportuna haereseos velamentum, vbi fiat eis locus etiam sua pro catholicis substituendi. Poterant aliis modis peccatum originale definire, sed aliud instituto eorum non conueniebat:

Definitio Anselmi.

Quo modo tractat Anselmi definitio aduersarij.

Velamentum haereseos biguitas.

D Pallium

Palliū à catholicis accommodatum placet. Hinc probatur
eis definitio, quamvis formā legitime definitionis non ha-
beat: cum detur per genus priuatiuum quo significatur po-
tius, à quo distet, quàm quid ipsa res sit. Perinde ac si fides
definiatur, esse carentia incredulitatis in eo qui debeat cre-
dere, aut spes desperationis carentia vbi oporteat sperare,
Quæ quidem descriptiones nihil continēt falsi, sed tamen
quis dixerit esse legitimas definitiones? Roga medicæ ar-
tis peritos, an bona sit definitio: Morbus est carentia sanie-
tatis in corpore sensibili. aut ista: Infirmetas est valetudinis
absentia, quam conueniat habere. Et tamen neutra conti-

*Quare An-
selmi de-
finitionem
Theologi
repperint* net quicquam falsi. Quo magis hic annitendum erat, vt be-
ne definiretur res in cōtrouersiam admissa. Theologi de-
finitionem illam in scholas receperunt: nō quod omnibus
æquè arrideret, aut ignorarēt cōmodius describi potuisse,
sed hoc honoris Anselmo qui ante annos quadringentos
de re theologica non male meritus est, habuerunt, vt eā re-
ciperent & sensu catholico explicarent. Quæ est autē cau-
sa vt eandem recipiant hæretici, quibus patres, præsertim
recentiores, sunt in fastidio, & solis nitūtur scripturis: quæ
non & hic ad scripturas prouocant: An non extat vsipiam
in scripturis genus? aut nullæ sunt differentiæ quibus cir-
cūscribi & à reliquis peccatis queat separari? At ego homo
non acuti sensus, neque multæ lectionis, neque item styli
vsu exercitatus, & genus in scripturis demonstrabo & dif-
ferentias, quo certius & explicatius scripturæ verbis defi-
niatur. Omnia enim extāt vel in solo apostolo Paulo. De-

*Peccati o-
riginalis
definitio
verbis scri-
pturæ.* finietur ergo nobis Paulinis verbis sic: Peccatum originis
est peccatum inobedientiæ, præuaricatione mandati dimi-
ni in paradiso per primum hominem cōtractum, atque in
omnem transmissum posteritatem, quod filios iræ ac mor-
tis æternæ constituit, vires naturæ corrumpit, concupiscen-
tiam aduersus mentem erexit. Hic genus est peccatum. sic
enim & Apostolus appellat: Peccatum inquit, per vnū ho-
minem intrauit in mundū, cui primū gener alis quædā ad-
ditur differentia inobedientiæ, vt ostendatur actus ille vn-
de peccatum originale relictum est & infixum, legiturque
disertis verbis in Apostolo Rom. 5. Per inobediētā vnus
hominis peccatores cōstituti sunt multi. intelligimus ergo
inobediē-

inobedienciæ peccatū, hoc est, auersionem, maculam, reatū, culpam, turpitudinem. Mali enim actus tales formas habet aut de se relinquūt. Verūm ne cuiuslibet inobedienciæ peccatum putetur originale, adduntur differentiæ, quarum vna est, præuacatione mandati diuini, quæ habetur Genes. 3. contractum. Neque enim quorumlibet diuinorum mādatorum transgressio est originalis, sed prima illa, primi hominis in paradiso facta, atque hæc differentia secunda, se iungitur originale, à peccatis & inobedienciâ intermediorum hucusque parentum nostrorū, quæ nō sunt cuiquam originalia: quam notat Apostolus, per vnū (inquiēs) hominē peccatū intrauit in mundū. Tertia est, quia dicitur, in omnem trāsmissum posteritatē, vt distinguatur à posterioribus Adæ peccatis, in exilio cōmissis, quæ nō transferunt in succedentē progeniem. & hæc quoque habetur in Apostolo: Vnius, inquit, delicto multi mortui sunt. Item, iudicium ex vno in cōdēnationē. Et iterū: Vnius delictū in omnes homines in cōdēnationē. Cæteræ differentiæ ab effectu originalis peccati sumuntur, vt quod cōstituat filios iræ ac mortis, quod naturæ vires corruptit, quodque concupiscētiā aduersus mentē erexit: quæ & ipsa similiter scripturæ sacræ prodūt. De ira quidem habemus ad Ephes. 2. dicitū: Erasmus natura filij iræ, sicut & cæteri, de morte, ad Rom. 5. Peccatū per vnum hominem intrauit in mundum, & per peccatum mors: de corruptionē virium: Roman. 7. Cum essemus in carne, passiones peccatorum operabantur in membris nostris. Item, velle adiacet mihi, perferre autē non inuenio. de cōcupiscētia verò, Cōdelector legi Dei secūdū interiorem hominē, video autē aliam legem in mēbris meis, repugnantem legi mētis meæ &c. Nō me tuit hæc definitio cuiusquā censurā. Sunt enim omnia eius, & genus & differentiæ è sacris petita. Faciat idem Philippus, & ostendat nobis in sacris carentias suas, ostendat iustitias suas, quarum vult omnes etiam paruulos esse debitores. Ridiculum sane est omnium scriptorum censorem, hominem ad quadrum dialecticum, imò qui Dialecticę, ne quid encyclopædiæ suæ deesset, voluit nouus author haberi, tam parum Dialecticę definire.

Definitione igitur cōstituta, progrediamur ad confuta-

D ij tionem

tionem nouitiorū dogmatū, quæ pseudoeuangelici isti cōtra totius Ecclesiæ catholicæ fidem volunt euāgelicissimā videri. Nō hic mouebo superfluas & ociosas lites, nō quod ipsi aiunt nos solcite inquirere, Vtrum peccatum illud cōtagione pomi, an ex afflatu serpentis contractum sit. Vel vtrum medicamentis augeatur aut minuatur: neque item, vtrum priuatiuum quiddam sit an res positiva. Quāquam poterat quæstio ista non inutilis videri, propter quorundam concertationem, quos non postremo loco inter Ecclesiæ doctores numeramus. Hoc certū apud omnes est, idem illud Adæ peccatum (priuatiuum dicatur an positium, quod perinde nobis est) quod in paradiso cōtractum fuit, in nos transmīssum. Et nescio quid vetet vtrunque dicere. Priuatiuum iustitiæ originalis: positium culpæ & reatus. Certè in categoriis vbi virtus & iustitia sunt qualitates, conceditur & vitiis suis locus positius. Tantum grauioribus hæreses quibus veritatem & fidem Christi oppresserunt, infectari est animus, nec morari in Dialecticis & Metaphisicis.

Quod sit tantum vnum originis peccatum.

Solius Adæ vnicū & non aliorū parentū peccata trāsire in posteritatem.

Nō quoduis Adæ peccatum est originale.

Cum sint multa peccatorum genera, quæ imbecillitas humana incurrit, solum tamen est vnū quod origine contrahitur. Neque enim est vllum peccatum, quamlibet sit magnum, quod ex parentibus transfundatur in proles, nisi vnū illud quod parentes quoque ex propagatione contraxerūt. Nullum itaque manet in stirpe seu propagine, non huius, non illius, non cuiuscunque hominis peccatum, licet etiam velint parètes proles suas peccato cuiusdam deuotos & obnoxios, præter vnū tantum, Adæ primi hominis peccatum. Non etiam quoduis eius peccatum, sed illud tantum quod in paradiso commisit, propter quod & damnationem accepit. Cætera quæ extra paradysum peccauit, quia in exilio commissa sunt, portat solus. Non enim peccatum, quod iam captiuus & seruus, sed quod liber peregerat abstulit posteritati libertatem. Peccatum quod in paradiso voluptatis, non quod in regione mortis natum est, paradiso nos expulit: peccatum quod patrauit felix & honoratus, non quod calamitosus, miser & vilis incurrit, abstulit felicitatem; peccatum quod

sanus

sanus & integer cōmisit, non quod corruptus, carnem generis nostri vitiauit. quæ est catholica totius ecclesiæ doctrina, quam noua hæresi Bucer & Melanthon violant, & non vnum tantum, sed multa numerant, eadēque horrenda peccata, quæ contendunt omnia nobis originaliter innasci. Vbi manifestā est aduersus Ecclesiam contradictio. Videndum igitur vtri partium suffragetur verbum Dei, cum necesse sit alteram esse falsam. Apostolus Paulus ad Roman. 5. peccati originem hisce verbis describit: Peccatum per vnum hominem intrauit in mundum: vbi significat antea in mūdo nō fuisse. Et paulō post sequitur: Vnius delictū in omnes homines in cōdēnationē: vbi intelligim⁹ idem illud peccatum quod antea nō erat in mūdo postquā intrauit, transisse deinde in omnē posteritatem: quo fit manifestum Apostolū loqui, non de serpentis, non de Eux, quæ præcesserūt, sed de Adæ peccato, quod factum est nobis originale. Vbi obseruare oportet Apostolum numero singulari dicere, Peccatum intrauit. item, vnius delictum in omnes homines, vt præter Apostolum dixerit, si quis dicat aut peccata, aut delicta intrasse. Non verò hoc propter grammaticum modo vocis numerum, quin potius propter rei naturam. Extra controuersiam est enim Apostolū hisce verbis voluisse indicare omnis peccati principium. Ergo dicit, intrauit in mundum per vnum hominem, & addidit, mansisse postea in mundo, transiisseque in omnem posteritatem. Principium autem esse non potest, quod consistat numero multorum. Si enim sit numerus & multitudo, hoc erit principium, quod numero primum: necesse est autem in omni numero aliquid esse primum, id ipsum verò non potest esse nisi vnum, cum numeri principium sit vnitās. Proinde fieri non potest, vt plura sint originalia quàm vnum peccatum, à quo cætera origine & ordine subsequantur. Iam vt fingamus Adam in paradiso multa commisisse peccata, fieri tamen non potest, vt fuerint multa originalia, cum inter illa quod primum erat & vnde cætera habuere originem, solum sit vere & propriè originale, quod & vox ipsa indicat, dicitur enim originale ab origine: Verùm tamen hac ratiocinatione nihil opus est nobis, cum Apostolus eodem capite diserta voce vnum dicat peccatū seu delictum.

Etum. Nam iudicium (inquit) ex vno in cōdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificatione. Quod dicitur B. August. de nuptiis & concupiscentia ad Valetium lib. 2. cap. 27. ita exponit: Iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Ex vno ergo quid nisi delicto? Quia sequitur, gratia autem ex multis delictis. Dicant isti, quomodo ex vno delicto in cōdemnationem, nisi quia sufficit ad cōdemnationem etiam vnum originale peccatum, quod in omnes homines pertransit, gratia verò ex multis delictis in iustificationem. Quia non solum illud vnum soluit quod originaliter trahitur, sed etiam cætera quæ in vnoquoque homine motu propriae voluntatis adduntur. Ita illic. Sed & lib. 1. contra Iulianum cap. 2. disertis verbis ait: Dicit Apostolus, nã iudicium quidem ex vno in cōdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem, ibi quippe vnum, non nisi vnum delictum vult intelligi &c. Hoc eodem libro declarat B. Augustinus ex multorum patrum sententia, paruulos non habere peccata, sed peccatum. In Enchiridio quo ad Laurentium cap. 48. & 50. expresse defendit vnum tantum originis fuisse peccatum. Cui ad stipulatur Chrysostomus Homil. 10. in epistolam ad Roman. vbi eundem Apostoli locum exponens plus decies reperit, vnum & vnicum fuisse peccatum Adæ: Cui Adamum (inquit) audis, ne vnicum illius tantum quod ipse primum commisit, auferri peccatum arbitreris, multorum delictorum factam esse sublationem dicit. Admonet quoque vt obseruemus, quod Apostolus toties vnitatis vocem illic repetit, quam non gratis neque fortuito putat ei excidisse. Vide eundem. Hanc esse perpetuam eius sententiam vel inde constat, quod multis locis habeat eadem Homil. 9. in priorẽ ad Corinth. epistolam, ait: Nõnne vides quo peccato Adã pro vno tantum peccato punitus est? Itẽ Homil. 12. in Matthæum: Si ille qui paradisi fuerat fortitus habitaculum, propter vnum utique delictum, tanta post honorem petulit mala: Nos postquam cælum accepimus & coheredes vni geniti facti sumus, quã veniã sperare poterimus, si ad serpente curramus post columbã: Epiphanius contra hæresim Tatianorum Tom. 3. dicit, Adam propter vnã inobedientiam ex paradiso eiectum, & castigationem non vulgarem

nactum

naſtum &c. Bernhardus quoq; in ſermone de ſex tribulationibus teſtatur, Adam vni tantum peccato ſubiaciuiſſe. Nec eſt aliud inuenire apud patres orthodoxos. Hinc poſteriores interpretes (quibus vetus trãſlatio videtur illud Apoſtoli duriuſculè reddidiſſe) trãſtulerunt ferè oēs: Nã iudicium ex vno delicto in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Ergo ſi quando patres peccatum illud propter magnitudinẽ eius exaggerant: fuit enim verè maximum peccatum, & Ambroſ. teſte non longè ab idololatria, & nunc inobedientiam, nunc incontinentiam, nunc ſtultitiam, aut ambitionem, aut ſuperbiam, aut contemptum appellant, non eſt putandum totidem illic fuiſſe peccata, quot exaggerationis nomina: neq; enim hãc alia atq; alia numerãtur peccata, ſed quantum vnicum illud fuerit, conãtur patres diuerſis figuris exprimere: fuit enim ingratum, temerarium, ſuperbũ arrogans, & ambitioſum peccatum, vbi non eſt aliud ingratitude quã temeritas, nec temeritas aliud quã ſuperbia, nec aliud ſuperbia quã arrogancia aut ambitio, ſed vna eademq; inobedientia. Sic & B. Auguſtinus cum perpetuò defendat vnicum tantum fuiſſe originis peccatũ fatetur tamen illud ipſum explicacione fieri multiplex. Quãuis (inquit) & in illo peccato vno, quod per vnũ hominem intrauit in mundum & in omnes homines pertranſiit, propter quod etiam paruuli baptizantur, poſſint intelligi plura peccata, ſi vnũ ipſum in ſua quaſi membra diuidatur ſingula: Nam & ſuperbia illic eſt, & ſacrilegium & homicidium, quia ſemetipſum precipitauit in mortem, & fornicatio & furtũ & auaritia, & ſi quid aliud in hoc vno admiſſo, diligenti conſideratione inueniri poteſt &c. In Enchiridio ad Laurentium. cap. 45. Quæcunq; ergo præter vnicum illud peccatum ſunt in nobis, fructus quidam ſunt vnici illius, & voluntatis noſtræ actualia peccata. Neque enim ſine voluntate noſtra fruſtificat. Quod Auguſtinus libro 1. cõtra Iulianum oſtendit, vbi introducit Chryſoſtomum dicentem, Venit ſemel Chriſtus, inuenit noſtrum chirographum paternum, quod ſcripſit Adam, ille initium induxit debiti, nos fornus auxim⁹ poſterioribus peccatis. Quæ verba eius iubet diligenter annotare. Audis ne hominem, inquit, in

*Peccatũ
vnum ſit
explicacione
&
exaggeratione
multiplex.*

*Fructus
plurimi
peccati
originalis.*

fide catholica & eruditum & erudientem, distinguentem debitum paterni chirographi, quod hereditarium nobis inheret ab eis debitis, quorum per nostra peccata sceleris accreuit? Audis quod paruulis relaxetur in baptismo, qui nondum propria debita contraxerunt, nec tamen ab paterno chirographo immunes esse potuerunt: sic & Apostolus hanc voluntati nostrae tribuit tanquam opera & fructus originalis mali, per nostram voluntatem & cooperationem membrorum. Ad Roman. 6. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. Item ad Ephesios. 3. Mortificate ergo membra vestra quae sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam &c. quando dicit non exhibeatis. Item mortificate, aut aliquid eiusmodi, opera significat voluntatis nostrae se accommodantis ad desideria carnis. quae etiam de causa ad Galat. 5. huiusmodi appellat carnis opera: Manifesta, inquit, sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiae, contentiones, emulationes, ira, inuidia, &c.

Fructus peccati originalis non sunt aequales omnibus hominibus.

Hinc fit ut non sint in omnibus fructus illi pares aut iidem, cum tamen unum & idem sit omnibus ex aequo originale peccatum, sed non fructificat peccatum, nisi voluntate cooperante, quae in aliis plus, in aliis minus obtinet. Sic videmus quosdam ad haec, alios ad alia vicia, nec omnes ad eadem inclinari: quae si originalia ipsa, & non fructus vicia & voluntatis essent, iam volentes nolentes, omnibus eadem essent ingenita, omnesque eadem sectarentur. At nunc videmus alios filiorum Adae superbos, nec tamen omnes aequae superbos: alios ambitiosos, alios avaros, alios in Venetiam proclives, nec tamen aequae hos atque illos aut Venetiam aut cupiditati deditos. Eodem modo non omnes diffidunt deo, aut contemnunt, aut odio habent, & qui odio habent, alij grauius, alij minus oderunt aut contemnunt. Nec statim profert originale peccatum istos fructus, nisi cum accesserit in paruulis qualiscunque voluntatis, aut rationis usus.

Paruuli ante usum rationis non peccant.

Hinc beatus Augustinus contra Iulianum libro. 2. ait: Paruulus in quo rationis adhuc nullus est usus, voluntate quidem propria, nec in bono, nec in malo est, quia nulla alterutro cogitatione versatur, sed utrunque in illo

illo consopitum vacat, & bonum naturale rationis & malum originale peccati, Sed annis accedentibus, euigilante ratione, venit mandatum, & reuiuiscit peccatum, quod aduersus crescentem cū pugnare cœperit, tūc apparebit quid in infante latuerit, & aut vincit in eo, & dominabitur, aut vincitur & sanabitur. Non tamen ideo malum hoc nihil nocuisset, etiam si priusquā in illo apparere cœpisset, paruulus hac vita exisset, quia reatus eiusdem mali, sicut generatione contrahitur, ita nisi regeneratione non soluitur &c. Vides hic Lector, quantum distet originale à suis fructibus: iacet consopitum quousque germinet: nec germinat nisi accedente qualicunque voluntatis consensu. Inde tanta morum, ingeniorum, peccatorum & malorum diuersitas ex vno seminatio: quod cum Cacotheologi isti, qui scholasticos Theologos contracto supercilio asinos appellant, cum sint ipsi quouis Mida auriculatiores, non viderent, omnia hæc in omnibus fecerunt originalia: non velut in radice quæ posset hæc aliquando germinare, sed iam ab ipso ortu contendunt hæc omnia in paruulis reipsa existere, atque ita tam grauibus horrendisque peccatis onerant innocentes paruulos, atque nocentissimos perditissimosque homines. Cæterum alia vitia natureque incommoda (quibus à natiuitate afficimur, & præter voluntatem ab hoc originali malo in homine nascuntur) pœnae peccati originalis. Quæ pœnae peccati originalis.

quædam sunt originalis peccati, non peccata: quales sunt, difficultas, tarditas, hebetudo sensuum, & aliæ impotentiæ, infirmitatesque; viribus animæ iniectæ, quibus fit, vt nec clare videamus, aut intelligamus vtilia ad salutem, nec promptè velimus. Et hæc quoque non sunt in omnibus paria, cum sit vnus alio hebetior, aut capacior, obtusior, aut acutior; tardior aut promptior. Sapient. 8. Puer eram ingeniosus & docilis, fortitus sum animam bonam. Etsi enim puniat Deus in omnibus hominibus originale peccatum, non tamen æquè grauitur, sed cum quibusdam occulto suo iudicio, mitius agit, cum aliis seuerius: fortè propterea non nunquā vt manifestetur gloria dei, sicut de cæco nato legitur: aut propter parentum merita bona, vel mala, vt in sanctis patribus & patriarchis, itemque in filiis idololatrarum, vel alias latentes causas, quas scire nobis negatum est. Quæ omnia

omnia distinguuntur ab ipso originali peccato, velut po-
nae quaedam ad arbitrium iudicis, vel inuitis nobis infi-
ctæ. Et tamen aduersarij tam hæc mala quàm fructus a-
ctuales quos iam exposuimus, numerant inter originalia
peccata. Miror autem quid Philippo venerit in mentem,
vt & nobis eandem sententiam imponat. Nam cum nos fa-
teamur fomitem in hominibus durare, nomen fomitis ar-
ripit, & sursum deorsum versat, quasi extra controversiam
sit, nos fomitis nomine significare et intelligere dubitatio-
nem de ira Dei, de gratia Dei, irasci iudicis Dei, indigna-
ri, &c. Quis nostrum hæc vnquam somniauit? Ne bonus
iste vir clausis oculis digladiatur & pugnat. Nos enim fru-
ctus ab arbore separauimus, & fomitis nomine nullos
vnquam actus, sed tantum seminarium illud vnde istiusce-
modi actus in malis hominibus suppullulant, quodq; ba-
ptizati cum adiutorio gratiæ Dei reprimunt, ne morti fru-
ctificet, significamus. Neque enim sunt actus illi origina-
lia peccata, sicut neque fomes peccatum actuale. Ruit igitur
aduersariorum de multitudine originalium delictorum
sententia, ruit chaos illud quo originalia actualibus, & ac-
tualia originalibus confundunt, nisi scriptura validiore
quàm sint Apostoli Pauli, & tot patrum dicta suam mul-
titudinem ostendant: aut efficiant ne numerus ab vnitate
habeat originem: vel hoc sit arbor quod fructus, & hoc fru-
ctus sunt quod arbores.

*Incredulitatem, diffidentiam ac ignorantiam Dei
non esse originalia peccata.*

NVnc videndum quòdnam sit vnicum illud originis
peccatum. An ignorantia Dei, aut incredulitas,
aut diffidentia, aut odium, aut contemptus Dei, aut vacare
metu, indignari, irasci, aut aliquid eorum quæ numerant
aduersarij inter originalia. Ac primum de incredulitate,
quæ si non est originalis, non erit & diffidentia aut du-
bitatio originalis. Non est autem nobis contentio de in-
credulitate negatiuè dicta, qua sensu quodam quicquid
non credit, dici potest incredulum, & quicquid fide est va-
cuum esse infidele: Hoc enim modo tam increduli sunt &
infideles.

infideles recens nati paruuli, quibus nondum rationis
 vltus accessit, quàm bruta animantia, sed absque peccato
 quanquam non absque defectu. Ita libenter fatemur par-
 uulos & in incredulitate nasci, & in infidelitate, adeoque
 non placere Deo magis quàm bruta. Sed contentio est de
 incredulitate, qua falso innititur, qua errant homines, &
 de infidelitate quæ est perfidia, sicut in adultis hæc crimi-
 na reperiuntur. Apostolus Paulus. pri. Timoth. 2. de Adâ
 & Eua sic ait: Adam primus formatus est, deinde Eua, &
 Adami non est seductus, mulier autem seducta in præuari-
 catione fuit. Vbi discrimen ponit inter vtriusq; lapsum:
 passa est enim Eua se seduci vtrique in incredulitatem, quâ
 Adam non incidit. Nam quod ad transgressionem mādati
 atinet, Adam profectò æquè atque mulier præuicatus
 est. Certè hoc Apostolus ipse, hoc & Genesios liber aper-
 tè testantur, Ambo comederunt, ambo peccauerunt, am-
 bo præuicari sunt, sed non ambo seducti sunt. Quid est
 ergo in quo neget Apostolus Adam præ Eua seductum, *Adam nō
 amisit fi-
 dem, sed
 mulier.*
 cum Eua seductam testetur? Quid nisi fides? Sola incre-
 dulitas ipsi Adam non imponitur: mulier verò credit
 serpenti dicit scriptura, quod de Adam nō habet. Reliqua
 quæ mulier perpetravit, perpetravit & Adam. Quod si is
 quoq; cum muliere fidem amisisset, quomodo posset con-
 sistere quod ait Apostolus: Vir non est seductus, sed mu-
 lier? Hic textus clarus est, nec aliam sententiam admittit.
 Proinde de eadem muliere alio loco dicit: Timeo autem
 ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita & corrupan-
 tur sensus vestri, & excidat à simplicitate quæ est in Chri-
 sto. Est autè Apostolo familiare seductionis verbo signif-
 care alienationem à vera fide specie aliqua fallaci. Sic ad
 Roma. 16. monetur declinemus eos, qui per dulces sermo-
 nes & benedictiones seducunt corda innocentum. Ad Co-
 los. 2. Nemo vos seducat in humilitate & religione ange-
 lorum. Beatus August. lib. 11. in Genesim hanc sententiam
 apostoli verbis tribuit. Ait enim: nec frustra est illud quod
 Apostolus ait, Adam primus formatus est, deinde Eua: &
 Adam non est seductus, mulier autè seducta in præuari-
 catione fuit. i. vt per illā etiā vir præuicicaretur. Nam & ip-
 sum dicit præuicatorē vbi ait: In similitudinē præuica-
 tionis

2. Cor. 11.

tionis Adæ, qui est forma futuri: Seductum tamen negat. Nam & interrogatus, nō ait, Mulier quam dedisti mecum seduxit me & manducaui, sed ipsa mihi, inquit, dedit de ligno & māducaui. Illa vero, serpens, inquit, seduxit me. Ita Salomon vir tantæ sapientiæ, nunquid nam credendū est, quod in simulacrorū cultu credidit esse aliquid vtilitatis?

Salomon fide Dei nō amissa diis gentiū contra conscientiam sacrificauit. Adā trāsgressus est mandatum dei in gratiam mulieris.

Sed mulierū amorī ad hoc malū trahenti resistere non eua-
luit, faciens quod sciebat non esse faciendum, ne suas quibus deperibat atque defluebat mortiferas delicias, contristaret. Ita & Adam posteaquam de ligno prohibito seducta mulier manducauit, eique dedit, vt simul ederent, noluit eam contristari, quam credebat posse sine suo solatio contabescere, si ab eius abalienaretur animo, & omnino illam interire discordia. Non quidem carnis victus concupiscentia, quam nondum senserat in resistente lege membrorum, legi mentis suæ: sed amicabili quadam beneuolentia, qua plerunque fit vt offendatur Deus, ne homo ex amico fiat inimicus, quod eum facere non debuisset, diuine sententiæ iustus exitus iudicauit. Constat igitur ex Augustino, Adam non magis amisisse fidem, quàm Salomonem in cultu deorum Sydoniorum. Ita Bernhar. in sermone de sancto Andrea, explicat quomodo non sit seductus Adam, sed Eua, vtique quod mulier credebat serpenti, cui Adam nullam fidem habebat. Epiphanius libro primo contra hæreses. Sancta & Catholica Ecclesia principium omnium est, ex hoc nimirum scopo: Adam protoplastus formatus est, non circumcisus, sed carne præputium habens: non autem erat Idololatra, & nouit patrem Deum, & filium, & spiritum sanctum, propheta enim erat. Itaque cum non haberet circumcisionem, non erat Iudæus, & cum simulacra nō adoraret aut aliud quid, non erat idololatra, propheta enim erat Adam, & nouit quod pater dixit filio, faciamus hominem. Quid igitur erat? neque circumcisionem habens, neque simulacra colens, sed Christianissimi formam ostendens, & cetera.

Sic ceteri patres, & omnis theologorum schola, de quo vide Magistrum in sententiis lib. 2. dist. 22. Amplius nihil neque Moyses, neque Apostolus, neque item sancti patres aucti fuerunt primo homini in paradiso mandatum Dei transgre-

trāsgrēdenti, imponere: qui si in incredulitatē lapsus fuisset, quomodo queat non seductus videri? Cum istud prædicet sacrae literæ, cum patres spiritu sancto edocti ita doceant, cur libet de proprio ingenio, noua, quæ scriptura nõ habet, comminisci eaq; primo homini, omnium nostrũ parenti, sine causa affingere? Quæ voluptas est, difficili contentione perentare, vtrum possit aliqua ratione sustineri incredulitatem esse originalem, nec contentos esse sacrae scripturæ testimonijs, verũ magis delectari ijs quæ fallax hominum prudentia coniectat, aut pernitiõsa eloquentia persuadere cõsedit? Deniq; nisi fateamur Adam in fide perstitisse, habuisse mentis iudicium rectum & infractum, & nihilominus contra mentem, contra fidem & rationis iudicium voluntariè peccasse, non video quomodo inueniatur in Adam peccati originalis vera proprietas: Apostolus enim Paulus huic vitio propriè tribuit repugnantiam contra legem mentis, contra conscientiam, contra iudiciũ rationis, atque adeo contra fidem. Hinc describens hominem originali malo vexatũ, sic loqui eum facit: Nõ quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo illud facio, iam nõ ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Inuenio igitur per legem volenti mihi facere bonũ, quod malum adiacet mihi. Cõdelector enim legi dei secundum interiorem hominem: vñ deo autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ &c. Fac autem primum hominem corrupto rationis iudicio amisisse fidem: fac eum ex mente & sententiã credidisse serpenti contra deum, atque ita per diãmetriã rationis & fidei suæ peruerso mentis iudicio, non contra conscientiam & iudicium suum peccasse: quomodo veram proprietatem & conditionem peccati originalis in tali eiusmodi facto inuenies? Iam enim non dabis colluctationẽ partium inferiorum cum superioribus, sed amicitiam ac societatem: nec repugnantiam carnis contra spiritum, sed potius obsequelam pro spiritus voluntate, mentemq; facies, & spiritum eadem cum carne sentire, atque adeo efficies, vt non sit illa proprietã quam Apostolus describit, quam nos experimur in nobis ipsis in primo peccato vnde nostrum deriuatum est. Et certè peccatum quod nascentes

contra-

contrahimus, quod per omnem vitam reliquiis suis nos ex-
ercet, cum habeat similitudinem illius prauaricationis, de
qua ait Apostolus, sua natura & proprietate conuincit,
ostenditque, quale fuerit peccatum illud vnde progenitum
est, nimirum repugnantia contradicentium partium infe-
riorum ac superiorum. Stetit ergo fides, stetit rectum iu-
dicium, sed non recta voluntas in labente peccatore, qui
non incredulus fuit, nec mente peruersa errauit, sed volum-

*Peccare
contra cō
scientiam
damnabi-
le.* *Argumē-
tum.* tate corrupta fuit inobediens. Nec propterea minuitur
peccatum Adam quod astruimus fidem in eo māsisse, quin
potius grauetur, ac tanto maiore dignum damnatione con-
uincitur, secundum illud: Seruus sciens voluntatem domi-
ni sui, & non faciens, vapulabit plagis multis. Et illud itē,
Quicquid non est ex fide peccatum est. Noli obiicere no-

Solutio. bis: Concluit Deus omnia sub incredulitate vt omnium
miseretur: quasi ideo putandum sit, incredulitatē esse no-
bis congenitam. Illud enim Apostoli dictum ad proprios
adulorum errores pertinere, non ad originale peccatum,
indicat ea quæ præcedūt. Ostēdit enim Apostolus Iudæos
qui fidem verā dei priusquam gentes crederent, habebant:
postea gentibus fidem recipientibus lapsos in incredulita-
tem, nō vtique originalem, sed actualem, ipsosque tanquā
ramos fractos excidisse, gentes verò in locū & fidem suc-
cessisse. Atque ita colligit Apostolus, omnia conclusa sub
incredulitate, antea scilicet gentes, nunc Iudæos, vt cogno-
scant Iudæi quod gentes modo cognoscunt fidem esse dei
donum, quod his largitur quorum miseretur: quæ est ve-
ra eius loci sententia, vbi nec illud prætereūdum est, quod
populum fidelem arbori comparat, quæ habeat ramos na-
turales quosdam, & alios implantatos, quod si rami quidā
sunt naturales, nō potest incredulitas originalis esse. Ne-

*Argumē-
tum.* que item volo, vt nobis obiicias, sicut aduersarij facere so-
lent, fallaces experiētias. Aiunt enim nos nasci absque fi-
de, absque metu & timore per experientiam: At inde non
consequitur hæc esse originalia peccata. Quod enim ad
has res pertinet, nudi nascimur, sine omni boni vel mali
discretionē. Vnde aduersariorum argumentatio: Paruuli
non credunt, ergo sunt increduli. Est consequentia qua-
lis ista: Ouis non credit, ergo est incredula. Aut sane
qualis

qualis hæc: Dormiens nihil videt: ergo est cæcus. Minimè *Experientia* verò omnium recipimus, quod de sua hæreticorum experientia *hereticorum* opinione hæreticissimam volunt omnibus nobis comprobata.

Hæc (inquit Philippus) agnoscunt in se homines p̄j. Loquitur autem de dubitatione, incredulitate, & ijs vitijs, quæ somitis nomine vt supra retulimus, vult intellecta.

Nos tantum instabiles, infideles & impios arbitramur huiusmodi motibus extimulari: pios verò & fideles nunquam, nisi fortè diabolica infestatione, quæ neminem reliquit intentatum, cui nos resistere oportet in fide, vt Petrus hortatur. Atqui suggestiones diabolicas, quis dixerit nobis esse originalia peccata? Equidem non abnuero hæreticos & impios corrupta natura & sponte absque diaboli peculiari tentatione, motiones tales frequenter in se experiri, vt qui perseverantiæ donum, extra Ecclesiam non recuperabile amiserint, ac propter hæresim iam gratia spiritus, qui roborat corda credentium, sunt destituti. Si licet autè huiusmodi experientias probandæ assertionis vestre causa allegare, quin nos iure multo potiore pro nobis *Experientia piorum hominum.* allegamus experientiam verè Christianorum & piorum hominum. Fideles enim vbi semel dederit se totos in obsequium Christi, & obedientiam fidei, ab omni hæresi & incredulitate planè abhorrent. Ante annos ab hinc quatuordecim, cum Fræcofordiæ Dionysium Dominicani instituti defertorè audivi, die quadam cõtra sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum, cõtra Missæ officium, contra ritum offerendi, ac de executiõda sedis Apostolicæ obediẽtia, totis lateribus serio & magna voce declamantem, & quasi ex autoritate definire, precipere & mandare, quæ vanissima & impiissima esse certè sciebam. non poterant aures meæ Christianis doctrinis à pueritia assuesactæ & imbutæ, tantam blasphemiam equanimiter perferre. Hic armabatur mihi pietas, hic fides incanduit, toto corpore sensi perturbationem, dolui, ingemui, infremui, neque hoc tantum, quin etiam tremula (tãtus erat horror audire furentem in Deum apostatam) mihi genua collidebantur. Optabam, si absque tumultu licuisset congregari, & vel vitæ periculo tantum dedecus abolere. Ab eo usque tempore, non memini quenkum eorum audivisse, præter

Olian-

Osandrum, quem cum Nuremberga Regensburgum pe-
 terem, contra monastica, hoc est, conciliorum euangelico-
 rum vota semel tantum, nec minore animi perturbatione
 declamantē sensi. Quæ est de fide mea experientia, Quid-
 libet autem fabuletur Philippus pios in se agnoscere, hæc
 ego in me non impiè agnoui, magnaque fiducia ausim de-
 ierare fideles omnes præcipue quibus impietas istorū tam
 bene quā mihi perspicua est, maiore pietate ac fide, & hæ-
 resim eorum execrari, & votis paribus frequentius inflam-
 mari. De me fideles omnes metior, sentio de vnoquoque
 candide, quod mihi aliquādo euenit, & alijs quoque mul-
 to frequentius vsuuenire tam certum est, quam verissimū.
 Nec opus est mihi probatione eius, cui suo assensu quot-
 quot sunt catholici & pij subscribūt. Totidem enim iuor
 suffragijs, quot sunt vere Christiani homines. Quod pro-
 fecto non esset, si incredulitatis, diffidētiae & dubitationis
 vitia, nobis tam concreata & ingenita essent, quā est co-
 cupiscētia & lex membrorum, quæ habet radices quas sola
 corporis dissolutio in totū extinguat. Propter quas exclam-
 mat Apostolus: Infelix ego homo, quis me liberabit de
 corpore mortis huius? Quis autem dixerit & incredulitatē
 tantas habere radices? præsertim cum Apostolus admittat
 fidem in nobis radicari & confirmari. ad Collossenē se-
 cundo: Radicati (inquit) & superædificati in ipso, & confir-
 mati in fide, sicut & didicistis. Filij diffidentiae ad tempus
 credunt, & in tempore tentationis recedunt, quia radicem
 nō habēt. Quæ est hæc radix quā nō habēt? Certè ea est ve-
 ra, cōstās & immobilis fides. Quod si fides est radix, vñ na-
 scūtur oēs bonæ operationes, nō pōt in eodem agro simul
 radix incredulitatis hære, & originalē possessionē reti-
 nere. Itaq; hallucinātur Aristarchi illi, qui si pēsi quicquā
 haberēt, cognoscerēt incredulitatem, rationi humanæ nō-
 dum illuminatæ gratia familiarissimè coniunctam, cui a-
 deo innititur, adeoque fidit, vt ea potissimum in infideli-
 bus se tueatur. At non ita vitium originis, quod etiam in
 Ethnicis humanæ rationi contranitur, qui dicunt, Video
 meliora, probōque, deteriora sequor. Hinc fit liquidum,
 incredulitatem, diffidentiam & dubitationem nō pugna-
 re in infidelibus aduersus mentē, sed rationi humanæ po-
 tissi.

*Fides &
 increduli-
 tas nō ra-
 dicantur
 in eodem
 simul.*

*Increduli-
 tas nō pu-
 gnat cum
 ratione
 humana.*

missimū inniti, per quā huc, illuc impellūtur, atq; adeo non esse originalia peccata propagatiōe cōtracta in paruulis: Sunt tamen in adultis grauiā crimina prauæ voluntatis.

Ignorantiam Dei, carere metu, timore & amore Dei, non esse peccata originalia.

Adversarij dicunt ignorantiam Dei, carentiam metus, timoris & amoris Dei, peccata esse originalia omnibus congenita. Quamquam autem hæc ipsa sint iis, de quibus modò diximus tam affinia, vt illis cadētibus cadāt & ista, vt non multa confutatione sit eis retūdendis opus, paucis tamen demonstrabo, originalia peccata censerī non posse: Plura de ipsis postea, vbi Bucēri argumentis respōdebo, dicturus. Et quidem originalia esse, videntur sibi aduersarij definitione qua dicitur peccatum originis esse carentia iustitiæ debita, ita constituisse, vt cōtra hircere nobis non liceat.

In Apologia ait Philippus hac definitione detrahi nobis non solum obedientiam virium inferiorum: sed etiam noticiam Dei, fideltiam erga eum, timorem & amorem Dei, quæ omnia fuerat natura integra habitura, &c.

Non ignoro B. August. tribuere paruulis ignorantia & difficultatem. Idem facit beatus martyr Cyprianus, à quo opinor B. August. verba ista accepisse, quibus libenter & frequenter vtitur: faciunt itidē & alij sancti Patres. Verissimū est enim nos quando in tenebris nascimur peccati illius originalis, simul destitui gratuitis Dei donis, qualia sunt, cognitio, & potētiarū animæ prōptus ac facilis vsus, atque adeo nos nasci in ignorantia & difficultate. Clarissimi quidā Theologi opinantur fuisse etiā in paradiso natura gignendos in ignorantia paruulos, absque vllō malo seu vitio, si Adā nō peccasset, qui quod ignorarent, tēporis atque progressu inciperent intelligere, & amare, quāquā nō cū ea qua nos difficultate. Quemadmodū catuli & puli, in quibus nulla est originalis pœna, proueniunt natura imperfecti, & implumes, sed tēpore validiore, redduntur. Sed de hoc nulla potest ē sacris scripturis certitudo haberi: proinde libenter confitebimur cum beato Augustino, paruulos in ignorantia & difficultate nasci: nō tamen eo modo, aut in eo sensu, quo aduersarij. Fingūt enim aduersarij

Vide Māgistrum in sententiis lib. 2. dist. 23.

E in

in paruulis caliginosam quandam, & damnabilem cæcitate[m], qualis est in plerisque adultis, quã ignorãtiam originale[m], & peccatũ esse asseuerant. Nos autem non aliter dicimus paruulos nasci in ignorantia, quã negatiuè, scilicet quod non acceperunt donum notitiæ Dei. Non accepisse donum, pœna quãdam est peccati, sed nõ peccatum.

Quod ignorantia paruulorũ sit pena, nõ peccatum. Alioqui si donis carere statim peccatum esset, qui nõ accepisset omnia Dei dona, tot haberet peccata, quot non accepisset dona. Vacui sunt igitur paruuli & nudi à cognitione Dei, quæ est ipsorum ignorantia. At peccatum originale longè alia res est, & multis modis ab ignorantia distincta. Fieri enim potest, vt peccatũ originale auferatur, & tamen maneat ignorantia. Et econtrario fieri potest, vt ignorantia tollatur, & peccatum originale maneat. Primum illud patet sine controuersia in paruulis baptizatis, à quibus auferitur peccatum originale, qui transferuntur de regione tenebrarum, in regionem lucis, qui sunt ex incredulis credentes, ex infidelibus fideles, & tamen manent in eadem in qua nati sunt ignorantia; ergo non debet censei peccatum originale. Hinc B. August. epistola quinquagesima septima ad Dardanum, multis declarat spiritum sanctum habitare in paruulis, & tamẽ eos ignorare diuina, & ipsum quoque spiritum sanctum ita eos nescire, sicut mentem suam, cuius in eis ratio, qua, vti nondum possunt, velut quãdam scintilla sopita est, excitanda ætatis accessu &c.

Paruuli baptizati habet spiritum sanctũ, & tamen ignorant hoc ipsum. Rursus in quibusdam philosophis Græcis & Gentilibus prudentioribus, quales illi fuerunt, de quibus Apostolus ad Romanos primo scribit, non mansit ignorantia natiuitate contracta, & tamen peccatum originale eadem natiuitate contractum vere mansit. Sic enim ait Apostolus: Quod notum est dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestauit: inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus & diuinitas &c. Quis autem dicat istos à peccato originali, cũ fidem mediatoris nõ haberet fuisse liberatos? Ob id B. August. vtrunq; prædicat esse multũ mirabile, quod quorundã nondũ cognoscentiũ Deũ, sic Deus inhabitator, & quorundã cognoscentiũ nõ sit. Vnde satis apparet ignorantia istã, in qua nascimur, nõ habere cũ originali

nali peccato propriū & indiuiduū cōmercium, sed esse pœ-
 nā quādam tēporalem: nec tamē propterea pœna leuis est
 & contēnenda, cū nemo possit seipsum illuminare, & pro
 sua voluntate scire aut nescire, sed donum illud largiatur
 Deus, sua reuelatione, etiā tum, cū videmur nostra opera
 ac diligentia ad cognoscendū Deū proficere. Vnde de phi
 losophis ait Apostolus: Deus enim illis reuelauit. Hinc Beatus *Magnæ*
 August. lib. de natura & gratia cōtra Pelagianos, cap. 67. *pœna sunt*
 Sunt reuera omni peccanti animæ duo ista pœnalia, igno- *ignorantia*
 rātia & difficultas. Murmurantes autem propterea contra *diffi-*
 Deū, rectē fortasse quererentur si erroris & libidinis nul-
 lus hominū victor existeret. Cū verò vbique sit præsens,
 qui multis modis per creaturā sibi domino seruiētē auer-
 sum vocet, doceat credentē, consoletur sperantē, diligētē
 adhortetur, conātem adiuuet, exaudiat deprecantē, non
 tibi deputabitur ad culpā, quod inuitus ignoras, sed quod
 negligis querere quod ignoras. Libro quoque tertio de li-
 bero arbitrio à cap. 11 & vsque ad finē libri, sex lōgis capitu-
 lis de ignorantia & difficultate, in quibus nascimur, tra-
 ctans, vt clarē constet eas nō esse peccata, quatuor illas de
 origine animarum opiniones percurrit, ostendens in sin- *origi-*
 gulis, neque ignorantiam, neque difficultatem, siue à na- *origi-*
 tura homini insint, siue contra naturam tāquam supplicia *origi-*
 itrogētur, imputari homini ad culpam, sed aut pœnas esse, *origi-*
 aut præbere homini regenerato materiam per studium &
 labores proficiendi, vt habeat Deus quod in studiosis &
 pijs coronet vt pœna sulciperet hominem emēdatoria po-
 tius, quā interfectoria. Sic & in aliis locis vbi rem istam
 propriē tractat. Quanquam alicubi disputans contra Pe-
 lagianos peccati originalis negatores, videatur ignoran-
 tiam istam & difficultatem peccato non liberare. Sed ali-
 ter habendum est, quod Didacticē docet, ac velut in tru-
 tina libratum extra contentionem cum aduersariis definit,
 aliter quod pro confutandis aduersariis in argumentatio-
 ne assumit. Quod autem dicit Philippus, *omnia hæc* loqui-
 tur autem de notitia Domini, fiducia erga Deum, timore, &
 amore Dei &c.) *fuerat natura integrā habitata*, verū qui-
 dē est in prouectioribus & adultis: at de infantibus & par-
 uulis non magis certum habetur, quā prophetia illa

E ij   domus

domus Heliae, quam Philippus nouo illo spiritu afflatus, euangelio habet certiozem.

Quale est autem argumentū: Natura integra fuerat hæc omnia habitura, ergo hoc est habere peccatū originis, ista non habere? quasi inficiant nos illa non accepta quæ accipere poteramus, quasi remota contaminent, quasi in peccato primi hominis computetur, non malicia, non vicium, non quod incurrit, sed quibus frustratus est. Ergo nō iam peccatum intrauit in mundum, sed virtutes expulit è mundo. Ergo non iam vnus delictum in omnes homines in condemnationem, sed vnus nuditas, & ea tantū damnant, quæ non habentur. Si ita philosophemur, paruulus baptizatus manebit in peccato originali, quia non redduntur ei quæ fuerat habiturus, sed manet (aduersariorum iudicio) hæc in parte qualis erat, sine notitia Dei, sine fiducia, sine timore & amore Dei: Ethnicus verò non baptizatus, qui Dei habebit notitiam, peccato liberabitur, præsertim si erit qualis Numa Pompilius apud Bucerum, aut Plato gentiliū, scilicet Moyfes.

Solutur Arbitror ex iam dictis vtrūque constare (plura enim de
Argumen- his in sequētibus) ignorantia Dei in paruulis nō esse pec-
tum præ- catum, in adultis verò aut nō esse quæ imputetur, aut vo-
copiū Phi- luntatis esse peccatū, atque vbiunque sit, siue in paruulis,
lippī. siue in adultis, pœnam quandam esse. Iam sicut vacatia no-
titie Dei nō est peccatum ipsum originale, ita neque vacatia
fiducie, aut timoris vel metus dei. Vna est enim omnium

Timor & istorum ratio. Dono Dei habetur, iusto verò iudicio, & ira
metus dei Dei non habentur, siue originali peccato quis adhuc illi-
nō habent gatus sit, siue non. Sæpe Deus manifestauit virtutem & po-
originis tentiam suam gentibus. Philosophos in admirationem, cō-
peccati cō- templationem, & amorem induxit, rectoris huius mundi,
munionē. cuius sapientia & prudētia cuncta gubernantur. Signis etiā
& prodigiis frequenter incussit suum timorem, vt passim
in sacris legitur. Et cum cœperit talibus modis in tenebris
cognosci, amari & timeri, non tamē repurgauit eos origi-
nis vitio, sed iidem illi admiratores Dei, euauerunt in cogi-
tationibus suis, & gloriam incorruptibilis Dei, transu-
lerunt in homines mortales, & res perituras, vt ait Apo-
stolus, & stultum factum est insipiens cor eorum. Quod si
vacantia

vacantia notitiæ, amoris aut timoris, esset peccatum originale, iam notitia, amore aut timore obtento, vacantiæq; depulsa, simul depelleretur originale peccatum: quod falsum esse nemo ignorat. Porro ego neminem tam præpostero esse iudicio puto, qui opinetur ab Adam derivatum in posteritatem, quod ne ipse quidem Adam habuit. Enimvero quod non habetur, non potest in alios transfundi. Iam fit palam in sacris Adam viciosa illa & caliginosa Dei ignorantia non fuisse affectum, verum contra, habuisse certam Dei cognitionem, metum quoque & timorem, insuper & magna ac admirabili sapientia fuisse præditum. Sic dicitur Ecclesiast. 17. Deus de terra creavit hominem, secundum imaginem suam fecit illum. Et iterum conuertit illum in ipsam, & secundum se vestiuit illum virtute. Numerum dierum & tempus dedit illi, & dedit potestatem eorum quæ sunt super terram, posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum & volatilium. Creavit ex ipso adiutorium simile sibi, consilium & linguam & oculos & aures & cor dedit illis excogitandi, & disciplina intellectus repleuit illos. Creavit & illis scientiam spiritus, & sensu impleuit eor illorum, & mala & bona ostendit illis, posuit oculum suum super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum, vt nomen sanctificationis collaudent, & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operum eius: Addidit illis disciplinam, & legem vitæ hereditauit illos. Testamentum eternum constituit cum illis, & iustitiam & iudicia sua ostendit illis, & magnalia honoris eius vidit oculus eorum &c. Ne quis autem cauilletur Adam hæc in præuaricatione amisisse, recitatur hic illa potissimum Dei dona, quæ & lapsus retinuit, & vniuerso mortaliu generi facta sunt à Deo cõmunia: sed & textus Genes. 3. clarissime habet Adã post lapsum audiuisse & cognouisse vocem domini, ac præ metu eius se abscondisse, timuisse quoque & cõtexuisse sibi perizomata &c. Chrysof. Homil. 12 ad populum Antiochenum, ostendit primos homines quãdo nondum literæ, neque lex neque prophetæ aut iudices, *re quid* sed solus Adam cum filiis erat, cõscientiæ cognitione agnouisse voluntatẽ Dei, cognouisse itẽ quid deo placeret, quid *potuit a* displiceret, & quo offensus recõciliari posset, atque ob id *puã vete* res.

Adam cognitionem dei quam habuit nõ amisit.

E iij timuisse

timuisse eius offensionem, venerationi quoque & cultui eius (quæ certè amorè in Deum testatur) dedisse operam. Sed & primitias naturæ instinctu obtulisse & sacrificia. Si hæc habuit Adâ, quomodo potuit contrariū eorū in naturā nostrā deriuare? Habuit notitiā Dei, & dicunt transfudisse in nos Dei ignorantia. habebat metū, & dicunt metus priuationem in posteritate traiecisse, quæ tam absurda sunt, vt putem non digna quæ longius persequar. Forsan querat ineptus aliquis, vt rursus ergo notitiā quam habuit Adam in posteritatem transfudit? Respondedo, neque notitiā neque ignorantia. Notitia enim Dei donum est, & illuminatio de celo, non de carne veniens. Ignorantia verò vitium est, non paruulorum, sed adultorum; idemque de vacantia metus & amoris Dei censendum, quæ sunt in adultis damnabilia crimina, cum à paruulis non desideretur aut exigatur metus vllus aut amor Dei. Id quod postea latius explicabimus. Nasci mur nudi, sine omnibus actibus & notitiis. Deut. 1. Filij vestri qui hodie boni & mali ignorat distantia, ipsi ingredientur &c. Et Apostolus ad Rom. 9. de Iacob & Esau, cum nondum aut boni aliquid egissent aut mali &c. Nec constat originale peccatum nostris vel operibus vel notitiis, nec item potentiis à Deo creatis, alioqui deriuatum in nos non esset, sed nouiter creatum. Quanquam fatendum nobis est, quod potentias bonas grauiter corruperit, vt ridicula sit aduersariorū assertio, quæ de peccato originali ita constituit, ac si recens nati paruuli, statim sint in intellectu erroribus pleni, habeantque iam & notitias in mente, & concupiscentias in voluntate sicut adulti. Et forsitan altercantur de peccato originali nondum intellecto.

Odium & contemptum Dei, irasci item iudicium Dei, aut indignari, & similes passiones non esse originalia peccata.

SI non præter omnem probabilem rationem, non præter verbum Dei, non denique præter bonorum omnium experientiam statuerent aduersarij, odium & contemptum Dei, irasci item & indignari deo, & id genus alia multa, esse peccata originalia, aut si vel sophisticam aliquam haberent eius rationem, esset forsitan quo erroris hos tantos palliare, esset cur non gratis errare videri

videri possent, esset quoque, quod nos vel iusta ratione vel impugnare, vel vero sensu explicare possemus: Nunc vero qua venia digni erunt, qui tam feodos errores nulla ratione freti, vltro parturiunt? Quis ludat hinc operam? Quis tempus profliget, vbi non auditur nouae doctrinae probabilis vlla ratio, nisi forte velint suam nobis auctoritatem sufficere? Certè Philippus in Apologia hoc ipsum non semel sibi arrogat, vt quando sua auctoritate reiicit quod dicitur Theologi, & omnes eruditoru schola, nos propter pasciones nec bonos esse nec malos, nec item laudari nec vituperari. Et quando eodem loco, censorio more pronunciat. *Nihilò prudentius assuunt Theologi & alias sententias, naturam non esse malam, id in loco dictu non reprehendimus, sed non rectè detorquetur ad extenuandu peccatu originis, &c.* Proh magnificam censuram, quasi ad hanc rem naturae conditio, quam Deus creauit bonam, nihil conferat. Scilicet M. Philippus & M. Bucerus dixerunt, Ergo est. Ad hanc consequentiam si mihi sit respondendum, equidem ita concludero, & multo rectius: Philippus & Bucerus dixerunt, ergo insaniunt. Caetera enim quae de experientia & definitione male deprauata ad efficiendum ista inducunt, iam abundè satis sunt diluta, nec video vllum ipsis vltra hęc restare argumentu. Quinetiam (vti de ignorantia dictum est nobis) infra Bucero respondebimus plura.

Proinde in praesens suffecerit nobis pro horu confutatione semel ostendisse vnicum tantum esse peccatum originis, haec autem sunt multa. Itemq; nullu actuale esse originale, quod originalia in nos deriuentur, actus autem cum motione simul euanescentes ac pereuntes, deriuari in alios, sit impossibile. At isti sunt actus seu motus quida, irasci, indignari, odio haberi. Sed neque pasciones, quas deus vtilissimas corporib⁹ humanis inseuit, quibus & bene & male vti possumus, sunt natura vel absque vsu malo, peccata. Sunt quide deprauate per originale peccatum, vt legi mentis quemadmodu & concupiscentia non statim pareant, sed tamen absq; vsu, sunt otiosae. Odium in se consideratu, no magis peccatu est, qua in se consideratus amor, nec ira magis quam placabilis: nam sicut amare virtutem bonu, est & vitia malu, ita virtutes odisse malu est, odisse autem

Pasciones animoru non sunt peccata.

autem vitia bonum. Sic de merore & gaudio, contemptu & obseruantia, in quibus nullum aliud est peccatum quam abusus malus. At abusus omnis actio seu motio quadam est, vt manifestum sit, hæc aut non esse peccata, aut actualia esse: qualia sunt & reliqua quæ origini ascribunt, vt fremere quod impij meliore fortuna vtuntur quam boni, incitari libidine, cupiditate gloriae &c. Eadem opera poterat adnumerare, quicquid actualium vitiorum destinatio animo peragitur, & idipsum de his dicere quod de illis, nempe hæc agnoscunt in se pij homines. Sed ego (dum viam) misericordem Deum toto corde precabor, ne me finat eo prolabi, vt sentiam tot tamque impias in me motiones quam isti pijs affingunt, nolim enim in numero piorum illorum recenseri. Etsi autem sciam naturam bonam non posse neque optimum odisse Deum, neque maximum contempsisse, fateor tamen voluntatem malam hoc posse, quod fecerit diabolus, vbi spiritu correpta immundo fuerit à Deo auersa, vt credam Philippum, Bucerum, & complices eorum (si huius criminis vel modicum sensum habent) esse impuros, & daemone quopiam haud dubium possessos. Si verò nullum eius habent sensum, cur faciunt hereditarium & originalem morbum? præsertim cum originalis morbus etiam secundum propriam peccati rationem, sit omnibus hominibus per ipsos perpetuus. Aut cessent igitur hæc appellare originalia, aut fateantur se perpetuo Dei odio diabolo simillimos.

Voluntas mala, potest quod natura, licet corrupta non potest.

Solum inobedientia peccatum esse originale.

TAndem igitur quodnam est vnicum illud originis peccatum, quod deriuatur ab vno in omnes, si non est ignorantia Dei, neque dubitatio, neque incredulitas, neque diffidentia, neque contemptus, neque odium Dei, neque item irasci, aut fremere, aut indignari contra deum, neque amare carnalia, neque incitari ira, libidine, cupiditate gloriae, neque aliquid illorum, quæ vel Bucero contra Colonenses, vel Philippo in Apologia originalia censentur? Quæ species in tam lato peccatorum genere est originalis? Quæ, nisi inobedientia? Hæc in primo homine cepit, & secundum remanentem post actum culpam, trãsit in om-

nem posteritatē: quod de nullo alio peccato affirmari potest. Idcirco & Apostolus peccatum illud, non ignorantiam, aut dubitationem, aut incredulitatem, aut odium Dei appellauit, sed inobedientiam & prauaricationem. Ad Roma. 5. Per vnus inobedientiam peccatores constituti sunt multi. At vbi legitur, Per vnus odium vel incredulitatem peccatores constituti sunt multi? Paulū sequuti sunt sancti patres, qui concordi spiritu & voce quoties sit rei mentio attestantur nobis Adē inobedientiam seu mandati prauaricationem fuisse primum illud peccatū, quod genus humanum perdidit & prostrauit. Irenæus vicinus apostolorū temporibus lib. 3. contra hæreses: Per inobedientiam (ait) vnus hominis, introitum peccatum habuit. Idem lib. 5, dicit nos omnes per inobedientiam primi hominis Adæ offendisse: non facientes Dei præceptum: in secundo autem Adam reconciliatos & obediētes vsque ad mortem. Epiphanius contra Marcionem ait: Adam in inobedientiam collapsus, cum haberet liberum arbitrium in propria voluntate, à seipso peccatum intra se excogitatum commisit, vbi videlicet eundem dominum per inobedientiam spreuit. Isychius lib. 3. in Leuiticum, inobedientia nobis immunditiam sordemque contraxit. Chrysof. sermone. 9. in epist. ad Roman. Clarefcit itaque non hęc dici de peccato, quod sit ex transgressione legis, sed quod est ex inobedientia Adæ, illud scilicet est, vnde omnia infecta, vastataque sunt, Quod dictum Augustino adeo probatur, vt contra Iulianum lib. primo Chrysofomum allegauerit in hæc verba translatur: Manifestum est quoniā non ipsum peccatum quod ex legis transgressione, sed illud peccatum quod ex Adæ inobedientia, hoc erat quod omnia contaminauit. Theophylactus in expositione capituli quinti ad Romanos: Nunc quid sit vnus delictum interpretatur, exprimitque quod sit, inobedientia, per quam constituti sunt peccatores multi, Cyrillus libro quinto Thesauri, dicit Adam prauaricatione diuini mandati vitam perdidisse, ad quam per obedientiam Christi sumus restituti. Ambrosius in psal. 108. In paradiso orta est inobedientia, ideo obedientia cum saluatore descendit. Item in libro de Paradiso capite septimo, dicit inobedientiam mor-

Solū peccatum inobediētiæ transit in posteritatem.

mortis causam fuisse. Vt Augustinum allegemus loco vno vel altero, superfluum arbitror, quem constat tam multis libris peccatum illud, modò concupiscentiam, modò inobedientiam appellitare. Et quidem primus parens Adam quando peccauit, habuit in vtraque sui parte, hoc est, in carne & in voluntate inobedientiam contra Dei mandatum. In voluntate quidem, quod mulieri danti ad comedendum obsequi decreuit, cum aliud iuberet mandatum. Quid autem mulier dederit, his verbis explicat scriptura: Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, & tulit de fructu illius & comedit, deditque viro suo, qui comedit, Genesis tertio. Ecce hic commotam in carne concupiscentiam, quæ esum delectabilis ligni appetebat. Hæc erat altera inobedientia in carne Adam, cõtra idem illud mandatum. Stabat interim ratio in homine, quæ cogitabat mādatum Dei, quod prætergredi nefas iudicabat: Cui è regione aduersabatur concupiscentia voluntatis ad mulieris arbitrium inclinata, concupiscentia quoque carnis capta pulchritudine & suauitate fructus. Ac tandem duplici concupiscentia rationem vincente, contra mentem comedit, & mandatum Dei præuaricatus est, factus Deo & arbitrij voluntate, & naturali carnis concupiscentia, inobediens. In hunc modũ consummatum est peccatum inobedientiæ, per quod factus est æternæ damnationis reus cum vniuersa posteritate, in quam peccatum illud nõ quidem secundum actum, sed secundum culpam, reatum, & corruptionem propagatione quadã transit. Peccauerant enim Adam & Eua vt dictum est, concupiscendo & perficiendo, quæ Deus prohibuerat facere, vt fuerit peccatum eorum omnibus modis absolutum & actuale.

Inde natus est in carne affectus quidam concupiscendi, qui cum sit quasi habitus quidam brutæ carni ingentus & infixus, nec præditus sicut voluntas prædita est, arbitrij libertate, vt valeat seipsum continere vel corrigere, aut in diuersum ferre, manet idem semper inclinatus & propensus ad aliquid sine iudicio: atque hunc affectum concupiscendi, appellamus originalem carnis concupiscentiam, sicut beatus Augustinus & alij patres faciunt. Quod

Duplex
inobediē-
tia, vna
in volun-
tate alia
in carne.

Concupi-
scentia o-
riginalis

idcirco

idcirco admonitum lectorem volui, ne quis audito concupiscentie originalis nomine, statim semper actum eius intelligeret, & nos non de affectu seu habitu, aut vi concupiscendi, sed de actu eius loqui putaret. Verum voluntatis inobedientia quae & ipsa concupiscentia quaedam est, eratque in anima primorum parentum, euauit, non relicto à se, neq; actu, neq; habitu, idq; propter arbitrij liberi veritatem, qua poterant sese continere, cessare, & alio conuertere. Quamquam autem ita actus ille praeterierit, & non sit hereditaria concupiscentia in anima sicut in carne relicta, mansit tamen culpa seu peccatum, quod poterat homo arbitrij libertate contrahere, sed non ab eodem se eadem libertate purgare. Itaq; sicut mansit in carne concupiscentia, sic mansit in anima primorum parentum peccatum sola Dei misericordia purgandum.

Hic iam incidit difficilis & inexplicabilis quaestio de transitu peccati illius in succedente posteritatem. Etsi enim ratio dari queat de propagatione fomitis, seu concupiscentiae carnalis, propter carnem cui inhaeret, & cum qua propagatur, non tamen apparet, quo modo simul transeat ipsius peccatum formale in nouum hominem. Cum anima quae est propria peccati sedes, neque propagetur sicut caro, neq; fiat ex traduce & potentiis materiae, vt peccatum ab anima in animam transferatur: sicut concupiscentia cum carne in carnem, sed anima ipsa noua à Deo creata simul infundatur, non habens vllam sui partem à parentibus. Quae causa erat, cur Pelagiani negarent hominem nasci in peccato originali, & si non negarent eum obstrictum poenis peccato illi debitum. Contra quos beatus Augustinus ingenia volumina conscripsit, clarè & euidenter scripturarum auctoritate conuincens, omnes homines in originis peccato, inuitabiliter nasci. Quod ipsum astruunt omnes sancti Ecclesiae Dei doctores, quamquam non tam copiosa demonstratione, quia nemo eis contradicebat, vt opus fuerit accurata & proluxa disputatione, renitentes conuincere, quales reperit Augustinus.

Cum quereretur autem à Catholicis Pelagiani, per quas rimas transiret peccatum illud, vel quo vehiculo, aut subiecto transuectum, perueniret in nouum hominem, cum ne-

in carne non actus, sed habitum cõgenitum significat.

In anima non mansit voluntatis actus, sed peccatum.

Quomodo transit peccatum Adae in posteritatem.

cesse sit, peccatum alicui inherere, quando non volitet sicut auicula, ab anima in animam, & carni (quæ non est idoneum eius subiectum) inherere non possit, difficile inueniebant Catholici quod responderent, & quo (non dico sibi) sed aduersarijs satisfacerent. Ipsi enim catholicis, sua fides sufficiebat, quæ credebant in paruulis esse peccatum, propter scripturæ sacræ testimonium, etiamsi non apparent rimæ, per quas deriuaretur, aut vehiculum, quo transportaretur, aut per quæ deflueret cannalia, vel subiectum, cui inherens deuolueretur ab anima in animam.

At aduersarij tanto instabant acrius, & multis præterea argumentationibus: Catholicos arctabant, vt Beatus Augustinus huiusmodi eorum argumentis permotus, putaret prius, certi aliquid de origine animarum inquirendum esse, quam de peccati transitu diffineretur. Siquidem vbi non constaret animarum origo, sciri nõ poterat quomodo contraherent in ipsa sua origine peccatum.

Quapropter ponit quatuor opiniones de earum origine. Vnam, quæ dici potest, omnium hominum animas ex vna Adæ anima propagari, sicut propagatur caro de carne. Alia est, quæ creduntur singulis quibusq; hominibus, singulæ animæ nouæ creari & infundi.

Tertia & quarta opinio existimant omnes animas semel à deo creatas, & nullas amplius creari, propter id quod dicitur. Genesis. 2. Compleuit Deus die septimo opus suum quod fecerat, & requieuit die septimo ab vniuerso opere quod patrarat. Sed differunt opiniones istæ, quod hæc velit animas creatas sua sponte inuolare corporibus humanis: Illa à Deo mitti, & singulis proprium corpus destinari. Quæ autem harum quatuor opinionum sit vera & amplectenda, relinquit in dubio atque adeo, quomodo transeat peccatum ab anima in animam, similiter in dubio relinquit. De quo vide ipsum librum tertio de libero arbitrio. Vbi multis capitibus res ista tractat. Item epistola sua. 2. 8. ad Hieronymum. Itæ epistola sua. 157. ad Optatum episcopum. Item ad Valerium de nuptiis & concupiscentia, lib. 1. cap. 19. Item contra Iulianum libro quinto, vbi inter alia sic ait: Quid autem horum sit verum libentius disco, quam dico, ne audeam docere, quod nescio. Et post pauca: Magis curandum

Dubitatio Augu. de peccati origi. de seculis.

randum est, siue in paruulis, siue in grandibus, quo anima sanetur auxilio, quam quo uiciata sit merito: quæ tamen si uiciata negabitur, nec sanabitur. Pari libertate, & in epistola ad Hieronymum ingenue confitetur ignorantiam suam, poscens ab ipso doceri. Quod si vir tantus, tam acuti sensus, tam perspicacis ingenij, tam diligens inquisitor occultæ ueritatis, cui non habuit Ecclesia hac in re unquam parem, non fuit ausus temere hic aliquid definire, quis confidat se nosse, quod ille ignorabat? aut quis præsumat præstare, quod ille non potuit?

Quibusdam hodie videtur, leuissima res esse præscribere modum, quo fiat anima rea, creduntque in promptu se habere quod respondeant. Sed quid docent? quid tradunt? Dicunt propterea puniri paruulum, quia non habet iustitiam debitam atque hoc ipsum esse eius peccatum transire autem debitum ab anima in animam, sine scrupulo. Hac responsione sibi magis quam aliis satisfaciunt. Nec latebat Augustinum paruulum non habere iustitiam à parentibus, sed non putabat hanc vacantiam, ad tantas poenas sufficere, nec ducebat talem responsionem dignam pro magnitudine rei. Alioqui poterat & ipse ita respondere, & non relinquere in dubio suspensam questionem. Ad hæc de originali iustitiæ debito, facilius dicitur quam probetur aliquid. Constat in omnibus iustitiæ illius defectus, & certum est nos absque ea nasci: sed unde constabit iustitiæ illius debitum? Magnæ res indubitatæ egent testimoniis. Neque scripturis sacris, neque patrum testimoniis, neque item ecclesiæ (quod sciam) definitione, efficitur aliquid de huiusmodi debito, nisi tantum quod in scholis talibus disputationibus solemus exerceri. Mihi quidem quod de debito dicitur, sit satis probabile. At uero si res serio agatur cum aduersariis Pelagianis, quomodo & illis persuadeatur? Ad hæc quis audeat dicere paruulo in baptismo nihil aliud relaxari, quam impositum seu imputatum à deo debitum, & non ueram aliquam culpam? Nescio an passioni Christi & gratiæ baptismi conueniat talis æstimatio, quum baptismo lauetur anima, non à nihilo, sed ab immunditia, ab iniquitate, à macula, à culpa, à contagione, à peccato: quod à tantum à debito lauaretur, iam non lauaretur, sed instruetur

retur

De iustitiæ originali debito non habetur certitudo.

retur, donareturque tantum noua gratia originale iustitiam supplete: quod non est lauare, purgari & emundari, sed potius ornari. Et quomodo probabitur deum exigere à paruulo, quod non dedit: quomodo nobis persuadatur, deum, quia non dedit paruulo iustitiam, ideo tot modis eum punire, torquere, & damnare? Ac iam punire paruulum non propter aliam causam, quam quia nihil ei datum est. Videndum ne si hoc dicimus, veniamus in dubitationem dei iustitia, sibi fingentis quod puniat.

Vehementer mouit istud beatus Augustinus, ideo cum posset & ipse vacantiam hanc causari & hac elabi responsione, qua magis declinatur quam soluitur argumenti vis, huc confugere noluit, praesertim cum non constet deum inquirere de iustitia paruulorum sed magis punire peccatum. Unde epist. sua. 28. cuius iam meminimus, ad Hieronymum, sic ait: Deus bonus est, deus iustus est, deus omnipotens est, hoc dubitare, omnino dementis est. Tantorum ergo malorum, quae fiunt in paruulis, causa iusta datur: nempe cum maiores ista patiuntur, solemus dicere, aut sicut in Iob, merita examinari, aut sicut in Herode, peccata puniri, & de quibusdam exemplis quae deus manifesta esse voluit, Alia quae obscura sunt, coniectare conceditur, sed hoc in maioribus. De paruulis autem quid respondeamus ediscere, si peccatis tantis nulla sunt in eis punienda peccata. Nam utique, nulla est in illis aetate examinanda iustitia. Aduerte lector animi, & expende diligenter ista Augustini verba. Fatetur aetate illa vacua esse iustitia, nec examinanda in ea putat iustitiam quam nullam habet, sed hoc non censuit sufficere, ad tantas poenas, quae paruulis, vel hic in praesenti vita infliguntur vel in futura. Quaeque & inuestigat peccata quae in ipsis puniuntur. Solam carentiam non appellat verum & dignum peccatum, sed ab eo distinguit, quaeque tot poenarum causam iustam aliquam. Mihi quidem videtur tale aliquid dicere: Qui virginitatem non habet, non accipit virginitatis laurea, nec tamen propterea punitur, nisi commiserit adulterij vel fornicationis peccatum: qui alienus est à martyrio, non accipit coronam martyris, neque tamen punitur, nisi fuerit abnegator, aut infidelis: qui non accepit talentum, nihil lucratur, nec praemium accipit, sed neque punitur, nisi acceptis fuerit abusus.

Sic

Sic qui originalem iustitiā non habet, non accipit origina-
lis iusticia: pramia, qui si non habet præterea culpam seu
peccatū, sed tantum & ab omni peccato, & ab omni iustitia
aquē vacuus est, quare per iusticiā Dei punitur: Ideo nec
ego aſim hīc quicquam definire, nisi quod sit olim defi-
nitum, quod in Ecclesia constat, fideque indubitata credi-
tur, Omnes homines nasci in originis peccato, quod animā
ipsam ream teneat. Amplius à Theologo exigi nec debet,
nec potest, quā vt secundum scripturæ sensum & ecclesia-
sticas definitiones, de credendis simpliciter respondeat. Si
quis verò, ratione poscat credendorum, huic dicitur: Quis
consiliarius eius fuit: & quis cognouit sensū domini? Nun-
quid dicit figmētum ei qui se finxit, quid me fecisti sic? an
non habet potestatem figulus de eadem massa facere aliud
vas in honorem, aliud in contumeliam? Sed tamen si quis
simplicitatis nostræ coniecturam, velit cognoscere, dicam
libeater nō quod sit definitum, aut fortè indubitatum, sed
quod mihi videatur probabile, quousque per Ecclesiam,
quæ est columna & firmamentum omnis veritatis, certi a-
liquid declaretur.

In pro generatione humana hoc obseruandum est, quod
parētes sunt corporum nostro rū, & non animarum geni-
tores. Siquidem quod de animarum origine beatus Augu-
stinus in ambiguo reliquit, pro certissimo hodie & indubi-
tato, omnes Theologorum scholæ definiunt. Singulis ho-
minibus singulas creati à Deo animas, easdemq; dū crean-
tur corporibus humanis, vtero adhuc materno inclusis in-
fundi. Quo constituto, considerandum quales animas, aut
quomodo affectas, Deus corporibus nostris infandat. Ad
hoc conferet dictum illud Apostoli: Factus est primus ho-
mo Adam in animam viuētem, nouissimus Adam in spi-
ritum viuificantē. Vbi facit diferimen latum inter animam
viuētem & spiritum viuificantem. Anima quidem fa-
cta est viuēns, sed non viuificatrix, vt animet corpus sed
ipsum non viuificat vita vera, immortalī & spiritali. Vi-
tam itaque quandam habet naturalem, qua corpus suo
modo viuificet, hoc est, animet, sicut & cætera animan-
tia, de quibus eodem modo dicitur in Genesi, quod ani-
mam habeant viuētem. Genesis primo dixit etiam
Deus:

*De trans-
tu peccati
in succe-
dēs pro-
babilis o-
pinio.*

*Anima
hominis
vuit, sed
nō est vi-
uifica.*

Deus: Producat aquæ reptile animæ viuentis, & volatile volans super terram &c. Et iterum, dixit quoque Deus, Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta & reptilia, & bestias terræ secundum species suas, factumque est ita &c. Verum nec animæ bestiarum, nec anima hominis, quâquam in immensum illis nobilior sit, utpote rationalis, & ad imaginem Dei creata, habuerunt viuificationem illam potentiam, quæ ad summum vitæ gradum corpus instaret & prouehat, ut donet corpus animatum immortalitate & incorruptione, quod ad illum pertinet, de quo scriptum est: Viuificabit mortalia corpora nostra propter inhabitantem spiritum eius in nobis. Ita & beatus Augustinus, videtur illud Apostoli dictum intellexisse, epistola cetergesima quadragesima sexta. Verba eius sunt: Inter animam viuentem, & spiritum viuificantem hoc interesse voluit Apostolus, ut illic sit corpus animale, hic spirituale. Anima quippe in corpore animali viuit quidem, sed non viuificat, usque ad auferendam corruptionem.

Rom. 8

In corpore verò spiritali, quoniam perfecte adherens domino, vnus spiritus est, sic viuificat, ut spiritale corpus efficiat, absumens omnem corruptionem, nullam metuens separationem. Porro quando primus homo formabatur in animam viuentem, dabatur animæ corpus nullis obnoxium infirmitatibus, sed elegans, sanum, rectum, atque ad omnem animæ voluntatem tractabile & obediens: nunc vero corpora nostra non solum infirma, vulnerata, infecta & corrupta sunt, verumetiam animæ reluctantur, & concupiscentiæ suæ viribus, validæ contrantuntur. Quod si nequibat anima sanum illud & obediens ac rectum corpus donare incorruptione, quanto minus queat vulneratum istud & rebellè corruptione sua liberare, restituere & sanare? Si corpus illud non erat animæ tractabile, quanto minus graue istud? Si non poterat efficere ut sanum illud fieret immortale, quanto minus ut infirmum, grauiusque saucium?

Habes itaque ex prædictis quod Deus creet animam naturalibus potentijs & passionibus, quæ lædi vitiarique possunt, sanare autem non possunt, præditam, simplicem, puram atque incontaminatam: sic tamen dispositam, ut vitiari, contaminari, & impura fieri possit. Corpus autem seu carnem

gene-

generant parentes : & talem generat qualem ipsi habebat, *Animam*
 hoc est, labe mortis infectam, adeoque mortiferam, corru- *deus creat*
 ptarum virium, vitiosam, & contagiosam, menti quoque ex *viciabile,*
 contracta semel inobedientia seu concupiscentia perpetuo *carne ge-*
 repugnantem: ut non mirum sit in complexu duarum par- *nerat pa-*
 tium coeunte anima cum corpore illud quod simplex & *rentes con-*
 nudum ac veluti inerme est, nec suffultum vllis praesidiis *tagiosam.*
 spiritus viuificantis, contagionem recipere ab eo quod est
 mortiferum, quod parentali vitio infectum est & conta-
 giosum, fierique particeps eiusdem illius rebellionis & pec-
 cati. Siquidem anima inuenit in carne cui commiscetur,
 peccati veteris fomenta, quae non valet ipsa excutere aut
 purgare, eo quod ipsa viuat tantum, & non sit viuifica: pro-
 inde viuat in fomentis peccati, quorum amplexu naturali
 quodam appetitu gaudet & delectatur. Vnde homo nouus
 contracto inobedientiae originalis peccato, licet ignarus,
 & nullis operibus suis culpabilis, nulloque voluntatis vsu
 praeditus, fit reus praeruaricationis illius, ac dignus damna-
 tione aeterna. Quod & beatus Augustinus lib. de spiritu &
 anima, capite 42. claris verbis innuit. Et cum valde se tor-
 queat ad ostendendum transitum originalis peccati in ani-
 mam, hic videtur illud praestitisse. Ait enim: Paruuli sicut
 nesciunt culpam cum qua ex carne nascuntur, sic nesciunt
 gratiam qua per Christum renouantur. Non excusat par-
 uulos a culpa, quia eam non norunt: nec excludit gratiam
 ab eis qui eam nesciunt. Quæris in eis culpam, inuenis ex
 carne traductam: quæris in eis gratiam, inuenis a Deo col-
 latam, &c. Quod a sententia quam descripsimus, non abhor-
 ret. Idem Christianorum Poetarum vetustissimus ille pru-
 dentius pulchro carmine expressit. ita enim in Apothecosi
 & doctè & eleganter modulatur.
 Hæc prima est natura animæ, sic condita simplex,
 Decidit in vitium per sordida fœdera carnis,
 Ex in tincta malo peccamine principis Adæ
 Infecit genus omne hominum quod pullulat inde,
 Et tenet ingenitas animarum infantia ab ortu.
 Primi hominis maculas, nec quisquam nascitur insons &c.
 Vides lector, quâ breui carmine sit Prudentius omnia quæ
 diximus complexus, nec iam Poëtam agere ipsum, sed planè

Theolo.

Theologū: vnde & subdit de pœna quæ debeat peccato;
Sed quia materiam peccati ex fomite carnis
Confociata trahit, nec non simul ipsa sodalis
Est incentiuum peccaminis, implicat ambas
Vindex pœna reas, peccantes mente sub vna
Peccandique cremat socias cruciatibus æquis, &c.

Hæc est lex omnium mortalium, hæc est generatio filiorū
Adam, transiens à primo in nouissimum vsque hominem,
ab eodem cōcupiscentiæ fomite procreatum. Nec liberā-

*Virgo ma-
ria ab ori-
ginali pec-
cato pre-
seruata.* fit in secūdo Adā, domino inquā, nostro Iesu Christo, quæ
malum illud perstringere non potuit, eò quòd de spiritu
sancto, nō de carnis cōcupiscentiā cōceptus & natus sit, ex
immaculata virgine, quam & ipsam singulari sua prædesti-
natione misericors Deus à peccato illo liberam, intactam
& immunem seruauit, ad hoc, vt de carne munda & pura,
quæ neque infecta esset, neque contagione sua læderet de
se natū, formaretur nobis Adā ille nouus, qui de eius carne
veram quidē carnem, sed absque peccato assumeret, quam
gereret in similitudinē carnis peccati, & p peccato nostro
expiādo, deo offerret. In hac regeneratione, qui eramus fi-
lij Adā, efficimur filij Dei: qui facti eramus in animā viuē-
tem, recipimus spiritū viuificatē: qua de causa datur nobis
spiritus adoptionis & promissionis, qui est pignus heredi-
tatis nostræ in redēptionē acquisitionis, quo credentes si-
gnamur. ad Eph. 1. & 4. qui prorsus perimat & auferat pri-
mæ generationis peccatū, vt simus noua creatura in ipso.

*Quomodo
ab origi-
nali pec-
cato libe-
rati, gene-
rent filios
peccato ob-
noxios.*

Quinquā autem per talē regenerationem liberētur homi-
nes à genituali originis nostræ peccato, qui tamen inde se-
cundū legem Adæ ex carne generātur, peccatum illud ita
sibi contrahunt, sicut parentes ipsi dum nascerentur olim
contraxerunt: idque propterea, quod licet peccatum illud
sit per spiritum ablutum & extinctū, resideat in carne ve-
teris corruptionis fomes, secundum quem generāt, & non
secundum spiritū. Carnem enim de se naturalem procreāt,
spiritum dare non possunt. Quod si generaret simul & spi-
ritum sicut carnem, aut saltem spiritum simul transfunde-
rent quando carnem procreant, haud dubium quos gene-
rant sine peccato nascerentur.

Mirabar aliquando mecum, quænam tam vrgens necessitas, aut fortè libido, aduersarios cogeret transferre peccatum illud inobedientiæ in aliam speciem, & alias indere ei nominationes quam habeatur in scriptura sacra, easq; tam anxie tueri sine testimonio verbi Dei. Suspiscabar eos negotium istud nõ frustra moliri: nondum tamen apparebat digna aliqua ratio qua huc impellerentur, donec venit in mentem cardo & summa totius doctrinæ aduersariorum, que est, *Solam fidem iustificare*. atque è diuerso, *Solam incredulitatem damnare*. Nimirum quemadmodum mendaces, ita & hæreticos quosque oportet esse memores, ne committant quo minus omnia eorum non concinnè & aptè cohæreat. Ergo auferunt Adamo fidem: ne fide concessa, cogantur facti iustum, quem scriptura pronunciauit præuaricatorem & peccatorem tam insignem, vt ab eo peccati initium omnibus hominibus sit factum. Assuunt incredulitatem, vt sit in Adam ratio qua ipsi placet fieri peccatores & iniustos. Iam cætera quæ numerat, incredulitati cognata sunt adeo vt aut sub incredulitate contineantur, aut eam consequantur natura. Ignorantia enim & dubitatio, partes sunt incredulitatis, quas natura cõsequitur, diffidentia & desperatio de gratia Dei. Desperationem contemptus & indignatio, quibus proxima sunt, irasci Deo, odisse iudicia eius, & studium illorum, quibus homines à Deo auertuntur, qualis est auaritia, amor voluptatis carnalis, cupido gloriæ: Quibus vitis contegendis aiunt sufficere solâ fidem. Ergo hæc ipsa peccata (vt eorû est sententiâ) manet in omnibus hominibus, etiam baptizatis, quod testimonio priorû hominû, qui eadem in se experiantur, volunt comprobatum, & sola fide conteguntur, ne imputentur ad damnationem. O molle, o suaue, o speciosum õperimentum criminum, fides. O fidem talibus superstructâ fundamētis. O mirabilem consensum tẽpli Dei cû idolis. O idola quibus tali licet esse asylo tuta. Aduersarij itaque hoc nimirum consilio ad metamorphosin peccati originalis faciendam videntur adacti.

Demonstrauimus hastenus Christiane lector, vnicû tantum esse peccatum originis, & quõdnã illud sit confutata aduersariorum doctrina explicuimus. Putoque quantum ad faciendam veritati fidem, sufficiat testimoniorum,

F ij nos

Quo consilio assuunt Lutherani Adamo incredulitatem.

nos attulisse è sacris scripturis & patribus sanctis. Quibus si res posceret, possemus multo adhuc plura addere, nisi prolixitatis tedium vitaremus. Proinde si veritatis, si fidei catholicae, si doctrinae purioris es amas, affectu & partium studio deposito, quod verbo Dei, quod patrum testimonio, quod item firmissimis rationibus commonstratum nobis est, cognosce & synceriter secundum Deum diiudica.

*Responsio
ad argu-
mentum
Buceri.*

Nunc ad ea quibus Bucerus statuere nititur peccatum originale baptizatis non auferri, sed tantum non imputari ad damnationem, te autem vera manere, primum respondeamus, ut dissectis eorum argumentationibus, Ecclesiae doctrina nobis deinde constituitur. Allegat Paulum ad Rom. 6. sed mutilum. Apostolus enim habet: Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut non obediat concupiscentiis eius, sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis uiuentes, & membra vestra arma iustitiae Deo: peccatum enim vobis non dominabitur. Ita Apostolus. Vbi Bucerus praecipua illa omittit. Nepe, ut non obediat concupiscentiis eius. Exhibete vos Deo tanquam

*Sensus ver-
borum Apo-
stoli.*

ex mortuis uiuentes, & membra vestra arma iustitiae Deo. Quibus verbis Apostolus nobis indicat, quatenus malum illud sit peccatum, & quatenus non. Inhaeret enim membris nostris, ob id appellatur lex membrorum. Sed in baptizatis absque peccato, quibus utique dicitur: Non ergo regnet peccatum in mortali vestro corpore, ut obediat concupiscentiis eius, videlicet significans, ita demum malum illud fieri baptizatis perniciosum (fratribus enim seu Christianis scribit) ubi obediuerimus eius inclinationi per consensum voluntatis, quo accedente, regnaret & operaretur iniquitate. Alioqui si quietum & ociosum, nihilominus verè peccatum erit, cur admonet ne acquiescamus concupiscentiis eius? frustra dicitur turpe, caue fieri deformis, cum sit deformis: frustra Aethiopi, ne denigreris: quae candidis & formosis apte dicuntur. Ad eundem modum in quibus non est verè peccatum, sed fomes quidam peccati incensor, apte quidem dicitur, Non regnet &c. Ceterum si membra nostra plena sunt verò peccato, cur praecipit Apostolus ut ne membra nostra exhibeamus arma iniquitatis peccato, sed arma iustitiae Deo? Vbi Deo peccatum ex aduerso opponit, & seruitutem peccati seruituti Dei. Hic quid dicit

dices nobis Bucer? potest homo duobus istis dominis per Apostolū seruire? Potest certè, si hoc quod tu vis Apostolus sentit, verum esse peccatū in mēbris, & eadem illa ministrare iustitiæ. Atque ita fiet vt iam cōsentiant simul Christus & Belial, mēbra plena vero peccato, plena spiritu immūdo, plena quoq; sint spiritu sancto. Vides igitur quanta absurditas sensū quē Apostolo affingis sequatur? Dequitur enim, vt conueniat modò luci cū tenebris, tēplodei cum idolis, vt Christus in eodē corpore cohabitātē sibi admittat diabolū, & nondū vicerit, nondū arma diripuerit, nōdū abstulerit spolia. Ergo Apostolus verbis illis fideles baptizatos admonet, quomodo oporteat cauere, ne malū illud (quod frequentius ob causas Augustino commemoratas, Apostolus peccatum vocat) fiat verè, quod dicitur peccatum, regnetque per consensum voluntatis in corpore, cui absque noxa & culpa si non regnat, inhæret, quum eadem illa membra hoc malo affecta sint sancta, vt pote membra corporis Christi & templum spiritus sancti 1. Corinth. 3. Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Item, nescitis quia mēbra vestra tēplū sunt spiritus sancti, qui habitat in vobis? Idcirco eodem quem Bucerus truncatum citat loco, addit Apostolus, tanquam ex mortuis viuētes. Si manet autem peccatū, quomodo non permanemus in morte? aut quomodo simus ex mortuis viuētes, cum nō sit mors animæ alia quā peccatum? Per peccatū enim, inquit Apostolus, mors venit in mundum. Et alibi: Stipēdium peccati mors. Non tribuit ergo nobis peccatum verum, qui vitā in Christo tribuit. Deo quidem mortui eramus, viuente in nobis originali peccato, quo per baptismū mortificato & extincto, vita nobis reddita est in Deo. Ita vides lector, quid Apostolus Bucero suffragetur.

Nihil melius allegat eundem cap. 7. ad Roman. Si autem quod nolo illud ago, cōsentio legi, quoniam bona est. Ad reliquas autem iam non ego operor illud, sed quod habitat *quas au-* in me peccatum. Item & illud, Video aliam legem in mem *thoritates* bris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem *ex Aposto* me in lege peccati, quæ est in membris meis. Eadem opera *lo citatas* citare poterat & reliqua quæ ibidem Apostolo dicuntur, per Bucem. Peccatum per mandatum operatum est, in me omnem cō-

F iij cupiscē-

cupiscentiam. Item, viuebam sine lege aliquando, sed cum venisset mandatum peccatum renixit. Item, Lex spiritalis est, ego autem carnalis sum venudatus sub peccato. Quod enim operor non intelligo. Item, Scio quod non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum: nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Non enim quod volo bonum hoc ago, sed quod nolo malū hoc facio. Cohærent enim ista in eadem sententia, & eo in loco connera sunt, vt separari alterū ab altero non possit. Describit enim Apostolus totidem verbis colluctationem carnis cū spiritu, & prorsus eadē est sententia, que verbis aliis habetur Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: hæc enim sibiinuicem aduersantur, vt nō quæcūque vultis illa faciatis. Quod ad Rom. Peccatum, ad Galat. carnem appellat: quod hic spiritum, illic modō velle, modō appellat mentem. Quis autem dixerit carnem esse verē & propriē peccatum? Liquet igitur Apostolum ad Rom. peccati vocabulo abuti pro reliquijs peccati in carne. Vnde nonnunquam coniungit has duas voces in vnam, & quod modō carnem, modō peccatum vocauerat, facta compositione appellat carnem peccati, vbi non ineptē concupiscentiam viciatā & corruptā carnis intelligimus, quæ caro dicitur quod in carne habitat, cui innata & immersa est: peccatū verō quod ex peccato nata est, & ad peccatū inclināt: quam significationem innuunt verba que ad Gal. hunc locū proximē præcedunt: Spiritu ambulate & desideria carnis non perficietis. Quid sunt autem carnis desideria, nisi concupiscentia carnis: vnde statim subditur: Caro enim concupiscit aduersus spiritum &c.

Breuis ista responsio poterat lectori non cōtentioso satisfacere, innititur enim scripturarum collationi, quæ certissima: regulæ explicandi scripturas, quas & patres nō aliter intellexerunt. At quando nobis cum hominibus inuolutis & rixosis negotium est, non grauabimur hæc ipsa laqueus explicare. Est enim iste Apostoli locus, tam obsecutus, vt verisimile sit apostolum Petrum eo respexisse quādo dicebat in epistolis Pauli quædā esse difficilia intellectu, que indocti & instabiles deprauarēt sicut & cæteras scripturas ad suā ipsorū perditionem, Nam cum sancti patres in tam spacio

*Sententia
verborum
Apostoli
ex colla-
tione scri-
pturæ.*

spacioso mirumque in modum vario sacrarum scripturarum campo, mirabili concordia ubique ferè consentiant, hic variant. Chrysostronus, Origenes, Theoph. Ambrosius, & maior patrum pars volunt Apostolum hæc omnia dicere, non in sua, sed in persona generis humani, considerati in ea conditione, cui subiacet, absque beneficio redemptionis. Augustinus, verò de seipso, non in persona aliena. Et vrget hunc locum frequenter contra Pelagianos, qui plus virium tribuebant libertari arbitrij nostri quam par erat, quibus opponit Apostolum infirmitatem eiusdem agnoscentem in seipso, & dicentem: Non quod volo bonum hoc ago. Quod si in Paulum obtineat, vehementer concutit dogma Pelagianum.

*Apostolus
patres nõ
eodem mo
do expo-
nunt.*

Prior sententia videtur magis dignitati Apostoli congruere, & sensum referre eius loci apertiore. Cum voluisset enim describere totius generis humani infirmitatem, & eam in vna aliqua persona proponere spectandam, cui potius quam sibi personam illam aptaret? ne iniuriam videretur irrogare alteri cui imponeret. Atque ita docendi gratia Apostolus, quod nõ habebat, sibi accommodat. Nunquã fuit sine lege, & tamen fingit se ante legem fuisse, nimirum propter patres qui legem præcesserant: vivebam, inquit, sine lege aliquãdo, sed cum venisset mandatũ, peccatum reuixit. Ita & istud, Peccatũ operatum est in me omnem concupiscentiam, in persona dicit aliena, cum non bene quadret in ipsum, qui alibi dicit: Nostra autẽ cõuersatio in cœlis est. Sic queritur se venundatũ sub peccato, & captiuatum in lege peccati, cum alibi passim prædicet precio emptos nos esse, redemptos, liberatos &c. Et quod hic dicitur, lex spiritalis est, ego autẽ carnalis sum, scio quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonum: nisi in aliena accipiatur persona dictũ, quomodo cohærebit cum his, quæ idem ille de se dicit alibi, Viuo autem iam non ego, viuunt verò in me Christus? Et iterum animalis homo nõ percipit ea quæ sunt spiritus dei, nos autẽ sensum Christi habemus. Item, arbitrantur nos quidam secundũ carnem ambulare, nos autem in carne ambulantes, non secundum carnem militamus. Et alibi, Propter inhabitantẽ spiritum eius in nobis. Hęc igitur oĩa quæ in se transfert non

*Sententia
Chrysostr.
de verbis
Apostoli.*

F iij ad se

ad se neque ad baptizatos, sed ad eos qui gratiam baptis-
mi non receperant pertinere constat. Quod vel ex eo fit
manifestū, quod iam dixerat de baptizatis. Cum essemus
in carne, videlicet ante baptismum, passiones peccatorum
quæ per legem erant, operabantur in membris nostris,
nunc autem soluti sumus à lege mortis. Et quod capite se-
quenti ad eosdem ait: Vos autē in carne non estis, ac pri-
Corin. 6. Nescitis quia membra vestra templum sunt spi-
ritus sancti qui habitat in vobis? Quæ si recipitur sententia,
vt nō temerē repudianda est, frustra nobis obiicitur, Apo-
stolus in aliena, non baptizatorum loquens persona, qui
de reliquiis disputamus regeneratorum.

Cæterū ne putent aduersarij nos ab Augustino de-
clinare, cæterorumque sententiam astutē probare, ad sub-
terfugiendam videlicet vim argumentorū, donemus bea-
tum Augustinum, etiam intelligi posse Apostolum hæc
dicere de seipso: volumus enim vbiq; non nostrum, sed
patrum præferre iudicium, tamē clarissimum est, alterum
Bucero ē duobus eligendum.

Aut enim fatebitur cum Chrysofomo, & maxima scri-
ptorum Ecclesiasticorum parte, Apostolum loqui non
in sua, sed in persona eorū qui sub lege, & ante legem do-
num spiritus non acceperant. Sic frustra (vt diximus) no-
bis in hac materia obiicitur, vbi de renatis per gratiam a-
gimus: in iis enim duntaxat negamus concupiscentiam il-
lam originalem esse verum peccatum, quod in cæteris esse
docemus. Aut cum Augustino fateatur necesse est de seip-
so apostolum hæc dicere. Et ne sic quidem obtinebit, pro-
pter manifestam in voce peccati æquiocationem: quam
nisi recipiat, effecerit vt Apostolus sibi contradiceret ipse.
Iam enim capite sexto testatus erat nos mortuos peccato,
viuere autem deo. Item veterem hominem crucifixum, vt
destruatur corpus peccati, & liberatos à peccato seruos i-
& os iustitiæ. Capite quoque septimo, quod Bucerus alle-
gat, iam dixerat: Itaq; fratres mortificati estis legi per cor-
pus Christi: quibus verbis si componas quod Bucerus suo
sensu allegat, habitat in me peccatum. Et, video legem in
membris meis captiuantem me in legem peccati, efficit
contradictiones, Si quidem contradictio est, nos liberatos
& non

*Peccati
in aposto-
lo variè
accipitur.*

& non liberatos. Ab eodem vero peccato mortuos & non mortuos secundum idem habere peccatum, & idem simul non habere. Necesse est igitur fateri apostolo peccatum aliter accipi quando dicit liberatos, aliter quādo obnoxios facit. Sumus enim à vero illo peccato redempti, abluti & liberati precioso sanguine Christi: à malo autem naturalis inclinationis quod residuum manet, nec verè est peccatum, nisi quod ita appellatur, propter affinitatem & cōmercium quod cum vero illo habet, non sumus ex omni parte liberati, sed relictum est nobis in exercitium, vt adversus ipsum militemus. Non nobis authoribus tam variè accipitur apud Paulum peccatum. Ipse Augustinus de voluptu & concupiscentia ad Valerium libro primo, capite 23. hoc ipsum diligenter annotavit: tractans enim illud, Non ergo regnet peccatū, &c. dicit concupiscentiam vocari peccatum, quia peccato facta est: cum iam in regeneratis nō sit ipsa peccatum: sicut vocatur lingua loquutio quam facit lingua, & manus vocatur scriptura quam facit manus, itemque sic vocatur peccatum, quia peccatum si vincit facit, sicut vocatur frigus pigrum, non quod à pigris fiat, sed quod pigros faciat. Ita ille, libro iam dicto, vbi & alia multa in eandem sententiam habet, iisdem propè verbis ad Bonifacium comitem, negat concupiscentiam in renatis esse peccatum, sic tamen dicit vocari, nō utique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sicut scriptura manus cuiusque dicitur, quod manus iam fecerit.

Satis iam demonstratum puto, tam scripturarum collatione quā expositione sanctorum patrum, Apostolum verbis illis, non imponere regeneratis in Christo, preciosoque sanguine eius in baptismo purgatis, verum aliquod peccatum, quod baptismus non abstulerit, atque adeo Apostolum Buceranæ impietati nihil cōferre. Sed ille nobis interim sanctos patres, Ambrosium, Hylarium & Augustinum opponit, qui Apostolum explicent secundum suam sententiam, Impositores nihil nisi mentiuntur. Verba iam recitavimus Augustini, quibus prima statim fronte Bucerus mendacij conuincitur: negat enim Apostolum peccati nomine eo in loco significare peccatum verum. Hylarius locum illū nusquā gentiū (si tamen totus

Hylarius

extet

extet Hylarius) tractat. Fatetur quidē, nos omnes in originali peccato nasci, sed negat remanere in baptizatis nisi corruptionē & impuritatem naturæ. Lib. 9. de Trinitate nomine peccati in apostolo intelligit corpus humanū, quod certē nemo dixerit esse peccatū. Ambrosius in Cōmentariis super epist. ad Rom. dicit apostolū sub sua persona generalē hīc agere causam, atq; adeo nō de seipso loqui, aut de regeneratis, quādo dicit: Concupiscentiā nesciebā, &c. sed de secularibus hominibus, hoc est, infidelibus. Nos autem de regeneratis hīc cōtendimus. Nomen quoq; peccatum diuerso modo idem doctor accipit in Apostolo: Nūc pro diabolo, vt hīc: iam nō ego operor illud, sed quod habitat in me peccatū: Nunc pro corruptione, quā ex peccato caro nostra accepit. Quoniam, inquit, primi hominis corpus, corruptū est per peccatum, vt possit dissolui: ipsa peccati corruptio per conditionē offensionis manet in corpore, robor tenens diuine sententiæ datę in Adā, quod est signū legis diaboli, cuius instinctu peccauit Adam. Per id ergo quod facti causa manet, inhabitare dicitur peccatū in carne, &c. Plerūq; vero pro actuali cōsensu voluntatis nostrę accipit, vt quando mens victa succumbit desiderijs. At istud non est originale. Omnia igitur Ambrosij pro Ecclesiastica doctrina faciunt, tantū abest, vt staturat in Paulo (quod vult Bucerus) cōcupiscentiam originalem in renatis esse verē peccatū. Quin magis adfirmat nobis eam innoxiam esse & gloriose victorię præberemateriā. Ita enim ait, In corpore est, & quomodo liberatus est de corpore, nisi quia liberatus est à cunctis malis? Remissio enim peccatorum cuncta tollit peccata: liberatus ergo de corpore mortis, gratia Dei per Christum, mente seruiō legi Dei, carne autem legi peccati, id est, diaboli, qui per subiectam sibi carnem, suggestiones malas ingerit animæ. Iam enim liber animus spiritu sancto adiuuante, malas suggestiones potest spernere, reddita est enim illi autoritas, qua audeat resistere inimico. Qui enim iam non est obnoxius (attende verba Lector) minimē poterit in vicijs indagari. Caro autem quia iudicium nō habet, neq; capax est discerendi, (est enim bruta natura) nō potest inimico aditum claudere ne veniens introeat, atq; animo suadeat contra-

Ambrosij

ria, ac per hoc, carne (ait) seruit legi peccati. Nec obesse iā homini, quia carni inest peccatum, si modò repugnet ille, memor auxilij Dei, sed & coronandus est, qui peccati mentis (intellige diaboli) premit consilia. Hæc inter alia Ambrosius in Epistolam ad Rom. quæ cum legit Bucerus, non potuit ignorare, & tamen non veretur (tanta est pernicitas) quod sit ex diametro cōtrarium, S. patri affingere plebiq; simplici sub eius nomine sua dogmata propinare. Quid boni de hominibus istis quæso te Lector, sperandū? quibus perinde est, in quencunq; protrudantur homines errorem, modò ipsi videantur triūphare suamq; obtinuisse sententiam. Hæc ad auctoritates ex Paulo citatas.

Iam rationes quibus idem persuadere conatur sumi sunt, quibus veritatis lucem obtenebrat, quos leui flabello, adiuuante nos Dei gratia, vnde est omnis veritas, discutimus. Primū igitur ratiocinanti, Lector, suspenso interim ad finem vsque iudicio tuo, ausculta.

Quomodo (inquit) non sit iniquitas & peccatū, quod in nobis relictur legi Dei. (loquitur autē de reliquiis post baptismū in regeneratis permanētibus) quod concupiscit aduersus spiritum? verbum Dei contemnit, Deum creatorem suum neque agnoscit verē, neque amat? quam miserā omnes sancti in seipsis experiuntur & deplorant. Secundum hanc interrogationem cui putat omnes assensuros, in peroratione ita concludit: Hoc est, inquit, vt cernis: Christiane lector, quod dominus ipse suo verbo de reliquiis peccati, post baptismum testatur quod Apostoli & omnes sancti patres falsi sunt & docuerunt, quod insuper omnes veri Christiani in seipsis experiuntur & conqueruntur: Nimirum quod iaceant adhuc in graui ignorantia & contemptu Dei, vnde Deo in verbo suo tam promissionis quā fidei, nō integrē credunt, ac propterea nō semper ex corde & fiducialiter inuocant, nec ex toto corde timent & amāt. Sunt difficiles & tardi ad obedientiam Dei, proni verò & expediti ad id quod caro aduersus Deum concupierit. Quapropter veram contritionem & penitentiā habent totius veteris hominis, Crucifigunt & exuunt eum, desiderant autem & resuscitāt in se ac semper induunt nouum hominem, imò dominum nostrum Iesum Christum, sicuti hortatur Apostolus, fā-

Buceri rationes.

Orthodoxorum responsio.

cre. Hæc Bucerus, sed germanicē. Homines vani, sensu & mente corrupti, volentes esse legis doctores, non intelligunt (vt Apostoli verbis vtar) neq;

neq; quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant, aut certè data opera, res alioqui per se claras offusis tenebris confundunt, obscurant, intricant, quò lectorum preplexum iam factum pertrahant quò velint. Quippè quòd in uoluntate propositiones sint aptæ ad inferendū quidlibet, ita hoc loco res diuersorū generum, & nimium dissimiles, Bucer acruat, miscet posteriora prioribus, accessoria cōgenitis hereditariis & originalibus, voluntaria in euitabilibus, actualia nostra iis quæ ipsi non egimus, fructibus radices: quædam etiam ambigua & eiusmodi, vt in hoc sensu recipiantur, in illo refutentur, absq; distinctione certa proponit, vt nisi exercitatus sit lector, & iudicio peracuto, nō facile deprehēdat eius fraudes. Simplex vulgus talibus persuasum temerè præiudicat, statimq; conclamat victoriam: prudētis verò lectoris est, partes singulas religiose expendere, nec ante iudicare, quā sint ad veritatis normam pensæ: agitur enim hic non de re quapiā leuicula, sed de principio, aut desperationis aut salutis, bonæ vel malæ operationis.

Nos igitur telam hanc in sua fila partiemur, ita demum apparebit quàm fallax sit ista sutura. Rogat quomodo nō sit iniquitas & peccatū, quod in nobis repugnat legi Dei, concupiscit aduersus spiritum, verbū Dei cōtemnit, &c. Huic interrogatio, quis non statim assentiatur, nondū fraudibus in ea latentibus deprehensis? At vide quomodo capret iudicia & cōsensum eorum, qui technas eius nō animaduertunt, plurima hinc ac multū dissimillima, enumerat: præponit autem ea de quib⁹ lector poterat dubitare, festinatōq; cursu pergit ad illa, de quibus nulla est dubitatio quin sint peccata, vt iis occupet lectoris animum & sententiā. Et quidem priora illa sensu quodā sunt originalia, posteriora nullo. Ab originalibus incipit, vt putetur de solis originalibus loqui, & desinit in actualia voluntatis nostræ, quæ verè & propriè sunt peccata, quo nō nisi peccata credatur enumerasse. Carnem repugnare legi mentis, & concupiscere aduersus spiritum est originale, sed quatenus originale, non est in baptizatis peccatum. At contemnere Deum, non integrè credere &c. alterius sunt generis, actualia & vera peccata. Agnoscis lector, sophisticen?

Respon-

Bucerus
quare in-
voluntate lo-
quatur.

Fallacia
Buceri.

Respondemus ergo nunc ad singulas partes. Quærit quo modo non sit iniquitas & peccatum, quod in nobis reluctatur legi dei, quod concupiscit aduersus spiritum? Dicam. Si sit luxuriam & concupiscentia solius carnis, absque consensu voluntatis, nullum esse peccatum, cum iam baptismus abstulerit quicquid peccati inerat. Breuem istam solutionem iugulent si possunt hæretici.

Ego verò te vicissim rogo Bucer, ubi nam legeris concupiscentiam in renatis repugnare legi dei? Non ignoramus Apostolum dicere, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ: at ubi scriptum est repugnantem legi dei? Siccine vobis licet scripturas cum placitis vestris confundere? Alia certè est lex mentis meæ, alia lex dei. Lex mentis suæ est unicuique congenita. Lex dei scripturis constat, aut traditionibus, aut reuelationibus diuinis. Lex mentis est unicuique singularis: Lex dei est omnibus communis: Legem mentis habebant etiam Ethnici, Idololatæ, & Philosophi: habent hodie & Turcæ, non autem legem quam appellamus dei. Discimus hoc ex Apostolo ad Romanos ij. Cum gentes, inquit, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. Lex membrorum repugnat legi mentis meæ, quâdo vires inferiores non parent superioribus, id est, dicta mini rationis meæ, At repugnare legi dei, est mandata dei transgredi. Reluctatur igitur concupiscentia carnis legi mentis & concupiscit aduersus spiritum, in infidelibus quidem cum peccato, in regeneratis autem absque peccato, perinde ac si esuriat aut sitiât quisquâ, nec magis peccat quâ ouis aut bos concupiscentia graminis alieni: Quin etiam subministrat militi Christiano victoriæ materiam, nisi accedat consensus voluntatis: tum enim in aliam speciem mutatur, & fit concupiscentia voluntatis quæ erat carnis, fit aequalis quæ erat originalis, repugnans nunc legi mentis, nunc legi dei, plerumque verò utriusque, & legi dei & legi mentis: quantumque habet de voluntate, tantumdem habet & peccati. Siquidem quod in decalogo præcipitur, Non concupisces, voluntati dicitur, non naturæ. Quæ est vera apostolica

Responsio ad 1.

Lex dei.

Lex mentis.

Egregij doctores quid dixerit lex dei legi mentis hæ manent.

lica totius Ecclesie Catholice, omniumq; patrum Orthodoxorum doctrina.

Iam ad reliquas partes quae sequuntur procedamus. Et quomodo, inquit, non sit iniquitas ac peccatum, quod deum ipsum & verbum eius (vtrumq; enim habet, tameti locis diuersis) contemnit? Recte. Siquidem nemo nisi plane atheos non coefferit, dei ac verbi eius contemptum esse grauissimū peccatum. At quorsum ista quaestio? quorsum nobis contemptum dei & contemptum verbi dei in enumeratione reliquiarum peccati originalis commemorat? quo nunc se proripit iste? Nunc argumenti de quo disceptatur oblitus est? Probare debuerat carnis concupiscentiam seu reliquias peccati originalis, post baptismum esse peccata. At forte sperat stupidis & incautis nobis pro caseo obrudere lapidē, nōq; desipere adeo, vt statim quicquid obtulerit imperispectum deuoremus: Hinc adeo contemptum dei numerat inter reliquias illas. Quis sic vnquam delirauit? Concupiscentia ista remanens contemnit (inquit) deum & verbum dei. Eadem opera poterat ad similia procedere & dicere, Contemnit iusturandū, dissoluit vota, spernit leges bonas, stupris dat operam, adulteratur, inuadit aliena, furatur, sacris legibus incumbit, studet mendaciis & imposturis, facit deniq; quicquid flagitiorum audet pessimorum quorumq; infana libido. Ex quo tandem Euangelio constituetis flagitia ista esse omnibus nobis haereditaria? Sunt autem omnibus haereditaria, si sunt originalia. Si verò non sunt ista originalia, quomodo contemptus dei? quomodo contemptus verbi eius, erit nobis originalis? Vna est omnium ratio, cui sint mala voluntatis actualia crimina.

Parricidale est dogma vestrum, authoribus vestris criminibus onerare primum nostrum parentem Adam, huic, non nobis ipsis inscribere prauae voluntatis nostrae crimina, nequitas quas libido excogitauit, tam longè in stirpe à se proicere, quicquid vndeūq; iniectum, desert auctus fluuius contra cursum retro ad paruos fontes impellere, ac cusare carnis infirmitatem, vbi pessima est voluntas. Sicci- ne digno tibi videtur Adam Bucer, quē tuis quoq; grauēs criminibus? Non ego, dicis, operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Non enim quod volo bonum hoc ago. Enimvero non aliud sonant dogmata vestra, & tam ab-
furda

Plus e-
quo gra-
uant Bu-
cerani pec-
catum ori-
ginale.

surda inde palam consequuntur. In malā crucē pseudoeuāgelici, qui sic abutimini scripturis sacris. Nos verò pernegam⁹ hęc originalia, aut hæreditaria esse cuiquā mortaliū sed actualia dicimus: non omnium, sed paucorū eorundē; flagitiosorum hominū, qui ad eiusmodi scelera propria sua libidine feruntur. Si possunt probent heretici diuersū. Nos siquidem Ecclesię & sanctorū patrum sententiam asserimus, isti nouiti a sua commenta fucis quibusdam obtrēta, pro euangelica ac catholica doctrina nobis venditant.

Pertrahit ad eandem causam ignorātiā dei, quomodo non sit peccatum rogat quod creatorem suum neq; agnoscit verē, neq; amat. Ausculetur si nescit, dicetur ei quaten⁹ sit, & quatenus non sit peccatum. Non enim significatione tam simplici ignorantia dicitur, quā ille duplici interrogat animo. Proderit autem hoc loco lectori veritatis cognoscendę cupido, explicare quod commune ferē est omnibus vocibus, que compositione præpositionis, In, negatiuam significationem recipiūt, quales sunt, indoctus, incredulus, ignarus, impius & iis similes dictiones, duobus utriusque modis destruere significationem simplicis vnde componuntur, aut enim abnegant & tollūt quicquid simplici continetur, aut id ipsum deprauant & significant corruptum, ut sit exemplum, indoctus. Quod vox simplex, doctus significat, indoctus aut prorsus abnegat, aut significat corruptum, quod tanto dicitur discrimine, quanto nihil esse, aut esse prauum. Dicitur ergo quispiam indoct⁹, negatiuē, qui nihil omnino didicit literarum, quomodo analphabeti & Idiotæ appellātur indocti. Per deprauationem autem, qui male institutus est in literis. Hoc modo parum latinus, grāmaticis dicitur indoctus: Non quidē quasi nihil calleat literarū, sed ppter ea quod in solæcismos & barbarismos frequentius impingens, corruptē loquatur vel scribat. Ad eundem modum vtitur hac voce, Dialectici, Physici, Astronomi: aliarūq; disciplinarū studiosi, in suæ artis quisq; pffessione. Ita incredulus tam de eo dicitur negatiuē qui nihil planē credit, quales sūt Athei, quā deprauatiuē de heretico aut iudæo: qui licet non nihil credāt, interī tamē quædam, quæ credere oporteat, non recipiunt. Sic & ignorantia vocabulū, interdū negatiuē accipitur, vt dicatur ignorans qui ei⁹ de quo agitur nihil nouit: alias vero cognitionē signi-

Ad tertiā de ignorātia.

Dictiones cōpositæ cū in, duplicē habent significationē.

Incredulus.

Ignorans.

signi-

significat corrupta, quo modo accommodatur ei qui opinatione falsa errās credit se tenere quod nesciat. Prior ignorantia: modus apud Theologos dicitur purę negationis; alter prauę dispositionis. Ignorantiam dei purę negationis habent, qui prorsus nesciunt deum esse aliquem: prauę autem dispositionis, qui falsum aliquod credit de deo, aut qui Martem, Iouem, Mercurium vel alium quemuis opinantur esse verum deum.

Hac distinctione constituta sit manifestum, posteriorem appellationē, quę est prauę dispositionis seu affectionis, competere tantum in eos, qui in cognitione aut confessione veri dei errant, quod est peccare, non quidem hereditarię aut originaliter, quum sine omni omnino cognitione quarūcunq; rerum nascamur in hunc orbem: sed actualiter, per excusatę mentis errorem. Talis itaq; ignorantia Dei graue peccatum est. Verum inde non efficitur quod erat Bucero probandum, scilicet reliquias peccati originalis, esse verę & proprię in renatis peccatum. Non est enim istud originale, vel ob id etiam, quod huiusmodi ignorantia in Adam, primo peccati originalis authore, nunquam fuerit, ne post lapsum quidem: vt patet ex ijs quę habentur Genes. iij. Non potuit enim in nos transfundere quod ipse non habebat. At verò, vt ignorantia Dei, quam purę seu perfectę negationis dicimus, videatur in primordijs natiuitatis singulis nobis congenita: siquidem intrantes in hunc mundum, nullam Dei cognitionem nobiscum afferimus, tamen stultum est censere statim eiusmodi ignorantiam esse peccatum originale: non enim quicquid congenitum nobis est, statim peccatum est. Multis defectibus obnoxia est recens nati paruuli imbecillitas: non agnoscit parentes, non succurrit proximo necessitate laboranti, non dat eleemosynam, non honorat magistratus, non agit deo gratias pro beneficio creationis, redemptionis, sacramentis baptismi, qualia possent infinita alia recitari, quę infantili defunt æratulæ: at has ipsas vacantias quis statim dixerit esse peccata? Sunt certę in adultis, in rationis vsu pollentibus, peccata non contemnenda: sed alia est paruulorum, alia adultorum, lex & cõditio: alia atq; alia ab his aut illis reposcetur ratio talentorum.

In huiusmodi negatiuis seu priuatiuis vocibus solet obseruari, vtrum subiectū de quo dicitur, sit rei abnegatæ capax, an non. Vbi expenduntur omnes eius cōditiones, vires, facultas, tempus quoque & ætas. Non enim nullius re- tulerit subiectum quale sit, aut quibus circumscriptum affe- ctionibus. Si ad subiectum eo consideratum modò perti- neat habere rem illam abnegatam, viciū est, aut peccatum ea carere. Si autem conditionibus subiecti consideratis, vel non vel nondum exigatur ab eo res abnegata, sine vicio & sine peccato deest & abnegatur. Quis enim vicio vertat bi- mestri paruulo suam infantiam? quis propter eā mutum ap- pellerit? Itaque cum dicitur, Non subministrat pauperi e- leemosynam, iccirco est immitis, illiberalis, crudelis: non adorat, non reueretur Deum, sacramenta non veneratur, ergo est impius: non expēdit vitam ad normam sacre scri- pturæ, non cogitat quomodo placeat Deo, ergo est im- prudens, est corde exæcato: non verè amat, ergo fugit & odit. videndum prius de quonam subiecto hæc dicatur. Et quidem si de adultis, qui possunt & debent hæc ipsa præ- stare, dicantur, statim pronunciat quod est. Sunt immi- tes, crudeles, impij, exæcati, &c. At si de paruulis, de impo- tentibus, de iis qui rationis vsū nondum assequuti sunt, dicantur, nequaquam ita. Quis enim tam vecors est & in- sanus, qui conuicietur paruulum crudelem, immitē, impiū, imprudētem, exæcatū? Paruuli igitur & impotentes nullo vicio vacant rebus illis, nec est in eis peccatum, quod in ad- ultis crimen est, non dare eleemosynam, non expēdere vi- tam ad normam scripturæ. Sic beatus Augustinus libro 3. de lib. arbitrio cap. 24. Tunc homo incipit aut stultus esse aut sapiens vt alterum horum necessariò appelletur, cum iam posset nisi negligeret habere sapientiā, vt victosæ stul- titiæ sit voluntas rea. Non enim quisquam ita desipit, vt stultum appellet infantem, quamuis sit absurdior si velit appellare sapientem: ergo infans nec sapiēs nec stultus di- ci potest, quamuis iam homo sit, &c. Sequitur: Vnde neque animal irrationale stultum dicimus, quia nō accepit vt sa- piens esse posset. &c.

Ad hunc igitur modum roganti Bucero, quomodo non sit peccatum, quod non agnoscit creatorem suum, non

amat

amat Deum, adde si liber, non adorat, non colit, mandata non seruat. quid respōdebimus nisi quod iam dictum est? si de quopiam per aratem & vires potēte Deum agnoscere ac amare, quæstio est, fatebimur excæcatū, & grauius peccare qui facere neglexerit: Si verò de impotente & non capace paruulo, dicemus hunc ipsum absque vicio, multo. que securius absque peccato ignorare Deum, cum nōdum possit. Habes nunc reipsum Bucer, ex quo vides te nondum efficere potuisse quod volebas, manentes in baptizatis carnalis concupiscentiæ reliquias, vera esse peccata, sed nec in æternum illud efficies.

At hic vide lector, prudentū istorum imprudentiā, quā parum videāt oculati isti, & quā egregiè noui isti doctores delirent. Brutam carnis nostræ concupiscentiam Bucerus accusat, eius quod ignorat Deū, nec Deum amet, quasi iudicio illa feratur, & bruta quoque pars nostra sit rationalis & intellectu prædita. Cur nō & oues & boues, & animalia reliqua, in quibus est naturæ sensus, eodem accusat modo, & peccato originali submittit? Tādē igitur & lapides & ligna propterea quod ignorant Deum, nec amant Deum, erunt istis rea peccati originalis. Egregij nouarum doctrinarū artifices, nōdum quid distet caro spiritui, sensus rationi, brutum intellectui, originale actualibus didicerūt.

Illā verò intolerabilis est blasphemia, non nisi de spiritu pessimo excogitata, qua omnes sanctos & electos Dei, vna sententia Bucer damnat. Ait enim *Sanctos omnes miseriam istā in seipsis experiri, & ea propter frequētius conqueri. Quā miseriam? Quid adeo deplorant? Quod iaceant. ait) in graui ignorantia & contemptu Dei, vnde deo in verbo tam promissionis suæ quā fidei non integrè credunt. atque hinc non inuocāt eum semper ex toto corde & fiducialiter, nec ex toto corde timēt & amāt. Sunt difficiles & tardi ad obedientiam Dei, proni verò & expediti ad id quod caro aduersus Deum concupierit. Quapropter veram contritionem & penitentiā habent totius veteris hominis &c.*

O nō ferendū dedecus. Hastenus nō piguit cōtra Ecclesiam, contra religionis Christianæ hostes insurgere, prōptus erat animus ad retegendū fraudes, imposturas, mēdacia & errores ad perfidiā redarguendā: at hic obrijescit attonitus, dolet iniuriā, dolet cōtumeliā vniuerso Sanctōrum ordi-

ni grauitè infliata. Exhorreo planè hæreticorū istorū maliciã ne nescio maiorè an perfidiã: certè utrãque ex æquo, vti est ytraque maxima. Tã est enim insanū quàm maliciosum, sordibus istis cõtaminare animas illas in quibus Christus verè & habitat & viuit, expuere in faciem Christi. Hic vide lector Christiane, quod vtdisse doleas, vt insultent, vt maledicãt exercitui Dei viuentis, vt gygãteū bellū instaurant: posuerūt enim in cœlū os suū, & lingua eorū transiuit in terras, iniquitatē in excelso loquuti sunt: Dicūt Sanctos iacere in graui & ignorãtia & cõtemptu Dei, & quod amplius detesteris, dicunt spiritū sanctū in scripturis illud ipsum testari. O cõtumeliã in spiritū sanctū, ô blasphemiam.

At ego Bucer, sicut nō dubitauerim, vos ad verticem vsque, non quidem omnes ignorãtia (arbitror enim quosdã sociorum tuorū tecum nō ignorare ipsum quē non agnoscitis) sed cõtemptu Dei, quamlibet pietatem & studia vestra nobis iactetis, oppletos esse: Ita profectò ausim cōstanter affirmare aduersus tuum spiritum, quem tantopere vis esse sanctum, omnes quotquot sunt & fuerunt verè Christiani, ab his malis perdurãte in eis, cum rationis luce, Dei gratia, fuisse quàm remotissimos, nedum patres illos admiranda sanctitatis viros, Apostolos & Martyres, vicis istis non subiacuiffe.

Nec longè petenda sunt nobis documenta quibus hoc ipsum efficiamus: Sicut vos vestra nobis, ita nos nostra vobis obiiciemus experimenta. Si putatis valere vestra, quare non sint nostra potiora? Nã quod vestra vestrorumque similitudinem experimenta tantæ rei probandę putatis sufficere, iudiciū est peruersum, stolidæq; & impiæ temeritatis præsumptio: quid enim tam indignū, tã abominabile, tãque à natura alienum, quàm etiã aliis impingere scelera, quorum tua te conscientia arguat, & optimum quemque tam prauū atque peruersum existimare quàm sis ipse? Nostra verè Christianæ professioni admodū conueniunt experimenta, respōdēt institutis Christi, verbo & promissioni dei, spiritui sancto, regēti eos quos sanctificauit. Quod si nobis nondū creditur, si perfidis fidem nō facimus, ipsi loquãtur quos calūniari non possunt, qui cū Christo in æterna beatitudine iã regnant, ipsi nobis sua manifestent experimenta,

non impij & maleuoli hæretici, quibus non sunt bonorum corda explorata. De bonis & pijs erga Deū affectibus, de fiducia, timore & amore Dei, dent testimonium, non cece-
 rati & athei illi, qui nullum fecere pietatis gustum, homi-
 nes corrupti mēte, reprobi circa fidem, cuius iā naufragiū
 2. Tim. 3. fecerunt, semper discētes, & nunquam ad scientiam veri-
 tatis, perueniētes: sed pij, religiosi & sancti illi viri dei, qui
 non dubitauerunt omnia suppliciorū genera pro indubi-
 tata fide sua perferre potius quā dubitare, & ad mortē vsq;
 constantes perseverauerūt. Ipsi nobis suos exponāt & cō-
 stentur affectus qui cognouerunt & senserunt in se gra-
 tiam quæ eis data erat, qui carnem suam crucifixerunt cum
 vicijs & concupiscentiis, qui experimento didicerunt in
 se habitare Christum. Sileant canes reuersi ad vomitū suū,
 conticescant & confundantur ora loquētium peruersa, qui
 solā iniquitatē docti sunt. Atque inter tot gloriosos Chri-
 sti martyres & confessores prodeat multis virtutibus illu-
 stris Cyprianus ille, ante Christi fidem idolis & vanitati-
 bus totus deditus, is (inquā) nobis exponat quid valeat fi-
 des Christi, quid regeneratio per lauacrum salutis efficiat,
 is qui sensit edicat nobis quanta sit potentia Dei in trans-
 mutandis affectibus carnalibus. En igitur in epistola ad
 Donatum: Accipe, inquit, quod sentitur antequā discitur.
 Nec per moras temporum longa agnitione colligitur, sed
 compendio gratiæ maturantis hauritur. Ego cum in tene-
 bris atque in nocte cæca iacerem, cum que in salo iactantis
 seculi nutabundus ac dubius, vestigijs oberrātibus fluctua-
 rem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus, difficile
 prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in
 salutem mihi diuina indulgentia pollicebatur, vt quis re-
 nasci denuo posset, vt que in nouam vitam lauacro aque sa-
 lutatis animatus, quod prius fuerat exponeret, corporis li-
 cet manente compage, hominem animo ac mente mutaret.
 Quin impossibilis (aiebam) tanta conuersio est, vt repente
 ac perniciousiter exuatur, quod vel genuinum situ materię na-
 turalis obduruit, vel vsurpatum diu senio vetustatis inole-
 uit. Hæc egomet sæpe mecum. Nam vt ipse quam plurimis
 vitæ prioris horroribus implicatus tenebar, quibus exui
 me posse non crederem, sic vicijs adherentibus obsecun-
 data

Epistola
 2. libr. 2.

dans eram, desperatione meliorum, malis meis velut iam *Miratur*
 propriis ac vernaculis affluebam. Sed postquam vndæ ge- *Cypria-*
 nitalis auxilio, superioris aui labe deterfa, in expiatum pe- *nus sui*
 ctus ac purum desuper se lumen infudit, postquam celitus *mutatio-*
 spiritu hausto, in nouum me hominem natiuitas secunda *ne in ba-*
 reparauit, mirum in modum protinus cōfirmare se dubia, *ptismo.*
 parere clausa, lucere tenebrosa, facultatem dare quod prius
 difficile videbatur, geri posse quod impossibile putabatur.
 Vt esset agnoscere, terrenum fuisse, quod prius carnaliter
 natum, delictis obnoxium vixisset, Dei esse cōpisse, quod
 iam spiritus sanctus animaret. Scis ipse profecto, & mecum
 pariter recognoscis, quid detraxerit nobis, quidue contu-
 lerit mors ista criminum, vita virtutum. Scis ipse nec præ-
 dico in proprias laudes. Sequitur: Cæterum, si tu innocen-
 tia, si iusticiæ viam teneas illapsa firmitate vestigij tui, si in
 Deum viribus totis ac toto corde suspensus, hoc sis tantum
 quod esse cōpisti, tatum tibi ad licentiã datur, quãtũ gra-
 tię spiritualis augetur. Nō enim (qui beneficiorũ terrestriũ
 mos est) in capeffendo munere cœlesti, mēfura vlla vel mo-
 dus est: profluēs largiter spiritus, nullis finibus premitur:
 nec coercentibus claustris, intra certa metarum spacia re-
 frenatur, manat iugiter, exuberat affluēter, nostrum tatum
 sfiat pectus & pateat. Quantum illuc fidei capaxis afferi-
 mus, tantum inde gratiæ inundantis haurimus. Inde iam
 facultas datur castitate sobria, mente integra, virtute syn-
 cera, voce pura, in medulla adolescentium posse veneno-
 rum virus extinguere, animorum desipientium labes sani-
 tate purgare &c. & sequitur: Quantus hic animi potentia-
 tus est, quanta vis est, non tantum esse subtractũ pernicio-
 sis contractibus mundi, vt quis expiatus & purus nulla in-
 curfantis inimici labe capiatur, sed adhuc maiorem & for-
 tiorem viribus fieri, vt in omnem aduersarij grassantis ex-
 ercitem, imperioso iure dominetur &c. Audis lector, bea-
 tissimi Martyris experiētias, in quo nec dubitatio, nec dif-
 fidentia, nec incredulitas, nec odium, aut contemptus Dei,
 vllum habuere locum residuum: & non pudet dicere per-
 ditissimos homines, Hæc in se experiuntur & agnoscunt
 homines pij? Ergo ne Philippus & Bucerus pij sunt, Cy-
 prianus verò impius?

Lactan-
eius.

Sed & aliorum testimonia audiamus. Lactantius diuina-
narum institutionum libro tertio, quæ expertus ipse vide-
rit, his verbis prodidit: Dei præcepta quantum valeant in
animis hominū, quotidiana experimenta demonstrant. Da
mihī virū qui sit iracundus, maledicus, effrenatus, paucissi-
mis dei verbis tam placidum quàm ouem reddam. Da cu-
pidum, auarum, tenacem, iam tibi eum liberalem dabo, &
pecuniam suam propriis manibus largientem. Da timidum
doloris ac mortis, iam cruces, & ignes, & pericula, & tau-
rum contemnet. Da libidinosum, adulterum, ganeonem,
iam sobrium, castum, continentem videbis. Da crudelem,
& sanguinis appetentem, iam in veram clementiam furor
ille mutabitur. Da iniustum, insipientem, peccatorem: con-
tinuo & æquus & prudens & innocens erit. Vno enim la-
uacro malicia omnis abolebitur. Tanta diuina sapientie
vis est, vt in hominis pectus infusa, matrē delictorum stulti-
ticiam, vno simul impetu expellat. Ad quod efficiendum,
non mercede, non libris, non lucubrationibus est opus.
Gratis ista sunt, facilè, citò, modò pateant aures, & pe-
ctus sapientiam siciat. Nemo vereatur, nos aquam non
vendimus, nec solem mercede præstamus. Dei fons vber-
rimus atque plenissimus patet cunctis, & hoc cæleste lu-
men, vniuersis oritur, quicumque oculos habent. Num
quis hæc Philosophorum, aut vnquam præstitit, aut præ-
stare, si velit, potest. Qui cum ætates suas in studio Phi-
losophiæ conterant, neque alium quenquam, neque seip-
sos possunt facere meliores. Itaque sapientia eorū (vt ple-
rimum efficiat) non excidit vicia, sed abscondit. Pauca ve-
rò Dei præcepta sic totum hominem immutant, & expo-
sito veteri nouum reddunt, vt non cognoscas eundem es-
se. Ita Lactantius ad Constantinum magnum, tanta con-
fidetia, vt quod dicebat, re ipsa ac quotidianis fidelium ex-
perimentis se Imperatori comprobare posse non dubita-
ret. Atque hinc adedò persuade tibi lector, non leue mo-
mentum habere hæc, de quibus apud summum orbis mo-
narcham ille omnium Christianorum nomine tantopere
glorjatur.

Augu-
stus.

Beatus Augustinus libro confessionum 4. cap. 4. scribit
quendam grauissimis febribus laborantē, cū penè animum
efflaret.

efflaret, & quid circa se gereretur, omnino nesciret, baptizatum, ac subito sic omnibus affectibus mutatum, ut cum Augustinus infidelis adhuc, expectaret ab eo baptismatis quem sensu absente acceperat irrisionem, ille praeter expectationem Augustinum quasi inimicum exhorreret, ac mirabili fiducia libertateque stupefactum eum admoneret, ut si amicus esse vellet, talia sibi dicere desineret: tam potenter tamque subito rapit gratia Dei hominem in contrarios affectus, tam efficaciter veteris hominis & peccata detergit & vicia expungit. Iam & de seipso loquentem Augustinum audiamus: Cum factus esset catechumenus, & voto tantum baptismi concepisset, cepit statim affectuum mutatione persentiscere: qua de re libro Confessionum 9. ita Deum mirabundus affatur: Quam suave mihi subito factum est carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eiciebas enim eas à me, vera tu & summa suauitas, eiciebas, & intrabas pro eis, omni voluptate dulcior: sed non carni & sanguini, omni luce clarior: sed homini secreto interiori, omni honore sublimior: sed non sublimibus in se. Iam liber erat animus meus à curis mordacibus, ambiendi & acquirendi, & volutandi atque scalpendi scabiem libidinum: & garriebam tibi claritati meae, & diuitiis meis & saluti meae, domino Deo meo &c. Longa enim oratione prosequitur hos affectus. Antea deditus fuerat sectae Manicheorum, sed mutationem nunc audi ad Deum animi conuersi.

Quam vehementi (inquit) & acri dolore indignabar Manicheis, & miserabar eos rursus, quod illa sacramenta, illa medicamenta nescirent, & insani essent, aduersus antidotum, quo sani esse potuissent. Vellem ut alicubi iuxta essent ignorante me, intuerenturque faciem meam, & audirent voces meas, quando legi quartum Psalmum, in illo tunc ocio, quid de me fecerit ille Psalmus. Et post pauca: Osi viderent internum lumen aeternum, quod ego quia gustaueram frendebam, quoniam non eis poteram ostendere: ibi enim vbi mihi iratus eram intus in cubili, vbi compunctus eram, vbi sacrificaueram maestas vetustatem meam, nec volebam multiplicari terrenis bonis deuorans

tempora, & deuoratus temporalibus, cum haberem in eterna simplicitate aliud frumentum, & vinum & oleum. Et clamabam in consequenti versu clamore alto cordis mei, in pace, in idipsum, in quid dixit? obdormiam & somnum capiam &c.

Quid autem iam baptizato acciderit, & quantum mutatus ab illo priore sit Augustino, si quis volet cognoscere, legat libros Confessionum ipsius, in quibus pauca tantum verba, quae libro 9. dicuntur hoc loco referemus. Baptizati sumus (inquit) & fugit à nobis sollicitudo vitae praeteritae. Nec satiabar illis diebus dulcedine mirabili considerare altitudinem consilij tui, super salutem generis humani. Quantum fleui in hymnis & canticis tuis, suaue sonantibus Ecclesiae tuae vocibus, commotus acriter, voces illae influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea estuabat inde affectus pietatis, & currebant lacrymae, & bene mihi erat cum eis &c. Libenter Augustini verba commemoro, quod Catholici quique non dissimiles affectus in nobis per gratiam Dei frequenter experimur agnoscimus. Verum Bucer quas hic audis, de ignorantia Dei, de diffidentia & graui Dei contemptu sanctorum querelas? Quem omnium dabis crimina illa in se fatentem, qui tu vis etiam post regenerationem in omnibus restare? Et quomodo non vereris eos omnes in idem sterquilinum, in eandem tecum attrahere cloacam, ut dicas, Haec agnoscere, in se experiri, ac deslere omnes sanctos Dei? Sed faciunt haeretici, calumniatores nequam, & impuri, quos aptis coloribus & figuris, ita nobis apostolus Paulus ad viuum depinxit, ut amplius non dubitemus, aut quaeramus amplius, ad quosnam verba illa pertineant, quae 2. Timotheo scribit. Hos enim ipsos velut digito demonstrat: In novissimis (inquit) diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsum amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Quod est hic verbum aut apex, qui non in hoc hominum genus, quod mo-

dd emerit, per omnia quadret: Et hi tales scilicet, tot criminibus inuoluti, dicent, quod in se experiuntur, omnibus congenitum atque perpetuum, & omnes Dei sanctos eadem illuue contaminabunt.

Vox omnium sanctorum & verè Christianorum est, Dilexi mandata tua super aurū & topazion: Dulciora faucus meis eloquia tua melle & fauo: Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui, & à verbis tuis formidauit cor meum. Cuiusmodi sunt in sacris innumerabiles sanctorū voces: Et his omnibus reclamantibus contentent haeretici, ipsos iacere in graui contemptu Dei? Dicit virgo mater domini nostri Iesu, Magnificat anima mea dominū. Bucerus verò quid? Iaces, inquiet, in contemptu Dei, vilificat anima tua dominum. Raptus in admirationem Dei proclamat Apostolus, O altitudo diuitiarum sapientiae & scientiae Dei, quā incomprehensibilia, &c. Huic nimirum dicit Bucerus, Quid ita exclamas? Cum iaceas adhuc in graui cōtemptu Dei. Omnes quotquot sumus catholici, eadem tenemur cum Apostolo admiratione: cum Dauide vero canimus, & ex animo dicimus, Magnus dominus & laudabilis nimis, magna virtus eius, & sapientiae eius nō est numerus, quam admirabile est nomen eius in vniuersa terra. Item, Cor meum & caro mea exultauerūt in Deū viuū, omnia ossa mea dicent, Domine quis similis est tui? Interim dicit Bucerus, Cor nostrū, carnem nostram, ossa nostra iacere in graui contemptu Dei.

Age Bucer, qui tanta fiducia audes istuc omnibus occinere: profer vel vnum è tam innumerabili sanctorū exercitu, qui (non dico) contempserit, sed qui toto corde, tota animi sententia, totisq; viribus, Deum non maximi fecerit. Multi fuerunt aliquando peccatores, verū sunt conuersi: tu de sanctis loqueris, volo tempus numeres conuersionis. Quod nouissimum, quod supremum est desperantium hominū (Impij enim nō statim, sed cum ad summum peruenerint peccatorū Deum cōtemnunt) conuerso ordine facis omnib⁹ & bonis & malis esse originale & hereditarium, adeoque caput & initium succedentium peccatorum, inde vis tanquam ab originali morbo nos vitam reliquam omnes auspiciari: sed gratia Deo, quod non experimur

*Soli impij
contemunt
Deum nō
sancti.*

perimur nos frequenter ex contemptu peccare, sed ex infirmitate, nec sine metu iudicij Dei. At tu contendis, contemptum etiam in sanctis hæere, qui à timore Domini auspicati sunt omnem suam conuersationem, dicente scriptura. Ininitium sapientiæ timor Domini: quod nõ gratis toties in sacris repetitur, & nescio an sit quicquam in sacris frequentius, tantum abest, vt timorem Domini præcesserit vel originalis contemptus, vel ei successerit aliquando, qua tu leges præscribis.

Quæso autem te, an putas vllos vsquam gentium homines, aut sanctos saltem ad Deum pertinere, qui contendis adeò iacere omnes in graui contemptu verbi Dei? Quod si est, certè ad ipsum iam nulli pertinebunt, dicente Moyse numeri decimoquinto: Anima quæ verbu Domini cõtempserit, peribit de populo suo. Item, Quicumq; honorificauerit me glorificabo eum. Qui autem contempserint me, erunt ignobiles, primi Regum 2. Rursus autem, si omnes contemnunt, erunt omnes mancipia diaboli. Dominus enim in Euangelio cum dixisset, Nemo potest duobus dominis seruire: duos dominos docuit esse, Deum & Plutonium gẽtilium, aut si mauis Mammonam, quem pro Domino suo habet quisquis ei addictus est. Dominis istis contrariis, contrariis seruitur affectibus. Is cui seruitur, diligitur & sustinetur. Cui non seruitur, odio habetur & cõtemnitur. Ita Christus prodidit. Quid hic dices Bucer? Deus vt tu vis contemnitur à sanctis, ergo ei non seruitur, ergo non sustinetur à sanctis, ergo & odio habetur. Hanc cõsequentiã absque vllis lucis infallibili verbo Christi statuimus, Si autem à sanctis non diligitur, si odio habetur: iam sancti nõ sunt sancti, sed inimici, quos ille amicos appellat. Tales parit, Euangelium tuum cum Euangelio Christi contradictiones.

Sed quid moror in infestatione istorum, quorum præstiterit vesaniam execrari potius, quam longius prosequi ratione. Tam prodigiosum atque indignum hoc est quod affingunt sanctis ignorantiam Dei. *Experimtur*, inquit, *se* *illuminatur.* iacere in graui ignorantia Dei. Non arbitror tamen hoc de vllis sanctorum post vocationem & illuminationem in fide Iesu Christi domini nostri, qui cognitione diuinitatis

tis suæ illuminat omnem hominem venientem in hunc
 mundum, aliquando lectum vel auditum: Quin potius
 vbiq; serè contrarium eius experimur. Caligauerat qui-
 dem totus orbis, ante Christi aduentum, pars maior cre-
 debat idola vana, veros esse deos, vt hinc hortetur fideles
 Christi Apostolus, ne ambulent sicut gentes, quæ ignorat
 Deum. Quæ est autem ista adhortatio, si & impleret Deum
 ignorabant cum gentibus? Ergo Christus electos suos,
 quos vocauit, dispulso gentili errore per fidem illumina-
 uit, & ad agnitionem veri Dei adduxit. Prædixerat hoc
 ipsum Esaias per Christum futurum. Populus, inquit, gen-
 tium qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, ha-
 bitantibus in regione vmbrae mortis, lux orta est eis, &
 cætera. Item capite vndecimo, vbi propriè de aduentu &
 tẽpore Messie vaticinatur, sic ait: Repleta est terra sciẽtia
 Domini, sicut aqua maris operientis. In illa die radix Ies-
 se qui stat in signum populorum, ipsum gentes depreca-
 buntur. Et Apostolus, cum ad Romanos decimoquinto,
 locum illum Esaiæ citasset vaticinium eius per Christum
 indicans impletum, subiungit: Certus sum fratres de vo-
 bis, quoniam pleni estis dilectione, repleti omni scientia,
 & cætera. Quid verò ab hereticis Semiudæis istis, qui nõ-
 dum in se experiuntur hæc impleta expectabimus, nisi
 vt negent tandem Christum venisse in terras? Enimue-
 ro nondum venit, si adhuc ignorantia Dei tenebris iace-
 mus oppressi. Et Christianismum nobis eripient, qui per-
 suaserint, nos ignorare Deum. De paucis quibusdam in-
 firmis & rudibus, vix dum inuitatis, modeste Apostolus
 ac condolens ait, Ignorantiam Dei quidam habent, quod
 ad verecundiam vestram dico. An hinc efficiet Bucerus
 etiam firmos, sanos & illuminatos eidem subiacere vicio.
 Paucos quosdam corripit Apostolus: quos nõ corripere, *Psal. 118.*
 nisi vellet ignorantiam hanc ablatam: & Bucer Apostolo
 scilicet veracior, seuerior, animosior, libera & exporrecta
 fronte dicet, quod nõ erat ausus Apostolus? Ignorantiam
 Dei omnes habetis hæreditaria propagatione congeni-
 tam, atque etiam in sanctis ipsis semper permanentem.
 Et quid si ne gentilibus quidem omnibus Apostolus igno-
 rantiam Dei adscribat: cum fateatur ad Romanos primo,
 Philo-

Philosophos, & Ethnicos quosdam prudentiores, cognitionem eius habuisse. Generale est donum istud, quod ut fidem & cultum Dei aliquatenus præcedat, necessum est, sicut Apostolus innuit ad Hebræos vndecimo: Accedentem oportet credere, quia est Deus, & inquirentibus seremunerator sit.

Ab hac tam excellenter hæretica doctrina derivat Bucerus consequenter in sanctos criminum & vitiorum integros fluuios. Hinc, ait, Deo tam in verbis promissionis quam fidei non integrè credunt, non invocant ex animi sententia ac fiducialiter, nec timent ex toto corde, nec amant. Sunt difficiles & tardi ad obedientiam Dei, proni autem & expediti, ad persciscendum

Impij hæretici quales ipsi sunt tales putat esse & sanctos.

ca que caro adversus Deum concupierit. O contumelias, o opera, taxis non verbis retundenda. Usquequo Deus improperabit inimicus? Irritat adversarius nomē tuum & dexteram saluationis tuæ. Ne obliuiscaris voces inimicorum tuorum, superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Sic cine permittunt sibi pseudo Christiani, & verbi Dei illa, fores perditissimi, de sua perfidia metiri etiam fidem sanctorum, ad prophanam suam impietatem æstimare illorum inuocationem, ardentem charitatem sanctorum æquare suis frigoribus, de sua rebellionē taxare illorum promptissimam obedientiam. In verbo, inquit, promissionis & fidei non integrè credunt, sed vbiq̄ue reclamatione Apostolus, Sancti per

Perfecta sanctorum fides.

Hebr. II.

fidem, inquit, vicerunt regna, operati sunt iusticiam, adepti sunt repromissiones: per ludibria, per verbera, per vincula, per carceres, per lapides, per gladios, angustiati, afflicti, tentati, occisi, ut dignus non esset eis mundus, omnes testimonio fidei probati sunt. Sic de se ipso 2. Timot. pri. Scio cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare vsque in illum diem. Et quarto capite, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui, &c. Et de Abraham Roma. 4. Abraham non est infirmatus fide, nec considerauit corpus suum emortuum, cum iam centum esset annorum, & emortuam vuluam Sarra. In repromissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissimè sciens, quia quæcunq; promisit Deus, potens est & facere, ideo & reputatum est illi ad iusticiam. Ne putaretur autem fides

des illa non esse imitabilis, subdidit: Nō est autem scriptū tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad iusticiā, sed & propter nos, quibus credentibus in eum reputabitur, &c. Ergo secundum Apostolum & nobis non est impossibile credere ad Abrahæ exemplum, sed frequens, si frequentes sunt iusti.

Consequenter (ait Bucerus) *Non inuocant feruenter & fiducia. Sed contra dicit illi Psalmographus, & quotquot illi cōcinunt, dicentes: In toto corde meo, exquisiui te. Itē, Clamaui in toto corde meo, exaudi me domine, deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo. Quibus calumniis nondum exatiatus, Non verē amant Deum, Dicit.* Cū tamen charitas Dei diffusa sit in corda eorum per spiritum sanctum, qui datus est ipsis, in quo & clamant Abba pater: & omnia etiam quæ videntur lucra esse, arbitrantur vt stercora, vt Christum cū Apostolo lucrifaciant. Quarum rerum plenę sunt vtriusq; testamenti pagine. Tandem autē euangelij vanissime iactator, cum tanta dixeris contumeliosa de tuo, ex euangelio nobis quid affers, quod cum doctrina tua conueniat? Adeo sunt hæretici temerarij, adeo putant sibi quidlibet sine testib⁹ vt ausint, licere. Nos vero arbitramur hīc nihil excidisse nobis, quod non vbiq; sacra scriptura spiret: protulimus autē pauca de multis testimoniis, ne plus nimio lectorē onerarem, contenti opera non magna, ostendisse tantum, quod non conueniat hæreticorum dogmati cum sacris scripturis. Curioso (qui fortasse plura desiderabit) liberum erit nouum cum veteri testamento percurrere, mille locis, & nusquam ferē non inueniet, quod opponat aduersariis. Est enim tota vbiq; sui similis scriptura sacra, vt non metuam, ne quid occurrat legenti, à nostris, hoc est, catholicis diuersum.

Adhuc memoria retineo, quod nuper clarissimus, idemq; longē doctissimus vir Gerhardus à Veltuick, Cæsareę Maie. à secretis, me admonuit aliquando. Hīc curis aulicis aliquātis per sepositis ad nos secesserat, quo sacratissimos passionis & resurrectionis domini nostri Iesu Christi dies (quę est ei⁹ pro more prisçæ & syncerę religionis in deum pietas) vnā nobiscū celebraret. Simul nobiscum nocturnas simul diurnas preces & laudes, per totos illos dies modulabatur.

Scōrum
innocatio
feruida.
Psalm.
118.

Romā. 5.
Rom. 8.
Philip. 2.
Scōrum
amor in
deum.

Gerhardus
à Veltuick
Secretarius
Cæsareę
Maie.

labatur. Recitantibus autē nobis quotidie (sicut moris est) octonarios illos psalmi cxviiij. ad preces primas, tertias, sextas & nonas suo ordine, suspirabat frequentius (quippe qui versus illos tacitus secum versaret, cōferretq; cū dogmate, vt postea apparuit, aduersariorū) atq; adeo vicem dolebat eorum, quos tam prauis & horrificis opinionibus, sectæ authores dementarent, spoliarentq; fructu suauitatis illius, quæ est honorum in spiritu sancto. Hinc semel in die sacratissimo Paschæ, inter confabulandū (vt fit) à prandio, sciscitanti mihi tantorum suspiriorū causam, respondit in hanc ferè sententiam: Non te latet mi Prouincialis, quid doceant Neochristiani isti, pseudeuangelici, de ingenio & natura hominis, quàm nihil boni ei permittat, licet ad deum iam conuerso. Hactenus enim permittūt nobis fieri Christianos, vt nihilominus interim maneat nobis Deus susceptor & formidolosus. Aiūt nos vacare metu, fiducia, & amore Dei, desperare gratiam, irasci Deo, odisse legem, præcepta & iudicia Dei, deniq; & Deum ipsum, & has tales affectiones per omnem vitam in omnibus durare, hæc esse vere graua peccata, & manere in nobis semper deploranda. Atqui cū nihil minus pij & boni homines, quàm eiusmodi motus in se experiantur, nisi fortè surrepticia dæmonū tentatione, persuadent tamen infelicibus & vanis hominibus, vt credāt se tātis criminibus supremè affectos. Incutūt terrores, horrores, iras, formidines, desperationē, eaq; oīa quæ à spiritu illo paraclero, suauis, benigno, & miti, qui datus est nobis, sunt alienissima. At nihil tale sonabat psalmi illi, quos certū est, à spiritu veritatis dictatos. Proinde mirabar hominum istorum spiritum, quem in animas imprudentium transfūdunt: hæc erat suspiriorum de quibus rogas causa. Dolebam quoque supinitatem nostrorum, qui hæc quotidie legerent, nec tamen obseruarent omnia aduersariis compugnare. Quod danid dicit, Legem pone mihi domine. si Melanthoni credimus, nemo erit qui possit sibi legē à domino præscribi, quin auerteretur protinus omnem legē Dei. Sic quod idem ille Psalmographus ait: Iniquitatem odio habui & abominatus sum, num putas & Melanthonem dicturum? qui adeo contendit, nihil tam consentaneum

*Hæretici
adducunt
homines
in desperationem.*

*Vt conueni
at aduersariis cum
psalmis.*

sententiū esse naturæ & ingenio nostro etiam post baptis-
 mum, quam vicia & iniquitatē amare atq; complecti. Item
 quod dicit, Quomodo dilexi legem tuam domine, tota die *Psalm,*
 meditatio mea est. Et iterum, Quam dulcia faucibus meis *118,*
 eloquia tua, super mel ori meo, quia exultatio cordis mei
 sunt. Hęc & ijs similia, num putas & Lutheranos dicuros?
 Nihil minus, cum nihil sonent Luther, Bucer, Melantho,
 Coruinus, Sneppius, & id gen^o mali ominis harpyæ aliud *Ibidem.*
 quam odiū, cōtemptū, & displicentiam legis diuinæ, perin-
 de ac si mens & voluntas hominis bona, tā sit corrupta quā
 caro viciata: quanquam confabulatio nostra erat potissimū
 de Apologia Melanthonis, in qua sunt sententiæ istæ fre-
 quentes, nondum enim scriptum istud Buceri videramus.
 Atq; inter hęc nō præteriit vir ille acutissimus, hęc quod
 Dauidem nō fugerit, concupiscentiā illam originalē pro-
 nam esse ab adolescentia in malum. Quippe qui iam eius
 periculum aliquando fuerat in seipso expertus. Sed homi-
 nem, inquit, censuit Dauid æstimandum, non de parte sua
 bruta, nisi hęc eadē in homine dominaretur, sed de ratio-
 nabili partē, quam sanat gratia, inhabitat spiritus sanctus,
 toti imperans homini: Contra verò isti totum hominē bru-
 tum faciunt, vires eius superiores confundunt cum inferio-
 ribus, quod harum est, illis, quod illarū, istis nō infrequen-
 ter tribuunt. Cū plurima in hanc sententiā præclarē di-
 xisset (tā enim & doctē differuit, & piē de eiusmodi reb^o
 vt omnia eius dicta assequi non possim) tandem ait sibi vi-
 deti psalmum illum propriē horrificis istis & nequam hæ-
 retibus, spiritus sancto dictante oppositum, monuitq; tantū
 idem vt & ipse obseruarem, se nihil addubitare, quin faci-
 lē diiudicaturus essem eum nulla falsa opinione hac in re
 errare. Postero verò die cum à latere mihi proximē in or-
 chestris chori adstaret, sic vt cubitu suo meum attingeret,
 iterumque psalmi illi recitarentur, quoties concineretur
 aliquid, quod affectum nostrum bonum erga Deum ex-
 primeret, cubitū suū lateri meo, quò faceret attentū ap-
 primebat, ac repetens quod erat lectum, clam in aures de-
 nuo insusurrabat, Quia ipsam volui, volui, Iudicia tua
 iucunda, iucunda: Ecce concupiui mandata tua, Ecce
 concupiui, Hęc me consolata, consolata. Omnia hęc
 ne

ne quid nō animaduersum præterlaberetur, tam vehemēter viro illi doctissimo improbabatur pseudoeuāgelicorū istorum dogma: quod tibi quoq; lector Christiane, vsu veterum non dubitauero, tantum si studio (quo vir ille) volueris hunc psalmum relegere.

*Bonū dei
spiritū ex
tingunt
heretici.*

Immanes sunt hæreses istorum, quibus bonus ille consolator, mitis, dulcis, suavis, tranquillus & pacificus dei spiritus, in nobis planè extinguitur: malus cum horrore, formidine, perpetua dubitatione & anxietate ad desperationē vsq; intromittitur & fouetur. Quapropter iratus haud dubium deus, tradidit eos in reprobū sensum, vt resissā veritati, credāt autem falsitati, benefactis nullum tribuat honorem, probent verò quæ non conueniunt, quæque ipsa abhorreat ac detestetur natura.

*De carnis
natura ad
modū sen
tiunt ad
uersarij
cum Ma
nichæis.*

Neq; verò nos adeò latent eorum refugia, tenebræ, & latibula quibus solent errores suos, ne facile omnibus appareant, occulere, dicent omnia ista sedere in carne, & naturam, quatenus natura est, eiuscemodi vicia moliri. Talia deliramenta canant admiratoribus suis, Manichæorū sunt nugæ istæ, non doctrina Christianorū. Carni enim & sanguini, neq; intelligere conuenit, neq; ignorare, neq; item aut cōtemnere aut deligere aut dubitare, aut diffidere aut amare, aut odio habere. Si quid eiusmodi subrepat, cognoscere oportet suggestiones plerumq; esse diaboli, non bruta carnis vel naturæ.

1. Cor. 13.

Sed forsā quod de ignorantia constituūt, recitent in Paulum, quod dicat, videm⁹ nunc per speculū in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Nūc cognosco ex parte, tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Rectè Apostolus, isti non bene, qui cognitionem imperfectā volunt esse peccatum: quod Apostolus non facit, sed comparat eam ad visionem perfectā & beatæ fruitionis, quam vt hic non consequimur, ita expectamus dandā olim nobis in præmium. Quanta autem vniciq; dum peregrinamur sufficiat, nemini à deo petenti negatam Christiana est sententia. Porro aliud est scire & nosse deum, aliud frui eius contemplatione. Non ignorant opinor, aduersarij, vt de ipsis exemplū eis proponam, Ecclesiæ Colonien. dignitatē & opes, quas sperant in peculio suo aliquando numerare: hic est enim

Chri-

Christus & Deus eorum, sed nondum eis fruuntur, nondum tenent numerum, pondus figuram, numismata. Ita de Deo cogitandum est, aliud est scire Deum, aliud contemplari, videre, tenere, possidere. Hic scimus Deum, hic credimus. *Psal. 16.* Satiabor autem canit lyra regia, cum apparuerit gloria tua.

Arbitror rationes quas Bucer contexit, abinde satis dissolutas factumque lectori perspicuum Bucerum sicut araneos subtilitate, ita & telarum fragilitate æquasse. Restat ut ad patres quos nobis opponit, respondeamus.

Cum patres ferè omnes quotquot aut sacras scripturas, *Responso ad allegationes Buceri ex patribus.* aut redemptionis nostræ mysteria exposuerunt, de casu priorum parentum, & eius per Christum restitutione diligenter scripserint, solum è tantò numero nobis opponit Augustinum: quanquam nec ipsum habeat sibi fauentem.

Bene autem quod ad patres prouocat, hoc nimirum expectabamus. Patribus libenter cedimus, itidem faciant & ipsi qui nos eò prouocant, si ostenderimus patres pro nobis, non pro eis facere. Igitur quàm vanè, quàmque infideliter beatum Augustinum, præter eius mentem & sententiam alleget, aperiemus.

Quamuis enim B. Augustinus in tam multis suis scriptis *Augustini sententia de peccato originali post baptismum.* quoties incidit baptismatis mentio, diligenter inculcet hanc esse baptismatis præcipuam vim, ut efficaciter & verè abluat, auferat, tollat, euacuet, eradicet, & penitus extirpet ipsum originale peccatù, quatenus peccatù est, id est, præuaricationis culpam, ita ut nihil resideat amplius noxæ impurificatis, inquinamenti, culpæ aut reatus in baptizato, relicta concupiscentia quasi fomite quodam in carne, quæ non sit quidem verè & propriè peccatum, sed morbus quidam qui post baptismum nequeat verè peccatum appellari (nisi figuratè tantum, eo loquendi modo quo rem quæpiam, licet aliter affectam, de nomine priore appellamus, ut si Paulum factum apostolum persecutorem appellemus, Petrù piscatorem, & Matthæum telonem, quo certè modo & concupiscentia, prius peccati nomen apud apostolù Paulum alicubi retinet) assignetque nobis alias atque alias causas, cur appellationem talem permittant scripturæ, diligenter & sollicitè cauens, ne male in Paulo erremus, aut credamus peccatù esse quod nõ sit verè peccatù. Quæuis (inquam) tot rã-

H isque

tisque declarationibus eximat nobis B. Augustinus hanc opinionem, non pudet tamen Bucetum hinc inde decerpas aliquot ex Augustino vuculas, perpetuæ eiusdē S. patris sententiæ opponere, & vel inuitum Augustinum facere partium suarum: sed non patietur idipsum Augustinus, ante enim plus centum locis Bucero contradicet oculatissimus ille & acutissimus scriptor, quàm vel semel in tā multis ab eo conscriptis voluminibus imprudens pro Bucera-
na faciat impietate.

Allegata ex Augusti per Bucetum. Prima igitur allegatione Bucerus citat Augustinum, contra Iulianum libr. 3. affirmantem concupiscentiam nō tantum dici, sed & esse peccatum. Item libro 5. contra eundem cap. 3. vbi ait: Concupiscentia carnis aduersus quam bonus concupiscit spiritus, & peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mētis, & pœna peccati est, quia reddita est meritis inobedientis, & causa peccati est defensione consentientis, vel contagione nascentis. Quid Bucerus? qui fit vt hæc legeris, & nō alia eodem loco contra Iulianum & te quoque clarè & apertè multo copiosius dicit:

Augustinus heretice contra Iulianum. Equidem cū aperto libro illo, locū quem tu allegas, quaererem, incidi in sextum librum aduersus eūdem Iulianum, statimque obtulit se in fronte eius lōgè alia sententiā quàm sit tua. Inspexi deinde sequētia aliquot capita, nec fuit vllum, quod nō vehemēter tibi aduersaretur: in omnibus enim statuitur per baptismū peccata omnia euacuari. Cap. 1

Con. Iulianū lib. 6. cap. 1. hæc sunt eius verba: In Christo baptizantur, ergo peccata moriūtur. Cui peccato quæso te, nisi quod originale cōtra-xerunt? Argumentationes hominū conticescant, abscondit hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelauit ea paruulis.

Matth. 11. Si tibi Christiana fides displicet, apertius confitere: nam Christianam fidem aliam non potes inuenire. Vnus homo est ad mortem, vnus ad vitā: Ille tātum homo, iste Deus & homo: Per illū est mundus inimicus factus Deo, per istum mundus reconciliatus Deo, electus ex mundo. Sicut enim

1. Cor. 15 in Adam omnes moriūtur, sic & in Christo omnes viuificabuntur: sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginē eius qui est in celo. Hæc stabilimenta fidei Christiana, qui subuertere nititur stātibus eis ipse subuertetur &c. Vides lector, ea quæ Augustino Cōtra Pelagianos dicuntur

cuntur, in Buceranos quoque aptissimè quadrare? Vbi & hoc obserua, quod in extremis laborant omnes ferè hæretici: Pelagiani enim abnegatores peccati originalis, negabāt nos in Adam omnes mortuos, Bucerani verò eiusdem peccati assertores, negant idipsum per Christum auferri. *Ibidem*
 Cap. 2. ita ait: Reatus ille qui sola regeneratione dimittitur, quæ admodū cum inesset non sentiebatur, ita eius ablatio fide creditur, nō carne vel mēte sentitur. Ideo in huius rei obscuritate te iactas, & aduersus veritatem, quæ ostendi hominum maximè carnalium sensibus non potest. Quāto magis vt putas acriter, tantò magis infideliter pugnas. Sed verte omnes te te in facies, & quicquid siue animis siue arte vales, quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte eius baptizati sumus: ergo verū est nos mortuos esse peccato in morte Christi, quæ fuit sine peccato. Ita quidem Augustinus cōtra Pelagianos, quod in aduersa ripa baptisimi Buceranis hæretibus iustiori obiicimus ratione. Tertio verò capite ita habet: Cum autē paruulus profusus nullum habeat omnino peccatū, restat vt nullū eidem aliud auferatur nisi originale. *Ibidem*,
cap. 3. Originale peccatū, quod iam remissum est parentibus baptizatis, manere demonstratur in paruulis, nisi & ipsi baptizentur. Item capite quarto: Nec nos dubitamus, quia baptismate delictum omnine mundetur. Item capite quinto: Tu tanquam in cælo iam inter angelos immortaliter habitans, verba infirmitatis & mortalitatis irrides, & ea exponens non secundum meum sensum, sed secundum dolum tuum dixisse me affirmas, quod gratia non perfectè hominem nouum faciat (Obsecro te lector, an nō idem quod Iulianus dicit & Bucerus de Augustino, sed audiatur consequenter) Non hoc dico, Attende quod dico, gratia perfectè hominem nouum facit, quandoquidem & ad corporis immortalitatem, plenamque felicitatem ipsa perducit. Nunc etiam perfectè innouat hominem, quantum attinet ad liberationem ab omnibus omnino peccatis, (nota ab omnibus omnino peccatis) non quantum ad liberationem attinet ab omnibus malis, & ab omni corruptione mortalitatis, qua nunc corpus aggrauat animam. Et post aliquanta: Vbi me audisti siue legisti dicentem, Non innouari homines per
 H ij baptif.

baptismum, sed quasi innouari: non liberari, sed quasi liberari? non saluari, sed quasi saluari? Absit vt ego inanem dicerem gratiam lauacri illius in quo renatus sum ex aqua & spiritu, quo liberatus sum à reatu omnium peccatorum vel quæ nascendo traxeram, vel malè viuendo contraxerã. Non sustinet Augustinus talia sibi à Iuliano affingi, & quomodo sustineat sibi affingi à Buceranis? quomodo ferat sibi mendaciter imponentes peccata in baptismo non deleri, sed absque imputatione manere? Et cap. 6. Iuliano hunc in modû argumentanti, Si reatus concupiscentiæ carnalis in baptismo euacuatur, Ergo in baptizato erit concupiscentia sancta Dei filia. Respondet, nos qui malam dicimus concupiscentiam, & manere tamen in baptizatis, quâuis reatus eius, nõ quo ipsa erat rea (neq; enim aliqua persona est) sed quo reum hominem originaliter faciebat fuerit remissus atq; vacuatus, absit vt dicamus sanctificari, &c.

Operæ precium fore non arbitrabar legere plura, cû nõ immerito suspicarer, hunc beatum patrem, hunc sanctum doctorem, toto libro ita procedere & declarare peccatum ipsum profus in baptismo ablui & purgari. Retuli igitur me ad librum quintum, vnde cap. 3. Bucerus verba citauit, sed nequaquam sententiam Augustini, nisi putamus Augustinum in mille alijs locis, memoria lapsum, aut dormitasse, hîc verò vigilasse, vt suam videlicet sententiam, solis eis furtiuè & occultius, vno tantum loco proderet, nõs verò, tot locis fallere voluisse. Vt autem veram eius loci sententiam assequamur, obseruandum nobis est, cuiam scribat Augustinus, quod sit argumētum, & quæ intentio scribētis. Iulianus acerrimus disputator, tuebatur heresim Pelagianam, quæ asserit peccatum transgressionis hæsisse in ipso suo authore Adam, nec in posteros dimanasse, pœnã verò eius peccati transmissam etiam in posteritatem. Augustinus contra, vtrunque & pœnam & peccatum, affirmabat in omnem posteritatem transire. Cui cum opponeret Iulianus, quod pœnã peccati nõ cõueniret esse, aut appellari peccatû, cû pœnã quælibet per iusticiã irrogetur, commendã ob id potius quàm vituperãda, quod iusticię deseruiat, peccatû autẽ nihil haberet cum iusticia cõmune, & est præterea vituperabile. Respõdit August. Nõ infrequẽs esse,

Aduersarij verba, nõ sententiã Augustini allegant.

Iulianus argumētator.

Augustinus respõdet.

esse, vt sit peccatū posterius præcedētis peccati pœna: quod multis exēplis probat, vt de cæcitate cordis: quæ cū sit peccatum, infligitur à Deo pro superbia præcedēte, vt sit eius Peccatū quādā pœna. Sic infana gentiliū luxuria peccatum erat, & peccati pœna. quæ infligeretur pro crimine idololatriæ, tradidit enim illos Deus, ait Apost. in desideria cordis eorū, in im- mundiciā, vt cōtumeliis afficiant corpora sua &c. Ad eundē Rom. 1. modū cēset August. se habere malū illud in quo nascimur, quod cum sit pœna peccati trāgressionis, nihil vetat idem verē peccatū esse, propter inobedienciā cōtra dominatum mentis. Ita Argutatur Augustinus. Ex quo fit perspicuum Iulianum disputare, & Augustinum respondere de peccato originali, considerato in eo statu in quo est, quando à parentibus contrahitur, nō autem in statu in quo est post baptisimi purgationē. Quæstio enim erat de natiuitate carnis, utrū peccato originali esset obnoxia, non de regeneratione spiritali: vtrisque enim extra controuersiā erat, baptisimum præcedentia peccata omnia abluerē. Proinde nō mirum quod Augustinus inobedienciā contra dominatū mentis ita consideratam, hoc est, secundum carnalem natiuitatem affirmet esse verum peccatum: hoc enim Ecclesia semper docuit: At Bucerus Augustinū nobis obiicit, quasi loquatur de regeneratis. Euanescit igitur hæc eius obiectio. At insistet Bucerus, Inobedienciā cōtra dominatum mentis durare etiam post baptisimum, quæ si fuerit idonea peccati ratio ante baptisimum, erit & post baptisimum ratio cur sit verē peccatum: fatemur perdurare, sed ablutam, & ab omni peccato mundatam purissimo sanguine obedientis Christi, vt nullā in se contineat deinceps peccati rationem, cui antea hoc vt peccatum esset sufficiebat, quod cōtra dominatum mentis insurgeret. Si haberent aduersarij aures audiendi iam dudum exaudissent Augustinum, hoc ipsum iterum atque iterum ita passim exclamantem, vt vix quicquam frequentius.

Iam quod tractatu. 41. in Iohannem eundem Augusti. Ad secundum allegat dicentem: *Quandiu viuis peccatū necesse est esse in mēbris tuis.* Verba sunt Augustini per occasionem explicantis illud Paulinum: *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Dicat autem ipse nobis Augustinus.

H iij stinus

stinus an faciant hæc sua verba aduersum nos, vtrum velit peccati nomine intellectum quod vult Bucerus, an potius contra quod nos? Libro primo professio de nuptiis & concupiscentia ad Valerium, eundem Apostoli locum exponens, disertis verbis ait: Ipsa quidem concupiscentia iam non est peccatum: in regeneratis quando ei ad illicita opera non consentitur. Sequitur: Sed modo quodam loquendi peccatum dicitur, quod peccato facta est, cum iam in regeneratis non sit ipsa peccatum: sicut vocatur lingua locutio quam facit lingua, & manus vocatur scriptura quam facit manus. Quo sensu neque nos negauerimus peccatum, quoad viuimus esse in membris nostris. Ita liberat nos Augustinus ipse ab obiectione ista. Non verò hoc tantum libro vbi eundem illum (vt diximus) Apostoli locum exponit, sed & libro quem Bucerus citat: vbi miror quod non legerit vel antecedentia vel sequentia verba: præcedit enim aliquanto superius, paruuli nondum ambulant & iam sunt compediti: traxerunt enim de Adam, quod soluat per

CHRISTVM. Quid soluitur autem nisi peccatum? Et post pauca, nemo reconciliatur nisi ex inimicitis, inimicos autem nos non natura sed peccata fecerunt. Quomodo autem reconciliamur, nisi soluat quod inter nos & ipsum separat? Ait enim propheta: Non grauauit aurem ne audiat, sed peccata vestra separant inter vos & Deum.

Esaiæ. 59 Quia ergo non reconciliamur nisi ablato eo quod in medio est, & posito quod in medio fit: Est enim medium separans, sed contra est mediator reconcilians. Medium separans est peccatum, mediator reconcilians, est dominus Iesus Christus. Vnus enim Deus, & vnus mediator dei & hominum, homo Christus Iesus. Vt ergo tollatur maceria separans, quod est peccatum, venit ille mediator & factus est sacrificium sacerdos ipse. &c. Hæc omnia eodem tractatu Augustinus. Vbi attendas velim, nemine reconciliari deo, nisi ablato peccato. Aut neget ergo Bucerus quæquam viuenti Deo posse reconciliari, aut fateatur ablatum peccatum. Secundo, Peccatum separare à Deo, Christum reconciliare. Ergo vbi verum peccatum est, est & vera separatio. Si autem vera separatio, quomodo mediator reconciliat? Quo sophismate euadet hic Bucerus absurdissimam contractionem? Sequetur enim

1. Tim. 2.

enim idem & separatum esse à deo, & non separatum, reconciliatum & non reconciliatum. Tertio pro separante peccato quod aufertur succedere mediatorem Christum, utique sua gratia: Ex quibus fit perspicuum, Augustinum absque vlla dubitatione, nihil minus velle, quam peccatū quodcumque in reconciliatis manere. Quod ipsum pluribus adhuc verbis eodem ipso tractatu agit. Vnde versa pagina sequitur. Quicquid peccatū est à nobis antea deletū est in baptismo: Nunquid quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas? &c. Ecce infirmitatem post baptismum relictam, sed nullum peccatum, aut iniquitatem. Atque ita factum est, ut ibidem inter exponendum illud Apostoli legitur, Ego ipse mente seruo legi Dei, carne autem legi peccati &c. quod Apostolus vocat peccatum, ipse nunc infirmitatem, nunc languorem, nunc cum Apostolo peccatum appellaret, dixeritq; verba quæ Bucer diuerso sensu perperam allegat: Quandiu viuis necesse est peccatum esse in membris tuis. Non sensu cōtradietorio (nisi putamus Augustinum fuisse mente captum, qui dicat necessario manere idem, quod statim dixerat penitus aufertur) sed peccati nomine cum Apostolo languorem & infirmitatem significans. Nec admittunt verba illa sensum alium. Quod potest enim esse aliud in membris peccatum quam languor & infirmitas, quæ corpus afficiunt? Peccatum vero quod propriè dicitur est solius animæ. Euanuit ergo & altera iam ex Augustino allegatio.

Roma. 7.

Quod tertio nobis eundem opponit lib. 5. cap. 3. contra Iulianum in hanc sententiam: Si circumspectus & cautus esses, cognosceres utiq; veram esse iniquitatem, quod vires inferiores hominis superioribus repugnāt: fecit nobis non parum negocij, fructuosi tamen. Interim enim dum hanc sententiam quero, inuenio alia, quæ minus queerebam, & inuenisse gaudeo. Atq; utinam Bucerus libros illos aduersus Iulianum studio cognoscendæ veritatis legisset, multo profectò melius quam nunc, imò hac in re nobiscum sentiret. Hæc autem quod fingit Augustinū dicere, legit per transennam: nihil enim eius ibi dicitur, sed contrariū. Dixerat aliquando August. contra Pelagianos, quod & lib. 13. & 14. de ciuitate Dei frequentius legitur,

Ad tertū
ex Augu-
stino alle-
gatum.

H iij inobe-

inobedientiam (nimirum concupiscentiæ) inobediens homini iustissimè retributam, propterea, quod æquum erat, vt ei qui fuerat suo Domino & creatori inobediens, ab inferiori suo vicissim non pareretur: quam sententiam & hîc aduersus Iulianum defendit, censetque æquissimum esse, quod Bucer iniquum, tam rectè Augustinum citat.

Postremò refert Augustinum tradere quod hac de causa, vt quia inferiora reluctantur superioribus, Ambrosius concupiscentiam appelliter iniquitatem. Verba Augustini cõtra Iulianum libro 2, ita habent: Ambrosius istam legem peccati cuius manentis reatus in sacro fonte remissus est, propterea vocauit iniquitatem, quia iniquum erat, vt caro concupiscat aduersus spiritum. Audis hîc Lector, reatum concupiscentiæ in sacro fonte remissum, & tamen appellari ab Ambrosio iniquitatem: quæ cum sit quedam cõtradictio, nõnne tibi videtur Augustinus cõtradictionem omnem voluisse tollere, atque in hanc loqui sententiam? Non propterea vocauit Ambrosius legem peccati iniquitatem, quod vera iniquitas esset, cum reatus omnis sit ablatu, sed propterea, quia iniquum, id est, inordinatũ & præposterum erat, vt caro concupisceret aduersus spiritum. Quod vel hinc cognosci potest, quod paulo superius in eodem libro iam dixerat idem ille Augustinus: Iamne dicentis? iamne respicis? iamne respicis & in baptisate fieri omnium remissionem peccatorum, & cum baptisate quasi civile bellum interiorum remanere viciorum? Non enim talia sunt vicia, quæ iam peccata dicenda sunt, si ad illicita opera spiritum concupiscentiæ non trahat, & concipiat pariatque peccatum. Ita Augustinus.

Dispulimus nebulas omnes quas Bucer offudit, allegata ex Apostolo ostendimus ei nihil conferre: rationes dissoluimus, & Augustinum quoque demonstrauius esse nostrum, non aduersariorum.

Testimonium - Quando vero sibi permittunt aduersarij veritatis arcem & Ecclesiæ castra nostris ciuibus, nostris armis atque viis patriam oppugnare, ac patres vel reluctantes, oborto collo aduersum nos rapere, cur non æquiore bellantium iudicio, nobis liceat eosdem, nempe ciues pro patria, pastores pro ouibus, præceptores pro discipulis, muros, turres &

portas Ecclesiae pro eius defensione hostibus opponere? *in baptis-*
 doctrinamque quam Bucerus euertere non potuit, nunc *zatis pec-*
 tantis fulcire columnis? Et quidem Bucer ex Augustino *catum.*
 suppilata aliquot verba corrasit, que contra veritatem tor-
 queret. At nos non Augustinum modò, sed veterum Eccle-
 siæ scriptorù integram phalangé, nec suppilata huius aut
 illorum hinc inde verba, sed perfectas sententias, nec per
 vim cõtortos patres, sed vltro pro nobis se totos offeren-
 tes, possemus pro nostri dogmatis assertionem aduersariis
 obicere. Verùm cum sit constitutum nobis, prolixitatis
 vitandæ causa (quam nec ipsam satis vereor nos effugisse)
 prelio decertare magis quam bello, præcipuos tantum, &
 ab omni Ecclesia receptos, nec multis iaculis oneratos, in
 aciem statuemus. Prodeat igitur nobis in primis

Epiphanius, qui tomo contra hereses primo veterem
 Procli Origeniani heresim describens, manifestat, vnde *Epipha-*
 Bucer heresim suam sit mutuatus, vbi Procli sententiam *nus.*
 his verbis refert: Viuente adhuc corpore antequam mo-
 riatur, necesse est simul viuere peccatù, intus in nobis ra-
 dices suas abscondens, etiam si forinsecus per castigationù
 ac admonitionum sectiones fuerit refrenatum. Alioqui
 post illuminationem nõ cõtingeret nos iniusta facere, vt-
 pote peccato penitus synceriter à nobis ablato. Nũc vero
 etiam postquam credimus, & ad aquam purificationis de-
 uenimus, sepe in peccatis reperimur. Nemo enim sic seip-
 sum à peccato alienum esse iacet, vt neq; omnino in ani-
 mo de iniquitate cogitet. Quare cõstat contrahi quidem
 ac sopiri per fidem nunc peccatum, vt ne fructus noxios *Luthera-*
 producat, nõ tamen radicitus tolli. Et nũc quidem prauas *norum sen-*
 cupiditates ac cogitationes, velut germina ipsius cõtahi *tentia de*
 mus, ne qua amara radix sursum enascens infestet, non si- *fide.*
 nentes hiare & aperiri cõclusa oscula ad faciendos exortus,
 doctrinæ ratione instar ascia radices ipsius inferre nascent-
 tes secante. Tunc vero etiam ipsa cogitatio de malicia dil-
 sipabitur. Neque yero scripturarum testimonio hic sermo
 caret, si quis synceriter verum dicere velit. Nã nouit etiã
 Apostolus nõdum radicem peccati integrè ex hominibus
 sublatam esse, nunc quidem dicens: Noui enim quòd non
 habitat in me, hoc est, in carne mea bonum. Velle enim
 adest

Epipha-
nus.

Hæresis
Buceri à
Proclo in-
uenta.

Luthera-
norum sen-
tentia de
fide.

Roma. 7. adest mihi, operari verò bonum, non. Non enim quod volo facio bonum, sed quod non volo malum hoc facio. Si vero quod non volo hoc facio, non amplius ego facio ipsum, sed quod habitat in me peccatum. Nunc verò lector lege Dei secundum internum hominem. Sed video aliam legem in membris meis rebellantem legi mentis meae, & omnino captiuum facientem me legi peccati, quae est in membris meis. Adeò nondum contigit peccatum funditus ac radicitus excindi. Non enim penitus moritur, sed viuit. &c. Hastenus verba Procli ex Epiphano.

Obsecro te lector, quid aliud sonat Bucerus, cum ait peccatum viuere etiam post baptismum, idque necessario negat radicitus tolli, donec corpus per resurrectionem reformetur, ait castigationibus frenari, per fidem verò contrahi & sopiri, ne patiat fructus malos, nisi quod postremum istud ægrè cõstetur. Quin potius affirmat peccatum interim suos motus perficere, & nulla quiete sopiri, per eam autem operiri, vt non imputetur. Quo vno Proclianem heresim exuperat, vt palam fiat Proclum deteriorem in Bucero reuocatum ab inferis. Sic docet, sic adhibet similitudines, sic ad experientiam recurrit, sic apostoli Pauli verba ad suum sensum detorquet, sed hæreticissat peius, & falsior euadit.

Method. Eubulius Huic heresi, opponit Epiphanius beatũ virum Methodium Ebulium, qui proluxa oratione opinionẽ illam cõfutat, ostendens, non à remanente in carne peccato, sed à diabolo (qui peccatũ ob id appelletur, quod sit peccati author) cogitationes & desideria in nobis excitari, adeoque nõ oriri in bonis & piis hominibus de radicibus latentis peccati, sed iniici & suggeri ab externis & inuisibilibus hostibus. Longum esset totam inferere cõfutationem: quam si nosse cupis, potes ipse legere apud Epiphaniũ. Habes hic proditũ authorẽ hereseos Buceraue, habes & dñatũ. Quid placet, damnato cum Bucero subscribere, an Epiphano & Methodio damnantibus?

Idem Epiphanius eodem tomo in octaua sexta: Figure, inquit, in lege fuerunt, veritas autẽ in euãgelio. Illic enim circũcisio fuit carnalis, quæ inseruit tempori vsq; ad magnam circũcisionem, hoc est, baptismum, qui circũcisio

nos à peccatis, & obsignat nos in nomen Dei. Compluribus locis eandem sententiam est apud Epiphanium reperire. Sed de multis patribus placet libare pauca.

Clemens.

Clemens successor apostoli Petri. epist. 3. ad Iulium & Iulianum episcopos: Regeneratis ex aquis & Deo renouata fragilitas prioris natiuitatis, quæ per hominem facta est, amputatur.

Cyprianus epistolarum lib. 3. ad Fidum fratrem, Prohiberi nõ debet infans à baptismo, qui recens natus, contagium mortis antiquæ prima natiuitate cõtraxit, qui ad remissionem peccatorum accipiendam hoc ipso facilius accedit, quod illi remittuntur nõ propria, sed aliena peccata. Verum in sermone de ablutione pedum, apertius istud ipsum explicat in hæc verba: De abdito & secretissimo spiritu sancti munere huius gratiæ liquor emanat, sic lauans quos parentalis labe infecerat, vt nec actualis, nec originalis macula aliqua sui post ablutionem illam vestigia, derelinquat, &c. Vix poterat quicquã dici clarius: sed tamen adhuc idem ille B. martyr longè præclarius testimonium nobis affert in ser. de stella & Magis, vbi putat magnũ esse, baptismum sanguinis pro Christo effusi idem præstare quod aquæ baptismus operatur. Iamne aduersarij quidẽ negauerint sanguinis baptismum, peccatũ originale penitus excindi? Verba martyris sunt: Hi nuper cruore lacteo loti (de innocentibus loquitur) primitias baptismi martyrio cõsecraverunt, tradentes posteris formam vbi necessitatis articulus excluderet morã, nõ minus ad lauacrum animæ sanguinem efficacem, quàm sanctificatas verbis solennibus aquas, maxime cum nec sanguis hoc elemento careat, sed aquarum motu per totum corporis alueum fluat. Spiritus vero sanctus & aquis & sanguini superfertur, qui subiectos sibi fouet & abluit, quo baptizante, idem occisio, quodmersio operatur, qua extinctam peccati vitam, virtutemq; emortuam, vtriusq; rei continet sacramentum, &c.

Cyprianus.

Cui Arnobius consonat in psal. 104. vbi figuram transitus filiorum Israël per mare rubrum quo baptismus significabatur, explicans ait: Nullus inuenitur in omnibus his mille generationibus baptizatis, vel vnus peccatũ habens in hora

Arnobius.

in hora baptismatis. Alioqui si peccatum habet, non credidit, & cum Aegyptiis merus est. Nam omnes qui crediderunt ex hora qua transferunt venientes ad consignationem, non inuenitur in tribus eorum infirmus, omnes firmi sunt, omnes confirmati sunt.

Basilii Magni. Hinc & Basilii ille magnus in exhortatione ad sanctum baptismum inter alia praecleara de baptismo dicit: Nunc quum baptismum promittat tibi animae tuae velut noui generaminis renouationem, quam tu anilem fecisti & ex iniquitatibus rugosam, ac maculosam reddidisti, contemnis benefactorem, & non accurris ad promissionem. Non cupiscis videre magnum promissionis miraculum? Quomodo sine matre regeneratur homo? quomodo inueteratus & fraudu cupiditibus corruptus iuuenescit rursus ac repubescit, & ad verum iuuentutis florem redit? Baptisma captiuorum redemptio, debitorum remissio, mors peccati, regeneratio animae, indumentum lucidum, sigillum cui nullae infidiae strui possunt, vehiculum ad caelum, regni largitor, adoptionis donum &c. Et iterum in eadem exhortatione: O rem admiratione dignam, renouaris & non conflat, reformaris & non contereris, curaris & non dolore affligeris.

Chrysof. Chrysofomus in caput 19. actuum apostolorum. Quum imposuisset Paulus illis manus, venit spiritus sanctus super illos: hoc autem Ioannis baptismum non habebat, ideo & imperfectus erat. Sequitur: hinc ostenditur dogma magnum quod perfecte purgantur a peccatis qui baptizantur. Multo vero pulchrius & apertius in homilia ad baptizandos, omnis peccati extirpationem in baptismo fieri testatur: Nos, inquit, pollicemur vobis ostendere totius malicie vinculis absolui, & ab omni immundicia liberari, eos qui hoc lauacrum promerentur, verum ratio longe maiora declarat, non enim mundos tantum, sed & sanctos & iustos effectos Apostolus ostendit. Non enim dixit lauacrum estis tantum, sed & sanctificati & iustificati. Quid haec mirabilius &c. Sequitur: Ob quam causam hoc quod nobis peccata concedit non lauacrum remissionis peccatorum dicitur, nec lauacrum purificationis, sed lauacrum regenerationis. Quia non nobis simpliciter peccata concedit, nec simpliciter

simpliciter nos purificat malis actibus implicatos, sed tanquam a caelo generatos efficit. Nam de caelo nos condit, & inde conficit, non de terra componens iterum, sed alio nos elemento, id est, per aquarum naturam progenerat. Non enim vas simpliciter purgat, sed integrum nouat iterum. Nam cum vasa purgantur, etsi diligentia multa purgantur, quaedam vestigia nihilominus retinent vetustatis, & pristinae maculam non amittunt. Illa autem quae conflatario committuntur, cum flamma fuerint renouata, omnem maculam praeteritae fedditatis amittunt & nunc primum confectis non dissimilia proferuntur, aequali fulgore micantia. Vt igitur statuam auri metallo confecta, aliquanti temporis metis, fumo, & puluere, & eruginis sordibus coinquinatam, cum artificis manus acceperint, renouant fornacis ardore, & splendidam nobis lucidamque; demonstrant, ita & nostram naturam deus eruginatam mole peccati, & malorum gestorum fumo violatam, & omni pulchritudine quam primo ei donauerat denudata, in illos aquarum fontes, tanquam in purgatorium mittit, & pro flamma spiritus gratiam subministrat, & exinde, rudes effectos etiam solis radiis eleuat clarius lucentes: veterem hominem conterens &c. Quid hac similitudine aptius? quodue apertius testimonium, de peccati originalis euulsione dari poterat? Atqui hanc ipsam sententiam non hac tantum homilia prosequitur, sed & in expositione quinti capituli ad Rom. In genesim quoque & alios sacrae scripturae libros identidem repetit & inculcat nos non solum pharmacum morbo originali sufficiens per Christum accepisse, verum etiam perfectam sanitatem ac pulchritudinem, talem qua nec umbra nec vestigium veteris peccati sit in nobis relictum. Homilia. 33. in quartum cap. euangelij Iohan. dicit peccata in baptismo abluta non amplius apparere. Et in primum caput actus. Apostolorum: Non est vllum peccatum, vllaque impietas, quae non cedat, locum de dono dei: loquitur de baptismatis gratia.

Ambrosius.
116.

Ambrosius in Apologia David: Non tam saepius quam plenius lauari petit David, ut conceptam sordem possit euellere. Nouerat secundum legem plura quidem mundandi esse subsidia, sed nullum plenum atque perfectum. Ad illud ergo perfectum, tota intentione festinat, quo iusticia omnis

psalm.
50.

nis impletur, quod est baptismatis sacramentū &c. Et in
in eadem Apologia: Lauari secundum euangelium con-
piscit, & super niuem se existimat, si lotus fuerit, dealba-
dum. Per Hyssopi fasciculum aspergebatur agni sanguine,
qui mundari volebat typico baptisate. Lauatur autē qui
diluitur æterni fontis irriguo. Et supra niuē dealbatur
culpa dimittitur. Denique de ipsa anima dicitur: Quæ est
hec quæ ascendit dealbata? antequam baptizaretur ipsa
est quæ dicebat: Nigra sum & decora filia Hierusalem.
Erat enim nigra tenebroso peccatorū horrore deformis,
sed posteaquā abluta per baptismum, remissionē meritis
delictorum, dealbata ascendit ad Christū. Inde per Esaiam
locutus est dominus dicens: Si fuerint peccata vestra sicut
phœniciū, vt niuem dealbabo, id est, si cruenta, si tetra mi-
dabo. Hæc est nix intelligibilis, de qua ait, quod domini le-
su in Euangelio refulserint vestimenta sicut nix, eo quod
peccatū non cognouerit caro ei? &c. Itē in epist. ad Deme-
triadē, dū homo exterior abluitur, mutatur interior, & fit
noua creatura de veteri, vasa iræ in vasa misericordiæ tra-
feruntur, & in corpus Christi cōuertitur caro peccati, de im-
piis iusti, de captiuis liberi, de filiis hoīm sūt filij dei. &c.

Esai. 1.

Innocentius prim^o ad Conciliū Carthaginē, Epistola
25, Christus per nouæ regenerationis purificationem pe-
teritū omne viciū, sui baptismatis lauacro purgauit. &c.

Citauimus hæctenus authores quos beatus Augustinus
solet & citare libenter, & sequi. Ipsum proinde nō ampl^{ius}
citamus, contenti sententiam eius iam abunde satis in præ-
cedentibus expositam.

Si libet videre plura, lege eūdem libro de fide ad Petrum
capite 2. Item in Enchiridio ad, Laurētium capitib. 50. & 51.
52. Item super Genesim libro 6. & in iis libris quos scrip-
psit aduersus Donatistas, Pelagianos & similes hæreticos.
In quibus frustra sane miraretur, frustra quæ toties inquit
reret, quomodo peccatum illud contraherent filij baptiza-
torum, in quibus ipsum illud peccatum prorsus extirpatum
& deletum est, nisi firma & indubitata fide extirpatum esse
crederet? Ad Valeriū de nuptiis & cōcupiscentiis libro 1.
capite 19. ait, Mirū est quemadmodū à peccati vinculo per
gratiam liberati, gignant tamen eodē vinculo obstrictos,
quor

quos eodē modo oporteat liberari. Fatemur, mirū est: Sed quod latent foetus oleastrorum, etiam in seminibus olearū, quā & hoc crederetur, nisi experientia probaretur? Proinde sicut gignitur ex oleastri semine oleaster, cum inter oleastrū & oleā plurimū distet, ita gignitur & de carne peccatoris & de carne iusti utriusque peccator: quāvis inter peccatorem & iustum plurimū distet. Gignitur autem peccator actu adhuc nullus, & ortu nouus, sed reatu vetus: Homo à creatore, captiuus à deceptore, indigēs à redemptore. Sed queritur quomodo trahi possit captiuitas proles etiam de parentibus iam redemptis? Et quia nō facili ratione indagatur, nec sermone explicatur, ab infidelibus non creditur &c. Sed nimium moramur in Augustino.

Isychius.

Isychius presbyter Hierosolymitanus vetustus scriptor in 15. cap. Leuitici: Quia sordidus effectus homo per inobediētiam Adam, sordidum esse etiam semen suū fecit, necessariūque corpus sordidū est, eodē quod ex semine procedit, in quo immundum est vsq; ad vesperā, id est, seculi finem, quia in fine seculorum Christus veniens, ostendit aquam, qua genus nostrum mūdaretur. Et in cap. 16. Lauatur (inquit) omne corpus per aquam baptismatis, quia totum nostrum lauat & renouat hominem.

Cyrillus Alexandrinus, aut quisquis hoc nomen scriptis suis prefixit, in 9. cap. euāgelij Ioh. Nō exigua putetur lauari baptismatis virtus, quod dimotis animae tenebris, lumen caeli infudit. Neque recens credatur eius & arbitraria constitutio, quod & multis instrumenti veteris figuris, & prophetarū testimoniis est presignatū. Aquis quippe diluuij, totius mundi expiata sunt peccata, & qui in arca reconditi erant, per aquam salui facti sunt. Id baptismi typū gessit per quē sordes oēs peccatorū deponuntur, & vitae vetustas tollitur. Audi Petrum Apostolū huius rei grauisimum testem: In diebus (inquit) Noë cū fabricaretur arca in qua pauci, id est, octo animae saluae factae sunt per aquā quod & nos nunc similis formae saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiae bonae interrogatio in deū. Insuper populus Israēl duce Mose, mare rubrū sicco pede pertransiit, submersis ibidem Aegyptiis: quod per baptismi susceptionem, totam diabolicæ prauitatis cohortem

Cyrillus.

1. Pet. 3.

Exod. 13.

cohortem à nobis dimoueri, & expelli insinuat, nõ loquitur
 Christo regeneratos, à durissima eius tyrannide, dei gra-
 tia liberari. Testem huius mysterij accipe diuinitus
 Paulum ad Corin. scribentem: Nolo vos ignorare fratres
 quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes
 mare transierunt, & omnes in Mose baptizati sunt in mari
 & in mari. Quid Naaman Syrus septies in Iordane ablu-
 & à lepra mundatus nobis innuit, nisi baptismo Christi
 tos, ab omni prorsus animæ lepra peccatoque purgati.
 Quid deniq; aqua expiationis & lustrationis secundum ve-
 teris legis ritum tollens immundiciam ex contactu mor-
 cinorū contractā denotat, nisi aquā baptismi omnē penitenti-
 animæ impuritatem abstergere; Et post pauca: Postremo
 hanc baptismi gratiā præsignauit probatica piscina, in qua
 post aquæ ab angelo motionem descendens, quacumque
 nebatur ægritudine languid⁹, ilico sanabatur. Volens enim
 deus homines propinquius adducere ad baptismi dona
 per hanc piscinā tanquam per aquam lustrationis, nõ ab-
 huc inquinamenta solum mundat, sed & corporis languo-
 res tollit, & ægritudines sanat, quò designetur baptismi
 omnem animi morbum depellere, & peccata detergere. Ita
 Cyrillus.

1. Corin.
 10.

4. Regū.
 5.

Num. 8.

Iohan. 5.

Neget igitur Bucerus cæco à natiuitate visum in aqua
 Syloë verè restitutum, dicat mansisse in ocalis cecitate, quæ
 natiuitatis nostræ tenebras, peccatum, inquam originis
 negat in aquis gratiæ Christi penitus auferri: Neget Na-
 aman à lepra in Iordane perfecte curatum, probet vel pe-
 licula, quæ lepram in carne residètem operiat obductum
 vel apud homines obtinuisse ne eadem imputetur, qui ne-
 gat baptismum perfecte nos à peccato purgare, sed origi-
 nalem illam lepram tantum ne imputetur contegi. Neget
 filios Israël per mare rubrum verè liberatos, ab Aegypti-
 rû & Pharaonis seruitute, qui affirmat post baptismi aquam
 Christi sanguine rubricatas, manere opus diaboli, manere
 quod ei perpetuo seruiat & Christo domino displiceat.
 Dicit plus valuisse figuram in lege quàm veritatē in Chri-
 sto dicat umbras rebus fuisse præstantiores.

Idem contra Iulianum Apostatā libro 7. Ita ad alterius
 vitæ exordiū venientes, ingressi verè pietatis semitas Christi

sto annuēte iustificamur. Per illum enim nobis misericors est pater, iustificante legislatore, & ab omni nos crimine liberante, & pœnam prauaricationum remittente, & etiam in mente sanctificante, per spiritum sanctum, & reformate nos, modo quo ipse nouit, ad nouitatem mētis castæ & iustæ. Quis tum adhuc condemnet, vel quæ adhuc sit macula non video. Et sequitur: Sicut enim ad argentea vasa accedens ignis, sordes illius infitas deponit, eodem sanè modo, etiam diuini spiritus vis, tâquam ignis, quæ in nostras immittitur animas, mente scilicet & diuino modo, ab omni nos macula liberat, & vrget quodammodo naturam in omne nobis contrarium opus, &c.

Gregorius quoque epistola 39. libr. 9. Ad Theotistâ patriam hunc errorem propriis aduersariorum verbis proponit & confutat. Si qui sunt (ait) qui dicunt peccata in baptisate superficie tenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius, in qua ipsum fidei sacramentum festinât soluere: in quo principaliter ad cœlestis mundiciæ mysteriū anima ligatur, vt absoluta radicitus à peccatis omnibus, soli illi inhæreat, de quo Psalmista ait, Mihi autē adhærere Deo bonum est, &c. In euangelio dominus dicit: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Si igitur peccata in baptisate funditus minimè dimittuntur, quomodo is qui lotus est, mundus est totus? Totus enim mundus dici non potest, cui de peccato aliquid remansit. Sed nemo resistit voci veritatis, quæ ait, Qui lotus est, mundus est totus. Nihil ergo ei de peccati sui contagione remanet, quem totum fatetur mundum ipse qui redemit, &c.

Veterum patrū plurimos omitto, posteriores verò, quorum innumera est multitudo prætereo omnes. Cui enim tot tantique patres cum propter eruditionem, tum ob vitæ sanctimoniâ summæ in Ecclesia auctoritatis (quos modo allegauimus nō sufficiunt) huic profectò nemo persuaserit, licet vniuersum omnium Ecclesiæ doctorum & patrū ordinem, atque ipsos apostolos adhibeat testes.

Vides igitur lector Christiane, quàm bellè conueniat vult patrum Bucero cum patribus, quos vulgo persuadet esse dogmatis sui assertores. Facile quoque nunc iudicabis quàm sophistica,

Grego-
rius.

Psal. 71.
Iohan. 13

Bucer

vult pa-
tres sibi
cōciliare.

I   stica,

sticia, friuola & vana sit diuisio peccati, qua pollicetur sibi patres maximè Augustinum conciliare, & in suam reducere sententiam.

Si, inquit, peccati nomine hoc tantum volumus intellectū quod voluntariè contra legem Dei cogitatur, dicitur, aut perpetratur iam concupiscentia, in renatis non est peccatum. Sin peccatum dicimus (vti dicere debemus, ipseque spiritus sanctus & pronunciat & pronunciare docet) esse quicquid in homine legi Dei repugnat, concupiscentia in renatis non modò appellatur, sed reuera est graue peccatum, contrarium præcepto decalogi, quod iubet non concupiscere. Quapropter vult Apostolum dixisse, Peccatum nõ cognoui nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret, Non concupisces.

Confutatur distinctio peccati quæ facit Bucero. Vt querit rimas anguis lubricus per quas elabatur: at ego non cauda, sed capite strictum prensabo serpentem. Diuidit peccatum in actum voluntatis contra legem Dei, & concupiscentiam contra eandem legem. Priore mēbro complectitur actualia voluntatis peccata, atque hoc, inquit, modo, concupiscentia reliqua in baptizatis non est peccatum. Pulchrè sanè: Ita scilicet satisfactū est patribus. Quasi hoc ipsum sit, quod Augustinus, quod volunt patres, quando dicunt in baptismo non vllum manere peccatum, videlicet secundum Bucero volunt dicere, vim concupiscentiæ naturalis non esse peccatum actuale voluntatis in baptizatis. At quis tam insanus fuit vnquam, aut quis adeò delirauit, qui brutam naturæ concupiscentiam crediderit esse peccatum humanæ voluntatis, siue in baptizatis, siue in non baptizatis, vt huic errori expungendo, patres tam sedulò doceant non manere in baptizatis peccatum, scilicet, metuebant ne fortè putaremus in paruulis, qui nullum actuale habebant, vim concupiscentiæ manentis post baptismum esse actuale peccatum. Gratia tibi Bucero, quod concedis patribus, eo modo, concupiscentiæ vim non esse peccatum. Meras nugas. Patres enim nõ obscure, nec ambiguis verbis de originis peccato, neq; cogitationibus, neque dictis, neque actibus constante loquuntur, quando asserunt non manere in baptizatis peccatum, sed excindi, euelli, eradicari, & ne vestigia quidem remanere quibus Deus irascatur: id quod modò sine omni ambage, nullis

aliis quàm ipsorummet patrum verbis demonstrauimus. Altero membro diuisionis suæ, complectitur concupiscē-
tiam in genere: sanè parum dialecticè. Multo rectius pec-
catum diuiserunt patres, in actuale & originale. Vbi Bu-
cerus membro priore retento, alterum trāmutat, suppres-
soque originalis peccati nomine, transfert rem, in concu-
piscēntiam quouis modo legi Dei repugnātem, quam cō-
tendit verè & propriè esse, & manere peccatum etiam in
baptizatis, testes citans Apostolum Paulum, Decalogum
mandatorum, & spiritum sanctum: in quo cū sit multis
modis falsus & violentus, est & blasphemus.

Primò enim, nusquam Apostolus dicit, Concupiscēntiam
carnis repugnare legi Dei, tantum habet, Repugnare legi *Buceri*
mentis meæ. Sed hoc iam antè notauimus. *falsitas*

Secundò, etsi concupiscēntia illa bruta, cæca & impru-
dens, utpote omnis iudicij & intelligentiæ expers, contra
legem Dei impingat, non habet tamen in baptizatis ratio-
nem peccati, quando non consentitur eius inclinationi, se-
cundum illud, Nihil ergo damnationis est iis, qui sunt in
Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant.

Tertiò, præceptum Decalogi, Non concupisces, non est
naturæ carnis dictum, sed voluntati. Siquidem stultum est
carni brutæ (ne concupiscat) imperare.

Quartò, vim facit Apostolo, quem fugit de bruta con-
cupiscēntia dicere illud, Concupiscēntiam nesciebam, nisi
lex diceret, non concupisces. Hanc enim etiam ante Moyse
legem in se persensit natura. Sed Apostolus loquitur de
concupiscēntia voluntatis, non passim cuiuslibet, quadam
tenus persensa. Rudes enim homines ante legem datam,
putabant solam voluntatem quam actus non consequeren-
tur, nihil afferre momenti ad peccatum. Operibus enim &
non latente cordis voluntate credebant peccati. Idcirco
dicit, Concupiscēntiam nesciebam (intellige esse pecca-
tum) nisi lex diceret, Non concupisces. Ad hunc modum
patres Apostolum interpretati sunt. Quin & locus ipse nō
admittit alium sensum. Sequitur enim: Nam peccatum
(viciū scilicet in carne residens) per mandatum (uti-
que legis) operatum est in me omnem concupiscēntiam:

I ij Ergo

Ergo concupiscentiam (de qua loquitur) aliquando nō habebat: præcessit enim peccatum illud. Si hanc antea nō habebat, si non aderat, quomodo dicatur originalis? Rursus, si concupiscentiam de qua loquitur, contendis originalem esse, quomodo ex operatione peccati illius nascitur? Peccatum, inquit, operatum est in me omnem concupiscentiam, iam quod constat operatione, utique est actuale & voluntarium.

Bucer me ritur in spiritum sanctum. Postremo & spiritui sancto iniuriā irrogat, cui falsum suum dogma inscribit: Ipse, inquit, spiritus sanctus, verum appellat, & appellare docet peccatum, quicquid legi Dei repugnat. Huius comparatione cætera eius mendacia omnia leuia sunt, neque mirū, neque magnum est in homines esse falsum, qui non veretur in spiritū quoque sanctū mentiri. Si de voluntatis concupiscentia sola loqueretur, verum diceret. At volo dicat nobis, Vbi nam spiritus sanctus, aut pronunciauerit, aut pronuciare docuerit, quamlibet vim concupiscendi cōtra legem Dei esse verum peccatum? Detur nobis scripturæ locus. An proferat nobis Paulum? Sed hic iam reclamabit: Nihil, inquiens, damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, &c. quod abundè satis ostendimus. Num alibi vsquam in scriptura veteris vel noui instrumenti scriptum demonstrabit, aut fortè apud aliquem ex orthodoxis patribus? Non profectò.

Testimonia scripturae sacre, quibus ostenditur non manere in baptizatis peccatū. At ego dabo nō vnum modò aut alterum, sed plurimos scripturæ locos vbi spiritus sanctus palā affirmat in baptizatis, non vllum remanere peccatum. Sic enim locutus est per os omnium prophetarum suorū qui à seculo sunt. Vt Ezechielis 36. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri. Item Ezech. 47. De torrente aquarum profluentium è templo: quo siue baptismum, siue verbum Dei intelligas, nobis perinde est, modò ostendeimus extirpationem peccati. Sanabuntur, inquit, Propheta, & viuent omnia ad que venerit torrens, & stabunt super illa piscatores. Secundum hoc dicitur. 1. Corinth. 6. Sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Itē ad Hebræos decimo, Abluti

corp

corpus aqua mūda, teneamus spei nostræ indeclinabilem confessionem.

Rogo autem, quæ est ista ablutio? quæ sanctificatio? quæ iustificatio? quæ sanitas? quæ vita? quod cor nouū? quis spiritus nouus? quæ emendatio ab omnibus inquinamentis, si manet post baptisma in nobis peccatum? si remanens in carne concupiscentia nos inquinat? Ergo 1. Petri secundo dicitur: Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati estis. Vis aliquid apertius audire, quàm sanati estis? Idem multo ante prædixerat Esaias capite quinquagesimo tertio, Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Et nos reputauimus eum quasi leprosum & percussum à Deo & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Ita quidē spiritus sanctus, & in aliis quoque prophetis. At ubi dixit aliquando, cuius liuore sanati non sumus?

Sed & æneus ille serpens, de quo Numeri vigesimoprimum, Bucerum manifestè redarguit. Hic enim suspensus ab arbore, restituit incolumitati eos quos igniti serpentes vulnerauerant. Et locutus est dominus (inquit scriptura) ad Moysen, Fac serpētem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, viuet. Fecit ergo Moyses serpētem æneum, & posuit eum pro signo: Quem cum percussi aspicerent sanabātur. Atque ut intelligamus ad Christum hanc figuram propriè pertinere, manifestius habet scriptura Sapientiæ decimosexto, per verbū potius domini quàm speciem æris datam sanitatem. Filios, inquit, tuos, nec draconum venenatorum vicerunt dentes: misericordia enim tua adueniens sanabat illos. Etenim neque herba, neque malagma sanauit eos, sed tuus domine sermo qui sanat omnia. Certè originale peccatum morsus est & vulnus serpentis antiqui, quo omnes fauciati sumus. Cui quis medeatur, nisi omnipotens sermo Dei, verbum quod ante omnia secula pater genuit, Christus dominus in crucis arborem sublatus? Iam qui fatetur aspectu serpentis ænei curata vulnera serpentium ignitorum, integrè & perfectè, cur

*Serpens
æneus fi-
gura christi.*

non & fide in Christum fateatur vulnus antiqui serpentis perfectè curatum? An perfectius curabat figura quàm res, umbra quàm veritas, ænea forma, quàm viuens Christus? Aut forte non erat ista vera Christi crucifixi figura? Sed audiamus ipsius de hoc Christi testimonium Iohannis 3. Sicut Moyles exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filiū hominis, vt omnis qui credit in eū nō pereat, &c. Qui sanabatur aspectu serpentis & lāguore liberabatur & dolore. Sola forte remansit cicatrix velut vestigium vulneris. Neque nos abnuimus in iis qui per Christum sanantur manere cicatricē in carne: Manet enim cōcupiscētia deprauata, sed tamen interim & pœna mortis æternæ quam peccatū merebatur, & peccatum ipsum, perfectè ablata sunt, vt nullum peccati vestigium quo Deus offendatur remanserit. Quo sensu & patres quos antea citauimus de vestigio sunt locuti. Manet vestigiū morbi, sed nō peccati. Manet carnis infirmitas, anima perfectæ sanitati restituta est.

Deus cōtraria cōtrariis voluit curare.

Porro quod faciunt boni medici contraria cōtrariis curantes, Deus curando originali peccato, & abolenda culpa, quam inobedientia pepererat, misit filium suum, vt eius obedientia, primi hominis inobedientiam curaret, vt per filium in mortem obedientem restitueretur, quod inobedientia serui vitam quærentis amiserat, vnde ait Apostolus Romanorum quinto: Sicut per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi, ita per vnus obedientiam iusti constituentur multi. In quo licet inscrutabile diuinæ prouidentia consilium admirari. Hinc tam multis locis commemoratur nobis Christi obedientia, Ad Philippenses 2. Cū in forma Dei esset, non rapinam arbitratu est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanauit formā serui accipiens, in similitudinem hominū factus, & habitu inuentus vt homo, humiliavit semetipsum factus obediens vsque ad mortem. Sic ad Hebræos quinto: Cum esset filius Dei didicit ex iis quæ passus est obedientiam, & cōsummatus factus est omnibus obtemperatibus sibi, causa salutis æternæ. En hic obedientiam, inobedientia curandæ oppositam. Hinc ad Hebræos decimo, ostendit Apostolus, Christo competere versiculum illum psalterij, Corpus dedisti

Deus obedientia filij damnata inobedientia seruis restituit.

dedisti mihi, ecce venio vt faciam voluntatem tuā. Et quid sonant aliud euāgelia, quā filij perpetuam obedientiā? Iohānis quarto, Meus cibus est, vt faciā voluntatē eius qui misit me. Item Iohānis sexto, Descendi de cælo non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem patris qui me misit. Vnde ad crucem iturus in terram prostratus orabat, Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste, verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis, fiat voluntas tua. Et ad Petrum, Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum? Ideo cum perfecisset omnia, in cruce exclamauit, consummatum est. Quæ si ita sunt, si restaurat obedientia magna, imparis aut fortè minoris inobedientiæ damna, nōne consequitur perfectam & consummatam obedientiam perfecta & consummata curatio? Quanta est ergo blasphemia obedientiā filij non æquare inobedientiæ serui? negare consummatam esse peccati expiationem, culpam peccati originalis dicere nondum deletam, sanitatem animæ nondum restitutam?

Proinde rursus filium Dei crucifigunt & ostentui habent, qui cruci eius curandi efficaciam demunt, qui firmat diabolo regnum suum, & Christo effusi sanguinis precium auferunt. O homo precium sanguinis Christi est de quo agitur. Da Christo quod morte sua comparauit. Si primo Adam permittis originem peccati carnem nostram inficientis, permittite Christo, vt à peccato nos repurget, euellat & extirpet. Valeat obedientia filij Dei, si tantum potuit inobediētia hominis. Si quod natū est ex carne, caro est, sit spiritus, quod per spiritum sanctum renatum est. Si filius est peccati, qui ex peccatore natus est: sit filius iusticiæ, qui ex Deo natus est, habeatque hic iustitiam, sicut ille peccatum habet. Et quantum ille à iustitia remotus est, tantum sit iste remotus à peccato. Si spiritus malus potuit introducere in omnem posteritatem peccatum, da spiritui sancto vt possit extirpare, ne verum peccatum sit aut appelletur. Si regnauit peccatū in mortem, regnet (quod Apostolus dicit) gratia per iustitiam, per Iesum Christum dominum nostrum. Alioqui, quomodo non erit stabilius regnum peccati, quā regnum gratiæ Christi? Quomodo non maius erit Adæ delictum quā Christi donum?

*Bucer fl-
lium Dei
ostēti ha-
bet.*

*Bucer dia-
bolo &
peccato
plus quā
Christo et
gratia e-
ius permit-
tit.*

non maior prioris Adæ transgressio, quàm secundi instauratio? non grauius peccatum quàm vt morte Christi potuerit expiari?

Sed absit tanta in Christum blasphemia. Non enim sicut peccatū, ita & donum (ait Apostolus) Si enim vni delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Abundantiam non dicimus nisi comparatione eius quod exceditur. Si gratiam, si donationem, si iustitiam, non accepimus maiorem quàm erat peccatum illud, quæ est ista abundantia? Si gratia, donatio & iustitia peccatum nondum absorbuerunt, quomodo supra peccatum abundant? Aut potius, quomodo non iaceant infra peccatum & ab eo superentur? Ideo Chrysostomus in hunc Apostoli locum sic scribit: Hic non dicit (intellige Apostolus) gratiam accipiunt, sed exuberantiam gratiæ. Non enim solummodo tantum accepimus ex gratia, quantum ad sublationem peccati opus habebamus, sed multo plus. Etenim & à pœna liberati sumus, & maliciam deposuimus omnem, regenerati que sumus è supernis, resurreximus vetere sepulto homine, redempti sumus, sanctificati que & in adoptionem filiorum Dei inducti sumus, iustificati quoque, & fratres facti sumus, cohæredes que vnigeniti, imò & eiusdem cum illo corporis, in que carnem illius censemur, & quemadmodum capiti corpus, ita illi coadunati sumus. Quæ omnia exuberantiam gratiæ vocauit Paulus, ostendens quod non solum æquiualens vulnere pharmacum acceperimus, sed & sanitatem & pulchritudinem, honorem quoque & gloriam. Et in summa, dignitates naturam nostram multum transcendentes. Erat autem vnumquodque istorum per se sufficiens ad dissoluendam mortem. Quum verò omnia simul concurrere videantur, iam deinceps illius, neque vestigium aliquod, neque umbra poterit apparere, eò quod funditus sit omnino deleta & obscurata. Hæc Chrysostomus.

I nunc Bucer, & fac spiritum sanctum, contra omnium patrum sententiam, contra verè scripturæ sensum, velamque tuæ authorem, Persuade nobis quod Apostoli, quod sancti

partes

patres & Ecclesiae doctores omnes hucusque ignorarunt, spiritum sanctum tibi suggessisse. Idolum peccati, quod tibi infixisti, quo superbiae & incredulitatis tuae spiritus te fascinauit, fac illuminationem esse spiritus sancti. Atque interim vociferatur perfidus, Colonenses esse calumniatores: Non, inquit, *religiose censura*, sed *irreligiose calumniae ab eis dictae sunt*. Negat (quod obiiciunt Colonienses.) se extenuare gratiam baptismi, & casum Adae Christi meritis facere grauiorem. Praestigiator, quod omnium maximè agit, se negat fecisse. Volo autem audire, quomodo non extenuet gratiam baptismi, qui peccatum, pro cuius elutione baptismus institutus est, negat per baptismum elui? qui relinquit in baptizato, quod baptismi gratia nequeat auferre? Volo audire, quomodo peccatum Adae non sit grauius redemptione Christi, si pro eo mortuus est Christus, & non potuit ipsum sua morte extinguere. Si Christus mortuus est semel ad multorum exhaurienda peccata, ut ad Hebraeos dicitur, & nondum ne vnus quidem hominis peccatum patetnum exhaustum? Si virtus obedientiae suae, non potuit auferre inobedientiae liuorem? Secundum Bucerum mortuus est Christus: & peccatum pro quo mortuus est, viuit. Christus morte sua voluit peccatum exhaurire, & secundum eundem nodum est exhaustum: & sunt calumniatores qui dicunt Bucerum baptismi & mortis Christi vim reddere infirmiore peccato, quod auferre cum velint, non possunt.

Sic quod eidem obiiciunt Colonienses, Augustinum ad Bonifacium, non putat Augustinum sibi obstare, quem ad se rapit. Habet autem Augustinus ita: dicimus baptismum dare indulgentiam omnium peccatorum, & auferre crimina, non radere &c. Bucerus autem: *Neque nos (inquit) dicimus peccata in baptismo remissae: sicut abrasos capillos crescere, qua similitudine Pelagiani veritatem Christi de peccato originali deridebant*. Praeclare scilicet, quasi iam faciant cum Augustino quod non dicant radere, sicut Pelagiani impij illi Augustino imponunt. *Cur radatur enim quod manet peccatum?* O sophistam. Sic faciet & nos (si diis placet) secum sentire. Quid igitur Bucer, quando non dicitis, abradi peccata, an hoc ipsum dicitis quod Augustinus? Non profecto: Cum Augustinus dicat baptismum auferre crimina. Quid igitur nisi

*Responde-
tur Buce-
ro queren-
ti de calu-
nia Colo-
nienſiu.
Bucer ex-
tenuat
Christi
passione
& bap-
tis-
mi gratia*

nisi quod etiam exercentur Pelagiani, Baptisma neq; auferre neque radere crimina dicitis. Atqui istud nō est Augustinianum. Sic multo magis quā Pelagiani ab Augustino dissentitis, Pelagiani credebant quod Ecclesia, baptismo omnia peccata auferri. Idem fatebatur Augustinus: verū cū doceret manere in carne cōcupiscentiam, in se quidem nullā habentem peccati rationem, sed tamen quæ peccata subinde germinaret, Iulianus episcopus Pelagianorum, volens Augustinum insimulare falsæ doctrinæ, quasi contra Ecclesiam doceret, peccata non perfectè abluī, sed quasi abradi, vt iterū renascātur, scribit Augustinus dicere, Baptisma non dare omnium indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, sed radere, vt omnium peccatorum radices in mala carne retineantur. Cui calūniæ Augustinus occurrens, totam hanc sententiam conuertit, atque ita ad Bonifacium rescribit: Quis hoc nisi infidelis affirmet? Dicimus enim baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere, nec vt omnium peccatorū radices in mala carne teneantur, quasi rasorum in capite capillorum, vnde crescant iterum refecanda peccata &c. Te verò rogo Bucer, Tum ita Pelagiano respondisses? Non opinor. Quid autem manet, sed non imputatur. Quod si audiat August. dicat: Quis istud nisi infidelis affirmet? Adeo vult excindi & eradi peccatum, vt abradi vel demeri non patiat. Ergo tam absurda est heresis tua, vt eam damnent simul & hæretici Pelagiani & catholici, Si non est catholica sententia, si absurdum est credere, ita tantum auferri peccata vt maneant radices, quam absurdum quamque alienum est à fide orthodoxa, credere omnino non auferri.

Nimis absurda Buceri heresis.
Hæretici maiorem fidem quā Dei verbum.
 Hic vide Lector Christiane, quomodo Bucer & Philippus tam multū tribuant suæ fidei iustificanti, quā iniqui sunt in Christū & eius sacramenta? Docent omnia peccata remitti, hominem iustificari, & ilico sanctum esse, vbi cogitata misericordia Dei, crediderit sibi peccata omnia propter Christum gratis remissa. Et tamē peccatum originale in quod neq; volentes, neq; vlla nostra opera, sed tantum aliena culpa miseri incidimus, non sinunt per Christū auferri. Omnis propria malicia istis leuis est, & sacrilegia, & incestu,

incestus, & quicquid ubiq; est viciorū, omnia tantū si cre-
 das, portat Christus. Et hic ubi alieno malo succumbimus,
 ubi nihil per nos parratum est, neq; sacramenta Christi,
 neq; fides quæcunq; satis purificant. Hic nos incurabiles
 sumus. Hic Christus impotens & fragilis est. Hic necesse
 est peccatum manere. Quæ aures ferant tantam blasphemiam?
 Quo corde (vt verbis, quibus Augustinus Pelagianos, vos alloquar) quo ore, qua fronte, à peccato originali
 baptizatos negatis liberari, cum Christum pro huiusmodi
 peccato mortuum non negetis? Si non est pro hoc peccato
 mortuus, vt quid infantes nullū aliud peccatum habentes,
 baptizantur? Si autē & Christus pro hoc peccato mortuus
 est, & paruuli propter hoc peccatum in mortem ipsius ba-
 ptizantur, quomodo per Christi mortem peccatum illud
 nō deletur? Qui dicitis, peccatū tamen si maneat, baptizato
 nō imputari, idq; sufficere, incōuenientia scripturę loqui
 mini. Apostolus enim ita peccatum mori testatur in baptis-
 mo, sicut Christus mortuus est in cruce. Vetus (inquit) ho-
 mo noster simul crucifixus est, vt destruat corpus pecca-
 ti. Item an ignoratis, qđ quicunq; baptizati sumus, in mor-
 tem ipsius baptizati sumus? Item si mortui sumus peccato,
 quomodo adhuc viuemus in illo? Quæro autem ex vobis:
 Num & Christus imputatiuē & nō verē mortu⁹ sit? Si ille
 verē mortuus est, quomodo nō verē mortuū est peccatū,
 pro quo mortuus est? quomodo illud solū imputatiuē po-
 tuit mori? An facilius erat, mori dei filiū, quā serui pec-
 catū, vt istud imputatiuē in cruce, ille verē moreretur? Aut
 ergo, fateamini verē mortuū & ablatū peccatū, aut negate
 Christū pro eo verē mortuū. Nam si verē mortuus est, &
 non impetrauit peccato mortem, frustra mortuus est.

*Figmen-
 tū de im-
 putatione*

*Absurda
 sententia,
 petēdam
 remissio-
 nem eius
 quod non
 imputa-
 tur.*

Quosum autem toties ingeminant, Omnes pios pro-
 pter hoc peccatum perpetuo pœnitere, ac semper orare
 eius remissionem, cum fateantur non imputari? Ergo ne
 oratis remissionem etiam eorum peccatorum, quæ nō im-
 putantur? Ergo nondum sunt remissa, quæ non imputan-
 tur? Et quid iuuat non imputari, si adhuc remissio est ne-
 cessaria? Scilicet hic plus tribuunt suæ orationi quā ba-
 ptismo Christi. Nam baptismus hoc solum eis præstat, ne
 peccatum imputetur: Oratio autem vt dimittatur.

Quo

Quò tandem quæso, euadent isti insanæ? Sed arbitror
In laby- tanquam in labyrintho quodam inuolutos & palantes, pò
rintho er- videre hæresum suarum exitum, & sapius quid dicant, que
rant here- ignorare, aut nõ animaduertere. Strenuus ille ortho-
tici, xæ fidei assertor Hilarius, in euangelium Matthæi ait:
 Vbi peccatum non est, remissio quoque eius est omissa.
 Iam ostendimus in baptizatis nihil remanere peccati,
 quorsum ergo petitur remissio? Ita beatus Augustinus ad
 Bonifacium lib. 1. contra 2. epistolam Pelagianorum dis-
 fertis verbis ait: Nec propter concupiscentiam, cuius iam
 reatus lauacro regenerationis absumptus est, dicunt in
 oratione baptizati, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nõ
 dimittimus debitoribus nostris: sed propter peccata que
 fiunt, &c. Et interiectis aliquot verbis, Illud sane quod in
 oratione sequitur, ppter ipsam dicitur, Ne nos inferas in
 tentationem, sed libera nos à malo. Vnusquisque enim
 sicut scriptum est, tentatur à concupiscentia sua abstractus
 & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit
 peccatum. Hæc Augustinus.

Iacob. 1.

Hæc pro defensione, non tam Vniuersitatis & Cleri
 Colonienfis quàm doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ de origi-
 nali peccato & eius remissione aduersus nouas & vete-
 res hæreses dicta, velim Lector Christiane, vt ad verbum
 Dei & scripta patrum orthodoxorũ, qui ab exordio Chri-
 stianismi Ecclesiam Dei suis scriptis illustrarunt, cõferas.
 Quibus si non diximus consentanea, & librum hunc & li-
 bri authorẽ quibus dignos duxeris fati deuoue. Sin nos
 sacris scripturis cõsentaneas, ipsissimasq; patrum senten-
 tias explicuimus, & nihil nostrũ obrutum? heretici verò
 sua tantum cõmenta cõtra Ecclesiæ Catholicæ doctrinam,
 corrupendis piis animis pro doctrina puriore vendi-
 tant, si verbo Dei aduersantur, si veritatem obruunt, si ve-
 ram pietatem vehementer offendunt: quor non publicam
 animarum perniciem prohibemus? Cur non impietatis
 magistros arcemus ab Ecclesiis? exhibilamus? & in fauillas
 dispergimus? Cur perpetuũ Germaniæ dedecus, adeo glo-
 riæ pietatisq; paternæ immemores fouemus? Cur sus-
 tetuamus sicut paruuli, & à quouis vento doctrinæ circũ-
 rimur, in nequitia hominũ, in astutia ad circunuetionem
 erroris

*Arcendi
 heretici.*

erroris: Fit quidem, vt quò quisque generosior est animo, hoc sit minus suspiciosus, minùtque in aliena malicia curiosus, donec tandem incautus & male credulus fallatur: Quod ipsum candidissimorum plerumque est vicium, sed humana, nec volùtate peruersa, nec fraude, nec malicia vlla constans. At è diuerso, est etiam verà nobilitatis generosa quaedam ira, tum demù ac statim vbi se delusos senserint, aut fraudibus circùuentos, in impostores animaduerte, regerere in impietatem quod merita est, plebèsq; suas, erroribus improborum hominum circùactas & ludificatas, ab illusionis iniuria vindicare: vt ego nihil ignominia, plurimù autem laudis putè contrahere Principes & Magistratus illos qui generositatis (ne dicà simplicitatis) suæ errorè iusta animaduersione in seductores, indole optima pessimè abutentes, correxerint. Porro quum sit, pròt sus ignaum, detèd as fraudes còscio fouere animo ac dissimulare, grauem sibi consciscunt ignominiam, qui lupos istos sinunt in plebibus quas seruare & à malis hominibus tueri debebat impunè grassari, qui pessimis hominibus faciunt potestatem, bonitate sua per ludibrium abutèdi, quia aut supini negligunt, aut meticulosi verentur grassanti occurrere morbo cauteriumq; adhibere. Ignauos enim & de generes animos (vt ille ait) timor arguit.

Generosis animis nò illuditur impunè.

Quid valeat Baptismus non credentium auferri peccatum originale.

Quidam in germania Principes & Magistratus, existimant se probè & vtiliter consulere tranquillitati publica: ciuiù suorù, si aduersù leges & iura, in gratia authorù nouæ sectæ protestètur, si religionem veterè, noua, in quam opinantur populum esse procliuè, permittant, si perniciosà libertate, faciant omnibus omnia licere, si permittant cuilibet de doctrina fidei, de sacramentis, de ceremoniis, de bonis operibus, de ritibus Ecclesiasticis, de Clero & ecclesie ministris, pro cuiusq; arbitrio quidlibet statuerè, introducere nouum baptizandi ritum, novos fingere cathecismos, noua sacramenta, & planè aliam faciem religioni Christianæ induere. Hæc quidem est sapientia huius seculi, & carnis quædam prudentia. Sed heu quanta perturbatio

Nondum habet hæreticis permissa licentia sine.

perturbatio tranquillitatem hanc breui consequetur, quæ
tam ciebit serenitas ista calamitatē. Dominus in Osee
Ventum seminabunt, & turbinem metent. Et quid semina
nouatores isti præter quàm vêtum? Sic omnia eorum sunt
fluxa, incerta, instabilia, nuper orta, & breui finienda, sicut
populari strepentia, tumultuosa, ventosa, inflata. At vero
quantus hinc turbo eos maneat, quantaque sit expectanda
calamitas, si volumus, non è longinquo, sed è proximo, ab
limis oculis inspicere. En hanc solâ de peccato originis co
trouersiam. Peccatum illud à parentibus contractum, sola
gratia Christi redemptoris per baptismum soluitur. Indu
citur autē nouus quidam baptizandi ritus prophanus ad
modū: neq; ab apostolis traditus, neq; à patribus receptus,
aut in Ecclesiam trāsmisus & conseruatus. Qui nunc sunt
puelli & infantes, nec possunt ante ætatem ipsi quomodo
baptizari cupiant vel discernere vel proloqui, offeruntur
hereticis, huiuscemodi baptismō sine crucis Christi impres
sione, absq; exorcismis, absq; exufflatione contritiōe pote
statis, absq; chrysmatis vnctiōe, & reliquis sanctæ Eccle
siæ catholicæ cæremoniis, baptizandi. Quo certè pacto ne
mo catholicæ vnitatis & fidei sectator velit baptizari. Olli
autem iidem rationis facti compotes, quando videbunt ca
tholicum baptismā certis mysteriis & consecrationibus in
Ecclesia celebrari, vbi legerint apud patres veteres, quid à
postoli, quid eorū proximi successores, quid Ecclesia pri
mitiua martyrum, quanto religionis cultu obseruauerint,
& Ecclesiæ succedenti velut hæreditario tradiderint in ba
ptismo possidendum & obseruādum, cognoscentq; ea om
nia quando baptizabantur circa se neglecta, quas putas
versabant cogitationes? In quantā animi coniciantur per
turbationem? Num putas tantæ pietatis iacturam æquanti
miter laturos? Si quidem hoc fecerint, parum erunt Chri
stiani. Qui vere Christianus erit, iugi torquetur animi
dolore, semper sibi ob hæc displicebit, ipse semper queretur
de spolio charismatum diuinorum, semper accusabit, sem
per detestabitur eos, qui se omnium ignarum & innoxii,
hereticis potius & schismaticis, quàm veris Ecclesiæ catholi
cæ ministris initiandum tradiderunt. O iniurias dicet &
ô fraudes. Cognosco me infantem perlatum extra Eccle
siam,

*Baptis
mus here
ticorum
qualis.*

*Ab here
ticis bap
tismi mun
quam se
curo sunt
ausimo.*

nam, vt pollutis baptizaret manibus, vt ore haeretico Chri-
sto nuncuparet. Quid coegit? Quae fuit necessitas apostoli-
cos ritus negligere? Ecclesiam Dei viuentis (quae est corpus
Christi) noua discordia proscindere? Non ignorabit qui-
dem ceremonias non requiri necessariò ad baptismi substã-
tiam, sed non poterit ob id exorcismos, quibus abiuratur
diabolus, consignationes, mysteria, benedictiones item, &
amplioris gratiae non vana sacramenta, quibus nulla ne-
cessitate fuit exclusus, vilipendere. Quoniam ceremonias
pietatis si potest contemnere impius, pius non potest, quae
certè iuuat primis rudimentis catholicae obseruantiae, etiã
in infanti aetate imbutum fuisse.

Fabulentur hinc aduersarij quilibet: quod diximus mēs
nostra loquitur omnes conscientiam huius rei testem in
nobis circumferimus. Quid prodest aut quid confert aliis
polliceri securitatem, quando nostra in nobis conscientia
sentit diuersum? Et certè quibus aliud videtur, vim pieta-
tis parum habent exploratam. Qua de re extat apud Eu-
sebiū Ecclesiasticae historię libro septimo memorabile ex-
emplū, ex epistola Dionytij Alexandrini episcopi, ad bea-
tam martyrem Xistum Romanū pontificem, qui persecutio-
ne Deciana pro confessione nominis Christi passus est:
Erat (inquit) apud nos frater quidam fidelis, antequam ego
episcopus ordinarer, is cum interesset his qui baptizantur,
& audiret quid interrogaretur, & quid responderent, stes
accessit ad me, & procidens ad pedes meos, confiteri coepit
se baptismum ab haereticis aliter suscepisse, quod tamen secu-
dum ea quae nunc videret à nobis ministrari, nec baptismum
duceret, eo quod esset repleta blasphemis omnis illa con-
fessio. Simul & hoc addebat, se in tantum pro hoc errore sti-
mulari, vt ne oculos quidem ad deum auderet erigere. Pro-
pter quod exorabat se mundari & purificari Ecclesiastico
baptismate, vt & gratiam posset consequi spiritus sancti.
Quod ego facere ausus non fui, sed dixi, posse ei sufficere
tam multi temporis communionem, quam in Ecclesia conse-
quutus est, per hoc quod à nobis eucharistiae suscipiens donum,
responderet Amen, ex quo & per singula potuisset ipsa sacra-
mentorū virtute purgari. Cohortabar igitur eum, debere con-
fidere fidei suae, & conscientiae iam purgatae, & ante omnia,
quod

*Notanda
historia
de his qui
ab haereticis
baptizantur.*

quod tandiu in sacramentis nobis iam particeps fuerit. Sed ille, neq; à luctu cessat & laehrymis, neq; vltra ad mensam dominicam audet accedere, ita vt vix à nobis cohortatus compulsum orationi audeat interesse. Hæc scribit Dionysius, à Romano pontifice, ne ipse forsitan in aliquo fallatur, poscens cõsiliũ, & sententiam quã segetur. Errat quot quot melius aliquid de his qui modò ab hëreticis baptizantur expectant, quibus facilius accident maiores intolerabiliorelq; animorum cruciatus, quàm vt possint vnquam fiducia erga deum bona & integra esse. Et si quid aliquando in religione patiëtur, aut tentationis, aut dubitationis, aut hostilitatis, aut tepiditatis, totam culpam in baptizantibus coniciunt, non sine desperationis metu, quo vix rarò liberantur. At ita diuexatis, tum eximant prudentes illi cõsensæ conscientie scrupulos, si possunt, eant, & ciues suauinuita mentis eorum conscientia, iubeant quieto, tranquillo & læto coram deo esse animo. Quinquã argumentum est boni alioqui spiritus, neglectæ pietatis solacium, negrè admittere: Cõtra vero mali spiritus certissimũ indicium est, securus pietatis contemptus.

Quanta perturbatio, quãta q; tepiditas sequatur baptizantibus impiorum.

Quid pro sint in baptismo ceremonie.

Constat quidem baptismi veritas etiam sine cæremoniis, vt sit sacramentum remissionis peccatorum, & adoptionis filiorum dei. At vero vt baptizatus consequatur gratiã maiorem, perfectioremq; spiritus sancti innouationem, proficiunt nonnihil inuocationes, benedictiones sacerdotales, & reliquæ cæremoniæ: signa quædam gratiæ eius quæ vt cõferretur vel petitur, nõquã ob id à patribus temere neglectæ: spiritus enim sanctus datur secundum mensuram fidei & donationis Christi, vt alij plus alij minus ex eo suscipiant, minimum verò, vbi quamminimũ fuerit pietatis. Hinc B. martyr Cornelius Romanus pontifex, Eusebio in Ecclesiast. histo. teste, prodidit in quadam epistola ad Fabianum Antiochenum episcopum, Nouatum auctorem hæresis Nouatianorũ, spiritũ sanctũ nõ promeruisse, propterea quòd baptismũ ad extremam vsq; necessitatem cum de vita desperaretur distulisset, quando neq; solennes cæremoniæ poterãt in baptismo seruari, neque ille christi signaculo consummari.

Verum modicus est hic turbo, si turbulētissimam illam

de baptismo haereticorum quaestione huc reuocemus. Quam nam inde ab Ecclesiae initio multas dubitationes peperit, Dubitaneque tamen hucusque scrupuli omnes inde prognati ad unum riuo de baptisublato sunt. Quotidie quoque suboriuntur nouae haereses, pismate ut sit nouis inuentionibus repertis, aliter atque aliter de eo hereticorum baptismo constituendum. Quoties enim variatur quaerum, sio, varietur necesse est & responsio, si volumus ad interrogata apte & dilucide respondere.

Canon apostolorum 46. iubet baptizare impiorum baptismate pollutos. Concilium quoque Nicenum baptismate pollutos a Paulianistis & Cathaphrigibus. Beatissimus martyr Cyprianus cum concilio vnus & septuaginta episcoporum riuo baptis Africae, Numidiae, & Mauritania, vno omnes ore definiate qui mate qui niebant haereticorum intinctionem non esse verum baptisdam sent ma, nec conferre homini ad salutem, & ob id venientes ab ferint. haereticis ad Ecclesiam, censabant debere baptizari: non vero proprie rebaptizari, quod id in contumeliam baptismi & sanguinis Christi fieret, si prius illud erat baptismum. Atque hanc sententiam non temere aut de suo capite primum sinxerunt. Sed ut est videre apud B. Cyprianum in epistolis ad Iubaianum & ad Pompeium. Itemque in actis synodi illius, accepta fuit ab Agrippino quodam Carthagenensi episcopo, qui cum ceteris Africis episcopis, ita sententia. Et forsitan extiterat haec eadem opinio etiam ante Agrippinum. Nec abhorrebat a sacris scripturis, quas pro ipsius comprobatione B. Cyprianus plurimas adducit. Quamquam non usque adeo, vel optime intellectas, vel ad tanti negotij definitionem sufficientes.

Alia sententia veterior.

Contra vero, Cornelius, Lucius, & Stephanus pontifices Romani, totisque Oriens & Occidens, cum sentirent verum esse omne baptismum, quod in confessione S. Trinitatis exhiberetur, nec posse id ipsum vllius hominis vel malicia vel incredulitate contaminari, sententiam diuersam damnauerunt. Neque id sine sacrae scripturae testimonio. Quum baptismum quod confertur in nomine trinitatis non sit Cephe baptismum, vel Pauli, vel Apollus, aut alterius cuiusvis hominis, sed eius tantum de quo ait scriptura, Hic est qui baptizat, qui est testis fidelis & verax, etiamsi decies occinat Lutherus, Sacramenta nouae legis non conferre gratiam, aut

K aut

aut licet sint omnes homines falsi & mēdaces, vt veritatem Dei nequeat humana falsitas opprimere, aut fidē perfidia expugnare. Vicit vniuersalis Ecclesiæ sententia Synodum Aphricanam, nec particulare Cōcilium inuitum cessit orbi reliquo, episcopis earundem prouinciarum salubri informatione accepta, sententiam suam emendantibus, in Concilio Carthaginēn. primo, quod Syluestri tempore super hac controuersia finienda coierat. Sed & B. Augustinus pro hac sententia magna & disertissima volumina conscripsit, præsertim septem illos libros, quos de baptismo cōtra Donatistas edidit, quibus accurate & ingeniosē refellit omnia, quibus prior sentētia potissimum nitebatur. Stat ergo Ecclesiæ vniuersalis sententia, stat veritas immota, etiam hæreticos verè baptizare.

An omnes hæretici baptizēt. Sed an omnes verè baptizāt? Multæ sunt & variæ dispenses sectæ, quæ omnes vno nomine censentur hæreticæ.

baptizēt. Ergo ne quotquot sunt hæretici: Ebionitæ, Valentiniāni, Marcossij, Cerdoniani, Marcionitæ, Montanistæ, Samosatēni, Photiniani, Manichæi, Arriani, Eunomiani, Eutichiani omnes ex equo sicut catholici verè baptizāt? Ergo ne diuisus est Christus? Ergo omnes verè dicunt, Ecce hic, Ecce ibi, aut in diuersorio est? Ergo ne in tot hæresum, quibus Christus laceratur discordia, est quædam ista concordia?

Nō omnes hæretici baptizāt. Minimè. Sed sunt qui verè baptizēt, sunt item qui nō. Nouatiani, Origeniani, Melitiani, Donatistæ, Iconomachi, haud dubium baptizant. Quis autem tam demens est, qui credat verum esse baptisma, quando Eunomiani ridiculo spectaculo capite deorsum, pedibus in altum sublati mergunt homines, verbis quæ Ecclesia non nouit? Aut quis Marcianos, Marcionitas, aut Valētinianos ferat prodigiosis somniorum suorū incantamentis in Christū baptizatos?

Quis item Paulum illum Samosatēnū? quis Ebionem? quis Cerinthum, aut alios sanctæ Trinitatis & domini nostri Iesu Christi abnegatores dicat verū habere baptisma? Itaque soli baptizant, qui formam rerum & verborū, à Christo institutam retentant. Qui verò aut res mutāt, aquæ loco, vino aut alio quopiam liquore vtentes, aut verba quibus docuit Christus baptizare, vel quib⁹ apostoli de Christi volūtate certi, sunt ysi, nequaquā baptizāt. Docuit enim Christus

Christus baptizare in nomine patris & filij & spiritus sancti, Matthæi ultimo. Sed tamen etiam in nomine Iesu baptizarunt apostoli, Actuum primo, octavo & decimo.

Proinde non licet baptizare rebus aut verbis à Christi institutione diuersis. Hinc arbitror emanasse Canonem Apostolorum, qui iubet denuo baptizare eos, qui fuerant impiorum baptismate polluti: ubi impios sine dubio significat eos, qui Christi institutionem contraria traditione peruertebant. Canonem quoque decimum octauum magni illius Nicæni Concilij, qui habet: Si quis confugit ad Ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cataphrygibus, statutum est rebaptizari eos debere: cum tamen de Nouatianis, non idem in eodem Concilio constituatur, sicut Canone octauo satis patet. Similis est Gregorij Magni constitutio, quæ legitur in Decreto de consecratione, distinctione quarta: Hi verò hæretici, qui in Trinitatis nomine baptizant, quales sunt Bonosiani & Cataphrygæ, quia & illi Christum dominum non credunt, & isti spiritum sanctum peruerso sensu esse quendam paruum hominem, Montanum credunt, quorum similes multi sunt alij. Tales cum ad sanctam Ecclesiam conueniunt baptizantur, quia baptismus non fuit, quod in errore positi sanctæ Trinitatis nomine minime perceperunt. Vnde tempore Constantini magni, & Syluestri primi, non longè post Concilium Nicænum, in Arelateni orthodoxo Concilio, hoc modo sancitum est: De Arrianis, qui propria lege sua utuntur (vt rebaptizentur) placuit. Si ad Ecclesiam aliqui de hac hæresi venerint, interrogent eos nostræ fidei sacerdotes symbolum. Et si peruiderint in patre & filio & spiritu sancto eos baptizatos, manus eis tantum imponant vt accipiant spiritum sanctum. Quod si interrogati non responderint hæc Trinitatem, baptizentur. Relata est hæc constitutio in Decretis, de consecratione, distinctione iam dicta. Huic consonat Pelagij Canon, si reuera, qui ibidem legitur, decernit; quod illi qui tantum in nomine Domini baptizati sunt, debeant sine dubitationis ambiguo ad catholicam fidem venientes in nomine sanctæ Trinitatis baptizari. Si verò in nomine Trinitatis baptizati fuerint ab hæreticis, reconciliari debent Ecclesiæ catholicæ.

Canonum quorum supra sit mentio versus sensus.

Arelatense Concilium.

Pulchrè ergo beatus Innocentius eius nominis primus Romanus pontifex, hæreticorum baptismata discreuit. De Paulianistis, inquit, venientes baptizari præcipiuntur. Nihil ab hæreticis reuertuntur, erunt hoc exemplo baptizandi. *Baptismati dicitur.* Quod cum nullus audeat facere, de ipsis tantum esse præceptum, ratio ipsa demonstrat, non de Nouatianis. Quia Paulianistæ in nomine patris & filij & spiritus sancti, minimè baptizant, & Nouatiani iisdem tremendis, venerandisque nominibus baptizant, nec apud istos de vnitæ potestatis diuinæ, hoc est, patris, filij & spiritus sancti, questio aliquando mota est, & ideo omnibus hæresibus segregatis, sola electa est cui istud crederent concedendum, quia nihil in patris & filij & spiritus sancti sacramento peccarent. Si ad eundem modum beatus Cyprianus quoque & Africani episcopi sententiam suam de baptismo hæreticorum fuissent moderati, omnino rectè censuissent. Si quidem non est verum baptismum, quod in nomine alio quam sanctæ trinitatis, aut Domini nostri Iesu Christi confertur, quomodo hæretici, blasphemii illi, aut Christi incarnationem, aut eius diuinitatem, aut trinitatis æqualitatem oppugnantes faciebant. Nunc verò beatus Cyprianus cum collegis suis episcopis, eadem censura perstringit etiam illos, qui nullo in baptizando errore, verbis Christi & apostolorum utebantur. Respexerunt fortasse viri illi in sacros Canones, eos qui damnant hæreticorum baptismata non animaduertentes hæresum differentiam, nec secernentes hæreticos ab hæreticis. Ante Cyprianum ferè quotquot erant hæreses, impingebant in deitatis naturam, ob id omnes blasphemii in Deum: ut de Valentinianis, Samaritanis, Ebionitis & aliis quibusdam constat, ad quos cõputarent hæreticos omnes æstimandos, improbabat simul & Nouatianorum baptismum, qui sua ætate primum orti sunt, cum tamen horum præcipua hæresis esset, quod lapsi negabant veniam. Cæterum de fide trinitatis & Christo, rectè & catholicè docebant.

Quid B. Cyprianus fecerit.

Per spicuum est igitur, hoc solum esse verum baptismum, quouis etiam homine tãdem administratur, quod rectè intentione confertur sub appellatione sanctissimæ trinitatis.

aut nominis Christi, ut nō referat (quod ad baptismi veri-
tate attinet) haereticus sit minister an schismaticus, Iudaeus, *Ad veri-
tatem ba-
ptismi nō
refert qua-
lis sit mi-
nister.*
an paganus, quod perinde habetur. Omnes enim isti ba-
ptismi substantiam tam parum perimūt, quā Christi in-
stitutionem, cui nullius hominis siue malicia, siue perfidia
potest vires derogare. Propterea dicit beatus pater Augu-
stinus contra Donatist. lib. 4. cap. 12. Cūm baptisma verbis
euangelicis datur, qualibet ea peruersitate intelligat ille,
per quem datur, vel ille cui datur, ipsum per se sanctū est,
propter illū cuius est. Item cap. 15. Satis ostendimus ad ba-
ptismum quod verbis euāgelicis cōsecratur, non pertinere
cuiusquā dantis vel accipientis errorem, siue de patre, siue
de filio, siue de spiritu sancto aliter sentiat, quā cōlestis
doctrina insinuat: relatumque est istud eius dictum in de-
cretis, de Consec. dist. 4. Et iterum cap. 17. Potest nobis &
haereticis baptisma esse cōmune, cū quibus potest & euā-
gelium esse cōmune: quamuis à fide nostra error distet il-
lorum, siue aliud de patre, vel de filio, vel de spiritu sancto
sentiāt quā veritas habet, siue ab vnitae praeclisi, nō col-
ligāt cū Christo, sed spargāt. Cui astipulatur respōsio Ni-
colai papae ad consulta Bulgarorū, quae & ipsa decretis lo-
co iam dicto inserta est, vbi ita loquitur: **A** quodā Iudaeo
nescitis utrū Christiano an pagano multos in patria vestra
baptizatos asseritis, & quid inde sit agendum consulitis. Hi
profecto, si in nomine sanctae Trinitatis, vel tātum in no-
mine Christi baptizati sunt, quia non illorum, sed eius est
baptismus, rebaptizari nod debent. Sic docuerūt & reliqui
patres orthodoxi, ipsaque Ecclesia quae baptismi possessio-
nem, vbiunque locorum sit, sibi vendicat.

Nec obstat dictis, quod baptismus nequeat cōstare absq;
fide (utpote fidei sacramentum praecipuum) quodque om-
nia sacramenta ipsi fidei potissimum innitantur, sine qua
sunt mortua, otiosa, sterilia & prophana. Hoc enim nō de
priuata vnius cuiuslibet dantis vel accipientis fide dictum
intelligitur, sed de fide communi Ecclesiae Catholicae, quae
etiam paruulis, rudibus, infirmis & imperitis, participatio-
ne quadam suffragatur, propter communionem quam in
vno corpore per baptismum omnes habemus. Huius com-
munis omnium fidei, non verò tuae solius, aut huius, vel
alterius

*Que fi-
des requi-
ratur ad
baptisma*

Quomodo in fideles in fide Ecclesie baptizent.
 alterius fidei priuatæ & imperfectæ, baptis-
 mus est sacra-
 mentum. In hac fide valet baptizatio, etiam cum baptizatus
 qui nullam fidem habet, Ethnicus aut Iudæus: vt si quis di-
 cat, Ego quidam Iudæus sum, & nullam credo baptis-
 matum vit-
 tutem inesse, cum credant autem vani Christiani se per ba-
 ptisma suum saluari, in illa eorū fide, baptizo te in nomine
 patris & filij & spiritus sancti. Hic baptizans respicit non
 in suam incredulitatem, alioqui ab opere abstineret, sed in
 Ecclesie fidem, per quam non est sterile aut ociosum sa-
 cramentum: hinc enim agnoscit Ecclesia quod suum est, &
 Christus institutioni suæ veraciter adstat.

*Nō omnis
 lotio cum
 inuocati-
 one trini-
 tatis est
 baptisma*

Quid autem si neque fides Ecclesie, neque priuata vlla
 habeatur, vt si baptizet Turca Turcam, Iudæus Iudæum,
 nullius fidei respectu, nec item quod velint fieri Christi-
 ani, aut quia Christiani ita baptizantur, sed alia qualibet
 de causa vbi curiositate aliqua baptizandi ritum didice-
 rint. An & hic verus peragitur baptis-
 mus? Hic ego (donec
 aliud docear) ausim affirmare nullum esse baptis-
 mamentum. Non enim statim quæuis lotio facta cum appella-
 tione sanctæ Trinitatis est sacramentum. Alioqui chi-
 rurgi, quando vulnera (vt fit) abluunt, in nomine sanctæ
 Trinitatis, aut in nomine Christi (sic enim veteres Chri-
 stiani ad vestes, ad caligas, ad tunicas, ad manuum munda-
 tionem, ad cibum, ad potum, omnēsque actiones (teste
 Tertulliano) nomen Christi inuocabant, id quod facere
 præcipit Apostolus ad Colossenses tertio) aut quando la-
 uant inuicem in balneis, aut si fortè alter alterum ferat in
 fluuium, aut extrahat cum inuocatione Trinitatis, baptis-
 mus esset aut rebaptizatio: quod arbitror neminem facile
 concessurum. Sicut nec olim habebatur pro circuncisione
 vera, si cui Ethnicus pellicula præputij ob vicium fortè aut
 putredinem præcisa fuisset, aut modò, si causa simili circū-
 cidatur Christianus.

Beatus Augustinus non audet affirmare verum esse ba-
 ptisma, quando solum imitatione Ecclesiastici ritus, alter
 alterum per ludum baptizat, libro septimo contra Dona-
 tistas capite quinquagesimo tertio. Cum dixisset enim ab-
 que aliorum præiudicio quid sibi videatur sentiendū, quā-
 do verbis euangelicis vbiunque, & à quibuscunque, sine
 simulatio-

simulatione, & cum aliqua fide, baptismus accipitur, statu *Nō qua-*
 mutato, subdit: Vbi autem neq; societas vlla esset ita cre- *uis circūci-*
 dentium, neq; ille qui ibi acciperet, ita crederet, sed totum *sio prae-*
 ludicrè & mimicè, & ioculariter ageretur, vtrum approbā *ty est lega-*
 dus esset baptismus, qui sic daretur, diuinum iudicium per *lis.*
 alicuius reuelationis oraculum, cōcordi oratione, & im-
 pensis supplicii deuotione gemitibus, implorandum esse *Quid sen-*
 censerem. Ac mauult Augustinus hīc aliorum expectare *tiendum*
 sententiam, quā cum praeiudicio aliquid definire. *vbi per lu-*

Quod autem legitur Ecclesiasticæ historiæ libro deci- *dum quis*
 mo de Alexandro Alexandrino episcopo, qui cum vidis- *baptiza-*
 set pueros in litore maris ludentes, imitari episcopos, & my- *tur.*
 stica quædam gerere, comprehensosque iussisset sibi ad-
 duci, & facta inquisitione, comperisset eos ab Athanasio
 principe ludi catechumenos factos & baptizatos, interro-
 gatos item singula quæ solent rogare episcopi, pro fide
 sua respondisse, cognouissetque omnia secundum religio-
 nis nostræ ritum peracta, communicato cum Clericis suis
 consilio, statuisse traditur, illos quibus integris interro-
 gationibus & responsionibus aqua infusa fuisset, rebap-
 tizari non debere: Non probat quemlibet ludum laua-

torium esse verum baptisma. Hic certè non dubitasset Au- *An bap-*
 gustinus, quod fecit in aliis, pronunciare, verū fuisse ba- *zent pue-*
 ptisma, vbi pueri nō erant planè pueri, seu rem moliebant. *ri.*
 tur supra ætatem & prudentiam suā, quam tamen serio ac
 præter iocum gerebant, non aliter quā si tota humeris
 eorum incubuisset: Sic interrogabant, sic respondebāt, sic
 catechizabant, & omnia episcopi munia diligenter obibāt.
 Si possunt autem adolescentuli seriò dicere orationem
 dominicam, inuocare Deum, profiteri symbolum fidei, di-
 scernere inter peccata & benefacta, hæc profsequi, illa fu-
 gere, cur vbi eo adoleuerint prudentiæ, qua sciant inter-
 rogare & respondere de pertinentibus ad baptismum, non
 queant etiam baptizare? Cur quod vident facere episco-
 pum, nequeant & ipsi velle peragere? Cū sit iuuentus præ-
 stantium & laudatarum pietatis actionum plerumque æ-
 mula. Erat ergo absque cōtroversia in pueris illis proposi-
 tum quoddā, & intentio hoc faciendi in grege suo, quod
 in Ecclesia episcopus. Qui si ludū lussissent balneatorium,
 & non

& non tale quiddam præstare gestiuiſſent, non Auguſtinus, non Alexander ille, non alius quiſquam rerum theologicarum peritus, diceret eos verè baptizaffe.

Quod in baptizate requiratur intentio.

Tandem igitur quando non baptizat Iudæus Iudæum in Chriſtianum, niſi ſuccurrat intentio hoc faciendi, neque item vlla lotio quamlibet fiat cum inuocatione trinitatis, euadit in baptiſmum, niſi huc per intentionem & propoſitū voluntatis dirigatur, ſit manifeſto manifeſtius, quod omnis theologorum ſchola hæctenus docuit, ad baptiſmum conferendum, neceſſariam eſſe baptizantis intentionem: ſicut olim in veteri lege, ad veram circunciſionem neceſſaria erat intentio, in fidem quæ tunc reuelanda erat circuncidendi. Quam ſententiam ſi euangelij verba diligenter ac fideliter expendas, ſatis indicant, cum dicitur, baptizantes eos in nomine, & cæt. Vbi intentio actui coniungitur. Idcirco præſcribitur non tatum actio, ſed quo ſit dirigenda adiectum eſt, Eos, inquit, in nomine patris, &c.

Que intentio ſit neceſſaria.

Quam autem requirimus in baptizante intentionem Non quidem (vt diximus) pro ſuo arbitratu baptizandi in fidem ſuam ipſius baptizantis: Cum baptiſma non ſit ſacramentum fidei priuata, quam ſibi quiſq; fingit, ſed eius quæ eſt in Chriſtū. Alioqui, ſi Turcæ & Iudæi poſſent in fidem ſuā nos baptizare, iam dudū in Turcas vel Iudæos, non in Chriſtum baptiſmo ſuo nos faciarent. Hinc eſt apud illis illa celebrata, Nihil efficere eum, qui nitatur baptizando introducere errorem. Extat in Decretis de Conſecratione, diſtinctione quarta, Canon Zacharię papæ ad Bonifacium, Germanorum Apoſtolum: Retulerunt nunciij tui, quod fuit in eadem prouincia ſacerdos, qui linguam Latinam penitus ignorabat, & dum baptizaret neſciens loqui Latinè, infringēs linguam, diceret, Baptizate in nomine patria & filia & ſpiritu ſancta, & per hoc tua Reuerēdiſſ. ſanctitas cōſiderauit, eos rebaptizare. Sed ſanctiſſime frater, ſi ille qui baptizauit non errorem introducens aut hæreſim, ſed pro ſola ignorantia Romane locutionis infringendo linguam, hoc baptizans dixiſſet, non poſſumus conſentire, vt denuo baptizentur. Vides quomodo hic prauam intentionem (vt verus ſit baptizamus) velit à baptizante exceptam? Proinde baptizans ne-

esse est, vt hoc facere proponat quod facit Ecclesia, siue quod voluit institutor baptismi Christus: Quæ intentio sufficit ad sacramentum, adeo vt si proponat Ethnicus facere in baptismo, quod faciunt Christiani, verè baptizet, nec sit impedimento error priuatus, secundum quem non baptizat. Non dedit enim Christus huic sacramento ministerium proprium, sed quisquis est homo, habet baptizandi potestatem: qua tamen nemini licet vti temerè, sicut Marcionitæ faciunt, cum dicat Apostolus: Non misit me deus baptizare, sed euangelizare, sed cū aut pro officio pastoralis incumbit alicui, aut permittit Ecclesia, nepe exigente necessitate, si tamen & hic & ibi ad sit intentio seu propositū, hoc faciēdi quod facit S. Ecclesia Christi, alias nihil habet talis ablutio cum baptismo Ecclesiæ commune. Cum sit enim baptismus catholice Ecclesiæ Christi sacramentum, quisquis baptizat, hoc ipso opere constituit se Ecclesiæ ministrum, quamuis fortè ad Ecclesiam ipse non pertineat. Debet ergo tanquam minister hoc velle peragere, atque hoc proponere faciendum quod Catholica Ecclesia, cui seruit, cuiq; ministrat, intendit: etiam si ignoret quid nam illud sit, aut vanum esse opinetur.

Quibus demonstratis quod erat agendum, ad nostri temporis hereticos reuertamur, vt quantum turbo tranquillitatem (quam sibi magistratus quidam sectarum admisione male quesitam) pollicentur, olim sit quassaturus, concussurus & disiecturus, palam intelligatur. Arbitror tam stupidū esse neminem, qui sibi persuadeat, aut cui fiat probabile, non maximas clades Reipublicæ Germaniæ impendere, non ingentes turbas religioni Christianæ accessuras, si nō verè baptizant, quos baptizandis paruulis suam pleræque ciuitates præfecerunt. Insuperatum est quidem aduersariis, quod moueo. Sed tamen cum debeam operam meam omnibus, siue bene, siue male de fide sapientibus, pro meo in omnes homines, qui Christianum nomen profitentur officio, indignum duxi, res tanti momenti diutius suppressere. Optarim hinc omnibus principibus, magistratibus, rerum publicarum gubernatoribus, cuiuscunque tandem sint religionis, denique omnibus Christianæ religionis amantibus liberum paulisper ab affectibus animi

Proba baptizantis intentio qua.

Quisquis baptizat secundum Ecclesiæ intentionē, hoc ipso est Ecclesiæ minister.

num, dum sine præiudicio audiant, percipiant, secumque ad fidei suæ, & veritatis, quæ est in Christo normam expendant, quæ ipsismet diiudicanda propono. Si erro, feram ut admonear, docear meliora, precabor errati veniam, bene & recta monentibus, lubens auscultauero. Si non erro autem, si veritatem euulgo in Christo, si negociû ago sacrosanctæ fidei nostræ, si omnium interesse putamus, sacramento regenerationis, quæ est in Christum non despoliari, patienter quæso ferant, publicum discrimen vitiliter indicantem. Nam puto rem tanti momenti non indignam esse, cui animo pacatiore tantillum dum quod dicitur intelligant, auscultent.

Inuestigatur veritas baptismi, quem Bucerani cõferunt. Nemini fortè non videntur Sectarij temporis nostri probè & legitimè baptizare, quando idem quod Catholici, externum opus faciunt, baptizant aqua cum inuocatione sanctæ Trinitatis. At ego ipsos sicut multa nobiscum communiter, ita non omnia ad amussim agere audacter affirmo, cum tamen oporteat tantum sacramentum omnibus suis partibus integrum esse. Quid est enim lotio sine inuocatione? Quid ociosa inuocatio sine lotione? Quid vtrumque si desit recta intentio?

Aduersarij baptizant nobiscum aqua: bene habet, idem facient & Turcæ & Iudæi, si hoc facere rogentur. Baptizant sicut Catholici in nomine Trinitatis. Et istud bene. Sed idem possunt & Iudæi & Turcæ. Intendunt quod Catholici, generare Christo in Ecclesiam novos filios. Hoc verò nondum satis apparet. Quin vereor prius Turcas & Iudæos id ipsum, quàm hæreticos facturos, quod facilius non credentes intendant facere quod nos, quàm pertinaciter malè credentes, erroremque suum introducere toto studio connitentes. Qui sic: vt quærat aliquis. Respondeo, sola ad conferendum verum baptisma, intentio recta est, ad hoc baptizare, vt baptizatus consequatur illud, quod institutor baptismatis Christus in eo confert. Quid confert autem & donet, credunt Christiani, scire se putant hæretici, Ethnici ignorant.

Catholicorû fides & intentio. Christiani ergo credunt & docent institutum à Christo baptisma in veram remissionem peccatorum, & adoptionem filiorû Dei: sic videlicet, vt peccatû primi Adam quod

quod per generationem carnis contraximus, baptifmate abluatur, deleatur, & prorfus tollatur, regeneremurq; per spiritum sanctum in filios Dei, vt fimus noua creatura in ipfo, Ezechielis 3 6. Effundam super vos aquam mūdā, & mundabimini ab omnibus inquinamētis veftris, & dabo vobis cor nouum, & spiritū nouum. Item ad Titum 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundē per Iesum Christum faluatorem nostrū. Et 1. Corinth. 6. Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Propterea predicat Ecclesia, nos baptizari in mortem Christi. Roma. 6. An ignoratis fratres, quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? vt per baptismum aspergamur ipsius sanguine. Hebræ. 12. & 13. Item 1. Pet. 1. Nihil est enim aliud baptismus, quā sanguinis Christi asperfo, quem effudit de latere suo in cruce, vt sanctificaret & mundaret nos lauacro vitæ. Ephes. 5. Et lauaret nos à peccatis nostris in sanguine suo. Apocal. 1. Sanguis enim Iesu Christi emundat nos ab omni peccato 1. Iohan. 1. & destruit corpus peccati. Roman. 6. Hoc volunt omnes veteris legis purificationes, hoc cruentæ hostiæ, hoc asperfoes significant, hoc declarauit spiritus sanctus per prophetas omnes, hoc euangelistæ, hoc Paulus & cæteri apostoli docuerunt, hoc patres orthodoxi aduersus hæreses quascunq; constanter asseruerunt. Hoc sancta Ecclesia Catholica, per vniuersum orbem terrarum diffusa semper credidit. Ideoq; baptizauit paruulos suos, vt hæc dei beneficia Christi morte cōparata cōsequi mererentur. Atq; hæc est Ecclesiæ fides quādo baptizat.

Ethnici autem & infideles ista neque norunt, neque credunt, sciunt tamen Christianis esse persuasa, qui ea firmiter & credunt, & asseuerant. Proinde si fortē interpelati ad baptizandum in necessitate, voluerint obsequi votis implorantium, baptizabunt in vota nostra, hoc est, in Ecclesiæ fidem, quam ignorant: aliās non verē baptizabūt. Sed hæc satis dicta sunt nobis.

Dispicendum nunc est, quid proponant aut intendāt heretici baptizantes. Quid intenderent, nisi quod docent? Quid

Quomodo infideles intentionē baptizandī cū Ecclesia habere queant.

De intentione hereticorum circa baptismum et vanum. Quid docent nisi quod credunt? si tamen ex animi sententia docent. Docent autem iis quæ Ecclesia credit, tradit & affirmat, planè contraria. Aiunt magnoque studio contendunt in baptismo non ablui, nec deleri, nec auferri peccatum originis, sed hoc tantum nos consequi, ne imputemur & destructum Christi morte. Aiunt nos in baptismo non

Errores quos baptismus suo inueniunt Bucerani. Erroris seu haberi iustos, nò autè esse. Aiunt in baptizatis quòdam diu viuunt, manere peccatum illud verè & secundum propriam peccati rationem, quod efficiat nos æterna damnatione dignos, atque adeò semper ignoscentia eius nobis opus esse, semperq; imploradam eius veniam. Aiunt nos consequutos in baptismo, non innocentiam aut iustitiam, sed impunitatem. Aiunt remanens illud peccatum iustum Christi, quæ in ipso, non in nobis est (nisi imputatiue, hoc est fictitiè) cooperiri & tegi, adeoq; de Christo tegmen faciunt quo cõtegantur peccata viua & vera, ipsumq; Christum nobis ceu laruam quandam, aut personam superinducunt, vt simus Christo non verè sanctificati, sed fucati, iuuati & personati. Et hoc putant esse quod iubemur induere dominum Iesum Christum Rom. 13. Aiunt nos incorporari Christo, & spiritum sanctum accipere, tametsi maneat in nobis peccatum illud indefessè viuens. Vt sint in vno eodèque homine spiritus sanctus & spiritus nequam, vt sint membra nostra simul & peccati & Christi membra, atq; ita faciunt cohabitare simul Christum & Belial.

Vtrum catas de sit Catholicorum & hereticorum in baptizando intentio & idè baptismi. Vides lector, quanta sit dogmatum istorum contrarietas: Quod affirmat Ecclesia negant aduersarij, traduntque planè contraria. Iam si formetur vtrinq; intentio (vt forte solemus, secundum dogmata & fidem pugnantium partium) vides intentiones fore contrarias, vt necesse sit alteram cum instituto Christi conuenire, alteram aduersari. Vnam polliceri in baptismo peccati ablationem, alteri eius retentionem: vnam baptizare in perfectam emundationem, alteram in palliationem tantum: vnam in veram iustificationem, alteram in pronunciationem quandam verbalem, rebus nullis subsistentem. Quàdo autè vtrinq; tanta pertinacia suam quisq; tuetur doctrinam, & neuter

alteri quid donat, aut cedit de proposito, cui non fiat probabile hoc potissimum vnunquemq; intendere & spectare in baptizando, quod doceat fieri, quod verò pars affirmat contraria damnare, nec fere aliter velle baptizare quàm in eum scopum? Quæ si ita habeant, si necessaria est intentio, conciliari qui potest, tam compugnantes intentiones, & tū demum dicat, vtramq; posse baptizare in Christum. Quòd si conciliari ob contradictiones nō possunt, & ob id necesse sit alteram partium non verè baptizare, vtri iustius censentur non habere verum baptismum, Ecclesia, an aduersarij; diiudicent quibus permixtum est de rebus dubiis in Ecclesia definire.

Hactenus sola Ecclesia possedit baptismum à Christo institutum, ab Apostolis & patribus quasi per man⁹ traditum. Omnes in suam fidem & sententiam baptizantes, etiam si peculiari errore priuatim tenerentur, censuit verum contulisse baptismum, cæteros repudiavit. Si longeuum istud baptismum damnatur, iam fateri erit necesse, nullum omnino hactenus verum baptismum extitisse: sed aut magna fraude occultatum, aut suspensum iam annos mille quingetos, quousq; nunc tandè per istos vera eius ratio traderetur. Tam nephariè autem & impiè quis de Christo aut Ecclesia senserit, nisi simul annuat dominum Iesum, nō Christum, sed præcursores fuisse, Christorum scilicet istorum, qui nunc tradant quæ tot seculis latuerunt, nec à Christo satis prodita sunt? Imo nisi fateatur Christi baptismum arrogans & licentiosum fuisse (quòd dicens exhorreo) per hos verò moderatores intra suos limites coactum, aut potius nisi Christum & Apostolos fateatur seduxisse nos promissionibus vanis: istos rigidam illam veritatè seueriore disciplina modo tradere fidelibus.

Ignosce mihi lector Christiane & pie, causam aduersariorum tam horrendis & blaphemis illationibus grauati. Nihil enim præter meritum & causas facio. Si non arrogat enim sibi perfidi isti tale quippiam, cur dogmata ementiuntur contra dogmata? Cur baptismum contra baptismum erigunt? Cur quod Christus abstulit, homini rursus imponunt? Cur mortem eius spoliât suo fructu, & precium sanguinis fusi mercibus comparatis & emptis? Sicut vnus est deus, ita

vna

*De baptis
mo carho
lica fides
dubitarè
nō potest.*

vna est fides & vnum baptisma. Qui aliud baptisma ad-
 nat, alium quoq; deum vt fingat necesse est. Tu ergo aude
 dicere nouos istos baptistas, quando aliud moliūtur quā
 Christus, verum habere baptisma: ego non temerē aui-
 qui cōfiteor vnum tantum Deum, & vnum tantum bap-
 tisma in remissionem peccatorū. Aliud quod peccata retinet
 & hoc præstet ne remanentia imputetur, ignoro. Baptisma
 quod cōtra christi baptisma introducitur, abominor & de-
 testor, qui vnicum credo valere in sanguine Christi, em-
 dāte nos ab omni iniquitate, qui nec reliquit nobis quod
 oderit, nec reseruat quod displiceat: quod, inquā, sibi dis-
 similis fact⁹ Deus, cū oderit, dissimulet tamē & nō imputat.

In promptu est quid de cæteris sacramentis, vbi similitudo
 accidat casus, Theologorum scholæ decernant. Qui inter
 Theologos plurimum tribuunt sacerdotali potestati (hoc
 enim apud omnes eodem amplificatur modo) ij assueverunt
 potestatem illā consecrandi corporis & sanguinis Christi,
 nulla hominū malicia infirmari aut amitti posse, quamuis
 sceleratus & malus sit sacerdos, Licet excommunicatus,
 aut fortē degradat⁹, vel hæreticus, vel schismaticus, modo
 cōsecratur⁹ sibi proponat hoc ipsum velle agere, quod factū
 Catholica Ecclesia Christi, vtaturq; rebus & verbis ad cō-
 secrationem pertinentibus, ea quæ nos ad baptisma cō-
 ferendū diximus baptizanti necessaria, Adeo prorsus et-
 gunt in consecratione Ecclesiæ Christi intentionem, sine
 qua (licet aliās plurimum tribuant sacerdoti) nō pollicetur
 nobis verū corp⁹ & sanguinē Christi ī altari. Idipsum tra-
 dunt & illi qui aliquāto minus huic potestati deferunt, &
 negant amissa fide sacerdotem consecrare. Nimirum vna
 est omnium Theologorum sententia, Sacerdotem, cui nō
 sit animo pręstitutum agere seu consecrare secundū catho-
 licæ Ecclesię intētionem (quā habeat in votis necesse est,
 etsi non nihil vt sit distractis animis, in progressu fortē
 missam, nulla tamen intentione contraria dissolutam) nec
 vir sit aliās bonus & pius, nihil efficere sua consecratione,
 sed dicere tantum ociosa verba, atq; offerre ignem altari
 cū Dathan & Abyron. Adeo persuasū est omnibus & in-
 dubitatum, omni ministro cuiuscunq; sacramenti neces-
 sarium esse propositum, hoc agendi quod agit seu intentionem
 Ecclesię

*Sacerdos
 non confi-
 cit verum
 corpus &
 sanguinē,
 nisi inten-
 dat.*

Ecclesia à Christo instituta, cui sacramenta ab ipso collata sunt quæq; sola tenet ab institutore Christo eorum veram rationem & administrationem. Iam omnium sacramentorū ianua & introitus quidam est baptisma, in quo si erratur, quomodo quis ad penetralia perueniet? Si falso & mendaci proposito aliud spectetur quam intendat Ecclesia, si nō cum Ecclesia in Christi sanguine tanquam peccata nostra emundante atq; auferente, si non in corpus Christi, extincto corpore peccati, quis baptizetur, quomodo intelligatur verè baptizatus? Baptisma enim transitus est, & certa regeneratio ab Adam in Adam, à veteri in nouum hominem, à corpore peccati in corpus Christi: Hoc igitur, hoc ipsum vult regenerator Christ⁹, & spectat ei⁹ Ecclesia. Qui aliū finem sibi præfigit, voluitq; hoc tantum quod ipse cōmentus est. hic nescio quid faciat: Siquidē intētio dirigit opus quodcumq;. Qui lauat vlcera vt saniem expurget, aut corpus vt sordes abstergat, nō baptizat per hæc in Christum: nec rebaptizant sacerdotes populū quē aqua lustrali aspergunt, quāuis id faciāt cū inuocatione sanctæ Trinitatis, quia non intendūt eandem quam Ecclesia ab originis peccato regenerationem, sed tantum quotidianorum delictorum remissionem: quanto minus ergo baptizabūt, qui nullam peccati ablutionem sua lotione intendunt?

Nec patrocinantur aduersariorum baptismo, Theologi illi, qui huic sacramento videntur plurimū fauere, omniumq; mitissimè de intētionē quæ sufficiat ministro sentire: qualis est beatus Thomas Aquinas. Hic asseuerat, necessariam quidem esse intensionem, qua subiiciat se minister principali agenti deo, vt scilicet intendat hoc facere quod facit Christus & Ecclesia. Verū non requirit eam in actu & putat sufficere habitum: ministri verò oscitantia (ait) propterea quod baptizet in persona totius Ecclesie, perpetua Ecclesie intensionē suppleri, dum tamen profertur verba, quibus Ecclesie intētio significetur. Primū enim in baptismo aduersariorum, non est cessatio ab intensionē oscitantia, quam suppleat Ecclesia, sed certum positum, certaq; intentio, Ecclesie fortiter contraria, quam ipsa potius reprehendat & damnet. Deinde, hic neq; actus neque habitus est, se intensionē Ecclesie quam impugnant sed dam-

Qualis requiratur in ministro baptisimi intentio.

non supplet intentionē sibi contrariā
submitte
ndi, nat.

submitendi, sed formant sibi priuatam intentione, quam Ecclesia Catholica nō habet, nec agnoscit, nec dirigit, nec rectificat. Nec quidem ferunt aduersarij suam intentione Ecclesie catholice submitti, dicentes: mysterium nostrum nobis. Ad hęc quisquis antehac expressit formam verborū baptismi, quam tenet Ecclesia, intentionem quoq; & sensum Ecclesie expressit: per istos autem efficitur vox (baptizo) ambigua, nec significat illis quod nobis. Cūm dicimus enim: Ego te baptizo in nomine patris & filij & spiritus sancti. Significat Ecclesie minister, Ego te abluo, mudo & purgo, non à sordibus corporis, sed ab omnibus omnino peccatis, absolutumq; ab Adam priore, & innocentiam restitutum, incorpore atq; implanto te Christo, purum, sanctum & immaculatum. Aduersarij verò quando dicunt, Ego te baptizo, &c. significant, Ego peccata tuā tibi includo & operio, non aufero: te go, nō abluo: relinquo in te terra & graua peccata, in quibus natus es: odiū dei, contemptum dei, diffidentia & incredulitatem, quibus dignus sis & maneas æterna damnatione. Hoc tantum præsto tibi, ut propter Christum dissimulentur, & non imputetur tibi ad pœnam quam sustinere debueras, Nec planè remitto, sed iubeo te quandiu viuis ignoscentiam & remissionem eorū à deo postulare. Atq; vt apertius vno verbo semel dicatur eorū sententia, In nomine (inquiunt) patris, &c. ego te baptizo, hoc est, trāsfiguro te in angelū lucis, cum sis & maneas sathan. Obuelo te nomine Christi, cūm sis & maneas Adam qui eras: non verè regenero, quia non conuerto in Christum, rata facio tibi peccata tua, neq; te trāsmuto, sed volo vt mutetur deus, vt non puniat, quod sempiterna iusticia lex, in te exigat vt puniatur. Claudis, pie Lector, aures & vultum auertis, atq; id merito facis. Horrenda sunt enim spectra atq; portenta quę audis & vides. Ego tibi nō homines Christianos, sed Antichristos cum mysterijs suis in faciem contuēdos propono, nudos & apertos. Isti sunt vere Christi aduersarij, qui fontes obturāt aque viue. Isti sunt qui rursus sibi crucifigunt filium dei, & ostentui habent. Isti sunt qui filium dei conculcant, & sanguinem testamenti pollutum ducunt, in quo sanctificamur, & spiritus gratiæ contumeliam faciunt.

Nimium

*Quid sit
catholicis
baptizare*

*Quid hu
ius tempe
statis hæ
reticis sit
baptizare*

*Absurditas
Buc
ranorum
mysterio
rum.*

Nimum falleris optime lector, si tibi nō peiora de ipsis polliceris: & vana est opinio, si putas eos à Christo & Ecclesia non dissentire. Si non moliuntur enim aliud baptisma & Christum alium, quur propositum suum antequam baptizent aduersus Christi sanguinem, aduersus gratiam eius, aduersus Ecclesiae doctrinam, tam diligenter communiunt, identidem renouant & confirmant? Ecce (ad populū prædicant) Hunc paruulum, qui in incredulitate, diffidentia, dubitatione, contemptu Dei, qui in concupiscentia contra voluntatem & legem Dei, in peccatis innumeris natus est, modò baptizabimus ad hoc, ne Deus propter Christū imputer ei hæc sua peccata: Vos ipsi (inquiunt ad circumstantes) experimini & sentitis omnia ista peccata, in vobis etiamnum perdurare & viuere, nec adhuc quenquam vestrum ab eis liberatum. Verū non imputantur vobis propter Christum, quem in baptismo induistis: hoc idem orabit, vt & paruulo huic per baptismum concedatur. Huiusmodi sunt eorū admonitiones, ita disertè suū baptisma ab Ecclesiae & Christi baptismo distinguunt, Catholiceque fidei nostræ simplicitatem, inflati magno supercilio, subsannant, censent deliramentum esse & stultum errorem credere hæc in baptismo ablui, ac Christi sanguine auferri, adeo nolūt in Ecclesiae fidem baptizare, adeo nouum & proprium quoddam sibi constituunt, adeo catholico baptismo suas vires detrahunt, & credit aliquis idem esse cum Ecclesiae baptismo, quod aliud & nouum est? Credit hoc quod volunt instrumentum esse sui erroris sacramentum fieri salutis? Credent valere in Christi sanguine, quod contra sanguinē eius erigitur? In euangelio Matthæi, volebant apostoli ab homine quodam eiicere dæmonium, cum dubitarent autem, nihil promouerunt, adeūtes ergo secretò Iesum, interrogabant quare nō potuerint eiicere dæmonium, quibus ille respondit, propter incredulitatem. Hoc est Christi testimonium de sterilitate fidei, qua apostoli vacillabant. Ecce apostolis, qui dæmonium eiicere conati sunt, non defuit voluntas seu intentio, sed fide erant infirma. Et credant aduersarios, qui neque intentionem rectam habent, neque fidem eorum quæ per baptismum geri debent, diaboli potestatem ab homine posse eiicere?

Quomodo propositum & intentionem suam communiunt heretici contra ecclesiam.

Ad dæmonis eiicitionem fides necessaria.

L Multum

*Heretici
quare nō
exorcizēt
diabolū.*

Multum debet diabolus baptizatoribus istis, qui ita baptizant, vt velint diabolo sua iura in homine permanere. Si quidem peccato tenet ille humanum genus obstructum, & aeterna damnatione dignum. Iam qui damnatione sunt digni, quomodo non sunt eius? Et hæc fortè causa est, quare secundum acceptam à Christo potestatem, nolunt diabolus è paruulis exorcizare & exufflare, cū tamen tota Christi Ecclesia, ab apostolis vsque, illud diligenter fieri procurauerit. Diuidica igitur nūc lector Christiane & orthodoxe, diiudicet Ecclesiæ catholicæ summa capita, quorum definitioni meritò piis omnibus acquiescendum est, vt verè baptizent, qui aliud intendunt, quàm Christus instituit, aut credat Ecclesia Dei. Certè beatus Ambrosius de huiusmodi baptistis dicere non veretur, libro de his qui initiatur mysteriis, capite quarto, Est in aliquibus & aqua mendax: Non sanat baptismus perfidorum, non sanat, sed polluit. Iudæus vrceos baptizat & calices, quasi insensibilia, vel culpam possint recipere vel gratiam, &c. Quæ est autem aqua mendax? nisi quæ mente peruersa, vnde est omne mendacium, administratur, quādo aliud agitur & dicitur quàm mens ferat. Et perfidorum dixit potius quàm hæreticorum. In perfidis enim illa duplicitas est, vt aliud agant, aliud cogitent. Simulant sicut apostata Iulianus, Ecclesiasticum ritum, & interim Ecclesiam oppugnant, nec id volunt in sua actione quod vult ecclesia. Idcirco Chrysostr. aut quisquis author est scripti illius in Matthæu, quod appellat imperfectum, tales assimilatur simiis. Verba eius sunt homilia decimanona, in septimū caput: Simia hominis habet membra, & per omnia hominē imitatur: nunquid propterea dicenda est homo? Sic & hæresis omnia ecclesiæ habet & imitatur mysteria, sed non sunt ecclesiæ, &c. Quod in iis mysteriis locum habet, in quibus ab Ecclesia recedunt, vbi enim in nihilo ab ecclesia quidam recedunt, certè habent ipsa Ecclesiæ sacramenta: quod paulo infra latius explicabimus.

Nec te cōmoueat quod antea diximus hæreticos quosdam verè baptizare, cum & alios quosdam minimè baptizare ostēderimus. Oportet enim discernere inter hæreticos secundum hæreses quas profitentur, & nō statim eorum

omnia,

omnia, aut refutare aut recipere. Siquidem haeretici multa habent nobiscum cōmunia, habent & alia sibi solis peculia-
 ria: haec reprobamus, illa agnoscimus. Eorum itaque qui nullum errorem baptismati inuehunt, qui hoc agunt quod Ecclesia, baptismum recipimus & amplectimur. Non quia est Nouati, Iouiniani, Vigilātij, Pelagij, Donati, vel Vuycle-
 fi, sed nec quia Cephae forte vel Pauli est, sed quia est ba-
 ptismus Ecclesiae in Christo, quem sibi haeretici ab Eccle-
 sia mutuatum vsurparunt. Hinc beatus Augustinus libro primo de baptismo contra Donatistas capite decimoquar-
 to ait: Non baptismum vestrum acceptamus, quia non est baptismus ille hereticorū vel schismaticorū, sed Dei & Ec-
 clesiae, vbi cūque fuerit inuentus, & quocunque translatus. Ac interiectis quibusdā: Ecclesia, inquit, omnes per bap-
 tum parit. Vbi ergo illa nō parit, nec baptismus est. Nō pa-
 rit autē vbi aliud in baptismo agitur, quā ipsa credat ba-
 ptismo fieri. Idecirco peregrinum & alienū baptismum nō re-
 cipit, eorum videlicet, qui in aliud baptizāt, quā ipsa, qui haerese-
 sim baptismati suo innectūt, & vel materiā, vel formā, vel institutionem baptismi variantes, suae haeresei adaptant,
 vt de baptismo faciant suum figmentum, non Christi sa-
 cramentum: quomodo Valentiniani fecerunt & Paulinia-
 ni, & Cataphryges, & Sabelliani, & Photiniani, & alij plu-
 rimi, quorum baptismum non agnoscit Ecclesia, quia nō sen-
 tiunt cum Ecclesia. In Arrianorum verò baptismo, vete-
 res notarunt differētiam, vt in primo Arelateñ. Concilio
 licet videre, cuius Canonem supra recitauimus. Nam qui-
 dam eorum ad Ecclesiam catholicam venientes rebaptiza-
 bantur, alij non, propterea quod eorum quidam in bap-
 tizando propria lege vterentur, formata secundum ipsorum
 dogma, alij verò vterentur cōmuni Ecclesiae lege. Qui in
 sectae illius haeresei ritu certo, seu propria ipsorum lege,
 fuerant baptizati, sicut disertis verbis Canon ille memo-
 rat, & interrogati de symbolo, non respondissent Trinita-
 tem, rebaptizabantur: qui verò secundum Ecclesiae praescri-
 ptum, nequaquā. Cur verò hoc, vt isti, & nō illi rebaptiza-
 rentur? Vnde ista baptismatū diuersitas: cū Arriani omnes
 ceteri in fide errarent, tamen in baptizando verba retinerent
 quae habet Euangelium, prout liquet in epistola Arrij &

*Quorū ba-
ptisma sit
verum.*

*Quorū ba-
ptisma
falsum.*

*Duplex
patrū sen-
tentia de
baptis-
mate Ar-
rianorū.*

Dolosa Euzoi ad Constantinum Imperatorem, vbi ita scribunt. Hæc
Arriano- autem fidem percepimus ex sanctis Euangeliis, dicente do-
vum con- mino discipulis suis, Euntes docete omnes gentes, baptiza-
fessio. tes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti: Si autem
 non hæc ita credimus atque suscipimus, verè patrem & fi-
 lium & spiritum sanctum, sicut omnis catholica Ecclesia
 & sanctæ edocent scripturæ, quas per omnia sequimur, iu-
 dex noster erit Deus, & nunc, & in futuro die, &c. Osten-
 sum est autem iam antea ex beato Augustino, ad sacramenti
 veritatem, non pertinere cuiusquam dantis vel accipientis

Arriani errorem. Nimirum ideo, vt apparet, quod eorum quidam,
quidã ba- non ausi confidere sectæ, posito tantisper contentione stu-
ptizabant dio, hoc ipsum quod fecerunt maiores ante cõtionem,
secundum quod facit tota Ecclesia, quòdque instituit Christus, habue-
ecclesiæ rint in votis. Istis non obfuit error priuatus, cui non inni-
sensum. tebantur, sed profuit cõmunis ecclesiæ fides, in quam (licet
 in sua fide errarent) respiciebant. Secus alij quidã videntur
 fecisse, & formæ verborum quam in epistola iam dicta pro-
 fitetur, suum sensum proprium, suamque hæresim impres-
 sisse: nempe, sic vt nominato filio & spiritu sancto, talè in-
 telligerent filiũ talẽque spiritum sanctũ quales ipsi tra-
 debant, ac esse docebant, hoc est, creatum filium & creatũ spi-
 ritum sanctũ, licet nomina ipsa creationis nõ expresserint,
 aut formæ super addiderint: nusquã enim hoc fecisse legi-
 tur, sed aut fortè (sicut & modò faciunt hæretici) præmissa
 oratione populum instruxerint de sua fide, in qua tantum-
 modo proposuissent baptizare. Vel articulorum præpositi-
 torum emphasi peruersum sensum inuenerint, quòd Gra-
 cis & Germanis ob vtriusque linguæ proprietatem est fa-
 ctu facillimum.

Arriani Fortè etiã nõ improbabiler videri possit, quod Canon
ab eccle- statuit de Arrianis sua lege vtentibus, de illis accipiendum
sia dissi- esse, qui proprias habebant Basilicas, altaria, baptisteria: &
proprias separati ab Ecclesia catholica docebant, baptizabant, offere-
habebant bant & cõmunicabant: quales fuisse olim plurimos cõstat
Basilicas. ex Ecclesiastica historia, libro decimo & vndecimo. Item
 ex Chrysofomo, Epiphano, Historia tripartita, Theo-
 doreto & aliis sanctis patribus. Ex epistolis itè B. Ambro-
 sij, cui cum à Valentiniano imperatore vis intenderetur,

nisi Portianam Basilicam cederet Arrianis, respondit: Si à me peteret imperator, quod meum esset, id est, fundum meum argentum meum, ius huiusmodi meum, me non refragaturum, quanquam omnia quæ mea essent, essent pauperum. Verum quæ diuina sunt, Imperatoriæ Maiestati non sunt subiecta. Si patrimonium petitur, inuadite: si corpus, occurrat: vultis in vincula rapere, vultis in mortem, volutati est mihi. Ad imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem Ecclesiæ, &c. Et occidi malebat vir ille sanctus, quàm Ecclesiæ Basilicam hæreticis aperire. Quippe antiqui illi Ecclesiæ præfules non tam promptè hæreticis cedebat, quàm nunc quidam sponte suas eis Basilicas offerunt. In ea diuisione, si qui transibant ab Arrianis ad Ecclesiam, vbi Ecclesiæ non poterat cõstare, qua forma ab Arrianorum mystis fuissent baptizati, de symbolo & baptismo interrogabantur, & eorum quidam rebaptizabantur, alij solo chrismate ungebantur & signabatur, prout hoc vel illo modo respondissent. Nam & ita plerunque baptizabant Arriani, vt eorum confessio duplicem haberet intellectum, sicut patet Tripartitæ hist. libro tertio, capite sexto ex Sozomeno: quo artificio & nostræ tempestatis hæretici, præcipuè Bucerus, insigniter eminent. Quod si quis contendat eorum quosdam creationis expressum nomen formæ apposuisse, etiam si non doceatur hoc certis authoribus, nolo pertinaciter refragari, quia non admodum ad rem exprimitur, an aliis modis innuatur. Quid enim interest, vtrum exprimas propriis verbis, creatum filium, aut creatum spiritum sanctum, an certo proposito hoc ipsum significes, qualibuscunque vel verbis, vel signis, vel modis, obstinataque animi sententia nolis filium (quem Ecclesia credit & prædicat) intelligere, aut intendere, præsertim cum in omni loquutione verba discreta, loquentis sensum discretum expriment?

Si quis roget, quare in Concilio Nicæno, vbi de Samosatensis & Nouatianis fuit constitutum, non etiam de Arrianorum baptismo patres aliquid constituerunt? Is sciat, eo tempore Arrianos nondum eousque vt baptizare præsumpserint, inualuisse, sicut Tripart. hist. libro tertio, capite 11. authore Sozomeno patet, vbi habetur: Arrij verò

L iij dogma

Concilij dogma licet apud multos disputationibus extolleretur, *Nicani* tē dum tamen in proprium discernebatur populum, aut in no-
pore Ar- mine constabat authoris, sed omnes simul in Ecclesia con-
riani ver- ueniebant, atque communicabant, præter Nouatianos, &
fabantur qui uocantur Phryges, & Valentinianos & Marcionistas, &
adhuc in & Paulianistas, & qui alias hærefes colebant, &c. Ad eun-
Ecclesia. dem modum arbitror conciliari posse, quod de Bonosianis

statuitur in Decretis, distinctione quarta, Hi uerò hære-
De baptis- tici. Vbi iubentur Bonosiani rebaptizari, eò quòd nõ ba-
mate Bo- ptizent in nomine Trinitatis: cuius contrarium de eisdem
nosianoru refertur in Concilio Arelaten. secundo, Canone decimo-
duplex septimo, qui sic habet, Bonosianos autem ex eorum errore
patrum uenientes, quos sicut Arrianos baptizari in Trinitate, ma-
Decretu. nifestum est, dum interrogati fidem nostram ex toto con-
 de confessi fuerint, cum chrismate & manus impositione
 in Ecclesia recipi sufficit. Apparet eos ambigūe baptizasse
 se, & uerbis Ecclesiæ machinatos errorem, ideo dicuntur
 in hoc Canone baptizasse in nomine Trinitatis, in alio
 uerò non. Sicut nostri temporis hæretici nobiscum dicūt,
 Ego baptizo: cum tamen aliud sit baptizare apud eos, ali-
 ud apud nos, uti nobis antea demonstratum est. Iam ut

Arriani fortè Arrianorum quidam corruperint Ecclesiæ formam,
baptizan alij formæ fidem non habuerint, certè omnes, & hi & illi,
tes idem hoc ipsum per baptisma quærebant quod Ecclesia, quæ &
quod ec- formam ueram, & formæ fidem habet, scilicet remissionem
clesia in- peccatorum: qua in re Arriani sunt hæreticis nostræ tem-
tendūt ac pestatis longè meliores, qui & falso sensu formam corrup-
proponūt, punt, & intentionem suam contra Christum & ecclesiam
quod non exacuunt.

faciūt mo- Atque ut in summa semel quod uolumus cõprehēdat
derni ha- Si quis in omnibus sentiat cū Ecclesia catholica, soli autem
retici. baptismati immisceat hæresim cõtra ecclesiam, eiuscemodi
 baptisma ecclesia nõ agnoscit. Et rursus, Si quis nihil com-
 munitatis credat quæ creditur in ecclesia, uelit autē solum ba-
 ptisma secundum Ecclesiæ doctrinam & formam admitti
 nõ sint in
 uitate ec-
 clesia hæ-
 retici.

Quatenus nium credat quæ creditur in ecclesia, uelit autē solum ba-
sint vel ptisma secundum Ecclesiæ doctrinam & formam admitti
nõ sint in strare, ratum habetur sacramentum, propterea quòd in hoc
uitate ec- ipso cum Ecclesia conuenit. August. lib. 1. cõtra Donat.
clesia hæ- de baptismo: Dei sacramenta improbare, nec in ipso schis-
retici. mate audemus. In quo enim nobiscum sentiūt, in eo etiam
 nobiscum

nobiscum sunt. In eo autem à nobis recesserunt, in quo à nobis dissentiunt. Non enim accessus iste, atque discessus, corporalibus motibus, sed spiritualibus est metiendus. Sicut enim coniunctio corporum fit per continuationem locorum, sic animorum quidam contactus est consensus voluntatum. Si ergo qui recessit ab unitate, aliquid aliud agere voluerit, quàm quod in unitate percepit, in eo recedit atque disiungitur. Quod autem ita vult agere, sicut in unitate agitur, ubi hoc accepit & didicit, in eo manet atque coniungitur. Itaque isti in quibusdam rebus nobiscum sunt, in quibusdam verò à nobis exierunt. Proinde illa in quibus nobiscum sunt, eos agere non vetamus. In quibus autem non nobiscum sunt, ut veniendo accipiant, vel redeundo recipiant adhortamur, &c. Alludit B. Augustinus ad id quod habetur Luc. 9. Preceptor, vidimus quendam in nomine tuo eiicientem daemona, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et respondit Iesus: Nolite prohibere eum, qui enim non est aduersum vos, pro vobis est. quod dictum videtur & in hereticorum baptismo habere locum.

Concilium Mileuitanum cui B. Augustinus interfuit, declarat Pelagianos falsam efficere formam baptismatis, propterea quod dicunt paruulos non habere peccata quae baptismus abluat, adeoque hinc anathema in Pelagianos pronunciat. Quanto magis falsam baptismi formam efficiunt, qui contra Ecclesiae sententiam contendunt in baptizatis manere peccatum, quod baptismo non abluatur?

De baptismo Pelagianorum.

Nam si de Pelagianis quod verum est volumus fateri, tribuebant baptismati omnem ad abolenda peccata vim qua Ecclesia: consistebantur enim baptisate quicquid esset peccatorum auferri, pauca ubi pauca reperirentur, plurima ubi plurima. Opinabantur autem in paruulis nullum esse peccatum, in quo cessitabat, atque hinc adeo, non habebat, quae dicerent in paruulis deleri. Qui si peccatum originis agnouissent, utique confessi fuissent eius ablutione: quapropter verè baptizabant, nulla intentionis aut formae discordia ab Ecclesia dissentientes. Siquidem nec ab his quos gratia peculiari spiritus sanctus antequam baptizentur preuenit, auferret baptismus graue peccatum, quia non reperit, auferret tamen si reperiret. Certè non oportet propterea necessario

ponere peccatum, vt habeat baptismus quod auferat. Neque enim peccatum est propter baptismum, sed contra baptismum propter peccatum habetur. Quod si adeo fuit patribus persuasum, baptismi proprietatem esse auferre peccata, vt falsarios appellarent baptismatis ac damnarent eos, qui non confiterentur in paruulis haberi quod baptismus auferat, quanto putamus damnaret anathemate, ac quanta dignam ducerent execratione eorum blasphemiam, qui negant baptismate Christi posse peccatum auferri, quod fateantur, inesse?

Sufficienter (vt arbitror) ostendimus Buceranos, Melanthoniosq; baptistas non consentire ecclesiae Christi, nisi item hoc intendere pro quo auferendo Christus passus est, sed quod sibi peculiariter cōfinxerunt, atque adeo & meritum passionis Christi extinguere, & virtutem extenuare baptismi. Nunc omnium piorum praesertim ad quos pertinet, relinquo iudicio, quid de huiusmodi baptismate sit Christianis, Catholicis seu orthodoxis sentiendum. Nemini praedudico, nec diffinio quicquam temere, adferant meliora quibus datum est, decernant quibus est ea auctoritas: Ego rem mouisse contentus, etiam aliorum inquisitioni & definitioni locum relinquo. Si ad salutem reipub. Christianae permagni interest, si fidei orthodoxae requirit integritas, vt sciatur quod baptismus amplectendum, quodue sit fugiendum, quod verum quod falsum. Si in baptismi susceptione (sine quo nemo potest videre regnum Dei) non sine aeternae damnationis periculo erratur, puto omnibus incumbere, vt de baptismi sui veritate, curae fieri certiores, puto quoque ad episcopos & Ecclesiarum prepositos cum primis pertinere, vt hac de re commissum sibi gregem Christi diligenter instruant ac doceant. Alioquin sanguis pereuntium sine salutari lauacro requiretur de manu ipsorum. Ego quidem ampliori inquisitioni viam aperui. Quod si non feci secundum sacrae scripturae normam, si non sacrorum Conciliorum autoritate suffultus, si commodi vel lucri alicuius spe, si non grauissimis rationibus permotus, quaestionem istam ad communem animarum salutem proposui & tractavi, dicar priuatis seruiuisse assensibus: quibus coram Deo qui scrutatur renes & corda quemque

Ad praesides Ecclesiae pertinere curare ne falsum baptismum inuehatur.

quemque nihil potest effugere, semper fui in his quæ ad doctrinam fidei pertinent, remotissimus. Si verò qua oportet animi integritate volui omnibus synceriter prodesse ad salutem, boni queso, Lector, hanc opellam nostram cõfulas. Nec velim te existimare me odio sectæ, isthanc dubitationem aliis mouere, præter causam, sicuti Melanthon criminatur veritatis odio sibi cõtradicare, quotquot falsa & intoleranda eorum dogmata impugnant. Ab odij suspicionem me facillè liberabunt, cum illi, quibus mores mei ingeniumq; perspecta sunt, tum hi qui rationes, quæ me permouerunt secum prudenter expenderint. Nec enim vindictæ cupiditati, nec odio vnquam per gratiam dei animum submissi. Cur enim tam atroci persequar odio, quos ex animo cupiam ad veram fidem & Ecclesiæ Christi vnitatem redire? Nec est mihi priuatum vllum cum ipsis negocium, nisi quod publicam seu catholicam Ecclesiæ Christi fidem, sacramentaq; eius, quæ multis modis cõtaminant & deprauant, defensa, restitutaq; in omnibus cupiam. Quod ipsum candori potius quàm malevolentie candidi, æquissimiq; iudices adscripserint. Vtut verò de nobis iudicent alij, certaminis huius inspector & iudex est Christus, cui si animum conatusq; meos probauero, nihil aliorum iudicia morabor.

Quo animo scripserim quæstionem de baptismo hereticorum proposuit.

Et si forsitan nondum omnibus persuadeo, tamen nemo negauerit periculosum esse, minimeq; tutum fidere alienis baptismatibus. Gratias ago Deo meo, cuius indulgentia & beneficio sum in Ecclesia Catholica baptizatus: qui si à Buceranis puellus baptizatus essem, adultus sine cõstitutione ad illos me cõferrem, qui in Ecclesia Catholica sacramento vitali, si nõ simpliciter ob incertitudinẽ de baptizantis intẽtione, saltem cõditionaliter me baptizarẽt, hoc vel simili modo: Si nõ es baptizatus per hereticorum baptismam, ego te baptizo in nomine patris, & cetera. Quomodo enim nõ metuum confidere, aut quomodo innitar baptismati quod tantę perfidie fuit obnoxium, quod pertinax heretici intentio aliorum à Christi instituto respuit? Præsertim, quãdo Ecclesia Catholica, ne eos quidẽ statim sine recõciliatione recipit, qui nullo baptismatis errore ab hereticis vel schismaticis sunt baptizati, imò, quãdo in pro-

Periculo sum baptizari ab hereticis.

Ne vero quidem hereticobato

in baptis- bato & integro baptismi sacramento, manu tantum hære-
mate acci- tici collata, neq; spiritus accipitur sanctus, neque peccato-
pi spiritu rum remissio, donec transitio fiat ad Ecclesiam Catho-
sanctum. licam. Quod beatus Augustinus contra Gaudentium li-
 bris duobus, contra Donatistas libris septem, & aliis pluri-
 mis in locis plus sexcentis inculcat. Vñ tantum eius ad
 Orosium dictum, visum fuit inserere: Quamuis (inquit) vñ
 sit baptisma, & hæreticorum, eorum scilicet, qui in nomine
 patris & filij & spiritus sancti baptizant, & Ecclesie Ca-
 tholicæ, tamen qui foris Ecclesiam baptizantur, non sumunt
 baptismum ad salutem, sed ad perniciem, habentes nimirum
 formam sacramenti, virtutem autem eius abnegantes, ideo
 cum reuerſi fuerint, accipiunt virtutem spiritus sancti, quam
 qui foris Ecclesiam baptizantur nondum habent. Item in
 lib. de Ecclesiast, regulis, iubet vt tales confessione fidei fa-
 cta, ſumentur impositione manus, si verò paruuli sunt &
 hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis
 qui eos offerunt iuxta morem baptizandi. Cui astipulatus
 Canon magni Leonis ad Rusticum Narboneusem episcopum,
 qui ita habet: Hi autem de quibus scripsisti qui se bapti-
 zatos sciunt, sed cuius fidei fuerint, qui eos baptizauerunt,
 se nescire pſitentur, quolibet modo formam baptismatis ac-
 ceperint, rebaptizandi non sunt, sed per manus impositi-
 onem inuocata virtute spiritus sancti, quam ab hæreticis ac-
 cipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt. Idem ad
 Leonem Rauennatem episcopum: Quod si ab hæreticis bap-
 tizati quempiam fuisse constiterit, erga hunc sacramen-
 tum regenerationis nullatenus iteretur, sed hoc tantum
 quod ibi defuit conferatur, vt per episcopalem manus im-
 positionem, virtutem sancti spiritus consequatur. Est autem
 per quam verus ista Ecclesie constitutio, vt verisimile sit ab
 apostolis primum fuisse traditam: quod etiam satis appa-
 ret Ecclesiast. Hist. lib. 7. vbi dicitur, quod beatus martyr
 & pontifex Cornelius & ceteri omnes per Italiam sacro-
 dotes, Africanum decretum manente sacerdotali concor-
 dia refutarunt statuentes antiquitas à patribus super hoc
 traditam regulam debere seruari, que continebat, Post ab-
 iectionem prauis & confessionem recti dogmatis, sola eorum
 manus impositione purgandos. Sed & hoc notatu dignum
 est,

Quomo-
 do ab hæ-
 reticis bap-
 tizati
 adducen-
 di ad Ec-
 clesiam et
 reconcilia-
 di.

est, quod in concilio Romano Felix papa constituit, & al-
legatur 1. quæst. 7. qui in qualibet ætate. Sic autem ha-
bet, illo per omnia custodito, ne ex eis vnquã, qui in qua-
libet ætate alibi quàm in Ecclesia Catholica aut baptizati
aut rebaptizati sunt, ad Ecclesiasticam miliciam prorsus
permittantur accedere. Quibus satis esse debet, quod in ca-
tholicorum numero sunt recepti, quoniam de suo ordine
& cõmunionem videbitur ferre iudicium, quisquis hoc vio-
lauerit institutum, vel qui non remouerit eum, quem ex
eis ad ministerium clericale obrepisse cognouerit. Porrò
non sine diuina prouidentia factum arbitror, vt reiecerint
heretici in baptismo omnes pias cæremonias, neque enim
cõueniebat reprobum, deprauatum & toxico herese os ve-
nenatum baptisma, pulcherrimis diuinorũ charismatum
signis adornari & illustrari. Nemo coegit relinquere, ne-
mo cæremonias interdixit: ipsi se abdicauerunt, ipsi pro-
scripserunt, ipsi sese indignos eis iudicauerunt, ignari di-
uino fieri consilio, vt Chrisma non haberent, qui verè
Christiani non essent. Sic declinantes in obligationes ad-
ducet Dominus cum operantibus iniquitatem, Pax super
Israël.

Ab here-
ticis bap-
tizati licet
reconcilia-
ti non ad-
mittuntur
ad alio-
res ordi-
nã
gradus.

Vltionem
esse diui-
nam quod
non habet
heretici
Chrisma

CONFUTATIO OBIE-

ctionum per D. Iohannem Oldendorpium, L. L. Doctorem.

Quando pro defensione veritatis inuictæ, de
peccato originis, eiusque in regeneratis aboli-
tione, contra Bucerum & Melanthonem fa-
ctionis Lutheranae facillè capita, tam proluxa
disputatione disserui, non indignum aut ab instituto no-
stro alienum fore arbitratus sum, vt in argumenti huius
calce, velut quoddam corollarium adiiicerem, paucisque
vel resellerem, vel lectori spectandas & ridendas propo-
nerem obiectiones, quas odio Cleri simul & impatientia,
ob interdiciam sibi in schola Colonien. Iuris Cæsarei
professionem, concitatus, scripsit Iohannes Oldendor-
pius, subito nobis è Iurisconsulto factus Neotheologus,
in alio foro iam litigaturus.

Cùm

Cùm ante sesqui ab hinc annum in curia Reuerendiss. Archiepiscopi Colonien. dispersum fama fuisset, Vniuersitatem & Clerũ nõ recipere doctrinam Buceri, neq; item probare eius vocationem ad Bonnam, ac paratos, si exigeretur ab eis, dare Iudicij sui rationem scriptã, quidam Allicorum quem prius mihi familiarissimè cõiunctum habebam, nunc vero religionis dissidio auersum, (à cuius nomenclatura ob veterè amicitiam abstinéo) Iudicium illud nondum aut visum vel lectum (tantum in noua religione breui profecerat) superbo præiudicio despiciens, prodeat (inquit) libellus, prodeat, Bacchantem quempiam eis quæ respondeat quàm mox subornabimus. Quod profectò nõ inaniter prædictum fuisse probat euentus. Nec enim quicquam scriptorem istum aptiore figura vnquã depinxerit. Sic Bacchatur, sic inuehitur furibundus in Clerum, minatur, fulminat, crepat, nõ loquitur sua verba, & Thraloniam egregiè exercet, pronuaciat, iudicat, damnat tãquam ex autoritate: nesciès homo stolidus, & ad hãc palestram indoctus, quã sit ei in re theologica curta suppellex, quantumque distet à rabula fœrensi Theologus verus. Disperam si quicquã viderim ab aduersariis stultius & ineptius hucusq; profectũ: quod ne ipsi quidem abnuerint aduersarij. Diu mecũ hësitauì fanus ne esset homo, ac Helleborus potius quã responsione curãdus, donec incidit in mentem promissi Bacchantis memoria. Hic nefariũ esse duxi, non impendere veteri amico (licet iam alienato) tantũ opellæ, qua bacchantis sui nõ minus stultas quàm lymphatas fatias, neniãq; tam deliras quã indoctas quiret cognoscere, suauiterq; se illis oblectare. En igitur à Bacchante illa taxata Colonienfis Iudicij verba cum ipsa censura primò reponentur: quo me citra omnem calumniam dicere verè quisquis vtraque scripta legerit, suo etiam iudicio cogatur fateri, Nunc lector, inspice, expende: miraberis, iurabis et Oldendorpio Dollendorpium factum. En nunc:
 Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
 Parturient montes nascetur ridiculus mus.

Olden-
dorpius.

Secundarij Colonien. in pseudoiudicio.

Concupiscentiam, quæ reliqua est post baptis-

num, facit esse peccatū seu iniusticiam, atq; adeo *Iudicium*
 contendit, baptizatis perpetua pœnitentia, perpe-
 tuaq; ignoscencia ac remissione peccati origina-
 lis opus esse. Neque enim fatetur, per baptismum
 peccatum illud semel auferri, sed tantum intuitu
 Christi, baptizatis non imputari ad damnationē,
 si tamen peccato rursus non seruiant. Quo dicto
 manifestē extenuat gratiam baptismi, & meritum
 sanguinis.

*Quare facitis hic mentionem solius sanguinis, & non corporis: cū
 alibi adducatis paulum facientem solius corporis mentionem? Per
 hoc enim vultis ibi aduersus Dn. Bucerum probare, quod non sit
 opus calice in Sacramento: quia Apostolus sanguinis non meminuit.
 Iam si omnia vestra debeant accipi pro oraculo Apollinis: certē cō-
 sequitur, in sacramento non esse opus pane, quoniam vos meritum
 tribuitis sanguini, nullam mentionem facientes corporis. O perfidī
 hærēarchæ.*

Obiector te Lector, num videris quæquam alicubi magis *Orthodo-*
 rude aut imperitum? Prouinciam sibi assumit certandi de *xus.*
 re theologica, cū ne prima quidem rudimēta cathecume- *Oldendor-*
 norum norit. (vt de Theologiæ elementis taceam) Dispu- *pius rudi-*
 tari de sacramentis: & nescit baptizate nos in Christi san- *mentorū*
 guine lauati, Eucharistia pasci. Querit: Cur faciamus hic mē *fidei igna-*
 tionem solius sanguinis, & non corporis, cum alibi adducamus Apo- *rus, dispu-*
 stolam facientem mentionem corporis & non sanguinis. *tat de my-*

Respondeam ne Lector, an irascar tantę imperitiæ? Sed *sterius.*
 ne tam acutus disputator se putet contemni, faciam quod
 monet Apostolus, Infirmum in fide suscipere, instruereq;
 in spiritu lenitatis.

Respondeo igitur, Nos hic sanguinis facere mentionem
 potius quàm corporis, quia aliud est baptismatis, aliud sa-
 cramentū Eucharistiæ: aliud est lauare, aliud pascere. Ba-
 ptismus symbolum est spiritualis lotionis ab omnibus pec-
 catis, quod & ratio nominis indicat: Eucharistia refectio-
 ni: Latio sanguini tribuitur: refectio pani illi supersubstā-
 tiali, quo corpori Christi amplius incorporamur. Verum
 interim

interim non abnuimus corpus quoq; Christi ad baptismum
 pertinere, ob id quod peccata nostra pertulit in corpore
 suo super lignum, vt peccatis mortui, iusticiae viuamus per
 ma^{re} Petri 2. Vnde quicumq; baptizati sumus, in morte
 baptizati sumus, consepulti illi per baptismum in mortem
 Roman. sexto. Atq; adeo cum beato Augustino docentem
 Vnumquenq; fidelium corporis & sanguinis Domini
 fieri participem, quando in baptismate membrum Christi
 efficitur. Sed & cum eodem (vt singulorum sacramentorum
 proprietates exprimat) dicimus, nos in baptismate velut
 spergi & lauari sanguine: in Eucharistia vero cibo illo
 rituali refici. Vbi ergo de ablutione peccatorum agitur, san-
 guinis facimus mentionem, quem elementum liquidum in ba-
 ptismo nobis figurat. Vbi vero de cibo illo agitur, verum
 Christi corpus & sanguinem sub panis specie exhibemus.
 Vtrinq; verò speciem, hoc est, panis & vini, quando sacra-
 mentum. Hic si sint Theologi, Clerus, & Iurisperiti, quales
 tibi fingis. non optimo iure dicent tibi? Eatis domine Do-
 ctor de Antiqua Villa, primū ad Catechistas, & (salua ex-
 cellentia vestra Doctorali, saluis annulo, capitulo, osculo, &
 libro aperto, quorum solus habetis intelligentiam) hęc po-
 rtilia fidei rudimenta discatis, & tunc cū Magistris nostris
 & Secundariis, aut Leguleis Colonien. si placet, disputetis.
 Vis & ex sacris audire cur fecerimus hoc loco sanguinem
 potius mentionem quàm corporis? Apocal. pri. Lauit nos
 peccatis nostris in sanguine suo. Apocalyp. 22. Beati qui
 lauant stolas suas in sanguine agni, vt sit potestas eorum
 in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem: Foris autem
 canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ser-
 uentes, & omnis qui amat & facit mendacium. Vt forsitan
 ratur Oldendorpius Apocalypseos ænigmata se non intel-
 ligere, se lura explicare, non figuras. En quod dicit Iohannes
 apostolus prioris epistolæ suæ capite primo: Sanguis
 Iesu Christi emundat nos ab omni peccato. Et Apostolus
 Heb. 13. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum
 extra portam passus est, vbi percusso latere eius exiuit san-
 guis & aqua, Iohan. 19. Vtique in ablutionem peccatorum
 nostrorum quam baptismate consequimur, in quo renascimur
 per spiritum aquam & sanguinem. Hoc salutis eterne
 pignus

ignus ac testimonium firmissimum recipimus in mortali
 isto corpore i. Iohan, quinto: Tres sunt qui testimonium
 dicit in terra, spiritus, aqua & sanguis, & hi tres vnum sunt.

Quomodo vero tria tam diuersa sunt vnū? Nempè baptis-
 ma vnum est. Constat enim in symbolo, vnum baptis-
 ma in remissionem peccatorum. Constat autem baptisma
 tribus rebus quæ hîc suo quodam modo cōfluunt in vnū:
 spiritu, aqua & sanguine. Aqua adhibetur in sacramentum
 visibile, per inuocationem sanctæ Trinitatis, Spiritus in-
 uisibiliter sanctificat, Sanguis exoluit precium pro pecca-
 tis. Hæc respondisse ad primam eius quæstionem, suffecerit
 in præsens. Nolo enim Oldendorpium nostrum rapere
 mecum in altiore disputationem, & mysteria baptismatis
 qualia sunt apud Apostolum Paulum in priore ad corinthios
 epistola, ad Romanos item, & ad Ephesios, à Neo-
 theologo exigere.

Verèdum enim, ne si hominem mysteriorum fidei rudem,
 in mare rubrum (propriam baptismatis figuram) pertraxe-
 ro, vndis obrutus submergatur cum Aegyptiis, qui transi-
 tu poterat saluari.

Pergit, *Iam si omnia vestra debeant accipi pro oraculo Apollinis,* Oldendor-
 certe consequitur, in sacramento non esse opus pane, quoniã vos me-
 ritum tribuitis sanguini, nullam mentionem facientes corporis. *pius.*

Prodigiosa illatio. Nō habes disputator acute, Syllogis-
 mos alios, aut alia Dylemmata, quibus oracula nostra sub-
 uertas? Hæc nimis anomala est illatio. Quibus legibus ita
 permixtum est argumentari: Colonienfes affirmant me-
 rito sanguinis Christi nos baptizari, ergo non est opus in
 Eucharistia panis specie? Quæ talis est illatio, ac si quis ar-
 gutetur: Lotus est aqua in balneo, ergo comesturo nihil opus
 est pane. Dialecticorū canones huiusmodi argumētationes
 alapis & ferulis emēdant. Ac tu nō es legibus Dialecticorū
 alligatus, habes leges alias, & canones, quibus confidis oīa
 posse, ex æquo iniquū, & rursus ex iniquo æquum: ex malo
 bonū, & rursus ex bono malū: è sacro prophanum, & con-
 tra è prophano facere sacrum. atq; hinc adeò per Theolo-
 gorum césuras transuersus irrumpis. Sed profer vnā ex le-
 gibus quæ tam numerosæ tibi in promptu sunt, quibus tam
 malam quoque consequentiam efficias bonam.

Male

*Quid sit
 apud Io-
 hannē, hū
 tres vnū
 sunt.*

*Orthodo-
 xus.*

*Inepta
 Oldendor-
 pi argu-
 mentatio-
 nes.*

*Oldendor-
 pius alli-
 gatus legi-
 bus civili-
 bus Dia-
 lecticas
 non putat
 ad se per-
 tinere.*

Male te habet quod Colonienſes tribuunt merito ſanguinis Chriſti virtutem baptiſmi, non facta corporis mentione. Male item quod communicaturo Laico dant ſacramentū corporis, non ſanguinis. Poſteriori huic ſuo reſpondebimus loco, ne miſceamus materias ac cōfundamus. Verū prius illud ideo faciunt, quia aqua tantū aqua eſt, & ad abluendum peccata proſus inefficax, niſi vim accipiat à merito ſanguinis Chriſti in verbo dei. Sed de ſanguinis merito dubitas. Quid audio? ſungūm ne loquentem, an laicum? Saracenum vel Paganum? qui neſciat ſanguinem Chriſti preciū eſſe redemptionis noſtræ? Precium qui dedit, precio meruit & comparauit ſibi merces remiſſionis peccatorum noſtrorum, iuſtificationem & vitam eternam. Vides ergo hæc omnia merita eſſe ſanguinis Chriſti, quod nihil eſt in ſacris frequētius. Ad Ephel. 1. Gratificauit nos in dilecto filio ſuo, in quo habemus redemptionē per ſanguinem eius, remiſſionem peccatorum. Item 1. Pet. 1. Non corruptilibus auro vel argento redēpti eſtis, de vana reſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati & incōtaminati Chriſti. 1. Corinth. 6. Empti eſtis precio magno. Et actū. 10. Poſuit vos ſpiritus ſanctus episcopos, regere Eccleſiam de qua quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Tu qui abſolutā iuris cognitionem tibi vendicas, qui confidis te ipſum eſſe ducem cæcorum, lumen eorum qui in tenebris ſunt, eruditor iuſipientium, magiſtrum infantium, qui in legum & canonū ſapientia gloriaris, & huc uſq; extolleris, vt etiam de ceoſuris Theologorū audeas ſublimior pronuntiare, hæc prima elemēta ignoras, Magiſter ſcilicet in Iſraēl? Et poſtea diſertam, doctam, ac ſpectoſam argumentationem, vide Licetor, quantum ferociat, quā crudeliter deſeruiat in milibus roſ Secundarios, ictu vno medios tranſuerberat omnes.

Vide quo perfidi (inquit) Hæreſarchæ.

modo Ca. Obiicit nobis Auguſtinum de Cōſ. diſt. 3. per baptiſmoneſ ſuos vbi Ariſtarachus noſter memoria lapſus eſt: habetur enim teneat & diſt. 4. Nec ad ſōtem recurrit vnde illud Auguſtini de eccelleat Ol ptum eſt, & allegat eū de baptiſmate paruulorum, cum beatorum dendorpi beatur libro primo de peccatorū meritis & remiſſione capite vltimo. Vbi Auguſtinus oſtendit proſus ablu peccatorū

Remiſſio
peccatorū
in baptiſ-
mate ſan-
guinis.
Chriſti
eſt meritiū

tum in baptismo, manere tamen concupiscentiam ad certamen id quod etiam aliis libris diligenter inculcat, & nos non semel allegauimus. Sed quid hunc Augustini canonem nobis obiicit? Quid habet à iudicio diuersum? Relege canonem illum, relege quoque iudicium, & vide si non sit eadem utrobique sententia, Peccatum auferri, concupiscentiam manere. Næ hic homo egregiè delirat, qui nobis sententiam nostram quasi diuersam opponit: aut si putat contraria esse, caput habet vacuum cerebro.

Dicit naturam nostram repugnare Deo, nec aliud facere posse: quod ne de diabolo quidem catholici ausint affirmare. vbi & Paulum malè interpretatur, reddens pro animalis homo, naturalis: & videtur damnare naturam bonam, ac sentire idem cum Luthero, dicente, quod contritio ante gratiam gratum facientem, faciat magis peccatorem. Quod autem hæc Lutheri sententia ipsi placeat, vel hinc apparet, quod alibi docet veram pœnitentiam ex vera fide & charitate Dei nasci. Quæ plerunque pœnitentia fidem viuam & charitatem Dei præcedat, atque ad hæc Dei dona hominem disponat. Vnde Christus & apostoli prædicabant pœnitentiam in remissionem peccatorum. Sic Actorum octauo Petrus adhortatur Simonem Magum: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi. Et Cornelio Centurioni profuerunt sua opera antequam fidei lumen acciperet.

Aequè est rationabile quod scribunt me dicere, naturam nostram repugnare Deo, nec aliud facere posse. Ego enim non naturam, sed naturam peruersam posui. Et non posse aliud quàm repugnare Deo: non natura in se, qualis à Deo creata est considerata, asscripsi, sed natura corrupta, sicut per peccatum originis facta est Deo rebellis. Neque illud ex me, sed ex verbo scripsi Domini, & Pauli, quod

M ipsum

Iudicium.

Bucer.

ipsum etiam in secundo articulo allego, videlicet quod Dominus ait: Nisi quis renatus fuerit, non potest videre regnum Dei, Iohau. 3. Et Paulus, Sensus carnis inimicitia est aduersus Deum: legi enim Dei non subditur, neque enim potest, Romano. 8. Item: Naturalis homo non percipit ea que sunt spiritus Dei. In istis & similibus dictis, qualia sunt: Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum, &c. Testatur spiritus sanctus utique aperte, Hominem extra Christum non posse aliud quam repugnare Deo, Hoc ipsum, & nihil aliud de potentia vel impotentia nature humane docuit. Impotentiam ad bonum corrupte nature secundum verbum dei fassus & attestatus sum: ipsi vero in se natura nihil derogauit. Unde hac tertia calumnia est: Colonienfium deputatorum. Hactenus Bucer.

Ortho-
xus.

Locus que Colonienfes taxauerunt in libello de doctrina & vocatione Martini Buceri ad Bonnã, habet ad verbum: Secundo. Ex descriptis modo fide & agnitione Dei in Christo, edu-

Bucer.

duco homines in veram, viuam & actualem agnitionem sui ipsorum, & inde in verã contritionem ac penitudinem totius veteris hominis, quo bene & sensibiliter cognoscãt, recogitãtque, quod propter naturã suam peruersam, Deũ, eius beatificum verbũ, & dona, non possunt cognoscere, multo minus petere atque acceptare: vt quoruũ sensus, indoles & affectio, Deo totaliter aduersentur, sicut B. v. alius testatur, quod naturalis homo res diuinas neque comprehendere valeat, neque acceptare. Ita Bucer.

Ortho-
xus.

Bucer queritur, quod Colonienfes sententiam eius referat subtrãcta vòcula, peruersa, ac quasi damnet naturam integram, qualis à Deo creata est, cum ipse de peruersa sit lo-

Bucer nõ
benè que-
ritur de
iudicio de
lectorum.

cutus. Miror quo iure Bucer queratur, calunietur que iudicium illud. Verba iudicij sunt: Dicit naturam nostrã repugnare Deo, nec aliud facere posse, quod ne de diabolo quidẽ ausint catholici adfirmare. Quando referunt naturam nostram, modestius aliquanto & verius quàm ille, peruersam: quæ causa est, vt intelligatur natura integra, qualis à Deo creata est: An est natura nostra adhuc integra & nondum corrupta? An adhuc nascimur quales in paradiso à Deo creati sumus? Idcirco quando nostram dicunt, utique corruptam illam significant, in qua omnes nascimur: quod vel ex eo fit liquidum quod eam ipsam componunt, cũ natura diaboli lapsi: cui incorruptam naturam quis conferat?

Itaque

Itaque reprehendunt, quod Bucer naturam nostram, hoc est, naturam corruptam, dicit nihil posse aliud quam repugnare Deo: quod ipsum ne de diabolo quidem multo corruptiore autem Catholici affirmare. Et manet Bucer qui erat antea calumniator, Colonienſes veridici & candidi. Si queri oportet de Colonienſi. censura, iustior erat querela, quod multa præterierunt, graui censura dignissima. Nam quod Bucer naturam appellat peruersam, an non est reprehensione dignum? Deinde quod in Christianis & baptizatis fidelibus ad quos scribit, & de quorum loquitur natura, potiore facit naturam deprauationem quam Dei gratiam, imò quam spiritum sanctum, quem in baptismo omnes acceperunt? An non est hæretis inexcusabilis? Atqui Colonienſes, cum vitæ logomachia causa, tum quod singula excutere molestum esset, non omnia fortè annotarunt. Nūquid ob id sunt & nobis silentio comprobanda, præsertim cum tantoperè ea Bucerus vrgeat? Non opinor. Nec iam est logomachia vt de vocibus certetur, quum res ipsæ vocentur in discrimen. Nimirum Bucer cum tot scateret præterea erroribus, deberetque Colonienſibus, qui multos præterirent intactos, gratiam, queritur quod vnum indicatur. Sed ne hoc quidem: accusat eos calumnia, quod mitius & modestius quam ipse locuti, naturam nostram noluerunt appellare peruersam. Vult dictum illud, Non posse aliud quam repugnare Deo, valere de natura peruersa.

*Delecti
Colonienſes non omnes Buceri hæretis annotarunt.*

Quæ est autem peruersa ista natura? An humana post lapsum? Sed hæc per peccatum inobediencie corrupta legimus, & viciatam, & prauam, & pronam ad malum: non autem peruersam. Gloriosi verbi Dei iactatores quos, ne iota vnum præterit in scripturis, ostendant in eis si possunt, naturam hominis originali peccato peruersam. An idè valere putat, peruersum esse quod corruptum? At nos hæc tantum ferè putamus distare quantum homo distat diabolo. Cecidit quidem vterque in peccatum, sed alter altero grauius: nec ita vt sit vterque peruersus: cum peruerſi sit casus grauiſſimus. aut dicatur, quid nequius, quid peius adhuc aut grauius cogitari possit quam esse peruersum? Quæ admodum enim res vertibilis & incoſtans, nunc huc nunc illuc inclinatur, rursusque erigitur, ac de nouo vertitur, donec tandem tota voluta peruertatur, nihilque

Natura humana corrupta quidem sed non peruersa.

M ij retineat

retineat status prioris. Ita homo peccando à reſtitutione variè inclinatur, ſed non dicitur peruerſus quamdiu reſtat altius aliquid, ad quod inclinetur aut vertatur. Diabolus peruerſus eſt, nec habet quo magis à Deo auertatur, neque amplius in ſtatum priorẽ reuertitur. At homo auerſus, viciatus, corruptus, cõtaminatus, inflexus & infirmatus eſt, ſic tamen vt ſanari queat & erigi, & purgari, per Dei gratiã conatus arbitrij liberi regentem & perficiẽtem. Quod peruerſum eſt, habet coniunctam obſtinationem & deſperationem: ſicubi enim ſpes eſt, aut aliquid huiusmodi, nondũ omnia peruerſa ſunt, quamuis auerſa, inclinata & in eueſionem ſint prona. Omnis natura peruerſa, hoc quod peruerſum in ea eſt, nunquam recuperat. Natura verò humana quantũlibet infirma, ſanatur: corrupta reſtituitur, prona & incurua erigitur. de ea enim ſcriptum eſt: Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale immortalitatem. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute: ſeminatur in corruptione, ſurget in incorruptione. Oſtendant Aduerſarij ſimiliter & angelos malos ſuam originem amiſſamque naturæ dignitatem recuperare. Ergo illorum peruerſa eſt natura, hominũ verò tãtummodo deprauata. Nec poterit extorqueri nobis, vllum vnquã hominum quamuis perditiffimum, peruerſum natura: quãquam fatemur quosdam peruerſi voluntate: quomodo & patres & ſcripturæ loquuntur. Vnde Prouerbiorum 17. Qui peruerſi cordis eſt non inueniet bonũ, hic cordis nomine intelligitur volũtas. Nec multum diſtat hoc dictũ à ſententia Apoſtoli, qua pronũciat hæreticũ hominẽ ſubuerſum & proprio condẽnatum iudicio, ſimiliter Prouerb. 16. Homo apoſtata, vir inutilis graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malũ, & omni tẽpore iurgia ſeminat. Que omnia reperiũtur in hæreticis, quos propterea nõ abnuimus peruerſos, ſed obſtinata volũtate, non natura. Nec aliter patres de naturæ peruerſitate cõſtituunt: quæ cauſa eſt, vt in diiudicando libro Bucerano, nõ voluerint Colonien. morari in hac vna vocula: arbitrati forſan Bucero, caſu aliquo, pro natura corrupta excidiſſe, naturam peruerſam. Sententiam tantũ cenſoria virgula notarunt.

Quoridã
voluntas
peruerſa,
non natu-
ra.

Præclarè

Præclarè verò homo lepidus, putat se ab errore quem
 Colonien. taxarūt satis repurgatu, vbi cōst iterit ipsum nō
 damnasse naturā integram, factūque bene, quod tam di-
 rē tamque grauitèr dānat naturam nostram corruptā, cui
 tantūm illigauit malicie, vt propter ipsam affir met homi-
 nem nō posse aliud quā repugnare Deo, quin & verbis
 Christi & Apostoli quæ de humana carne allegat, putat
 dogma illud ita sibi confirmatum, vt nobis persuasum ve-
 lit non esse inuentum à se, sed inspiratum, doctum & com-
 mendatum testimonio spiritus sancti. Equidem facilè as-
 sensero nō esse à Bucero hunc errorē primo omnīū dicta-
 tum, vt qui veteres hæreses libèter soleat reuocare & pro-
 fiteri. At verò vt spiritus sanctus tale quippiā nobis teste-
 tur, ita demum credā, dū persuasum mihi sit Marcionem &
 Manichæum, insanos vtique hereticos spiritu sancto edo-
 ctos, haud dissimilia de humana carne docuisse, Sed neque
 scripturis sacris quas quidem hactenus, siue in libello illo
 Bonnen. siue in hac sua respōsione protulit, hoc ipsum ef-
 fici posse, erit in propatulo, vbi sensus earūdē scripturarū,
 certus & verus patuerit, voluerimūque quā parū diale-
 cticè colligat norma adhibita vel altero tantū oculo dispi-
 cere. Nam quæ est cōsequētia, Nisi quis renatus fuerit ex
 aqua & spiritu sancto, nō potest videre regnū Dei, ergo na-
 tura nostra corrupta nō potest nisi repugnare Deo: In qua
 syllogismorū figura ita colligitur? Cur nō potius cōtrariū
 eius inferet? Ergo natura nostra nequit repugnare Deo, vt-
 pote, tam inualida quæ ne videre quidē deū nisi baptisma-
 te refecta queat: Quæ si est absurda cōsequētia, quāto ab-
 surdior est hæc quam facit Bucerus? Non potest videre reg-
 nū Dei, Ergo nō potest nō repugnare Deo. Perinde ac si
 quis argueretur, Non datur potestas videndi Cæsarem, Er-
 go vires adduntur quibus nequeat non oppugnare Cæsa-
 rem. Tales sunt & reliquæ illationes omnes ineptissimæ.
 Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum,
 Ergo natura nostra nō potest nisi Deo repugnare. Anima-
 lis homo nō percipit quæ sunt spiritus Dei, Ergo Deo re-
 pugnat. Sensus carnis inimicitia est aduersus Deum, Ergo
 natura corrupta, non potest Deo nō repugnare: quasi idem
 sint carnis corruptio & carnis sensus.

*Bucer cō-
tendit na-
turā ho-
minis non
posse non
repugnare
Deo.*

*Soluitur
Buceri ar-
gumenta.*

Præterea & vim facit scripturis illis, in quibus cum sit manifestus tropus, vult ipsam rerum naturam intellectam. Siquidem quando dicitur: Qui in carne sunt Deo placere non possunt, siue carnis nomine ipsam substantiam, siue concupiscendi naturam intelligas, neutrum potest consistere. Si enim substantia intelligatur, iam tollitur vera & naturalis carnis nostræ resurrectio: quid resurgat enim caro quæ Deo placere non potest? Coniiciuntur quoque in disciplina Dei omnes homines, quam propter carnem donec viuunt euitare nequeant. Atqui ita fiet, vt Deo non placuerint sancti patres, Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Virgines, denique & ipse Christus, nam & Christus veram habuit carnem.

Concupiscentia naturalis non est Deo inuisa. Quod si intelligatur concupiscentia illa naturalis carnis, idem nihilominus fiet, cum nemo sanctorum affectibus, & naturæ concupiscentia vacauerit. Quin & de Christo legitur, quod in horto cepit cõtristari & mœstus esse, Matthæi vigesimosexto. Item pauere & tẽdere, Marci 14. Orare quoque, Pater mi, si possibile est transeat à me calix iste, veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis: quæ omnia vera argumenta sunt humanam in Christo naturam, naturali concupiscentiæ obnoxiam fuisse. Attamen eò vesane arbitror aduersarios nondum processisse, vt & Christi carnem adseuerent Deo placere non posse.

Germanum ergo & verum sensum talium dictorum, necesse est aliter accipi, & spiritum sanctum, non illud quod Bucerus, sed quod sancti patres intellexerunt verbis illis significasse.

Opera carnalia deo non possunt placere. Exponunt autem patres locos illos, de operibus carnalibus quæ destinata voluntate perficiuntur, non de carne ipsa aut concupiscentia suos limites non egressa. Chrysostr. in 8. caput ad Roman. Qui in carne, inquit, sunt, Deo placere non possunt. Quid igitur? trucidabimus ne corpora nostra, migrabimusque ex hac carne, vt Deo placeamus? An iubetis homicidæ simus, cum ad virtutem nos ducere prætexuerit.

Per animam spiritu sancto erectam caro si spiritualis. Vides quantæ nascantur absurditates, si quæ dicuntur simpliciter acceperimus. Carnem ergo hic dicit, non corpus, aut corporis essentiam, sed vitam carnalem ac mundanam, delictis, luxuriamque plenam, quæ totum hominem carnem facit. Quemadmodum enim qui spiritu sancto erecti exultant, corpora

corpora etiam sua spiritalia faciunt: ita vicissim, qui ab eo resiliunt ventri voluptatiq; seruietes, animam quoq; suam carnem faciunt. Non quidem essentiam, substantiamque illius immutantes, sed nobilitatem perdentes. Ponitur autem hic dicendi modus, & in veteri testamento ubiq; quo caro vitam significat crassam, cœnosam, hoc est, absurdis voluptatibus turpiter implicitam. Etenim ad Noë dicit Deus: Nō permanebit spiritus meus in hominibus istis, eo quod carnes sunt. Atqui & ipse Noë circumdatus erat carne. Verum non hoc erat crimen illud, quod Deum offendebat, carne videlicet circumdatum esse. Naturæ quippè hoc erat. Sed quod vitam carnalem susceperant. Propterea & Paulus dicit: Qui in carne sunt, &c. Idem in caput sextum Genesis, ubi dicitur: Non permanebit spiritus meus in homine, eo quod caro sit, sic interpretatur: Hoc est, eo quod carnalibus operibus seipso totos dedunt, & animæ substantia abutuntur, & quasi sola carne circumdanti anima carerent, sic vitam suam absumunt. Perpetuus enim scripturæ mos est, carnē vocare carnales, sicut & virtute prestantes, carnis expertes nominat, quemadmodum Paulus dicit: Vos autem non estis in carne, &c.

Irenæus.

Multo pluribus verbis idem ostendit beatus martyr & episcopus Irenæus libro contra hæreses quinto. Et inter alia ita habet: Bene igitur Apostolus ait: Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt. Et qui in carne sunt Deo placere non possunt: non substantiam reiiciens carnis, sed in fusionem spiritus attrahens. Et propter hoc ait, Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, siquidem spiritus Dei habitat in vobis.

Epiphanius.

Et Epiphanius aduersus heresim Dimeritarum: Caro semper in scriptura reprobatur propter sientem in ipsa eo cupiditatem. Non omnino autem carnem ipsam reprobatur, sed quæ ex ipsa fiunt reprobatur Deus verbum. Nam opera quæ in ipsa fiunt mala, palam reprobatur: ipsam verò carnem, sanctum Dei templum ostendit, in eo qui carnem ipse sanctificauit &c. Idem contra Marcionitas: Ne quis accuset sanctum Apostolum, velut qui dixerit: Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt: non enim omni carni culpam attribuit. Quis enim accusabit electos Dei?

M iij Quomodo

Quomodo non possidebit Maria sancta cum carne regnum
cœlorum, quæ scortata non est, non petulans fuit, non
adulterium commisit, nullum flagitiosum carnis opus per-
petrauit, sed impolluta permanit? Nō igitur de carne di-
cit, quod non possideat regnum cœlorum, sed de carnali-
bus hominibus, qui opera mala per carnem faciunt.

I. Isychius.

Isychius Hierosolymitanus, libro 3. in Leuiticum, ante
circumcisionem homo abominabilem habet carnem & im-
mundam, mundatur autem per circumcisionem, quæ ima-
ginem gerit resurrectionis mortuorū, &c. Constat autem
circumcisionem figuram tantum fuisse baptismi, gratia lon-
gè maiore præditi.

Augustinus.

Augustinus libro 65. quæstionum: Carnem & san-
guinem Apostolus opera carnis & sanguinis appellat. Nā
si propria hęc substantia carnis accipienda est, quid dicent
de his quibus scribit idem Apostolus: Vos autem in carne
non estis, sed in spiritu? Nunquid nam Romani carnem
non habebant, quibus Apostolus scribebat? Sed in carne
(inquit) non estis, id est, non estis carnales, non facitis o-
pera carnis quæ inimica sunt Deo, quæ legi Dei nō subii-
ciuntur. Qui autē in carne sunt (inquit) Deo placere non
possunt.

*Quomo-
do intelli-
gitur pru-
dentia car-
nis, inimi-
ca Deo.*

Ad eundem modum patres & illud exponunt quod
Bucer ex apostolo allegat: Sensus carnis inimicitia est ad-
uersus Deū. Vbi Erasmus & recentiores ferè omnes ver-
terunt affectus carnis. Vetus autem translatio, nunc sapien-
tiam carnis, nunc prudentiam interpretatur: quod nemo
vnquam accepit de natura carnis dictum. Alia longè res
est, carnis natura, alia sapientia carnis aut affectus. Natu-
ra perpetua est, prudentia mobilis & volatilis, quæ nunc
cupiditatem sequitur luxuriæ, nunc gloriæ, nunc opum,
aut deliciarum, non ad eundem in omnibus modū. Chry-
sostomus affectum carnis maliciam dicit, nihilquæ minus
hęc quàm de substantia & essentia, sed de virtute & malicia
magis differit, ostendens te nunc gratia spiritus sancti hoc
posse quod in lege non poteras, in tuāquæ esse deinceps po-
testate, carnalem fieri vel spiritalem. Neque enim (inquit)
legi mentis nostræ peccatum nunc rebellat, neque nos ca-
pituat quemadmodum antea, sed omnia ista cessarunt dif-
soluta;

solutaque sunt humiliatis, simul terroreque; suppressis passionibus illis, quæ spiritus sancti gratiam verebantur tremebatque; & cæt. Nec aliter eius abreviator Theophyl. in epistolam ad Roman. 8. Et Ambrosius in eundem locum ita scribit: Nō carnem dixit inimicam, sed sapientiam carnis, id est, non substantiam sed actus aut cogitationem siue asseuerationem, quæ nascitur de errore, & c. Ita & reliqui patres, vt existimé ad ostendendam sententiam verborum Apostoli, neminem requirere vltiora testimonia patrum, quandoquidem semper creditum fuit, spiritum sanctum, de quo falsè Bucerus gloriatur, per hos ipsos, quos modò citauimus decessisse & instruxisse Ecclesiam Dei: satis ergo iam perspectum est, Apostolum nō voluisse, carni nostræ tantam infarcire maliciam, vt propter eam nemo queat non repugnare Deo, sed eos tantum reprehendere, qui nulla impulsu necessitate, vltro & volentes se concupiscentiis & voluptatibus carnalibus dedunt, inque eis ipsis malunt volutari, quàm secundum spiritum, cui obtemperare vtiq; poterant, ducere vitam.

Atq; hic Buceri error, vix parum distat ab insana Valentini, Marcionis, & Manichæi heresi, qui carnem humanam asseuerant naturam malam & incurabilem, vt hinc negent Christum veram carnem habuisse, vtpote Deo indignā. Hoc solo, si exactè rem dispicimus Bucero fortasse deteriores, quod non distinguunt carnem integram, à carne corrupta, & cui Bucer tantam vim malorum tribuit ex propagatione, huic tribuunt illi ex origine & creatione maliciam. Sed quantum discrepat alter ab alteris: Vnus solus Christus carnem habuit incontaminatam. Adam vero & Eua ad momentum duntaxat in carnis integritate perstitērunt, vt tantillum tempus damnationem Buceri euadant. Ergo iis exceptis, de reliqua omnium hominum carne Bucero cum illis conuenit: quemadmodū enim Valentini, Marcion & Manichæus humanā carnem (quam volunt omnibus esse corruptam & malam) faciunt intrinsecabilem, incurabilem, semperque quoad viuatur destinatam ad peccandum: Ita prorsus Bucerus, nec verbulo mutato de carne per propagationē corrupta, docet. Quæsi si fortè propterea nondum quis censeat per omnia Valentianum,

*Bucerus
lapsus in
heresim
Mani-
chæi, Mar-
cionis &
Valentini
de carne
hominis
qualis
nunc est.*

tinianum, Marcionitam, aut Manicheum: cōstat tamē plerūquam semī Valentinianū, semī Marcionitam, ac semī Manicheum, necessariō fatēdum. Quantulum enim intererit: Quid de carnis corruptæ qualem nos circumferimus malicia, illi constituunt, quod non idem asseueret Bucero. Iam diu sepulta fuit infamis ista hæresis, sed reuocante inferis Bucero omnia monstrorum genera, & hoc quoque prodigiosum caput rursus terris ostentat.

Non sum autem sollicitus ne scripturæ sacræ auctoritatibus aliquid obtineat, sic olim confossa est, sic extincta & ad inferos relegata per egregios orthodoxæ fidei doctores, quorum plerique in catalogo numerantur sanctorum, qui non modò auctoritates quas Bucerus eodem quo Valentinus, Marcion, & Manicheus sensu pro suæ hæresis habilitatione allegat, iam olim aduersus insanos illos, syncretiter, purè & catholicè explicuerunt, verumetiam ipsam hæresim verbo Dei solido & indubitato clarissimè confutarunt. In quibus sunt beatissimus martyr & pontifex Irenæus. Epiphanius item & Tertullianus & Augustinus, & alij plures veterum scriptorum Ecclesiæ, qui passim in libris suis hæresim illam insectantur.

Quis confidat autem melius idipsum posse præstare quàm egregia illa Ecclesiæ luminaria fecerint? Idcirco nō multum morabor in hæresis istius oppugnatione, tot annis iam antea damnatæ. Tātū quò simplicibus, quibusq; venenatis istorum persuasionebus vulneratis, serupulum eximam, aliquot patrum sententijs recitabo. Ex quibus cognoscent, neque carnem, neque carnis concupiscentiam, neque item naturam quamlibet corruptam habere in baptizatis vires quas eis Bucerus tribuit, impellendi videlicet hominem ad peccandum & repugnandum Deo, sed ad eò emortuas, languidas & impotentes ad peccandum esse, vt nihil valeant amplius, quàm ipsis permittat renati hominis voluntas: vt illic sistatur eorum malicia, vbi voluntas iusserit: ibi pergant male facere, vbi voluntas subministraverit robur & facultatem.

Quanquam enim caro nostra sit infirma, cupiditatibus obnoxia, ad bonum verò tarda, segnis, & suapte solius natura impotens: Quanquam item concupiscentia sit ad malum

In baptizatis caro & concupiscentia eius sine voluntatis cōsensu nihil possunt.

lam prona, in voluptates carnales intēta, & inquieta semper leratur (vt Hilarius apud Augustinū inquit) ad peccandum, non tamen caro obtinet statim quod molitur, nec semper eò peruenit, quò tendit, ne in Ethnicis quidem rationis vsu vigentibus: acrior licet & potentior sit in his concupiscentia quàm in Christianis. Quod satis probant Stoicorum illa præcepta, fortiaque & egregia gentilium facta. Qualis fuit Fabricij continentia, Reguli fides, Corderi & Curtij pro ciuibus deuotio, Lucretia castitas: qualis irem veneratio parentum, coniugia honesta, liberorum educatio, studium virtutis, criminum detestatio, adulteriorum, incestuum, furtorum, sacrilegiorum, latrociniorum, omniumq; malorum pœnæ, iustitiæ, equitatisq; tenacitas, mutuus ciuium amor, pupillorum & viduarū defensio, misericordia in egentes, erga calamitosos, erga afflictos, clemētia in subiectos. Hinc & leges bonæ, & humanitatis officia nata sunt, quibus omnibus concupiscentia impetus frangitur, corrigitur libido, & gloriose summaq; cum laude, viciis, cupiditatibusq; proculcatis, ad virtutis imaginē peruenitur. Quæ certē si quid post Deum per se bonum est, honesta, puchra, laudata, per se bona sunt & amabilia, & lege insuper naturę commendata. Quapropter ait Apostolus ad Rom. secundo: Gentes quæ legem non habēt, naturaliter ea quę legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Quis nisi demens neget istis defuisse studium virtutis, et si veram ipsam non sint assequuti? Quis dicat in his mentem non præualuisse concupiscentia, aut naturā non potuisse aliud quàm repugnare Deo? Ergo ratio dominatur in homine, vt valeāt etiam Ethnicici agere aliud quàm caro cōcupiscent. Quāuis enim, secundum Arauscani cōcilij definitionem Homo per offensam præuaricationis Adę, totus secundū corpus & animam sit cōmurtatus in deterius, & vitibus anime superioribus magna sit iniecta difficultas, multo tamen minus lesa est aut corrupta Mens quàm corpus: quod Apostolus clarissimis verbis testatur: Video, inquit, aliā legem in membris meis repugnātem legi mētis meę, &c. Item, cōdelector legi Dei secundum interiorem hominem, &c. Ergo menti licet intellectus

Concupiscentie impetus potest ratio frangi, sed non purgari.

Omnia gentilium opera viciosa.

Vide Augustinu contra Iulianum lib. 4. cap. 3.

intellectus obscuritate nonnihil obnubilata, mansit
lex suaque ratio, qua valeat suo quodam modo corpori
imperare.

Quamquam tamen interim hæc gentilium opera non
careant peccato, adeoque nihil ad æternam salutem cõmun-
dent: Non enim quicquid honestum & bonum est, statim
est & sanctum & vere bonum ac meritorium vitæ eterne,
sed oportet quod honestum & bonum est, etiam locare bo-

*Augu. li-
bro 5. de
ciuitate
Dei.
Cap. 15.* ne: quod Ethnici non faciunt, qui non ex fide agunt, nec
ex creatoris sui, quem ignorant amore, sine quibus opera
bona nunquam ritè & bene peraguntur. Quamuis itaque
bona, quamuis laudata & egregia sint Ethnicorum facta,
quamuis etiam non cõtra Deum, quippè quod remuneret
ea Deus vel tẽporali felicitate: habent tamen cõiunctum
sibi & intextum peccatum, ob id videlicet, quod male ge-
runtur, haud secus ac si quis vinum bonum colligat in va-

*Quæ ra-
tio pecca-
ti in præ-
clavis ope-
ribus infi-
delium.* putridum, vbi inficiatur & acefcatur, aut margaritum preco-
sum vili includat æri: bonum quidem est margaritum, sed
nihil adfert ornamentum, quod male locatum sit & sordibus
obductum. Peccant ergo omnes infideles etiam dum virtu-
tem sectantur, & egregia opera designant, non quia agunt
quod repugnet deo, aut quod mala sint opera, sed quia o-
pera bona locant male: qui amplius peccarent, si ea ipsa non
agerent. Præstat enim bonum quod male locatum sit ha-
bere, quam nullum habere: nec video cui repugnet, quam
sux tantum concupiscentiæ & vitiiis. Adeo ab oppugna-
tione Dei sunt alieni. Qui verò male operantur, bis pec-
cant, qui & malum agunt, & male. Non potest enim ma-
lum aliter quàm male peragi. Proinde stulta, indocta, stu-
tilis, & indigna est sciolorum istorum noua Philosophia,
qui omnia Ethnicorũ facta ex æquo damnant: nec Ethni-
corum tantum, sed & Christianorum, quorum omne op-
pus bonum licet optimè factum, asseuerant tamen esse pec-
catum: Quo quid absurdius excogitari possit, ipse cogita-
re nequeo.

*Absurda
Doctrina
Buceri &
Melatho-
nis.* Iam si possunt infideles & Ethnici, quibus est Deus
ignotus, qui falsa pro veris amplexantur, quibus in nulla
concupiscentiæ carnalis vis imminuta est, sed tantum na-
turali mentis iudicio præditi, per liberum arbitrium
frangit

frangere concupiscentiæ vires, voluptates spernere, subigere sibi & domare carnem, opera legis naturæ peragere: Cur non multo expeditius queant hæc ipsa præstare fideles in Christum regenerati? præsertim cum ad hoc detur eis in baptismo spiritus sanctus, ut contra originalis concupiscentiæ reliquias carni inhærentes pugnent, eas reprimant & doment, ac tandem crucifigant & extinguant, sicut ait Apostolus: Qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Quibus iisdem dicit alibi: Vos autem in carne non estis, fratres. An mentitur Apostolus? An caro potentior est spiritu? An non præpollet animus corpori, ut nequeat corpus & membra sua regere? Et quid dico, animus corpori? non valet gratia superare naturam? Sed inquit spiritus sanctus, & gratiam dei multi per peccatum amittunt. Hoc quidem prohdolor verum est: constat tamen interim, baptizatos sacramentum regenerationis, nunquam amittere, nunquam redire in priorem natiuitatem, quæ concupiscentiæ mater est: constat characterem spiritus sancti, quo in baptismo signati sumus non abradi: constat post delictum originis peccatum, concupiscentiæ vires, non parum imminutas, si tamem credimus gratiam dei in baptismo aliquid potuisse: constat in baptizatis, licet in peccatum relapsi, durare cognitionem & fidem Dei, memoriæ præceptorum, displicentiã non ignoti peccati, conscientiæ pœdus, propriæ turpitudinis abominationem, terrorem iudicij, ut tot stimulis punctus peccator, multo (non dico) valeat, sed cogatur, promptius quã Ethnicus concupiscentiæ suæ impetum frenare. Et quomodo competet in eundem quod scribit Bucer, nos propter naturam nostram corruptam taliter repugnare deo, nec posse aliud? Boni carnem suam crucifixerunt, quod secundum Apostolum iam factum est: secundum Bucerum, Origenem, & Proclum verò fiet, sed non nisi per mortem, atque in futura resurrectione, mali crucifigere possunt. Si possunt autem crucifigere carnem, si possunt (quod Apostolus) in carne, non secundum carnem militare, si nondum sunt in malicia obstinati, aut carnis vitiis inextricabiliter inuoluti, quomodo non possunt abstinere animum & corpus, ne repugnent deo? Est igitur immobile argumentum, Possunt in carne positi non secundum carnem ambulare,

Concupiscentia originalis motior in baptizatis.

ambulare. Ergo possunt, deprauata licet sit caro, non repugnare deo: nisi credat Bucerus nos necessario secundum carnem ambulare, & apostolum Paulum nobis illuisse, quando palam significat, nos posse non secundum carnem ambulare, & facta carnis mortificare. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Sed quid opus est multis? Possunt ociari, possunt dormire, possunt aliis rebus intendere, quæ nihil deo aduersentur. Nū sumus infeliciores bestiis, ut quæ ex carne nostra pullulant sint omnia peccata? quæ verò eodē naturæ instinctu, seu concupiscētiæ motu agunt bruta, peccata sint libera? At si concupiscunt bestia absq; peccato, propter arbitrij liberi defectum, Cur sit in homine peccatum, cui nullus accedit arbitrij consensus?

*Buceri opinio de-
speratoriū
& diabo-
lo deuoto
rū imagi-
natio est.*

Perniciosa ergo, falsa & infernalis est imaginatio, quæ spiritus quispiam immundus Bucerum & suos ludificauit, nimirum peccata omnia ex sola carne per concupiscētiā profluere, etiam si non accedat perfectus consensus: quod tamen tam persuasum sibi habent, ut putent experientie contradicere eum, qui huic eorum opinioni cōtradixit. Perniciosa quidē, quod falsa peccati conscientia destituit hominem vera fiducia erga deum, vera consolatione, vero gaudio, vera cordis pace, omnibusq; bonis fructibus spiritus sancti, cōiiciat autem in perpetuum horrore, & perplexam quādam animi dubitationē, qua desperet homo posse animum suum, spem & fiduciā verē in Deum erigere. Ut affurgāt enim in deum homines malæ & erroneæ conscientia, in quam falsa opinione prouoluuntur, remorsus non patitur. Talis est enim conscientia malæ natura, ut hoc valeat in extinguēdo pietatis studio, calore quoq; & amore Dei, quod aqua frigida in extinguendo calore naturæ. Sic enim ait D. Chrysostomus homilia 7. in posteriorem epistolam ad Corinth. Quemadmodū in vehemēti rigore, congelascunt membra & moriuntur, itidem & in peccatorum hyeme, horror animæ nihil suorum officiorum peragit, creta velut à rigore conscientia. Quod corpori frigus est, hoc est animæ mala conscientia, vnde & timiditas nascitur. Et in epistolam ad Hebræ, homilia 18. Nihil sic perturbat oculum, sicut conscientia mala. Turbatus est, inquit, in ira

oculus

oculus meus, nihil sic tenebrosum facit. Ex ista hominē libera offensione, & facies eum vehementem & fortem, qui semper nutriatur rebus bonis. Ac rursum in Commentar. ad Romanos capite 7. Quid enim (dic oro) mala conscientia tristius esse poterit? quid spe bona suavius? Nihil quippe nos, nihil inquam, ita percutere ac premere solet, ut expectatio mali: & vicissim, nihil ita mētes nostras erigit, ac prope volare facit, ut conscientia bona. Licet autem hoc etiā ab iis que apud nos sunt perdiscere: Etenim qui in carceribus sunt, condemnationemq; propter commissa flagitia expectant, licet innumeris modis opiparē pascantur, tristius tamen viuunt, quā qui per plateas & vicos medicātes, nihil mali sibi sunt conscij. &c.

Sitanta est perturbatio conscientiae de vera opinione & constante peccato nata, quā noxia est, quā falsa opinio sine causa incussit? Ergo de impiis dicitur in psalmis, Trepidauerunt timore, vbi nō erat timor: & fugit impius, nemine persequēte. Quapropter beatus Augustinus iubet nos de primis motibus carnis, securos esse, vbi non accesserit cōsensus, & delectatio in voluntate, libro primo, de sermone domini i mōte: tales enim nō sunt in arbitrij nostri potestate, & vel inuitis obrepunt. est tamen in arbitrij nostri potestate, eos ne progrediantur cōprimere, atq; ita de eis triumphare. Quōd pulchro carmine Christianus ille, & poēta, & Theologus, Prudentius expressit.

Nemo habitum naturae aut inritamina peccans

Corporis accuset, facile est frenare rebelles

Affectus carnis, nimiosque retundere pulsus

Materiae fragilis, & viscera victa domare:

Quippe animus longe praestantior, utpote summo

Aethere demissus, subiectos si velit artus

Imperio quassare graui, iussisq; seueris

Dedere, regnanti domino vis nulla resistit.

Vnde tractatu 4 i. in Iohannē, Surgit ira, inquit, noli dare irae linguam ad maledicendum, noli dare irae manū aut pedem ad feriendū, teneat arcem imperator interior, quia sub maiore imperatore iuuānus assistit, frenet iram, coerceat cōcupiscentiā. Proinde quanta utilitas est in memoria peccatorum

*Erronea
cōscientia
peccati
pernicio-
sissima.*

*Primis
motibus non
committitur
peccatum.*

*Imaginatio
peccati
vbi nō
est peccatum,
mala.*

peccatorum, quæ vera conscientia agnoscit, vt humiliemur
& penitentiam agat: tanta est pernicies, conscientiam fal-
sa peccatorum opinione grauari, terrere, in perturbatione
& desperationem protrudere. quod certè fit quando tale
flagitur peccatum, quod nequeas euitare.

*Non om-
nia pecca-
ta ex car-
ne gene-
rantur.*

Sed & falsa est imaginatio illa, quòd sacris scripturis
fit cõsentanea. Si nascuntur enim omnia ex carne peccati
Cur dicit Apostolus, Non est nobis colluctatio aduersus
carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates
aduersus mundi rectores tenebrarum harũ, contra spiri-
tales nequitias in cœlestibus? ad Eph. 6. Nihil apertius po-
ruit Apostolus contra hanc sententiam dicens. Dicunt
taturæ accusatores homines propter carnis naturam cor-
ruptam, non posse non repugnare deo. Apostolus verò, Non
est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ, sed
fontem peccatorum indicat, nimirum, spiritualem demo-
num potestatem, qui suggerunt cogitationes malas, & car-
nem ipsam, alioqui mutam, ociosam & torpentem, irritam
& excitant potius, quàm vt sua sponte caro semper corru-
piscat, in regeneratis illis, qui carnem suam domuerunt. Ad
circo iubet tela nequissimi ignea extinguere, nec imputa-
re carni culpam, que iam crucifixa est. Sed obiiciet quis
idem Apostolum ad Galat. dicentem: Manifesta sunt opera
carnis, que sunt fornicatio, immundicia, impudicitia, luxu-
ria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, cõtentiones,
emulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homici-
cidia, ebrietates, comestationes. Huic ego respondeo quod
B. Chrysostr. in eundẽ locũ ait, Hic iam mihi dicite, quæ
carnis accusator es, Sit adulteriũ & scortatio carnis, (ita
ta vestram opinionem) inimicitia, emulationes, contentio-
nes, concertationes, hereses & veneficia cuius erunt: Non
hæc tantummodo sunt corruptæ voluntatis, nimirũ vt ca-
tera, quomodo igitur erunt carnis? Quòd si hæc essent na-
ture malæ, non voluntatis prauæ superflue dixisset, facit
At faciunt dicit, non patiuntur. Vides igitur quod hic
loquitur de carne, sed de terrestri cogitatione, que humili-
pit. &c. Et paulo ante dixerat idẽ Chrysostr. Ego quod
idem fateor carnem animam inferiorem esse, sed hanc quod
pulchram esse. Nõ enim quod pulchro inferius est, sed
malum

*Diabolus
impellit
ad mala.*

malum
potest
Ne
argu
stol
que
verõ
qu
prin
pecc
tia
car
set
car
uari
dici
ram
cuni
s: i
pecc
stat
tate
cuti
volu
illud
cedu
hẽta
Cere
nem
Apo
hom
nere
glig
duce
mino
obsc
biter
ipsum
sunt

malum est, sed & ipsum quoque bonū. At tu si demōstrare potes maliciā ē corpore proficisci, accusa carnē. Hæc ille.

Notabis lector, quā strenuē pro carne digladietur, quāq; argutē hic sūmus Theologus discriminet peccata in Apostolo enumerata, ostēdens quædam esse eiuscemodi vt nequeant aliundē proficisci quā ex praua mente, quædam verō vt videri possint ex carne profecta, nō tamen omnia: quod facillē fiet manifestum, peccati ipsius speciem atque principia disquirēti. Sit exēplum: Superbia initium omnis peccati. Si nascitur ex carne, aut naturali carnis cōcupiscētia superbia, vnde peruenit in angelum incorporeum, qui carnem non habuit? quin etiam qui priusquā condita fuisset caro, peccauerat. Quod si omnis mali initium nō venit ex carne, quomodo omnia peccata ex carne venient? Sic de auaricia, quæ & ipsa secundū Apostolum, est radix peccati, dicit Chrysofost. Sed apud nos radix illa est præter naturam rei: non est enim, inquit, naturalis concupiscētia pecuniarum, sed à sordida & praua negligentia venit. homil. 13. in posteriorem epist. ad Corinth. Ergo pro diuersitate peccati, alius atque alius necesse est vt sit eius ortus. Constat de hoc inter Catholicos, nullum peccatum sine volūtate hominis committi, siue in cogitatione existat, siue locutione, siue opere aut negligentia. Vidēdum igitur quid voluntatem præcedat; trahātque ipsam in cōsensum: nam illud vtique peccati cōmissi erit fons. Sed tamen quæ præcedunt tā sunt plerūque occulta, vt vix sagaci mēte depræhēdantur, quō fit vt sit peccatorū origo cognitu difficilis. Certē Chrysofostomus non dubitat ad diabolū ferē omnem eius originē reicere, commotus (vt apparet) verbis Apostoli, Non est nobis colluctatio, & car. Vnde in calce homi. 7. in post. epist. ad Corinth. prolixē demōstrat, Venerē cōcupiscētiā, ab insultore demone hominibus negligentibus vel inuitis infigi. Idem fecit B. Epiphanius inducens ex Methodio prolixam eius declarationem, sub nomine peccati, quo diabolū significat. Verba eius sunt: Hinc obidens me malum, in sidet ac viget, vt in carne mea inha-bitet velut fucus in fauo apīs, circumuolans saepe circum- ipsum ac bombum edens, cum hoc supplicium impositum sit mihi mandato transgresso, & venditus sum malo. Quā-

N propter

*Epiphanius
in heresi-
sim Ori-
genista-
rum.*

Pæna est propter etiã nõ cognosco quod operor , cogitans quod nõ
orig. pec- volo. Nam quod dictum est , quod operor , non cognosco
cati, quod nõ de eo quod operati sumus, ac perfectius malo accipie
nobis inui- dum est, sed de eo quod solum cogitauimus, cogitationibus
ris diabo- insynceris sæpe nobis aduolantibus, & seducenibus nos ad
lus cogita- quæ non volumus, ita vt anima per cogitationes, circa mul
tiones ma- ta circounducatur. Non enim in nobis omnino est situm, vt
las im- aut cogitemus, aut non cogitemus absurda , sed vt cogita
mittit. tionibus vtamur, aut nõ vtamur. Impedire equidem, vt non
 incidant in nos cogitationes, quæ forinsecus ad probatio
 nem nostri inspirantur, non possumus. Non obedire vti
 aut non vti ipsis possumus . Et post pauca: Obrepunt enim
 circa cor nostrum, inscenduntque etiã nõ volentibus nobis
 sæpe innumeræ cogitationes , de infinita curiositate re
 negociis sordidis incidentes. Quapropter velle quidem, vt
 neque cogitemus ipsa, in nobis situm est: verũ efficere, ac
 operari quo dissipentur vt ne rursus in mentem nostrã re
 deant, hoc in nobis non est situm, sed vt vtamur ipsis solum
 quodammodo, aut non vtamur. Atque huc ferè pertrahit
 magnam partem capituli 7. ad Rom. Ac tãdem subdit: Vi
 des quod cogitationes forinsecus nobis instant velut canes
 rabiosi, aut feri, aut audentes latrones contra nos semper,
 instigati à tyranno ac principe iniquitatis , probante nõ
 an resistere ipsis possimus & aciẽ contra instruere. Proinde
 facta parãnesi, hortatur stare aduersus insidias diaboli, cog
 itationesque destruere. Quia, inquit, non est nobis luctus
 aduersus carnem & sanguinem.

Adeo sancti isti & doctissimi Ecclesiæ illustratores, non
 fuerunt ausi in carnem, aut naturæ concupiscentiam, pec
 catorum originem referre. Quibus in Hamartigenia
 Prudentius succinit:

Errat (ait) qui luctamen cum sanguine nobis
 Et carne & venis feruentibus & vicioso
 Felle putat, calidisque animam peccare medullis
 Non mentem sua membra premunt, nec terrea virtus
 Oppugnat sensus liquidos bellõve laceffit,
 Sed cum spiritibus tenebrosis nocte diẽque
 Congredimur, quorum dominatibus humidus iste
 Et pigris densus nebulis obtemperat aër.

Silius

Scilicet hoc medium, cœlum inter & infima terræ
 Quod patet, ac vacuo nubes suspendit hiatus
 Frena potestatum variarum sustinet, ac sub
 Principe Belial rectoribus horret iniquis
 His conluctamur prædonibus, vt sacra nobis
 Oris apostolici testis sententia prodit.

Fortassis, hoc est, quod legimus tam diuersos spiritus vi- *Spiritus*
 ciorum in scripturis sacris, apud prophetas præcipuè. Sunt *mali va-*
 enim spiritus mendacij, spiritus nequam, spiritus erroris, *vj.*
 spiritus vertiginis, spiritus superbæ, spiritus iræ, spiritus
 fornicationis, spiritus immundiciæ, & aliorum peccatorum,
 quos non dubium est carnem & animos nostros ad peccã-
 dum sine remissione sollicitate.

Sed tamen, cum sit in animis quoque humanis principium *Quorundã*
 quoddam motionis naturalis, voluntatem præcedens, licet *peccatoris*
 non ab externo aliquo spiritu vel agente comoueatur, non *origo est*
 video quid vetet & ipsam quoque nonnunquam fieri prin- *animus*
 cipium peccati, & in sese exuscitare, vel torpètem carnem, *hominis,*
 cui immersa est ad concupiscendum, vel mentem ad vo-
 luntatem, sicut veritas ipsa Christus Matth. 15. ait, De cor-
 de exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, forni-
 cationes, furta, falsa testimonia, &c. videlicet iudicis & ho-
 minis mentem in se continere quasdam peccati origines.
 nisi quis hoc loco, nomine cordis putet voluntatem intel-
 ligendam. Sed tamen & aliis scripturæ locis non infrequẽ-
 ter cordi seu menti, incitamentum peccati inscribitur. Hinc
 Ambrosius libro 1. de pœnitentia cap. 4. Vides ergo quia
 animus noster culpæ author est, itaque innocens caro, sed
 plerunque peccati ministra. Et Chrysosto. sermo. 5. in epi-
 st. ad Roman. Aperit, inquit, simul, peccata non ex carne,
 vt quidam hæreticorum volunt, sed ex mête proficisci: mête
 siquidem existente reprobæ, cuncta simul, quemadmo-
 dum solet auriga corrupto, dissoluta sint & peruerfa. A-
 postolus Iacobus dicit, Concupiscentiam primum concipi-
 pere, ac tum demum vbi conceperit parere peccatum. Si
 concipit autè, vnde nisi à suggestore diabolo? aut immer-
 sa carni vitali anima quæ sentit & intelligit quod concupi-
 scatur. Non concupiscitur enim quod neque sentitur, ne-
 que intelligitur. Et cur non queat anima in sua carne, aut
 N ij carnis

carnis suæ qualitate concupiscentia hoc quod potest spiritus externus in eadem? Ergo tam cogitatio ipsa, aut memoria aut intellectus vel sensus, carnis concupiscentiam aliâsque animi passiones, quæ pulsent voluntatem, quam suggestio exterior, exuscitant.

Ad quædam peccata sola incitat caro.

Videntur autem Venerci stimuli & passiones quas cum brutis animalibus cõmuniter patimur, ex carne posse nasci, neque suggestione diaboli, neq; sensu corporis, aut cogitatione mentis præcedente. Quod vel hinc fit probabile, quod cætera animalia ruât in Venerem, quæ tamen omni diabolica suggestione sunt expertia, sed tantum instinctu agitantur naturæ. Cur nequeat idem accidere hominibus naturæ suæ propriæ instinctu?

Atque ita fiet vt in his speciebus nunc à diabolo, nunc ab interiore cogitatione vel sensu, nunc solo naturæ instinctu suboriatur cõcupiscentia ad rem Venerem, vel ira ad inuadendum inuitans. Nec tamen huiusmodi motus naturæ instinctu suscitati (sicut B. Chryso. ait Homil. 2. in 11. cap. posterioris epistolæ ad Corinth.) sunt statim peccata, nisi per abusum voluntatis. Hæ passiones, inquit, sunt nobis vtilitatis gratia implantatæ, nam cõcupiscentia propter procreandam prolem, ira verò vt læsos adiuuemus. Et in 7. cap. episto. ad Roman. Quando corpus mortale fabricatum est, concupiscentiam quoque necessariam deinceps acceptam iram scilicet & tristitiam cum reliquis omnibus, quæ multa philosophia opus habent, ne inundatione facta, cogitationem nostram in peccati profundum demergant. Ipsi siquidem passiones in se peccatum non sunt. Infringata vero ipsarum immodestia peccatum operata est, vt exempli gratia, vnam illarum tractem. Cõcupiscentia quidem peccatum non est: Quando verò in immodestiam foras erigitur, nolit intus nuptiis legalibus esse contenta, sed alius in mulieribus insiluerit, tunc demum adulterium fit. Non concupiscentia, sed à nimio & illicito eius luxu. Hæc illi.

Passiones ipse non sunt peccata, sed ad iaphora.

Quin vbi naturæ metas ad enormiter peccandum prætergreditur, cessat esse naturalis cõcupiscentia, propter accidentem vel diaboli vel malæ voluntatis impulsus ad naturæ non cõsentaneas. Quomodo & in species nõ naturales ac prodigiosas nonnunquam degenerat, qualia erant

erimina Gomorrhorum & Sodomitarum, à quibus natura abhorret, licet corrupta: tantum abest, ut ab ea sola oriatur. Ideoque & appellatione obtinuerunt ut vocetur peccata contra naturam. ad Rom. 1. Tradidit illos Deus in passionibus ignominiae. Nam foeminae eorum immutauerunt naturalem usum in eum usum qui est contra naturam. Similiter & masculi, relicto naturali usu, &c. ubi Apostolus palam naturae licet corruptae, passiones, à passionibus ignominiae fecerunt, ostendens non à natura omnia peccata profuere. Sic & adulterium Chrysostomo teste non venit à naturae instinctu, sed à prava voluntate, in Commentariis epistolae ad Galatas, capite quinto. Et sermone secundo in primum caput epistolae ad Ephesios.

Manifestum est igitur, eos longissime à veritatis via exorbitare, qui omne peccatum in naturam corruptam coniciunt, quasi homo si peccato originali corruptus non esset, non posset peccare. Et non tantum consequitur sententia ista Buceri doctrinam, quam haecenus oppugnavimus, verumetiam in epistolam ad Romanos 5. disertis verbis ita ait: Quaequid vlli vnquam homines peccarunt, fructus & effectus sunt peccati Adae: quod ita dicitur, quasi non habeat in se homo, aut principia alia aut aliam peccandi facultatem, quam peccato illo acceperit.

Et quae est vesania, nostra omnia peccata corruptioni naturae imputare, cum primus homo peccauerit incorruptus, & natura adhuc integra? Si potuit autem ille natura peccare integra, cur non modo corruptionem qua deprauati sumus, grauiori peccato queamus excedere, & non tantum proimitibus illis peccare? quod si possumus & aliquando fit factum, quis non videat, non omnia peccata fructus esse illius peccati, sed ita quaedam commissa quomodo etiam committerentur, si corruptioni carnis non subiaceremus? Hoc fecit angelus incorruptus, fecit idem homo in arbitrij libertate constitutus, nulla impellente vel necessitate vel corruptione. Cur non queant & nunc homines per eandem arbitrij libertate tale aliquid committere, ad quod neque necessitas neque praecedens corruptio inuitat. An corruptio illa hac potestatem homini ademit? An facti sumus ex ipsa ad peccandum minus valentes quam angelus erat aut homo

N iij ille

Peccata
quaedam o-
dit etiam
natura
corrupta,

Homines
interdum
gravius
peccando
excedunt
quam origi-
depraua-
tio incli-
net.

ille primus? Falsa est igitur & implicita contradictione inceptissima sententia illa, hæreticique hominis vanitatē manifestè pròdit. Non ex hac tantum parte, qua huic vni corruptioni omnia peccata malè alligat, sed & inde quod de sola carne totum meretur ac æstimat hominem, quasi totus simus carni, & nulla re alia constemus.

Bucerus mente supra pressa totius hominem æstimat à carne. Esto ut sit talis ipsa caro qualem esse volunt, fingamus totam peruersam. Sed quare totum hominem de carne, parte eius ignobili æstimemus? An pecus aliquod, & non nisi carnis est homo? Nihilne valet rationalis anima? Aut est hæc otiosa, tãtũque ut huc illuc temerè impellatur, apte caro verò digna cui imperium in animam adscribamus?

An est anima carne abiectior, & non digna de qua homo æstimetur? Ita sanè naturæ inuertitur ordo, & dominium quod erat mentis, tribuitur carni: feruitus verò, quæ carnis erat, menti præposterè imponitur. Non adeo hæreticis post Valentinum & Marcionem, Manichæus, qui animam diuinum quiddam in homine esse putauit, ac Dei partem. Non ita priores Valentinus & Marcion, qui & ipsi supremum in homine ac dignissimum locum animæ fecerunt: nec vllus vnquam adeo delirauit, ut tam absurdè tamque præposterè de duabus istis hominis partibus constitueret. Vnde ergo istorum tam præpostera ac monstruosa de toto homine diiudicatio? Si præpollet enim anima carni, quare nullo animæ (præsertim in Christo baptizata) respectu, non sunt hominem ob viciatam tantummodo carnis naturam, non posse aliud quàm repugnare Deo? Cur nõ potius propter animam iam purgatam & sanatam, permittunt homini posse Deo obedire?

Apost. ab anima meritur & diiudicatur totũ hominem. Aliter Apostolus, qui in ipsam respicit animam, & talem facit totum hominem, qualis ea fuerit: Vos, inquit, in carne non estis. Item: Vos qui spirituales estis. Item: Nos in carne non secundum carnem militamus. Item: Nihil damnationis est his qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Item: Nostra autem conuersatio in cælis est. Quomodo autem in tales quadrabit, quod asserat *Diluat ista se potest Buccerus.* Bucerus, homines propter corruptam carnis naturam non posse non repugnare Deo? Hæreses semper iniuriam Deo corruptionem etiam in membris baptizatorum? Quæ con-

Edent

fidencia & alibi dicit, hoc vnum Adæ peccatum sic ingenium omnium mortalium destruxit, vt tota eorum vita, nihil quàm peccata gignere possit: Quantulum abest, quin faciat ex hominibus incarnatos quosdam diabolos, creatori suo Deo natura recalcitrates: Proh quâta est infania, non simplex error, talia de hominibus ratione præditis (ne dicam Christo implantatis) credere.

Habe ergo tu Lector Christiane, hominem & ultra modum corruptionis illius & citra posse peccare. Ultra, quando non fragilitate victus, sed libidine propria maliciæ extimulatus peccat. Citra, vt si inter beneficiendū humanum aliquid per carnis infirmitatem patiatur. Nec facit ad peccati rationem (licet rumpantur hæretici) corruptio naturæ, propter quam volūt omnia nostra esse peccata, sed praua voluntas, qua peccauit angelus incorporeus, peccauit primus homo, corporeus quidem, sed natura incorruptus, qua & modo peccatur, vtut habeat, bene vel male naturæ conditio. Nec vlla potest esse tam violenta dæmonis suggestio, nulla potest irrepere in animum hominis tam vehemens cogitatio, nec est vlla quamlibet corruptæ carnis siue concupiscentia, siue sensatio, quæ hominem inuitum peccati reatu constingat. His enim datū est hominis voluntatem pulsare, tentare, & pertentare, nequaquam autem cogere: Proinde iners est diabolus, inefficax concupiscentia, iacent omnia, cadunt omnia, si non accedat voluntas, qua sola peccatum efficitur, vt merito Prudentius eam peccati parentem appellauerit, qui sic in hamartigenia sua modulatur:

Sed quid ego omne malum, mundi que hominum que maligni

Hostis ad inuidiam detorqueo, quum mala nostra
 Ex nostris conereta animis, genus, & caput & vim
 Quid sint, quid valeant, sumant de corde parente
 Ille quidem fomes, nostrorum causa malorum est.
 Sed tantum turbare potest, aut fallere quantum
 Nos volumus, qui decrepito suggesta leoni
 Armamenta damus, friget fera, futile frendens,
 Humani generis ni per suffragia gliscat
 Gignimus omne malum proprio de corpore nostro.

N iij Hinc

Bucerus
 sic de ho-
 mine con-
 stituit, ac
 si sit homo
 diabolus
 incarna-
 tus.

Homi-
 nes infra
 & supra
 modū cor-
 ruptæ no-
 stræ prop-
 sionis pec-
 cant.

Peccati
 incitamentum
 non cogunt
 hominem pec-
 care.

Omne pec-
 catū vo-
 luntariè
 peragitur

Prudentius.

Hinc beatus Hilarius apud Augustinum lib. 2. contra Iulianum nos contra diabolum victores facit, quando non accedit voluntas. Tanta enim (inquit) & tam admirabilis in nos misericordiae Dei bonitas est, vt per quem in Ada offensa generositate primae & beatae illius creationis amissimus, per eum rursus id quod amissimus obtinere mereamur: tunc enim diabolus inuidens nocuit, nunc autem cum nocere nititur, vincitur. Mouet enim per infirmitate carnis nostrae omnia potestatis suae tela, cum ad lasciuia accedit, cum ad ebrietate illicit, cum ad odia stimulat, cum ad auaricia prouocat, cum ad caedes instruit, cum ad maleficia exacerbatur. Sed cum per firmitatem animi, horum omnium surreptentia iuuentia reprimuntur, emundamur a peccato, per huius victoriae gloriam.

Chryso-
stomus.

Chrysostomus quoque serm. 2. in primum cap. ad Ephes, prolixa oratione demonstrat, neminem ad peccatum cogi posse: non a diabolo, cum ira nobis stimuli instat indita sit, vt dentibus aduersus eum fremamus, & vehementes aduersus ipsum simus: Non a natura, quam Deus ita creauit, vt nullam peccati necessitatem haberet, sed potius seminaria quaedam ad virtutem sibi indita: Non a concupiscentia, cuius tyrannidem facile sit competere. Ipsi vide locum quem breuiati studentes non potuimus hic inferere totum. Idem Homil. 52. in 25. cap. Matth. Ne desperare faciamus (inquit) etiam virgines bonas, quia diximus per concupiscentiam animas fornicari. Sciendum est, quod aliud est concupiscere, aliud velle. Concupiscere passio est, velle autem arbitrij: frequenter concupiscimus etiam quod nolumus. Si ergo concupiscentiae non consentit voluntas, concupiscentia sola non damnat, magis autem & gloriosam facit virginitatis coronam. Idem Homil. 22. in Genesim. Reprehendet ne aliquis aspectum oculorum? Non. Non enim oculus ruing causa fuit, sed voluntatis negligentia, & irrefrenata concupiscentia. Nam oculus propterea factus est, vt dum videt creaturas Dei, ipsarum conditor gloriocetur, itaque oculi opus est videre, male autem videre, a mente est, quae intrinsecus gubernat. Nam membra nostra non pote vtilia ad facienda bona condita sunt a Domino, & gubernari possunt ab incorporea substantia, de anima dicitur.

Postquam

Postquam autem hæc negligēs esse, & habenas laxare cœperit, quasi auriga nesciens indomitum equorum ferocitiam permisisis frenis cōpescere, & equos currum trahentes & seipsum in preceps agit: sic plane & voluntas nostra, quādoquidem nescit membris (vt oportet) vti, indulgens inordinatis cōcupiscentiis, seipsam submergit.

Tertullianus.

Tertullianus aduersus Marcionem lib. 1. Si carni delicta reputantur, præcedit animæ reatus, & culpæ principatus animæ potius adscribendus, cui caro ministri nomine occurrit.

Augustinus.

Augustinus de peccatorū meritis & remissione lib. 2. cap. 4. Cōcupiscentia tanquā lex peccati manens in membris corporis mortis huius, cum paruulis nascitur, in paruulis baptizatis à reatu soluitur, ad agonem relinquitur, in gradibus autem baptizatis iam ratione vtentibus, quicquid eidem concupiscentiæ mens ad peccandū consentit, propriæ voluntatis est, deletis peccatis omnibus, soluto etiā reatu, quo vinctos originaliter detinebat, ad agonem interim manet, nō sibi ad illicita cōsentientibus nihil omnino nociturā. Idem agit lib. 1. de nuptiis & cōcupiscentia ad Valerium, vbi ostendit, concupiscentiam residuam in baptizatis valere ad certamen fidelium, & ad meritū quod coronetur. Vnde cap. 29. dicit: Quando desideris non obeditur fieri ea homini ex aliqua parte bona. Similiter toto libro secundo contra Iulianum, vbi inter alia præclare de hoc certamine ait: Deus in verbo suo incarnato, regenerat hominem generatum, sanatq; viciatum, à reatu statim, ab infirmitate paulatim, contra quam regeneratus, si iam ratione vtitur, illo spectante atq; adiuuante velut in agone cōfligit, quia virtus in infirmitate perficitur, dum contra hoc nostrū quod à iustitia deficit, illo nostro quod ad iustitiam proficit, dimicatur, vt vincente, profectu totum surgat in melius: non vincente, defectu totum vergat in peius. Quæ sententia est Augustino in omnibus ferè libris perpetua.

Sic Basilius Magnus in cōcione de hoc dicto: Attende tibi ipsi. Item quæst. 30. earum quæ compendio explicantur. Sic & Ambros. multis in locis, & patres reliqui, qui ea de re mentionem fecerunt: nec est vlla Ecclesiasticorum scriptorum

scriptorum discordia, & spectant ferè omnes in sententiam Chrysof. Homil. 12. in 5. caput Mat. vbi de diuisione voluntatum animæ & corporis, ita ait: Sicut duas in nobis habemus naturas animæ scilicet & carnis, sic duas habemus voluntates, vnâ animæ, alteram carnis: duas iras, vnâ animæ & alteram carnis. Et natura quidem carnis, nō potest se ab

Duplex in homine voluntas, vna animæ, altera carnis. his omnibus separare, quoniã non est in arbitrio suo creata, venundata est enim sub peccatum. Anima autem in arbitrio suo creata est, secundum legem iustitiæ dei, propterea potest & non irasci si vult, & non concupiscere si vult.

Quando ergo irascimur & concupiscimus, si displicemus nobis, & festinemus reprimere vel iram, vel concupiscentiam nostram, manifestum est, quia caro nostra irascitur, aut cōcupiscit sola, non anima nostra. Quando autem concupiscimus nobis in his, & decreuimus si poterimus, nostram implere iracundiam, vel cōcupiscentiam nostram, tunc & anima irascitur, & concupiscit simul cum carne. Propterea

Anima nō carni dicitur est, non concupisces. deus non mandat carni quæ mandat. Quis enim sapiens illi ponit præceptum, quæ non potest obaudire? Sed ad animam loquitur, & animæ mandat, quæ potest Deo in omnibus obaudire, quæ potest etiam carne irascente & concupiscente, ipsa nec irasci nec concupiscere, &c. prosequitur enim rem istam longa oratione, ostendens, carnem nō esse in arbitrio suo creatam, atque adeo sua cōcupiscentia non peccare, regi aut ab anima, in cuius potestate est carnis cōcupiscentia vel vti vel abuti. Vnde vides Lector, quæ

Philippus imperator taxat theologos, asserens: concupiscentiam esse indifferentem. lōgè à sanctis patribus, noui isti dogmati stæ aberrēt. Est ergo nunc Philippus & lapidet Theologos affirmantes cōcupiscentiam illam carnis, quæ in baptizatis manet, esse ad aphoron, persuadeatque suis hoc sentire patres, quod ipse in Apologia hac de re nugatur. Sed ignosce huic domine Deus, & ne statuas ei hoc peccatum, quia nescit lapidator iste veritatis, quid faciat. Putat se & in rebus theologis posse rhetoricari, & quidlibet affirmare pro vero, quod oratione queat videri probabile, quanquam ut illud probabile videatur, nunquã effecerit. At qua tandem duceris venia dignuse rit non eadem docens quæ sentiat, qui non ignarus veritatis eam, pertinaciter & studiose con-

pugnat

pugnat: qui prudens, sciens & volens suscepit erroris mali patrocinium? Atque ubi se comperit patrum suffragiis destitutum, scripturas sacras miserabiliter torquens, ingenti nec minus scelerato ausu, os tollit in cœlum, in Deum, prouocat ad spiritum sanctum, quem vti non prater suam ipsius mentem tam vanè, tam contemptim & irreligiose statueret erroris ac perfidiæ suæ magistrum.

Sed quorsum in eadem commentatione, obtexit erroris suo Christum? quasi de hoc sit disceptatum, vtrum Christus, vel in Christo, possit homo non repugnare Deo. Testatur (inquit) spiritus sanctus vtiq; aperte in his scripturis, hominè extra Christum nò posse aliud quàm repugnare Deo. Iam antea dixerat, homines propter naturam suam peruersam reluctare Deo, nec aliud posse. Nunc dicit: propterea Deo reluctari, quod agant extra Christum. An hæc sunt profus eadem? Quid facit ad naturam agere in Christo vel extra? Christus enim non naturam mutauit, sed voluntatem correxit.

ait Chrysostr. in Commentariis 6. capitis ad Rom. Omnia quoq; Theologorum sententia est, peccatum nò auferre naturalia, sed dona gratuita. Quod si definire volebat eos qui sunt extra Christum, quid naturam nobis comemorat & accusat? An quibus est natura deprauata, sunt statim extra Christum? nobis o Bucer oibus est deprauata infirma & corrupta natura: an videmur tibi idcirco omnes esse extra Christum? Rursum, si solos Ethnicos qui sunt extra Christum volebas non posse non repugnare Deo, quor Bonneses quibus scribis, dicis propter naturam suam corruptam non posse non repugnare Deo? An sunt tibi Bonneses omnes Ethnici? qui felices & beati essent si licuisset eis Bucerum nunquam vel videre, vel audire.

Verum hic quolibet se vertat Bucer, prodet doctrinæ suæ inconstantiam. Siquidem extra Christum sunt gentiles, Iudei, & impij quique: Sunt item extra Christum heretici, schismatici & scelerati christiani, & manente carne, manente naturali concupiscentiæ lege, manente vtriusque natura, possunt hi rursus per penitentiam ad Christum reuerti, illi verò in eundem regenerari, quibus factis, erunt in Christo, licet deprauata sit eis omnibus natura. Vtrūlibet

Bucerus suffragiis destitutus allegat spiritum sanctum in testimonium suæ perfidiæ.

Buceri tergiversatio & elusio.

Christus habitatio corporibus nostris licet corruptis.

Quales facit Bucer Bonneses.

Perplexus & inconstans Bucerus.

iam eligat Bucer, tales repugnant Deo: an non? Videmus in omnibus istis simul & naturam deprauatam, & nihilominus haberi Christum. Si non repugnat deo quia agunt in Christo, frustra accusauit naturam corruptam. Verus eius est, Non posse aliud quam repugnare Deo, ascriptis naturae corruptae, sicut per peccatum originale facta est Deo rebellis. Si repugnant autem, licet sint in Christo, frustra in eodem contextu, excipit eos, qui agunt in Christo. Testatur spiritus sanctus (inquit) hominem extra Christum, non posse aliud quam repugnare Deo. En haec est aduersariorum constantia, haec est noua illa doctrina, quam spiritus qui Bucertum agit, testatur.

Omne Constat ergo ex his quae modò recensuimus, carnem peccatum naturalemque; carnis concupiscentiam, neque principalem esse voluntati originem omnis peccati, neque iis solis peccatum in nobis imputandum non cooperentur ad peccandum, bonis vero famulentur ad carnis, aut carnis concupiscentiae, quibus volentes quod piis vsuenerit patres clarè & apertè testantur. bene vti Chrysostomus Homi. 74. in Iohannem ait: Noli quod possunt habere carnis naturam impedimento, quin qualis fuit euaderet, priuati. non Petro ut caeli clauis acciperet. Et Enoch, in carne reuelatus nusquam apparuit: ita & Helias cum carne rapus est, & Abraham Isaac & Iacob in carne claruerunt, &c. Item in cap. 8. ad Rom. Idem qui animam saluauit, ipse est qui carnem restituit, ut ductilis esset & morigera, &c. Et in alio locum, Vos autem in carne non estis. An non erant in carne? An sine corpore circuibant? Vides quod vitam significet carnalem. Et quamobrem non dixit: Vos autem non estis in peccato? Ut discas quod non solum peccati tyrannidem Christus extinxerit, sed etiam carnem ipsam habiliorem spiritalioremque, non naturam illius immutauit, sed ipsam magis erigendo, effecerat. Quemadmodum enim igne cum ferro coniuncto, ferrum ipsum quoque ignem fieri videmus, cum tamen in sua maneat natura, Ita & credentium

credentium, spiritumq; sanctum habentium, caro per spiritus energiam transmutatur, tota iam spiritalis facta, erecta. omnino, ac simul cum anima in sublime sublata. Et infra, eodem capite: Neq; enim legi mentis nostrae, peccatum nunc rebellat, neq; nos captiuat quemadmodum antea, sed omnia illa cessarunt, dissoluta; sunt, humiliatis simul terroreque suppressis passionibus illis, quae spiritus sancti gratiam verebantur tremebantque.

Cui ad stipulatur beatus pater Epiphanius in haeresi Manichaeorum, ubi sic ait: Et non nouit imperitus ille in omnibus, quod opera carnis sunt scortatio, adulterium, & his similia, etenim quando operabitur scortationem, caro ipsa operatur. Si vero habuerit continentiam, non amplius caro, caro est, sed caro in spiritum transmutata est. Quemadmodum etiam Apostolus dicit, Qui ab initio coniunxit ambos, dixit: Quapropter relinquet homo patrem suum & matrem suam & adheret uxori suae & erunt duo in carnem unam. Quare qui adheret scorto, unum corpus est, & qui adheret domino, vnus spiritus est: Igitur qui scortationem operatur, caro factus est. Non solum ipsa eius caro, sed omnia, & anima & alia caro fiunt. Adherens enim scorto, caro factus est: & qui sit carnalis, caro omnino vocatur. Qui vero adheret domino, vnus spiritus est, hoc est, & corpus & anima, & omnia quae sunt in homine, vnus spiritus sunt in domino. Et post pauca: Quoniam transmutatae sunt non naturae, sed mentes eorum, qui ex matris & patrum carne ac sanguine geniti sunt, & geniti sunt secunda natiuitate, quae contingit ex generatione domini, per spiritum & ignem. &c.

Et de concupiscentia Chrysostr. Homil. 21, in 6. cap. Matth. ita ait: Ipsam certe concupiscentiam dissoluere potest maxime assiduus auditus, quod si illius nodis permanes obligatus, intellige quia non est concupiscentia ipsa huius mali causa. Idem in commentariis super 5. cap. ad Galat. Qui spiritum habet, per hunc extinguit omnem concupiscentiam prauam. Ad eundem modum Methodius quem Epiphanius contra Manichaeos allegat, dicit: Impotentiam naturalis boni deus in nobis recurauit misso filio suo.

August. hb. 1. contra Iulianum allegat B. Ambrosium dicentem, paruulos qui baptizati fuerint in primordia naturae

Epiphanius.

Augustinus.

rae suae reformati. At naturae primordia etiam fatentibus
aduersariis fuerunt inculcata. Vide concupiscentiam quae
subdit deo, apud eundem, de opere monachorum. cap. 12.
lib. 10. de Genesi ad literam. cap. 12.

*Tertullia
nus.*

Tertullianus in libro de resurrectione carnis: Videam
de propria etiam Christiani nominis forma, quanta huic
substantiae friuolae ac sordidae apud deum prerogatiua sit,
sufficeret illi quod nulla omnino anima salutem possit adipisci
nisi dum est in carne, crediderit, adeo caro salutis est carnis
de qua cum anima deo alligitur, ipsa est quae efficit, ut anima
ligi possit. Sed & caro abluatur, ut anima emaculetur. Caro
signatur, ut anima muniatur. Caro
manus impositione adumbratur, ut & anima spiritu
minetur. Caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut
anima de deo fagineur. &c.

Possem & alia multa ex eodem Tertulliani lib. ex lib. de
de carne Christi, & contra Marcionem, & de corona
militaris. Item ex Ireneo contra hereses, & aliis vetustissimis
patribus pro huius sententiae confirmatione allegare, sed pro
lectore doctrinae Christianae capacem non plura delibe-
rare, praesertim cum constet apud Apostolum ad Ephes. 5. Non
esse membra corporis Christi, de carne eius & de ossibus eius.
Non quidem secundum corporalem substantiam, ut putetur ca-
ro nostra, aut ossa nostra esse carnis illius aut ossium patris,
sed propter sanctificationem ex gratia dei, qua sumus in
Christo implantati, ut carnem Christo dignam feramus, et
metu laesa sit & infirma: nam & Christus in carne sua
firmitatis imaginem quandam praetulit, in suscitatione
Lazarus, in horto, & cruce, nec tamen propterea quisquam, nihil
crilegus & blasphemus Christi carnem ausit vilipendere. Illi
eundem modum habent & carnis naturales passiones, quibus
verum Christus sicut & nos, fuit affectus, solo deo patris
viciis quibus nostrae passiones priusquam ad obedientiam
gantur, solent submitti & feruere. Hinc irascitur propter
caecitatem cordis Iudeorum. Marc. 3. Paruos prohiberi ne
adiret indignum tulit. Mar. 10. Fleuit super Hierusalem. Luc.
19. Misericordia motus est ad lachrymas viduae. Luc. 7. Fle-
ruit post ieiunium quadraginta dierum. Matth. 4. Et apud
26. cap. ait: Tristis est anima mea usque ad mortem. Quam
plurimam

*Caro no-
stra per
gratiam
fit Chri-
sto digna*

Iudicium

plurima reperiuntur in sacris.

Paulū male interpretatur, reddēs pro animalis homo naturalis, & videtur dānare naturā bonā.

Quarta calumnia est, quod dicunt me non recte interpretari *Bucer.*

Illud Pauli. Animalis homo nō percipit &c. pro quo posuerim, Naturalis homo non percipit. &c. quo ipso videar damnaſſe naturam.

Responsio, Paulus habet ψυχικός άνθρωπος, & hunc opponit: τὸ πνευματικὸν άνθρωπον sicut & capite 15. facit. Quod D. Luthero bene interpretatus est, Ein naturlichen vnd geistlichen menschen. Nam interpretari ψυχικός άνθρωπος ein seligē menschē, à verbo ψυχή, quod valet ein Seel, theuronicè nō apte dicitur. Cū itaq; sententiā Pauli clavis & intelligibilibus verbis reddiderim, qua ratione Coloniensium deputati, concludent me naturā damnaſſe?

Boni & fidelis interpretis est, vocē quam transferat, non Orthodotoſque ad suum commodū, vel institutum, sed reddere *doxus.*

veram & propriā eius significationē pro linguarū idiomate, à quo Bucerus lōge abest. Quod enim Apostolus habet

ψυχικός άνθρωπος. tranſtulit Der naturlicher mensch. hoc *Bucerus*

ine cortouerſa est, φυσικός άνθρωπος, atq; ita pro ψυχικός *infideliter*

reponit in Apostolo φυσικός, qua in re manifestè Apostolū *apostolū*

torquet pro suo sensu, nisi idē sint ψυχή ηὶ φύσις quod quis *interpre-*

dixerit? Oportet quoq; in omni translatione linguas veritatis est.

q; esse conuertibiles, vt sicut prior illa vertitur in hanc, ita ex hac eadē prior ipsa nō mutata sententiā reuerti possit. Iā

si quis Græcus roget, quid Germanis significet, Ein naturlicher mensch, quis huic respōdeat idē quod Apostolus habet

ψυχικός άνθρωπος & nō poti⁹ φυσικός άνθρωπος, latine vero naturalis homo.

Deinde, cū non fugeret Bucerū Apostoli sententiā, qui τὸν ψυχικὸν άνθρωπον oppositum volebat τὸ πνευματικὸν

ἀνθρώπον id quod & Bucer fatetur Apostolū hic, & capite 15. in eadem ad Corinth. epistola facere, cur non reddi *Apostolus*

dic germanicè hoc ipsum quod Apostolus spiritui perpetuo solet opponere? Solet autē alibi opponere spiritui, nō *spiritui*

naturam sed carnem, quare ergo non carnem sed naturam *carnem*

tranſtulit? Si germanicæ linguæ idioma Paulinæ vocis a *opponit,*

butū nō recipiebat, si non licuit imitari & dicere pro ψυχή *sed nō spī-*

κός Seligen, Nū nō licuit etiā dicere ad retinēdā Apostoli *ritum.*

sententiā

sententiam fleischlichen? Id quod τὸ πνευματικὸν cōtrariū est, & Apostolus significare volebat. Nō licuit facere quod alij quidā docti, & eruditi Germani, qui reddiderunt germanicè, Thierlichen oder fleischlichen, quod animale siue carnalem significat? Cæterum naturalem hominem, Einen naturlichen menschen, appellat Germani hominē modestum, tranquillū, ciuilem, sobrium, religiosum, probitatis amantem, ab insolentia, ab agrestibus & prophanis moribus alienum, qui & naturæ dotibus præmineat, & vici ducat naturæ consentaneam: qualis certè spiritali hominī non opponitur, quin sicut nihil verat eundem hominē apud Latinos factæ simul & naturaliter viuere, ita & apud Germanos, non proprie pugnat, Das geistlich vnd naturalich leben.

Quis germanis dicitur, eum naturaliter menschen.

Sed Bucet imitari volebat præceptorem suum Martinū Lutherum. Digna res. Itā ne quod Lutherus sibi permittit huic iam licebit? Quanto præstiterat Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, cæterosque Ecclesiæ Latinæ catholicos doctores imitari, qui *ἄλογον ἄνθρωπον* veteribus hoc loco, non naturalem, sed animale hominem, futura heresi sua arma detrahentes, aut Græcos qui cum Latinis

Patribus posthabitis, Bucet Lutherū sequi mauult.

eadem sententia omnes cōueniunt, docentq; simul omnino animale hominem illum intelligi apud Apostolum, quæ sensū carnis ac voluptatis sequitur. Quæ sententia & præcedentibus & sequentibus Apostoli eodem in loco verbis, quod infra demonstrabimus, inseparabiliter coheret. Equidem fateor, non magnopere aliās referre, animale, an naturale appellemus hominem carni deditū, vbi nulla est peruersæ doctrinæ machinatio. Hic autem appellatio in periculo non vacat. Non hic sine magna causa recedat aduersarij à recepta in Ecclesia lectione, à veteribus & recentioribus interpretibus, à sanctis patribus, expositores epistolarum Apostoli. Rem moliantur non leuem, quando hoc vnum tantopere vocabulum vrgent: non sanè propter ipsam dictionē, sed propter illa quæ hic prædicantur verbis inhiat sequentibus, vt infarciat ea humanæ naturæ cupiunt apostolica autoritate suam hæresim vulgo commendatā, eam nimirū qua fingunt, humanā naturam esse in carne & mente esse depravatā, vt homo nec intelligat

Quare Bucet A post. male interpretatur.

neque uiuat in carne & sanguine, sed in spiritu & ueritate. Quæ sententia & præcedentibus & sequentibus Apostoli eodem in loco verbis, quod infra demonstrabimus, inseparabiliter coheret. Equidem fateor, non magnopere aliās referre, animale, an naturale appellemus hominem carni deditū, vbi nulla est peruersæ doctrinæ machinatio. Hic autem appellatio in periculo non vacat. Non hic sine magna causa recedat aduersarij à recepta in Ecclesia lectione, à veteribus & recentioribus interpretibus, à sanctis patribus, expositores epistolarum Apostoli. Rem moliantur non leuem, quando hoc vnum tantopere vocabulum vrgent: non sanè propter ipsam dictionē, sed propter illa quæ hic prædicantur verbis inhiat sequentibus, vt infarciat ea humanæ naturæ cupiunt apostolica autoritate suam hæresim vulgo commendatā, eam nimirū qua fingunt, humanā naturam esse in carne & mente esse depravatā, vt homo nec intelligat

nec amare, nec sectari spiritualia bona possit, quādiu hīc vi-
uitur, quāuis iam sit in Christum regeneratus, & spiritu san-
cto donatus. At autē Apostolus (& quidem de baptizatis)
Animalis homo nō percipit ea quę sunt spiritus Dei. Quod
dictum si ad naturalem hominem pro suo voto pertraxe-
rint, videbuntur obtinuisse quod volebant. Proinde non
abs re erit vt & verum eius sensum teneamus, & aduersus
perniciosam hæresim eundem tueamur.

Multum enim interest, utrū de animali an naturali ho-
mine hæc ad eum quo Apostolus loquitur sensum dicatur.
Animalis enim homo, hoc est, carnalis & vetus, qui pro-
pter opera & affectus hanc appellationem accipit, non est
semper carnalis, & proinde non semper animalis, sed
deponitur pœnitētia per gratiam Dei, sed mortificatur, sed
conuertitur, sed transmutatur conuersione actuum, in ho-
minem spirituales. Hinc Apostolus dicit: Non potui vo-
bis loqui quasi spiritualibus, adhuc enim carnales estis. Cū
dicit (adhuc) significat eos alios futuros. Ita alibi: Cū es-
semus in carne, passiones desideriorum carnalium, opera-
bantur in membris nostris. Dicens cum essemus, significat
conuersionem factam, qua non sint modo carnales. At ve-
rō naturalis homo semper est naturalis, nec propter opera
quę in diuersas species subinde mutantur talis dicitur, sed
propter ipsam congenitam naturam.

Sensus autem verus, vt alibi, ita & hic secūdū sacrę scri-
pturę normam, quę hoc eodem loco traditur, nobis est in-
uestigādus. Loquimur (inquit Apostolus) nō in doctis hu-
manę sapientię verbis, sed in doctrina spiritus, spirituali-
bus spiritualia comparantes. Hoc est (vti Chryostomus &
patres exponunt) scripturarum in quibus spiritus sanctus
loquitur collatione, vt quod breuiter vel obscure dictum,
aut vno aliquo in loco est dubitabile, ac difficile intellectu,
reddamus per alias eiusdem spiritus scripturas intelli-
gibile, clarum & certum.

Ad quam normam, si præcedētia, & in eodem orationis
contextu sequentia primum intueamur, statim apparebit
de quōnam homine Apostolus loquatur, Vtrū ne de *Verus sc-*
carnali, an verō de naturali. Dixerat Apostolus: Loquimur *sus eius*
non in doctis humanę sapientię verbis. En præfatur & *quod di-*
indicat

xerat A- indicat de quo fit dicturus. Humana sapiētia de virtutibus
posto, ani- carnaliter philosophatur, quærit in voluptate honestatem
malis ho- & felicitatem, boni mali que discrimen affectibus permit-
mo non tit & ipsius carnis iudicio, quod delectet audire, quod pa-
percipit sciat oculos, quod gulam iuuet & ventrē, probat: ambit ho-
ea qua nores, contendit pro gloria, studet cōgerendis auarē opi-
sunt spiri- bus: Humilitatem verō, contemptum rerum, & huiusmodi
tus Dei. virtutes deridet, & planē sibi persuadet stultitiam esse.

Quæ omnia cum animali seu carnali potius homini quā
 naturali propriē conueniant, satis indicat Apostolus quid
 velit animalis hominis appellatione intellectum. Sunt e-
 nim naturales etiam illi homines qui hæc non sectantur, &
 in quibus sapientia ista humana non inuenitur.

Naturales sunt paruuli, sed nondum humana sapien-
 tia præditi nondum iudicant de honoribus, nondum in-
 uident, nondum student auaritiæ: breuiter, nondum sunt
 Apostolo carnales, aut si mauius animales. De moribus e-
 nim, non de substantia indit Apostolus homini istiusce-
 modi appellationem. Naturales item sunt qui moribus ac
 malicia sunt paruuli, quales vult nos esse Apostolus, & de
 quibus Lucæ 10. dicitur, In illa hora exultans Iesus in spi-
 ritu sancto dixit: Confitebor tibi pater, quia abscondisti
 hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Psal. 118 Et spiritus ipse sanctus in Regio Psalte ait: Declaratio ser-
 monum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. In-
 tellectum vtique eorum quæ sunt spiritus Dei. Ergo quod
 hic ait Apostolus, Animalis homo nō percipit ea quæ sunt
 spiritus Dei, non potest de naturali, sed de carnali & secu-
 lariter sapiente intelligi dictum.

Iam quæ huic proximē in eodem Apostolo subnectun-
 tur, manifestius idipsum indicabunt, statim enim sequi-
 tur: Spiritus autem diiudicat omnia, & ipse à nemine
 iudicatur. Quis enim cognouit sensum Domini qui in-
 struat eum? Nos autem sensum Christi habemus. Quibus
 verbis probat Apostolus, se, & qui secum secundum eun-
 dem Christi spiritum sentiebant, non esse animales: &
 tamen erant homines naturales. ac statim quos ducat ani-
 males appellandos, expressis nominibus prodentibus eor-
 um factis, velut digito demonstrat: Et ego, inquit, fratres
 non

non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tāquam paruulis in Christo lac potum dedi vobis, non escam: nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis. Cum sit enim inter vos zelus & contentio, nōne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

Multa nobis in verbis istis sunt non oscitanter animaduertenda. Primum, Quod in eadem sententia explicanda in eodem perpetuo orationis contextu, opponat homini spirituali, nunc animale, nunc carnalem. Vnde apparet, ipsi Apostolo, non alium dici animale, quā carnalem, & apud eum perinde haberi, carnalis vocetur vel animalis, quando non de substantia, sed de actibus fumitur appellatio. Deinde quod indicat, Carnales ad tempus esse carnales, donec fiant qualis erat ipse Apostolus. Ideo dicit adhuc carnales estis, quod de homine naturali congruē dici non potest. Quomodo enim quis dicatur ad tempus vel adhuc esse naturalis homo, cum natura congenita sit homini sempiterna. Ac tertio, quod carnalem vocet hominem & animale, non propter naturam vti saepe admonuimus, aut substantiam, sed propter zelum & contentionem. Nempe actus carnis eiusdemque passionibus infrenis, quibus expensis collatisque inuicem patet euidenter appellatione animalis hominis Apostolum complecti non hominem naturalem, sed carnalem: qui actibus carnis & prauis affectibus talem appellationem promeretur. Ruit igitur aduersarium fallax, sophistica & vana commentatio, qua naturam aliqui satis grauatam, insuper & apostolica autoritate damnare continebantur.

Porro si ad eundem modum collatis scripturis sensum totius propositionis quæramus, Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, stultitia enim est illi, & non potest intelligere, perspicuum fiet, Apostolum, hominem licet naturam habenti corruptam, adeo potentiam intelligendi ea quæ sunt spiritus Dei, non detrudere, vt etiā ostendat, quo fiat impedimento ne possit, & quo adiumento, vt possit, consequatur, vt impedimento hæcenus sublato per gratiam spiritus tādē intelligere queat quæ sunt spiritus dei. Enimvero post verba illa, quorū sensum inuestigamus,

O ij   statim

statim apud eundem Apostolum sequitur: Et ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquã paruulis in Christo lac potũ dedi vobis, nõ escam, nondum enim poteratis, sed nec nũc quidẽ potestis, adhuc enim carnales estis. Vide lector, quã pulchrẽ verbis istis præcedẽtia exponat, quomodo ei quod antea dixerat (Nõ potest intelligere) addat suum quendam temporis modum, pro rerũ diuersa conditione, aliter atque aliter habentem. Quemadmodũ & ad Hebræ. 5. ait, Cũ deberetis esse magistrũ propter tempus rursum indigetis, vt vos doceamini quæ sunt elemẽta exordij sermonum Dei, & facti estis quibus lacte opus sit, nõ solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonum iusticiæ, paruulus enim est. Perfectorũ autem est solidus cibus, eorũ qui pro cõsuetudine exercitatos habent sensus ad discretione boni & mali. Hinc palam liquet Apostolo hoc esse discrimẽ inter carnalem Christi auditore & spiritualem, quod est inter paruulũ & virum perfectũ, inter rudẽ nuper ininitiatum, & magistrũ. Paruulus expers est sermonũ iusticiæ, nec potest capere doctrinã spiritus, dum paruulus est. Et carnalis existens adhuc carnalis, nõ potest percipere & sumere eicã illam spiritualis intelligentiæ. Propterea non dicit absolute, Non poteratis, sed nondum poteratis, & ne nunc quidẽ potestis, adhuc enim carnales estis. Qui dicit, Nõdum poteratis, significat postea potuisse. Et qui, Ne nunc quidẽ, dicit, potestis, quia adhuc estis carnales, significat fore vt possint, tum scilicet, vbi desierint esse carnales, hoc est, nõ secundum carnem sapere desierint. Nam qui secundũ carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt, qui autem secundũ spiritum, quæ spiritus sunt sapiunt, ad Rom. 8.

Christus quoque ipsa veritas, non aliter discipulorũ suorum capacitatem tẽperat. Iohannis 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Cũ autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnẽ veritatem. Non detrahit Christus suis discipulis potẽtiam illam simpliciter & in vniuersum, sed modò, inquit, nõ potestis. Nõ mirum cum adhuc essent carnales, & terrenum regnum cogitarent, cum ob instantẽ passionem, tristitia & metu commotissimi essent, nec possent animum ad mysteria crucis erigere.

Carnalis existens carnalis non capit que sunt spiritus Dei.

gere, ergo addit, cum autem venerit ille spiritus &c.
 Alibi dicit Apostolus, Cum essem paruulus loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus, quando autem factus sum vir, euacuauit quae erant paruuli. Quo exemplo formam nobis proponit, qua ex carnalibus facti spirituales, & nos quoque dicamus, Cum essemus in carne loquebamur vt carnales, cogitabamus vt carnales, & sapiebamus secundum prudentiam carnis, passionisque desideriorum operabantur in membris nostris, quando autem facti sumus spirituales, quando manducare cepimus solidum cibum, euacuauimus quae erant carnis, crucifigentes eam cum vitiis & concupiscentiis donec audiremus, Vos autem in carne non estis.

Vides nunc ex iam dictis lector, quo sensu accipiendum sit quod ibidem dicitur, Animalis homo non percipit ea quae sunt spiritus Dei. nempe dum est animalis, dum sectatur voluptates carnis: tum enim non potest suauitatem spiritus intelligere, & esse stulticia sibi persuadet. At vero vbi coeperit ex animali fieri spiritualis, carnisque desideria non amplius prosequi, tum demum percipere incipiet, quae sunt spiritus Dei, eousque etiam, vt dicere possit cum Apostolo:

Nos autem sensum Christi habemus. Itaque eadem illa vicia quae animales faciunt, impedimento sunt, quo minus ea quae sunt spiritus Dei percipiantur. Auferantur autem vicia, eorumque loco illabatur spiritus sanctus, & non erit quod impediatur. Idcirco Apostolus ad Romanos. Non hominem aut naturam viciatam, sed maliciam ipsam accusat & damnat. Rom. 8. Prudentia carnis mors est, quonia sapientia carnis inimica est Deo, legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest. Vbi de spiritu e contrario ait, Prudentia autem spiritus vita & pax. Homo quilibet vtriusque est al-

ternatim capax, manens idem secundum naturam qui erat, vt per prudentiam carnis sit carnalis, & non assequatur intelligentiam spiritualium, aut prudentia spiritus sit spiritualis & dicat: Nos autem sensum Christi habemus.

Perperam igitur & non sine graui in naturam iniuria, ad reliquam eius infirmitatem, accumulatur aduersarij & hanc ignominiam, vt adimant ei omnem potentiam percipiendi ea quae sunt spiritus Dei, quauis sit quis baptizatus, illuminatus,

*Quo im-
pedimēto
nō perci-
pit homo
ea quae
sunt spiri-
tus Dei.*

*Hō nunc
animalis
est, nunc
spiritua-
lis.*

O .iij .tus,

tus, & à spiritu sancto edoctus: non memores illius diuine pollicitationis, & æterni testamenti, Hierem. 31. Post dies illos dicit dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et nõ docebit vltra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens, Cognosce dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximum, ait dominus, Et eius quod Christus ipsa veritas ait Iohan. 6. Et erunt omnes docibiles Dei. Atque vbi malicia illam & vicium quod naturæ nostræ inimicum est, acculare oportebat, ipsa imperitur, accusatur, damnatur natura.

Hęc est simplex & minimè violenta scripturæ ad scripturam pro elicieda veritate collatio. Nulla fraude, nullis verborum inuolucris, aut sophismatibus, quid verum, certum, & solidum sit, religiose inuestigans, cui & patres quoque vniuersi consensu suffragantur, quod tam certa fide compertum habemus vt nihil dubitem, vni cuiuslibet harum rerum studioso, confidenter polliceri non aliud vsquam oportet quæquam ex patribus deprehendi. Omnibus itaque præteritis, vnicum quem pro se facere aduersarij inaniter iactant, proferam aliquot locis Augustinum. Is lib. de ciuitate dei 14. cap. 4. ait: Quod ergo est ambulare secundum hominem, hoc est, esse carnalem, quod à carne, id est, à parte hominis minore, intelligitur homo. Eisdem quippe ipsos superius dixit animales, quos postea carnales, ita loquens, Animalia autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, Scilicet enim est illi. Talibus igitur, id est, animalibus, post dicit, Et ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Et illud ex hoc eodem loquendi modo, id est, à parte, totum intelligitur. Et ab anima & à carne, quæ sunt partes hominis, potest totum significari quod est homo. Atque ita non est aliud animalis homo, aliud carnalis, sed idem est vtrunque, &c.

Beda. Beda quoque quem persuasum est, omnia sua in Paulinas epistolas ex Augustino ad verbum conscripsisse, in commentariis super 8. cap. ad Romanos, hæc beati Augustini verba refert: Ille ipse vnus homo, eademque natura domino Deo verò & bono cõdita, heri sapiebat secundum carnem, hodie sapit secundum spiritum. Expulsum est vicium, sanata

sanata est natura. Nam quandiu esset prudentia illa carnis, omnino legi Dei subiecta esse non posset, Sanato autem vicio, reparata natura, fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino. Idem eodem in loco, ex sermone sexto B. Augusti. de verbis Apostoli: Prudentia carnis inimica est in Deum, legi enim Dei non est subiecta, neque enim potest. Quid est, neque enim potest? Non homo non potest, non anima non potest, non denique ipsa caro, quia Dei est creatura non potest, sed prudentia carnis non potest. Viciu non potest, sed potest natura. Quomodo si diceret, Claudicatio rectae ambulationi non est subiecta, neque enim potest. Pes potest, sed claudicatio non potest. Tolle claudicationem, & videbis rectam ambulationem. Sed quamdiu claudicatio est, non potest. Sic quamdiu prudentia carnis est, non potest. Non sit prudentia carnis, & homo potest. Et ne quis de fide Bedae ambigat, multis locis habet Augustinus similes sententias. Lege epistolam quinquagesimam septimam ad Dardanum. Item tractatum nonagesimum octauum in Iohannem. Item quaest. 67. libro 83. quaestionum. Libro (cui titulus est) Expositiones quarundam propositionum ex epistola ad Romanos, articulo quadragesimo nono, sunt haec eius verba: Recte appellat Apostolus carnis prudentiam, qua haec appetuntur pro magnis bonis, quae non perseverant cum homine, & ne haec amittantur timetur, quae quandoque amittenda sunt. Non potest autem talis prudentia legi Dei obtemperare. Sed tunc obtemperatur legi, cum haec prudentia extincta fuerit, ut ei succedat prudentia spiritus, qua nec in temporalibus bonis spes nostra est, neque in malis timor. Eadem namque animae natura (attende verba Lectoris, Natura) & prudentiam carnis habet, cum inferiora sectatur: & prudentiam spiritus, cum superiora diligit. Quemadmodum eadem aquae natura & frigore congelascit, & calore resoluitur. Sic ergo dictum est: Legi Dei non est subiecta prudentia carnis, nec enim potest: quomodo recte diceretur, Niuem non posse caleferi, neque enim potest. Sed cum adhibito calore, soluitur, & calefcit aqua, iam nemo potest eam niuem dicere, &c.

Quo sensu carnis prudentia dicatur legi Dei non subiecta.

Cui consonat quod quaestione sexagesima sexta in dicto quaestionum 83. libro habet: Prudentia carnis dicitur,

O iij cum

cum anima pro magnis bonis temporalia bona concupiscit. Quamdiu enim appetitus talis inest anima, legi Dei subiecta esse non potest, id est, non potest implere quae legi iubet: Sed cum spiritualia bona desiderare coeperit & temporalia contemneret, desinet esse carnis prudentia, & spiritui non resistet. Eadem namque anima cum inferiora appetit, prudentiam carnis habere dicitur: cum superiora, prudentiam spiritus, non quia prudentia carnis substantia est, quae induitur anima vel exiit, sed ipsius animae affectio est, quae omnino esse desinet, cum se totam ad superna converterit. Qui autem in carne sunt (inquit) Deo placere non possunt, id est, qui voluptatibus carnis acquiescunt. Neque enim de his dictum putaret, qui de hac vita nondum recesserunt, opportunissime subiunxit, Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Vtique adhuc in hac vita carnalibus loquitur.

Vult Bucerus ex eodem Augustino audire qui & alio modo praeterea dicantur animales? Audiatur quid in primo centesimo trigesimo dicat: Sunt infirmi qui non sunt idonei valido cibo, volunt se tendere ad id quod capere non possunt. Et si aliquid utcumque acceperint, non nisi sibi fuerint capere quod non ceperunt, extolluntur, & inde superbiunt, inde videntur sibi quasi sapientes. Hoc autem contigit omnibus haereticis, qui cum essent animales & carnales, defendendo sententias suas prauas, quas falsas esse non potuerunt videre, exclusi sunt de catholica, &c.

Nunc ergo tempus est, ut veritate offensus & concitatus Bucerus, ad Lectorem prouocet, eiusque iudicium de Censura Colonien. requirat. Nunc & nos, ita ut fiat, ipsius votis omnibus poscimus, nedum libenter ferimus.

Bucer.

Ex istis nunc iudica ipse Lector Christiane, Vtrum sint Christianae censurae, an impie calumniae, quas Colonien. Deputati de libro meo constituerunt.

- 1 Me manifeste extenuare baptismum & meritum sanguinis Christi.
- 2 Me facere casum ad eam grauiorem redemptionem Christi.
- 3 Me damnare bonam hominis naturam, cuius attribueret quae neque diabolo quidem sit tributum.

4 Me interpretari Paulum non bene, sed quomodo conducatur
damnationi naturæ bonæ.

Arbitror hæc omnia ita per nos ostensa ac probata, vt *Ortho-*
boni & æqui Lectoris iudicium nulla in parte putemus *xiii.*
nobis formidandum.

Solent aduersarij doctrinam catholicorum infideliter
plerumq; recitare, vel fingere etiam absurdas opinio-
nes quas catholicis adscribât, easq; ipsas sursum, deorsum,
eragitare, fortiter impugnare & iugulare tandem, quo ta-
li victoriæ specie, apud simplicem & indoctam plebem de
catholicis triumphare videantur, cum nos traducetes suis
tantum laruis suisque commentis insultent.

Vt cognoscas autem Lector orthodoxe & pie, nos non
retaliare aduersarios simili artificio, nec quicquam eis af-
fingere quod non dixerint, nec grauare aut iniquè exag-
gerare quod ipsis lapsu quodam per incogitantiam alicu-
bi forte exciderit, sed has ipsas quas impugno hæreses per-
tinaciter ab eis defendi, non in hoc tantum libello doctri-
næ & vocationis Buceri ad Bônâ, ac eius propugnatio-
ne, verum & in aliis quoq; scriptis ante & post editis, vi-
sus mihi sum non abs re facere, si prodam tibi quæ Claris-
simus Iurisprudentiæ Doctor, idemq; vt acerimus, ita pe-
ritissimus catholiciæ religionis assertor, D. Iohânes Grop-
perus, insignis collegij S. Gereonis Scholasticus, cuius in-
defatigabile studium, labores & industriam pro prisca illa
& apostolica Ecclesiæ Catholicæ pietate conseruanda ac
tuenda sæpius iam omnibus totius diœceseos ordinibus
perspecta, nemo non miretur, aut satis extulerit, dum
scripta Buceri à colloquio Ratisponensi percurrat, eaque
confert cum articulis, illic per colloquutores cõciliatis, ad
discipiendum quàm sibi constet Bucerus, inter alia innu-
mera plurimum dissidentia ab his quæ ibidem velut con-
cordiæ studiosus Bucerus receperat probaueratq;, obiter
offendit atq; annotauit, de peccato originis potissimum.
Non suspicatur ille quidem me suam venationem publi-
caturum, alioqui petenti mihi non fecisset eius copiam,
nam sic exploratum ipsius animum habebam. Verùm ego
arbitror prodicionem hæc publicæ vtilitati conducere,
nec

nec parum momenti perfidæ ac detestabilis hæresis cognitionem allaturam ad eiusdem odium & execrationem. Proinde accipe Lector candide, prodigiosas, acheronticas & damnatas, plerunque etiam inter se pugnantes, aduersariorum sententias de peccato originali, & ipsorum committantibus: quas breuibus scholiis adiectis illustramus.

Errores Buceri de peccato originali.

Diffinit peccatum originale esse deprauationem totius hominis, quo quicumque ex Adam cõmuni ratione progeniti sumus. Deum, & quæ placent Deo, vera scilicet bona, nec mente cogitare, nec voluntate amplecti possimus: sed peruersis cupiditatibus agitati nihil suo loco & numero habeamus, atque peruerse iudicamus, appetamus & faciamus omnia.

Hac definitione tollitur liberum arbitrium, iudicium rationis, experientia sensuum. Aut si visui permittit iudicium de coloribus, & gustui de amaro & dulci: quare non menti quoque permittit cognitionem & iudicium de bonis & malis, si proponantur? Quare non voluntati ut posita aliterum appetere? An mens hominis est magis quam sensus corruptus? Quid ergo ait Apostolus, Cõdelector legi Dei secundum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ?

Vel breuius: Peccatum originale esse viciũ hominis, quo homo totus aduersatur Deo.

Descriptio diaboli, qui Deo perpetuo aduersatur non hominis, qui sicut ovis perditus simpliciter errat.

Et ut intelligatur quid velit per deprauationem totius hominis, asserit, non tantum viciatum hominem totum, sed & viciatam hominis naturam, cunctaque in homine deprauata, & ab illius imagine ad quam factus & effigiatus est. demutata: seu amissam & deperditam esse diuinam illam conditionem ad imaginem Dei. Breuiter, quicquid in nobis est, ut ab Adam nascimur, viciatum & corruptum esse.

Obscuratam fatemur, sed non amissam Dei imaginem: quam si amissam dicimus, substantiam auferimus animæ rationalis, secundum quam est imago. Et drachma non amittit

rat impressam sibi imaginem, nec ouis simplicitatem.

Deinde ut intelligatur quatenus detrahat homini posse cognoscere & amplecti bonum, asserit in qualibet hominis parte successisse motus detestandos, ut nec probare nec sectari que recta sunt homines possint, sed in contraria ferantur totum mente, voluntate, ac ceteris viribus: adeoque carnis nostrae naturam (qua totam hominis naturam intelligi vult) legi Dei repugnare. Et proinde naturae carnis esse aduersari Deo, inimicum esse Deo. Breuiter, quicquid est in homine inimicum esse Deo.

Non adeo deprauant hominē Manicheus & Marcion: licet alteram eius partem dicant à malo principio creatam: Agnouerunt enim mentis & rationis bonitatem, cuius creationem idcirco bono principio ascripserunt.

Denique ut intelligatur se non diffinire peccatum originale tantum per priuationem, seu etiam habitum viciosum, sed includere quoque in rationem eius actuale rebellionem, ait nos omnes Deo rebelles nasci, atque omnibus viribus nedum auersos, sed etiam aduersarios, & inimicos Dei esse: quo fiat ut contraria omnia Deo, & probemus animo perperam iudicando, & expetamus voluntate, & sectemur reliquis viribus. Hoc sempiterno vicio obnoxios semper esse rebelles & inimicos Deo, hoc solo originis vicio deprauatos nunquam non repugnare & inimicari Deo, permissis & iniuste omnibus nostri partibus uti, & non solum alienos esse à Dei cultu, sed etiam alio quodam Dei voluntatis teneri.

Contra illud, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Item: Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lacrymae meae sicut panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? Item, Deus meus exultatio cordis mei. Qui talia dicebat, in originali peccato fuerat utique natus, & tamen nulla sui parte Deo ad hunc modum aduersabatur.

Interim dum has assertiones tractat, ex diametro sibi pugnantia scribit.

Nunc enim ut praescribitur asserit eam conditionem qua homo ad imaginem Dei factus est, amissam & perditam.

Falsum, de quo vide Epiphanium in haeresi Audiano- rum, & in epistola ad Iohannem Hierosolymitanum, contra Origenem.

Nunc

Catholicè.

Nunc vero hominem ad imaginem Dei conditū, ea natura
ac etiamnum præditum esse, cum qua vicia natura pugnet.

Rursus, nunc quicquid in nobis est cum nascimur, plane vitiosū
& corruptum esse, & totum legi Dei repugnare cōtendit, ad id
in omni nostri parte Deo aduersarij gignamur.

Hæreticè duplo quàm Manichæus & Marcion de ho-
mine constituerint.

Catholicè.

Nunc vero legem inscriptā menti manere, & diuinitus inlita
& infixam esse.

Denique nunc asserit nos peruersè & iniuste omnibus partibus
nostri vti, omnino cōtra eam rationem ad quam conditi sumus
est, vt subiungit, de omnibus peruersè iudicare, & expetere omnia
contraria Deo, & proinde eos qui non ex fide Christi vixerunt,
extrema semper nequitia vixisse.

Si hoc verum est, viuunt semper hæretici in extrema
nequitia: fatentur enim se semper dubitare, adeoq; vacare
vera fide in Christum: quāquam interim verum est, non
habere hæreticos, falsum autem omnes homines peruersè
iudicare & expetere omnia.

Nunc vero ait lumine natura intellexisse Ethnicos, hominem
animal esse prouidum, sagax, multiplex, acutum, memor, plenus
rationis & cōsiliū, præclara quadam cōditione generatum, equi-
tationisq; & stirpis cœlestis, & sacrū quoddam in terris sanctum
esse dedicatū: quod cum Deo sicut intellectus & recta ratio
sapientiæ atque virtutis societatem quandam habeat.

Verum est istud, sed reliquis scriptis Buceri planè con-
trarium. Vnde vides Lector, quæ sit in hominibus ista
dogmatum constātia.

Item inesse nobis natura quo & Deus, & qua iusta & honesta
sunt cognosci aliquatenus possint. Et id legis quod in nobis scribitur,
reuocare nos à prauis cōsiliis & rebus, impellere ad recta &
honestā studia, Et ex eo existere in homine quandam ad officij
excitationem, & neglecti officij reprehensionem.

Et istud quoque verissimum est: & ex ore suo iudicatur
Bucerus falsè contraria multa dixisse.

Quin & addit (quod tamen falsum est) omne quod mens in
his expetendis & agendis nouerit bonum esse, id non posse

mentem non statim expetere, & ad querendum aut agendum mouerit, non auersari ac fugere hoc, quod mens intelligit esse malū.

Ergo contra fidem, conscientiam & mentem nemo potest agere, quod falsum ex multis locis Apostoli conuincitur. Et ne Ethnici quidem tam inconsideratē aut fatuē loquuti sunt, quorum ait quidam: Video meliora, porboq; Deteriora sequor.

Asserit deinde, quicquid a perfecta illa Dei imagine, quae christus est, alienum fuerit, id damnabile, & damnans uicium atque peccatum esse.

Ambiguum dictum, & sensu quodam plane erroneum, damnans omnes actus humanos.

Asserit sibi non necessario recipendam esse sententiam de inspiratione nouarum animarum.

Platonizat fortē, nec putat sibi necessarium manere in Ecclesiae unitate. Leo magn⁹ in epistola Decretali ad Turbium Asturicensem, cap. 10. ait, Omnes eos qui impietatis fabulam ex multis erroribus de origine animarū sibi traxerunt, Catholica fides à corpore suae unitatis abscedit, constantē prædicans atq; veraciter, quod animæ hominum, priusquam suis inspirentur corporibus, non fuere, nec ab alio incorporentur, nisi ab opifice deo, qui & ipsarum est creator & corporum. Sic Leo magnus hunc draconem iugulat.

Et ut sententia illa recipiatur, corpori deprauato indi etiam deprauatam animam, Deum creare generationem peccato obnoxiam, animarūque in ipsis, (ut ita, inquit, dicam) Dei manibus uiciari.

Ergo non ab Adam vel à carne, sed à Deo est originale peccatum: quod sentire cum blasphemum esse Manichæus animaduerteter, finxit diabolum creatorē esse omnis peccati. Magna est utriusq; hæresis: sed tamen Manichæus de Deo religiosius sensit quàm Bucerus. Contra Osee tertio decimo: Perditio tua ex te Israël, tātummodo in me auxilium tuum.

Asserit non consequi, est opus Dei, Ergo uicium & malum non est. Nec consequi, Concupiscentia est bonum opus Dei, ergo est bonum homini in quo est. Seu, Concupiscentia opus naturæ est, cooperante Deo, ergo bonum est.

Fortē Bucerus non credit quod habetur Deuteronomij trigesimo

trigesimo secundo: Dei perfecta sunt opera, & omnes re eius iudicia, Deus fidelis & absq; vlla iniquitate, iustus & rectus. Aliàs enim assumpta consequètia, quam cauillari posset hinc syllogismum conficere, de cuius consequentia nulla esset dubitatio.

Afferit Deum prauos motus, noxias perturbaciones, & scelerata actiones, immittere hominibus, atrocissimis peccatis punire peccatores, tradere gentes in sceleratas perturbaciones, & sensus reproborum, quos sint & poena, & peccata quibus gentes implicentur, fatiens Deum authorem malitiæ & peccati. Quod non tantum permittit, hoc sed & aliter & efficaciter hæc Deum facere blasphemet.

Hæc est ipsa illa hæresis, quam si audisset Polycarpus, esset beatus Irenæus testatur, exclamasset statim, & manus suas obrurasset, ac dixisset: Deus bone in quæ tempora reseruasti, vt hæc audiam, ipsum etiam continuè locum fugisset, in quo sedens vel stans huiusmodi verba audiret. Vide Eusebium Ecclesiasticæ historiæ libro quinto, capite vigesimo. Hanc hæresim neq; ex sacris literis, neq; ex patribus hausit Bucer, sed primus eius inuentor (vt ibidem habetur) fuit Florinus quidam, Seleucus quoque & Hermia Galathæ, ipsam quoq; in parte, vt Philastrius & Augustinus testantur, sunt amplexi.

In peccato originali, non solum rationis cæcitatem, tarditatem, ignorantiam, difficultatem, & voluntatis infirmitatē, & pronitiam concupiscendi seu faciendi quod non debet, sed & incredulitatem, & contempnum Dei comprehendit dicit.

Aequum erat Bucerum non obiicere paruulis tā ingentia scelera nisi claris scripturis, aut euidentia aliqua probaretur. Accusator fratrum tuorum, ista peccata in paruulis, quomodo probabis? Sed ad præcedentia remitto, ubi notanda hæc ipsa satis confutata sunt.

Et vt: infantes iam recens natos (in quibus considerare est peccatum originale per se tantum diffinitioni suæ includat, at, nihil uetate dicitur ea horrida efficere in animis infan- tium, quæ efficiunt in animis adultorum. Imprimis, maximeq; diffidentiam & incredulitatem, quæ inimici fidei, sanam captiuos tenere ad arbitrium suum, quæ in hunc mundum carnaliter nascuntur.

Magnum nimis imperium diabolo in paruulos permissum, ne in porcos quidem pro sua tyrannide sit ei permissum.

leuire, nisi peculiariter Deus annuat. Marci. 5.

Rursus, infantes habere propriam iniquitatem, peccare in lege
suis inditiam, aqua declinent: alioqui eos non renatos, non fore dam-
nandos. Quod deus neminem damnet, cui non insit propria iniqui-
tas, seu peccatum certa sua lege damnatum. Et proinde in infanti-
bus, inesse suam propriam iniquitatem, quæ legi Dei aduersetur: ta-
mensi hanc ipsi nondum intelligant detinetur illud Paulinum, Viue-
bam aliquando sine lege, & c. ad infantes, qui & si vacent legis co-
gnitione, hinc tamen non consequi, eis non positam legem, vel eos
nulla legis transgressione teneri.

Vnde infomniū istud Bucer nobis probabis? Vbi de le-
ge paruulis statuta reperis aliquid scriptum, vel à maiori-
bus traditum? Paruulos propter originale peccatum quod
nascens contrahunt, verum est damnari: at vbi legitur eos
contra legem aliquam propria iniquitate peccare? Præfer-
tim cum ignorent boni & mali distantiam, nullūq; habeāt
arbitrij sui vsum, sine quo nō magis peccatur quā peccent
agni & vituli, & animatia nulla arbitrij potestate prædita.

Cum tam profunda ignorantia, ut præceptum Dei non possint
intelligere, & ea naturæ rebellionem nascantur, ut legi Dei toti reni-
tantur, damnari eos iure, non solum propter inobedientiam aduer-
sus deum, sed etiam propter ipsam ignorantiam, quæ non tantum in
ipsis supponit peccati, sed etiam peccatum.

Stulta de ignorantia opinio, quæ non datur paruulis
vicio magis quàm iucunda ipsa pueritia: vti supra suo loco
ostendimus.

Rursus in infantibus ignorantiam in qua nascuntur, peccato deputari
& rebellionem qua in omnibus legi Dei reluctetur, ignorantia excu-
satione haudquaquā leuari, sed ob hanc ignorantiam (quæ ignoran-
tia facinora appellat) iusto Dei iudicio æternum damnari.

Contra illud Iohānis nono: Si cæci essetis, non haberetis
peccatum, Quod dictū Christi in quos rogo tam verè, tanq;
proprie, atq; in paruulos ob ignorantia excusationē cō-
petit cum & Apostolus dicat, se ideo misericordiam con-
sequutum, quia ignorans errauit in incredulitate.

Affugit Augustino quod agnoscat infantibus ea omnia peccato de-
putari, quæ in adultis iure reprehenduntur, & tribuere infantibus
damnabilia & uicia, & facta uiciorum. Et proinde damnabiliter in-
fantes rebellionis uicio apud deum detineri.

Augustinus

Augustinus de peccatorum meritis & remiss. lib. 1. de
tempus ad hoc impensuri sumus, ut probemus quomodo
nihil mali commiserint infantes, qui propter hoc vocantur
ab omnibus innocentes? Nonne tanta infirmitas animi
corporis, tanta rerum ignorantia, tam nulla omnino pre-
cepti capacitas, nullus vel naturalis, vel scriptæ legis sen-
sus aut motus, nullus in alterutram partem rationis vi-
hæc multo testatiore silentio, quàm sermo noster proce-
dit atq; iudicat? Valeat aliquid ad seipsam persuadendam
ipsa euidencia. Nam nusquã sic non inuenio, quid dicitur
quam vbi res de qua dicitur, manifestior est, quam omnia
quod dicitur. Vellè tamen quisquis hoc sapit, diceret, quod
peccatū viderit, vel putarit infantis recentis ab vtero, quod
mali in hac propria sua vita per animum propriū, corpore
ve cōmiserit? Si fortè quod plorat, tædioq; est maior
mirum si hoc iniquitati, non infelicitati potius deputandum
est. An quod ab ipso fletu nulla sua ratione, nulla cuiuslibet
prohibitione compescitur? At hoc ignorantie est, in qua
profundissima iacet, qua etiam matrem cum post erigunt
tempus valuerit, percutit iratus, & sæpe ipsas etiam ma-
mas, quas dum esurit, exugit. Hæc non modo feruntur, pe-
rum etiam diliguntur in paruulis. &c. Hinc de libero arbi-
trio lib. 3. cap. 24. ait: Ex quo incipit homo præcepti esse
pax, ex illo incipit posse peccare. Obserua quod dicitur
incipit posse peccare, antea enim non potest.

*Addit itaque infantes æternis suppliciis, nec permittit
mitissimam poenam cum Augustino.*

De poena mitissima habet Augustinus in Enchiridionibus
Laurentium cap. xciiij.

*Vbi hanc crudelem sententiam in infantes deprompsit, aliter
e contrario, infantes Christianorum priuatis baptisate, sine
sua regeneratione & regno dei non priuari*

Minus Pelagiani errabant, asserentes paruulos non ba-
ptizatos ad beatam aliquã vitam migrare, sed extra regnum
dei, quod absq; vlla cōtrouersia concedebant, ut habet Au-
gustinus lib. de hæresibus, ad quod vult deū. Et epist. 117.
oppugnat quoque eandem hæresim Hyponosticon. 117.
Bucer autem non priuat eos regno dei. ex quo Euangeli-
o Euangelice? Eodem tenebatur errore Vincētius vult

de quo August. lib. primo de anima & eius origine, sic ait: Non baptizatis paruulis nemo promittat inter damnationem regnūque cœlorum, quietis vel felicitatis cuiuslibet, quasi medium locum. Hoc enim eis etiam hæresis Pelagiana promissit, quia nec damnationē metuit paruulis, nec sperat eis regnum cœlorum, si non perueniunt ad baptismatis sacramentum. Ille autem cum confiteatur paruulos originali obstrictos esse peccato, eis etiam regnū cœlorum non baptizatis ausus est polliceri. Quod nec illi ausi sunt, qui eos asserunt, sine vlllo prorsus esse peccato. Ecce qualibus se laqueis præsumptionis innectat, nisi eum talia scripserit peniteati. Ita Augustinus epist. quoque 28. ad Hieronymum, contra eundē errorem sic ait: Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectō & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam. Vbi propterea cum baptizatis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur aliter eos in Christo viuificari omnino non posse.

Tres hominum gradus facit, Natos simpliciter ex Adam, Afflatos spiritu, Renatos ex Deo. Vnde plerique ex gentibus etsi non renatos non excludit à regno Dei.

Cōtra omnem sacram scripturam, & prima salutaris doctrinæ fundamenta. Duo sunt in scripturis Adam, & duo populi, nec plures. Prioris Adæ populus carnalis, alterius spiritualis. In vno omnes morimur, in alio omnes viuificamur. Clara & expressa Christi vox est, Oportet nasci deo. Iohannis 3. Quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Vnde ergo hi tres Bucerus populi? Qui sunt afflati isti non regenerati, & tamen saluandi? Spiritus sanctus enim quos sanctificat vt saluentur, eosdem & regenerat. Sed Bucerus fortē loquitur de spiritu quo furere solent poëtæ. Sicut Ouidius ait, Est Deus in nobis, sunt & commercia cœli

Sedibus æthereis spiritus ille venit.

Hinc sacri vates, & diuum cura vocamur.

Sunt etiam qui nos numen habere putent.

Longiori disputatione in aliud tēpus, aliumque locum prorogata, sufficiat modò annotasse, quòd Deus vnā sibi

P Ecclesiam

Ecclesiam semper elegit, extra quam nõ est salus. Et prorsus insanum est credere aliquem extra Christum & Ecclesiam posse fieri saluum. Si quos afflat ex gentibus, hos vocat ad suam Ecclesiam, vt olim Achior, Raab, Ruth, & profelytos. In nouo testamento Cornelium centurionem. Non est enim aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, Actuum quarto. Proinde propheta, imò Antichristianum est Buceri figmentum de gentium Philosophorum ductu, saluatione. Esaiæ 49. de vno Christo philosophis ignoto dicitur: Posui te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Idem Apostolus quoque Paulus pro gētibus prædicationem dei expectantibus allegat, Actuum 13.

Et quid hoc velit satis ostendit Commentarius eius in Epistola ad Romanos in præfatione, Quæstione, An sit in Philosophia quædam doctrina Pauli congrua? Vbi contendit: Deum quantum ad religionem attinet, suam veritatem gentibus admodum manifestasse, nec ullo dogmate destituisse ad constituendam illam necessarium. In philosophia nihil præteritum, quod Dei metu animos implere inque solidæ religionis studio conservare valeat, & nihil omnino ad salutem cognitu fuisse necessarium, quod Deus gentibus non prius etiam illis seculis manifestauit per Philosophos, inquit (ut inquit) sanctissimos homines. Quorum uerò dicta non minus sunt oracula habenda, quàm quæ sacris literis continentur.

Si verbis prophetarum & Apostolorum credimus potius, quàm Bucero eis contradicenti, non admodum fecit Deus veritatem suam manifestam gentibus. Psalm. 14. clare dicitur, Qui annunciat verbum suum Iacob, iustitiam & iudicia sua Israël. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Secundum Esaiam, Populus gentium ambulabat in tenebris, habitabatque in regione umbræ mortis. Pauli quoque & Barnabæ luculentissimum est testimonium, Actuum decimotertio. Quæ præteritis generationibus dimisit omnes gentes inuasias suas, vbi nulla est exceptio. Num poterit Bucerus Apostolos Christi falsitatis arguere? Si autem confiteatur esse veros, se vt falsum fateatur necesse est. Hic videtur aduersariorum inconstantiam: alibi dicit sanctos omnes

cere in graui ignorantia Dei: quæ vera sunt bona, neque cognoscere, neque amplecti posse: cum hæc prophanis philosophis tribuat absolutam cognitionem omnium, quæ ipsos in solidæ religionis studio valeant conseruare. At non ita Apostolus Paulus (cui fortè erroris sui prauitatem inscripturus est Bucer) Roman. primo. Hic enim nihil amplius tribuit Philosophis, nisi quod inuisibilia Dei, sempiternam quoque virtutem eius & diuinitatem, ex visibilibus cognouerunt. Non autè eò progreditur, vt dicat, quod Bucerus, eos omnem veritatem tenuisse, & viam salutis: sed contra, qui cum cognouissent (ait) nõ sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Didentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinè imaginis corruptibilis hominis, & volucrum & quadrupedum, & serpentum, & cæc. En Bucer, hæc est Philosophorum apud Apostolum sapientia. Quem iuuat eorum dementiam amplius cognoscere, legat disertum illum & eloquētissimum Lactantium Firmianum, diuinarum institutionum lib. 3. qui totus est de falsa philosophorum sapientia. Vbi eorum omnium stultissimas rixas, errores, & vanas opiniones de Deo, de vero eius cultu, quæ est solâ via veritatis, per multa capita diligenter excussis, cap. 30. prorumpit in hæc exclamationem: Omnis sapientia hominis in hoc vno est, vt Deum cognoscat & colat. Hoc nostrum dogma, Hæc sententia est. Quanta itaque voce possum, testificor, proclamo, denuncio. Hoc est illud, quod Philosophi omnes in tota sua vita quaerierunt, nec vnquam tamen inuestigare, comprehendere, tenere valuerunt, quia aut prauam religionem tenuerunt, aut totam penitus sustulerunt. Facessant igitur illi omnes qui humanam vitam non instruunt, sed turbant. Quid enim docent, aut quem instruunt, qui seipsos non instruxerunt? Quem sanare rogat? Quem regere cæci poscunt? Huc ergo nos omnes, quibus est cura sapientia cõferamus. An expectabimus donec Socrates aliquid sciat? Aut Anaxagoras lumen in tenebris inueniat? aut Democritus veritatè de puteo extrahat? aut Empedocles dilaret animi sui semitas? aut Archesilas & Carneades videant, sentiant,

præcipiant? Ecce vox de cælo veritatem docens, & nobis
sole ipso clarius ostendens. Quid nobis iniqui
sumus, & sapientiam suscipere cōctamur, quam docti ho-
mines contritis in quærendo aratibus suis, nunquam repe-
re potuerunt?

*Imò pl. sculā quiddam in Philosophia traditum, nempe, iudicium
futuri seculi, quod à Moyse potius significatum sit, quàm expositum.
In philosophia verò admodum expressum.*

Libro 20. de ciuitate Dei, producit B. Augusti. de fin-
ro iudicio multa eadēque clarissima prophetarum & scri-
ptis legis oracula. Et quid mirum si philosophi quidā
suis prædictiones mutuati sunt: præsertim cum hæc præ-
simum contenderent philosophi, vt rara de ignotis tene-
doctrina, quæ fidem popularem superaret, conciliatō-
mini suo maiorem existimationem? Stultissimū est autem
opinari, hæc posse alicui ratione naturali, cui philosophi
nituntur constare: nam quod de extremo iudicio creditur,
fidei articulus est, qui non magis ratione cōuincitur, quàm
Deum esse trinum & vnum, aut filium Dei incarnatum. An-
ticipuli creduntur, non demonstrantur ratione. Ad hæc quo-
do de iudicio & resurrectione Philosophi loquuntur, quæ
rebus fabulantur non intellectis, sicut Virgilius de campis
Elysiis beatorum, de Minōe iudice apud inferos, de peris
& cruciatibus malorum, Cerbero trifauci, Charonte, & tu-
uiis infernis. Sic Lucanus in principio belli Pharsalici
cit rediturum mundum in antiquum chaos. Et Ouid.
Esse quoque in fati reminiscitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cæli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.

Quæ non sunt Philosophica, nec illis ad iudicium
tinere sunt visa.

*Inter alios Numam Pompiliū facit omnis diuini & humani
ris consultissimum, quem ait pectora omnium pietate instituisse,
sancam religionis antistitem, hoc imp. inis causisse, ne in sacris
bus ullum esset simulacrum. Quod nimis um odio imaginare
rum in pessimo idololatra & omnis idololatriæ apud Romanos
thore, tan operè prædicat.*

Vide Lector pie, qualis sit hæreticorum Ecclesiæ
tales habet prophetas & religionis suæ antistites.

Pompilius, cum videret populum Romanum, multis victoriis elatum, iamque nullis legibus in officio contineri, commentus est deos quos nullos & falsos esse probe sciebat, atque eis proprios cultus instituit & sacerdotes, Diales, Flamines, Vestales, Salios: confinxit mitras, vittas, ancilia, armillas, sandalia. Inuenit ritum praefagiorum, ab auguriis, & ab extis pecudum quae docuit scrutari, instituit sacrificia, ignem perpetuum, lustrationes, annum distinxit in dies festos & nefastos. Quae omnia mentiebatur se monitu Aegeriae Nymphae, cum qua nocturnos congressus simulabat, tradere populo Romano, videlicet, ne deesset inuentis suis auctoritas. Omnia in hoc, quod populus falsorum deorum metu, falsoque cultu occupatus, auocaretur a studiis bellorum, & in mansuetudinem redigeretur. Hunc talem impostorem, seductorem, dementatorem mortalium, inuentorem omnis fascino & illusionis, qui nullum verum Deum esse credebat, celebrat Bucerus tanquam religionis verae antistitem.

Quodque Deus Platonem tanta auctoritate eminere fecerit, ut Ethnicis queri non possint sibi doctrinam veritatis maligne administratam, quibus vel unus Plato deductam e caelo philosophiam tanta cum gratia peruulgavit, ut non immerito dicas (inquit) hunc gentibus ita datum ut Moysen Iudaeis.

Platonis summi illius philosophi quem diuinum appellant, vicia non libenter commemoro, sed facere cogor, ne quem aequat Bucerus Moysi, aequet & Apostolis, aut legislatori nostro Christo. Quod facit Apostolus in reliquis Philosophis, mihi ut in Platone quoque faciam incumbit. Ille philosophos laudat a contemplatione & admiratione creatoris cogniti per res creatas. At statim ostendit sapientiam illam in meram abiisse stultitiam & impietatem. Ita Plato multa cognouit de Deo, sed philosophice, hoc est, humano more: miscuit enim humana diuinis, & diuina humanis, eousque, ut veram Theologiam penitus inuerterit. Eusebius libro de praeparatione euangelica demonstrat Platonem ea quae sapienter dixit ex libris Hebraeorum transferuisse in libros suos, vbi & Aristobolus Iudaeum citat ad Philometora, libro primo, dicentem: Legem nostram in multis Plato sequutus est, aperte namque in multis diligenter examinasse

minasse singula videtur. Mosaica enim volumina ante Alexandrum, & ante Persarum imperium traducta fuerat. de plurima, sicut & Pythagoras Philosophus ille accepit. Verum cum esset Philosophus omnia hæc dimensus est, pro captu rationis humanæ, nec firmiter scripturarum auctoritati inhæsit. Vnde in varios errores prolapsus est: quod propter Philosophiæ debet non quod vult Bucerus sua rectè dicta, sed mala quibus veritatem aliunde acceptam propter deprauauit. Testatur beatus August. lib. 8. de Civitate Dei cap. 12. Plotinum, Iamblicum, Porphyrium, Apuleium & Platonicos omnes, sicut Platonem, multis diuinitatibus sacrificasse naturæ. Et huc idololatram audeat Bucerus accipere Moyse de quo ait scriptura: Dedit illi cor Deus ad præcepta & legem vitæ, & disciplinæ, docere Iacob testamentum suum, & iudicia sua Israel, sed & animas humanas arbitratur Plato ante corpora vixisse, & quando docetur, remitti eas priora, non cognoscere noua, vt habet beatus August. de Ciuit. Dei libro 10. cap. 30. Pythagoram quoque secutus est, & dicit animas hominum post mortem reuolui ad corpora bestiarum: quod in Phædro & Timæo Platonis manifestè patet. Libro de repub. vlti. dicit animas post mortem à morte annos, redire ad vitam, optione vnicuique proposita, vt quod velit eligat: fieri autem electionem magnæ parte iuxta vitæ prioris mores. Sic Orphei animam, cygni corpus elegisse, nec voluisse in fœminam transire, odio huius sexus. Animam Tamiris, philomelæ, Cygni quoque animam in hominem demigrasse, Aiæ animam optulisse Leonem, Agamemnonis, aquilam. Therisit, simiam. Quæ cum sunt absurdissima (vt alia multa præteream) dignum mihi visus est Plato Bucero, quem dicat ita gētibus datur vt Moysen Iudæis.

Ex quo satis intelligitur, quod cum Zuuinglio faciat Heculeum, Theseum, Socratem, Aristidem, Antigonum, Themam, Camillum, Catones, Scipiones, prophetis & apostolis in regno cælorum pares.

Quod quid aliud est, quam Bucero ex Christiano Ethnicum plusquam Ethnicum? Quid enim opus est Christiano Evangelio, Prophetis, & sacris literis, baptismo & reliquis sacramentis?

Eccle. 45

sacramentis, si eiusmodi gentiles impij homines, cum sanctis in regno Dei viuunt: Quid hic scriptor & concionator aliud credere potest de fide & religione Christiana, quam quod sit cuiuslibet alij religioni similis, & quod quilibet in Ethnicismo ex doctrina philosophorum in sua religione & fide saluari possit?

Et quanti habeat Zvinglium, quamq; velit doctrinam eius videri minimè suspectam, etiam quod ad articulum originalis peccati attinet (de quo tamen is pessimè & haereticissimè sensit) videre est in memorato Comentario in caput quintum, ad Romanos.

Interim is qui tam præclare de Ethnicis sentit, ne virginem quidem matrem à peccato Originali, & horrenda illa rebellionè, & cæteris effectis eius (quæ in infantibus iam recens natis, cõtra omnem veritatem exaggerat & cõfingit) eximendam putat.

Scio vix paucis fieri credibile, Bucerũ de peccato Originali reliquis, post baptismum manentibus, tam insanas, atq; horrendas hæreses tueri, quam in præcedentibus sermone magnoq; studio oppugnauerim, confutauerimq;. Idcirco subiiciam paucis & eas quas idem ille D. Gropperus Scholasticus annotauit, & è scriptis Buceri posterioribus tumultuariè congescit: visum tamen fuit à superfluis annotationibus abstinere, quibus liber frustra turgescit, cum sint omnia prius abundè satis, & luculenter confutata. Tantum in hoc, vt cognoscas Lector candide, me non luctari cum laruis, sed ingentia môstra persequi.

ERRORES BUCERI DE
concupiscentia reliqua in baptizatis.

Te manere in renatis malũ deprauatæ naturæ, vt etiam si nulla vel actionis vel consensus nostri iniquitas adiiceretur, tamen hoc tam graue esse, vt vel ob hoc vnum condemnationem mereamur, nisi non imputaretur.

Quod renatis ratione huius mali bonæ voluntati Dei, verè aduersentur, & ob id iniqui, prauis, & ipsi Deo inimici, verèque perditis & condemnatis sint, iurèque eos abiici & condemnari.

P iij Nimi-

Palam abrogat baptismum & spiritum regenerantem suam in. Contra illud Coloss. In ipso completo cõstitare oia per sangu-

nem crucis Nimirum quod in ipsis sit malum damnationis meritorium, nisi
 19. Et vos id eis post baptismum non imputaretur per Christum: Christum enim
 cum essetis sem remanentem huius mali reatum à baptismo continua non im-
 aliquando putatione dissoluere. Quod alibi sic explicat: Quàmquam venati ob
 alienati & inimici esse, nunc reconciliauit hoc malum displicent Deo, & sunt odio condemnationeque; dixit
 in corpore Deus tamen diligit eos propter Christum. Confiteri proinde se hoc
 carnis suae concupiscentiam seu contra Deum rebellionem, semper quidem in
 per mortem, iniquitatem, ita etiam peccatum esse quod iniustum & odibilem
 ut exhiberet vos sanctos & immaculatos, nec tamen condemnet, quia non imputetur, nec alienos à regno red-
 & irreprehensibiles coram ipso. dat, quia Christi merito contegatur. Contra illud, Iudicium
 Dei est secundum veritatem.

Copiose Non solum qualibet prave & inique facta peccata nobis habent
 ostendimus hec esse falsissima: libet tamen de voluntatis consensu adicere quod habet Augustinus, li. de vera relig. c. 14.
 hęc esse falsissima: libet tamen de voluntatis consensu adicere quod habet Augustinus, li. de vera relig. c. 14.
 hęc esse falsissima: libet tamen de voluntatis consensu adicere quod habet Augustinus, li. de vera relig. c. 14.

Ubi adeo Quod sancti suo modo etiam contra Deum concupiscant, ad-
 voluntariū uersentur deo, bona uoluntati Dei, habeant in se sensum carnis, sensum
 peccati est & ipsi eatenus inimici Deo. Nullum quoque hominem sine pec-
 malo, ut nullo modo sit peccati non sit uoluntatis; & hoc quidem manifestum est, ut nulla hęc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat, &c.
 doctorem paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat, &c.
 doctorem paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat, &c.

Ah quanta Hinc quod sancti obfisi sunt in peccatis, Paulum de se in hęc
 vim facit modum queri dicit, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore
 apostolo, vasi illius electionis, contra omnium partium expositione, & in totis scriptura locos.
 mortis huius? Miserum (inquit) ille se vocat, hoc est, Deo exilis
 & abiectum. Quod alioqui nemo miser dicatur, nisi qui talis sit
 Paulum eodem dicto testari, mortem esse stipendium illius relictum
 mali, & propterea id censendum sit esse damnabile peccatum. Quam
 mors non veniat nisi à peccato merente condemnationem.

Vicini

1 Vicium quod in sanctis reliquum manet, verè, rectè, propriè, & formaliter peccatum vocari. Modo formale peccati id intelligitur, quo aliquid peccatum est, & propriè dicitur.

2 Licet ad rationem peccati propriam, consequatur necessariò, quod faciat nos reos, id tamen videlicet, facere nos reos, remoueri ab eo posse quod in se peccatum sit. Qua assertionis repugnantia, quæ potest esse maior?

3 Alteram partem pugnae mentis & carnis (de qua Rom. 7.) miris modis exaggeras decernitq; carni, & abrogat Paulo in eo cõfessu victoriam.

4 Negat caput illud 7. ad Roma. intelligi posse de homine existente sub lege, ante regenerationem: imò hunc intellectum vult esse Pelagianum.

Augustinum cum dicit, Concupiscentiam in renatis non esse, sed vocari peccatum, loqui vulgari modo, non propriè de peccato. Sed Augustinus contradicit.

Calumniatur, hæctenus in Ecclesia de concupiscentia, domestico vestro hoste altum fuisse silentium ante Lutherum, & proinde homines hoc mali in se neglexisse.

Afferit in renatis hanc prauam vim & hostem legis Dei, nunquam non, & absque intermissione, reluctari bonæ menti legi Dei consentienti. Et falso existimasse homines, si consensus fœdis animi motibus non accederet, se satis mundos à peccatis, & sanctos esse.

Institutum Lutheri, & eorum qui eius partis sunt, fuisse hæc nature vicia in renatis reliqua, diligentius explicare. Quamquam pudenda & detestanda sint, declarare ea tantum de causa, ut homines ad veram poenitentiam & agnitionem propriæ perditionis adducerent, & Christi gratiam plus cognosceret. Cum tamen ex hac doctrina vera poenitentia planè obscuratur, & Christi beneficium quacuetur.

De peccato originali in eam sententiam, ut præscribitur, Responsione conuentum esse, ingenti malicia (ut solet) mentitur.

Afferit in hac sententia Pauli, Caro concupiscit aduersus spiritum (quæ tantum locum habet in renatis) carnis nomine significari non tantum concupiscentiam in sensualitate remanentem, sed viciousitate totius humane nature in nobis à baptismo reliquæ. Item spiritus nomine nõ significari animum seu præcipuam eius partem, aut illius bonos, singulares & spirituales motus, vel afflatam nobis sapientiam & rectam voluntatem, sed spiritum illum adoptionis, seu spiritum

Falsi istud esse, plò 50 paginis demonstrauimus.

Augu. ad Valeriu de nup. & cõ cupif. lib. 1 cap. 26.

Hoc est nõ habere peccatum, reu non esse peccati.

Contra illud, bonu certam me certam cursum cõ summaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. 2. Tim. 4.

Vbi facti, atque docti, patres Christi. Amb. Hier. n. Theoph. &c. per stringit. Impudens mendaciu. Ostendit, nõ esse falsum.

Eucerus de suo sensu, contra omni orthodoxorum patrum interpretationem.

spiritum Dei, qui nostro spiritui testimonium præbet, qui venit in nobis homini à baptismo, hoc est, toti ingenio nostro aduersetur.

Contra illud, Nos in carne nō secūdu carnem militamus 2 cor. 10. Et illud nō stra aut cō nersatio in oculis est.

Etsi interim alibi diuersum (nihilominus tamen erroneum) scribat, nempe spiritum nostrū ut est iam afflatus spiritu Dei, pugnat contra totum hominem, hoc est, cōtra spiritum, animam & corpus, eo quodd adhuc mens nostrā (ut ipse vult) à baptismo cecutiens ad diuina, & sensibus in cognoscendis & iudicandis rebus vni, preferat terrena celestib⁹, seque tur presentia, negligat futura, diffidat Deo, consulat sibi, & rebus quas cernit, ac anima quæ presentia vte videntur accommoda & iucunda, immodicē & contrariationem expetat, corpus verò ea quæ sensus rutilant.

Falsum esse ritud & que sequitur, in præceptis demōstratumus.

Cognitionem Dei à baptismo, propter inherentem etiam renatis membrorum legem, repugnantem legi mentis, adeo esse parte & imperfectam in renatis, ut nec amare, nec colere Deum toto pectore, nec præceptis eius pleno studio sese dedere valeant.

Itaq; semper in sanctissimis quoque hominibus, reliquum manere vitium incredulitatis, & cōtemptus Dei, neglectum proximi, & cupiditatem deprauatam omnium rerum, unde subinde exortant in eis praua desideria.

Hæc tametsi Christi spiritu inhabitante reprimantur & cōdemnentur, tamen quia existunt, argumento esse nondum diligere Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus, peccatiq; legem, atq; adeo peccatum ipsum adhuc inhabitare in eis.

Detorquet illud Gene. 8. Omnis cogitatio hominis ab adolescentia, &c. ad renatos, asserens, Quicquid homines etiā sanctissimi ex seipsis & eo spiritu quo natura hominis pollet, concipiunt, instituant, agitant, moluntur: tātummodo semper & necessario malum esse & neminem hominum ex suo illo naturali spiritu, etiam postquam renatus est, quicquam ad Dei gloriam & veram proximo- rum salutem (ut quam ex eo spiritu, quatenus natura nobis inditus est, ignoret) referre posse. Quasi scilicet renati etiam quod ad spiritum attinet, veterem hominem circumferant, nec suo spiritu spiritui Dei cooperentur, concurrente eorum voluntate in omnibus operibus bonis veluti partiali agente, quod tota Ecclesia adfirmat.

Opus quā Manichæus hæreticus.

Interpretatur præceptum, Non concupisces, sic ut non tantum eo concupiscendi actus, sed & male concupiscendi morbus prohibeatur, ut sensus sit, præcepto requiri, ut nedum malis desiderijs, sed etiam male appetendi morbo, imo quoque male iudicandi morbo.

Stulta & inepta interpretatio in dicitur diuini, verbo dei nullo pacto consona.

bo careamus, & collocat tam actuale quàm originale nedum in voluntate, sed etiam in intellectu.

Renatos nunquam satis expetere posse quæ Dei sunt, nec arceri cupiditatem. Esse nos planè mortuos od omne opus bonum ex nobis, & sanctos civitare non posse ne quandoque pravis desideris consensum præbeant.

In hominibus triplicem esse iniquitatem, iudiciorum, desideriorum, & in omni officio cessationum. Nec tertiam arceri semper posse.

Imo affingit sanctis patribus, credidisse illos & agnovisse renatos etiam in Christo, dum hic à Domino peregrinatur, sic peccato venundatos esse, sic esse carnales, sic in eis legem peccati vigere, ut non solum non sit in eorum manu, amaram & perniciosam radicem peccati, vicium rebellionis contra Deum, excindere, sed nec prava & turpia eius arceri desideria. Imo nec semper etiam cohibere posse assensum horum, damnatamq; inobedientiam.

Et tamen interim Deum iure nobis præcipere, & lege sua potestatem nullam unquam prava cupiditate titillemur, & ut nullas etiam habeamus malas cupiditates, utq; innato illo concupiscendi morbo careamus, ac Deum ea quoque prohibere, quæ nos in hac vita nunquã vitare possumus, & à nobis exigere quæ in hoc mortali corpore nunquam præstare valeamus, & sic dicit Deum præcepisse impossibilia nobis.

Atque hæc se docere asserit, qui non Antichristi Romani, sed Christi magistri cælestis gloriam asserere studeat.

Conferat nunc qui volet Bucerana cum Manichæi dogmatis & diiudicet quæ sint in Deum plus blasphemia, quæ in Christum & virtutem passionis ac resurrectionis eius magis contumeliosa, quæ sacramentis Dei magis iniuria, quæ Deum (quem verum, iustum & bonum scimus) magis ridiculum faciant, & quæ demum Christianum hominem vertant in portentosius monstrum.

Ut autem Bucerus hanc impiam, blasphemã, & secum multis modis pugnantem doctrinam, simplicibus animis probabilem faciat, atque etiam persuadeat, mirabili vafritie ad suum sensum scripturas sacras, & sanctorum patrum sententias, partim depravatè, & truncatim citat, partim miserè & coactè detorquet.

Et

Contra sensum cõmunem et licet plurimas iactas,

Impietas ista luculenter & copiose i præcedentibus conuicta est.

Contra illud, quia dicitur eius gratia non fuit i. ioh. 15.

Imo qui Christum expugnare conetur.

Et satis hinc deprehenditur, quàm verum sit illud Hieronymi, Penè inauditum esse, hæresim ita ab Ecclesia depellere, vt emendetur, non perdat erroris author. Quilicet videatur interdum mitigare suam sententiam hæreticam, adhuc tamen vetus virus, intima mente tectum continet. Nam vt sinxerint isti (vt omnia agunt fidei & simulariorum) Melanthonem, quæ in ipsorum doctrina iure defendere bonos potuerunt, magna dexteritate mitigasse quæ tamen non videt eos adhuc in eodem corno impiissimæ & deprauatissimarum hæresum, de causa peccati, de libero arbitrio, de originali peccato, & iustificatione hominum, & de cæteris fileamus, hæere?

Opera qua gratiam præcedunt, an sint omnia peccata, & nihil hominem ad gratiam præparent.

Iam quod restat in eodem illo articulo Iudicij, de sententia illa Martini Lutheri, *Contritio ante gratiam gratum facientem, facit magis peccatorem*, prosequamur (Pertinet enim ad superiora, quæ de potentia vel impotentia nature, ad opus bonum, ante & post gratiam dicta sunt nobis.) Censuerunt Delecti sententiam hanc Bucero probari, ex eo, quod hic damnet omnia opera quæ ex naturalibus proficiscuntur, Et dicat alibi, pœnitentiam non nisi ex fide vera, & charitate Dei nasci: quæ cum sint dona Dei iustificanti hominem, non habentur ante gratiam. Sed Bucerus quanquam fateatur se hanc Lutheri sententiam probare ac defendere, negat tamen eam sua dicta consequi, & non esse, neque colorem hîc, neque apparentiam vilius illationis. Quod ita dicit quasi captemus per calumniam litigandi cum eo occasionem, quâ ipse non obtulerit. Inspice Lector, sententiâ Buceri in Iudicio recitatam, ex quibus nullius est artis formare Syllogismum, vnde inferatur illa Lutheri sententiâ, ordine ita disposito: Quicquid inest homini extra fidem veram & charitatem Dei, repugnat Deo, Contritio quæ præcedit gratiam gratum facientem, inest homini extra fidem veram & charitatem Dei, Ergo Contritio quæ præcedit gratiam gratum facientem, repugnat Deo. Si repugnat Deo, facit magis peccatorem, quod ex dictis suis negauerat Bucerus consequi. Propositio est Buceri

Buceri dicētis: Naturam extra fidem & charitatem dei, nihil aliud posse, quā repugnare deo. Assumptio similiter est Buceri dicentis, quod fides vera & charitas debeant pœnitentiam seu contritionem præcedere. Atq; hinc per Syllogismum primæ figuræ, infertur Lutheri damnata illa sententia. Quod cum sit luculentum, cur nos perstringit quasi calumniatores. Sed hæc parerga. Ad rem progrediamur. Buceri post Lutherum sententia est, *Contritionem ante gratiam facere magis peccatorem, & veram pœnitentiam, non nisi ex vera fide & charitate nasci.* Si diceres non existere pœnitentiam viuam & veram sine donis illis, non reprehenderemus: At tu dicis non nasci nisi ex illis donis pœnitentiam. Qua persuasione homines à deo in peccatis aberrantes, in grauiorem protrudis errorem. Contrà Delecti, qui didicerunt non omnes peccatores eodem affectos modo, nec esse omnibus ista principia, & quosdam hoc, alios alio modo ad contritionē, & pœnitentiā peruenire, assueuerāt cōtritionē plerunq; præparare hominem ad fidem viuam & charitatem dei, quæ sunt magna & specialia ipsius dona, hominem verè iustificantia. Atque hoc ipsum probant per illud, quod Euangelium prædicat pœnitentiam in remissionem peccatorum, tanquam consecrarium ad pœnitentiam. Item quod Simoni Mago post receptam fidem & baptismum grauiter relapso, dicitur, Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga deum, si forte remittatur tibi: Vbi clarè suadet apostolus Petrus, pœnitentia & oratione, se præparare ad veniam, & hanc nondum acceptam, talibus mediis quærere & ambire. Item per exemplum Cornelij Centurionis, qui Eleemosynis & orationibus iam se præparauerat ad fidem Christi, quam nondum fuerat consecutus, atque adeò nondum iustificatus. Quibus breuiter volunt Delecti ostensum, non inutilem esse contritionem aut bona opera, quæ ante acceptam fidem viuæ & charitatis gratiam fiunt. Nec esse ea homini impedimēto, aut in cumulum peccatorum, sicut fingunt Luther & Bucer, sed contra, adiumento esse, & valere ad præparandum hominem, viniēti gratiæ dei.

Diuersis modis peruenitur ad pœnitentiam.

Contritio plerunq; præparat ad fidem viuam & charitatē.

Bucerus.

Vide hic quomodo expendant homines isti scripturas, & qua vtiuntur Dialectica, Impiis qui Christum ignorauerunt, aut gra-

Ortho- grauitur peccauerunt, predicata est penitentia, Ergo vera peni-
doxus. tia & contritio peccatorum, non oritur ex vera fide & amara
Buc. ca. Hæc eorum illatio. Sed in qua figura & in quo modo? Ita Bu-
nullus. cer.

Quorsum autem istud Bucere? Quis tibi fingis con-
sequentes novas quibuscum ludas, & non retines nos-
stras? An hic tangitur tibi vlcus? Nam quod ad scripturas
quas citauimus expensionem attinet, non est quod verum
mur Lectoris iudicium. Vtinam & tu quoq; non in lippi-
culis videas, quomodo scripturas expenderimus, claroque
verbo dei, non ita proteruè reluctareris. Illa autem quam
tu velut parum Dialecticam derides, non est nostra con-
quentia: Figmentum tuum derides. Tali sophistica sibi
imponere simplicibus. Nostra sic habet: Impiis qui Chri-
stum ignorauerunt, aut grauitur peccauerunt, in Euan-
gelio vbi omnia ordine traduntur, predicata est initio peni-
tencia in remissionem peccatorum. Ergo plerunq; peni-
tencia, fidem viuam & charitatem, eximia illa dei dona, prece-
dit. Illud huic illationi si potes. Hæc conclusio contritus,
& magistrum tuum statuitur, qui vultis necessarium esse,
vt vera fides, veraq; charitas, priores excitent penitentiam
non ipsa contritio, nis dei donis adhuc destituta, quam fugis
gitis efficere magis peccatorem, tantumq; abesse vt ad re-
niam præparet dolentem. Que perniciosissima est assertio
facitq; peccatorem necessario perplexum, vt vel in despera-
tionem corruat, aut planè reddatur securus. Nam quid fa-
ciat, quid conetur aut pertentet miser homo, his dei donis
vacuus, & peccatis grauitur inuolutus, si non permittitur
ei respicientia, & amara contritione refugere ad peni-
tentiam, nisi expectet, donec primum accipiat fidem viuam
& charitatem illam dei, præsertim cum non ignoret hæc
dona suis studiis, neminem assequi posse, quæ Deus gratis
vltro & immeritis largiatur? Ingemiscat ne & dolentibus
dat peccatus? lachrymetur? fugiat ad contritionis & orationis
consuetam præsidia? Sed ita per Bucerum amplius peccabit,
erit hypocrita, & iam se minus idoneum venie in
gratiæ (quæ datur immerentibus) præbebit. Perseuerabit
in peccatis, & fruatur cupitis voluptatibus? Sed ita immo-

Quomo-
do Buce-
rus red-
dat pecca-
torem sua
doctrina
perplexum.

getur in profundum, & damnabitur. Quoquò igitur se-
 conuertat, inueniet miser offendiculum, Proinde hoc pa-
 sio secù ratiocinanti, quid restat, nisi vt animo perplexo
 desperet, seque iam totum in pelagus peccatorum præci-
 piter: aut securus de misericordia præsumat, statuatque ex-
 pectare, & differre suam pœnitentiam, donec experiatur
 se dona illa dei accepisse, charitateque & fide Christi in
 transversum rari & impelli? Quod ipsum tamen per vos
 nunquam quis experietur, qui asseneratis omnem homi-
 nem licet regeneratum, iacere in graui ignorantia dei, in
 dubitatione, in incredulitate, contemptu & odio, eaq; ipsa
 in se nunquam non sentire, atque hanc esse experientiam
 piorum. Quod si est ista bonorum & piorum experientia,
 qualis erit impiorum & malorum? Quàm procul mali sem-
 per à sensu donorum dei aberunt, si ita affecti sunt boni?
 Ergo fidei viua, & charitatis impulsus, expectabunt fru-
 stra, cuius sensu nunquam tangentur.

Iam quibus persuasum est priusquam dolorem & con-
 tritionem admittant, seu vt mollius loquar & sensum ex-
 plicem aduersariorum, priusquam arbitrij sui libertate,
 contritionem peccatorum concipiant, ipsaque peccata de-
 testentur, habendam esse fidem & charitatem, quibus ad
 pœnitentiam incitentur, iisdem decretum esse oportet,
 manere in peccatis & ociose expectare, dum largiatur sua
 misericordia deus fidem & charitatem, quo tum demum
 prebeant se iisdem donis ad pœnitentiam excitandos, atq;
 interim nõ velle quid conari frustra, aut committere, quo
 deum anteuertant, ei resistent, aut præposterè, quod
 muneris diuini est sibi vsurpena, quæ omnia se credant in-
 cidere, vbi ante charitatis & fidei calorem de peccatis con-
 terantur. Adeoque iacebunt inertes, squalidi, fuliginosi &

Math. 11

Ephes. 5.

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Nec
 Apostoli clamantis, Surge qui dormis, & exurge à mor-
 tuis,

Fructus

Bucera-

ne doctri-

ne de con-

tritione.

Quis autem facile colligat segetem malorum quanta
 ex hac semente in inculto & squalido corruptarum men-
 tum agro nascatur? Hac nimirum opinione simplices qui-
 nullum

que, & superstitiosi, & hebetes persuasi, verè exanimabuntur, vt resurgere, ne tentent quidem: stolidiores deterrebuntur à resipiscencia, ne videlicet contritione sua fiant (quod prædicant aduersarij) hypocritæ. Superbi vero, fornicatores, adulteri, incestuosi, immûdi, deliciis & voluptatibus dediti, bibones, epulones, fordidi, fures, sacrilegi, auari, iniqui, fraudulentî, nequam, scelesti, iracundi, arrogantes, violèti, oppressores & emunctores pauperû, seductores & corruptores aliorû, & quotquot sunt quos sua vicia alioqui plus satis delectât, hoc manebût q̄ sunt, donec infillat eis deus, viuû charitatis & fidei sensû, hoc est, donec prius fide & charitate iustificet, alto peccatorû somno stertètes, aut fatigati, lassî, & ad nausèâ expleti, destituantur peccati facultate, non volûtate. Talibus enim dũ aderunt vires, decretum erit edere, bibere, ludere, & præsentibus explere deliciis animû. Si deo (inquier) sumus curæ, non sunt illa eius dona nobis defutura. Si vero nos habet pro deploratis, abiectis, & inimicis, si non sumus ei amplius curæ, quid fraudamus nos cupitis voluptatib? quur sumus iniqui in nos ipsos, & nobis inferimus ipsis quod nolimus ab alio perpeti, crucem, sollicitudinem, mœrorem, afflictionem: præsertim cum nihil proderit omne studium nostrum nobis, nec viribus nostris hoc assequi possimus, vt redeamus in eius gratiam? Hi sunt doctrinæ istius fructus, sic iacent studia bona, vigent pessima. Inde homines mali credunt se iam habere paratam aliquam sui excusationẽ, nempe, quod non senserunt sibi datam resipiscenciæ gratiam. Videbuntur sibi iam habere insanix rationẽ, & reperisse defensionẽ sui: nõ qualẽ seruus ille piger, qui dicebat. Sciebã quod homo durus esses, metis vbi non seminasti, congregas vbi non sparxisti, & timens abij, & abscondi talentum tuum in terra. Ecce habes quod tuum est. Sed omnino negabunt se talentum vllum accepisse. Tua est crudelitas, inquier, quod perdes nos, quos bonorum operum feceras impotentes, et si quidem permissa nobis fuisset resurgendi facultas, quam tibi vt donares reseruasti soli, utiq; fructus penitentiæ dignos protulissetimus, parati semper expectabam, vt fide viuã & charitate conuerteres nos, quorum sensum dedisti nullum.

Matt. 25.

Obsecro

Obsecro te lector pie, num sapiētiam aliam poterit Buc-
 cerana ista doctrina filiis huius seculi inspirare? Num me-
 liores inde sperabimus fructus? Idecirco etiam si nullam a-
 liud præterea incommodum doctrinam illam sequeretur,
 essent tamen eiusmodi fructus, vel soli, abundē sufficiens
 & digna causa, propter quam deberet tāquam publica re-
 ligionis pernicies, ac pestis animarū, cum suis authoribus
 ipsa explodi, & procul exhibitari. Nunc verò ad hæc omnia,
 & à rationis rectæ dictamine, sensuque communi, senten-
 tia illa prorsus abhorret, & sacra scripturæ neuti-quam est
 consentanea. Quo verò hoc palam demonstrari queat, prius
 constituendum nobis est, vitandæ ambiguitatis causa, quid
 pœnitentiæ seu cōtritionis nomine vtrinque intelligatur,
 Nolim cū aduersariis hærerē in lubrico, vbi pateat tergi-
 uersationi locus. Non hic contendimus de pœnitentiā, aut
 contritione iustorum & perfectorum, qui commissum ali-
 quando peccatum, non contenti iam sibi donatum esse, &
 à deo penitus dimissum, insuper illud tota vita quoties ve-
 nit in mentem oderunt, detestantur & vlciscuntur: nō qui-
 dem spe veniæ, quam remissione obtenta nullam quærunt,
 sed amore iusticiæ, & cupiditate vindictæ, quam certū est
 ex magna charitate Dei proficisci, pròque charitatis ma-
 gnitudine augeri. Sed de pœnitentiā seu contritione inci-
 pientiū, atque in ipso peccandi cursu resipiscentium, quam
 Theologi scholastici donec imperfecta est, attritionē vo-
 cant, est disputatio. Hæc enim est dolor & detestatio agni-
 ti in se peccati, cum aliquanto emédationis proposito, spe
 veniæ. Concipitur autem, nunc metu vltionis diuinæ, nūc
 suasionibus, aut humano pudore, interdum ab exēplo bo-
 no, nōnunquam aduersa valetudine, fit etiam vt desiderio
 regni cœlestis, aut formidine pœnæ suboriatur. Oderunt
 enim peccare boni, vt Horatius ait, virtutis amore: Oderūt
 peccare mali, formidine pœnæ.
 Hoc rude & informe conuersionis initium (quādo non
 nisi raro miraculo à perfecta auspiciemur) tollunt hæreti-
 ci, & cum sit quædam reuersio, aut certè compressio à pec-
 cato vltiori, ipsi auersionē faciunt, & eò dicūt hominem
 magis peccare. Videndum nunc quibus hominibus cōuer-
 sis, an conuertendis, hoc est, iustis, an iniustis pœnitentiā
 prædice-

*Absurdi-
tas Buce-
vane sen-
tentia.*

*De qua
pœnitentiā
hic contē-
ditur.*

*Quid cō-
tritio &
vnde con-
cipitur.*

Q

Pœnitentia iustorum qualis. prædicetur, & qualis pœnitentia. Iustis profecto & innocentibus seu conuersis, nunquam leguntur apostoli vel prophetæ pœnitentiam prædicasse. Quin Magister cœlestis

Matth. 9

disertis verbis ait, Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et tamen iusti perfectam pœnitentiam quò sunt iustiores, hòc amplius sua spòte, nec vrgète prædicatore sectantur. Non quomodo peccatores illi gravibus criminibus obruti, qui nondum remissionem peccatorum acceperunt, cum ipsi (nisi fortè exigua & venialia) peccata nulla habeant, & iubeantur de remissione esse securi,

Iusti non querunt remissionem peccatorum nisi venialium.

Vnde ad Hebræos decimo ait Apostolus: Vbi peccatorum remissio, iam non est oblatio pro peccato, nimirum expiando. Habentes itaque fratres fiduciam (remissionis peccatorum) accedamus cum vero corde (quod de reconciliatio-
ne nostri & propiciatione Dei non sit amplius sollicitum) in plenitudine fidei, aspersi (sanguine Christi purgati) corda à conscientia mala (quæ nos stringebat) & abluti corpus aqua munda, teneamus spei nostræ indeclinabilem confessionem. Vides quomodo Apostolus post remissionem acceptam, iubeat nos esse tranquillo animo, & à mala peccati conscientia securos, non indicta compunctione vteriori, nisi fortè quotidianorum & minimorum. Quid enim veniam quærant eius peccati quod remissum non dubitant? Quid petant ignoscantiam criminis, quo nò sunt obstricti? cuius non sunt sibi amplius conscij? Sed pœnitentiã agunt quæ iustis conveniat, cum gratiarum actione, perseverantia in bono, & assidua castigatione, ac satisfactione dâmissorum, nisi vtiliora eis Deus inspiret.

Qualis pœnitentia prædicatur criminosis.

Ergo pœnitentia peccatoribus prædicatur, ligatis illis & reis, ac iacentibus adhuc in peccatis. Non quidem statim pœnitentia iustorum, quæ à malis concipi & apprehendi non potest, cuius nondum sunt capaces, sed primùm ad infimos pœnitentiæ gradus vocatur, vt gradatim ascendat ad altiores, nisi raro miraculo, sicut Paulus, præter expectationem subito in Deum rapiatur. Hinc est quod proponuntur criminosis ea quæ humanos affectus potissimum sollicitant, metum gehennæ, vltio diuina, legum seueritas, exempla, calamitates aduersæ, venia quoque, & regnû cœlestis, pœnitentibus oblatum. Si volueris Testamentum verus cum nouo totum reuolueris,

vix aliud reperias. Sic mittitur ad David Nathan, plenus
terrorib⁹. Ionas ad Niniuitas. Elaias, Hieremias, Ezechiel,
Daniel & propheta omnes ad reges, principes & populū:
sic prædicarunt Apostoli, & omnes pœnitentiæ prædica-
tores. Christus quoque proposito exemplo turris Siloæ, &
Galileorum quos Pilatus trucidauerat, ait: Dico vobis nisi
pœnitentiā habueritis, oēs similiter peribitis. Nulla est hic
fidei aut charitatis mentio, sed tantum respicientiæ: Non
expectatur quousque doceatur de fide, quousque verò dei
amore ferueant, sed iubentur pœnitentiam habere, ab hoc
auspicio, clementia eis insinuat. Quod si peccatum est ta-
libus iniitiis ad contritionem & pœnitentiam permoueri,
iam propheta, iam Apostoli, iam & ipse (quod nephas est
cogitare) Christus, ad peccandum inuitant. Quod cum hu-
mana mens non admittat, insanum signum est peruerso-
rum hæreticorum: Nec prodest Buceri cauillus, quo con-
tendit, talem pœnitentiam prædicari impiis tantum & gra-
uiter criminosis. Quid refert enim, criminosos in altiora
peccata protrudas, an peccatores minores, modò protru-
das in peccata? Nec tamen verum est iis solis ita prædicari,
cū & fidelibus, amisso charitatis seruore, in pauca eadē-
que non omnino grauissima peccata pro lapsis, contritio
interminatoria prædicetur. Apocal. 2. Ephesiorum episco-
po fideli, non criminoso, verum multis & egregiis virtuti-
bus prædito, attamen in desidæ peccatum lapso, nūciatur,
Sciō opera & laborem & patientiam tuam, & quod nō po-
tes sustinere malos, & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos
esse & nō sunt, & inuenisti eos mendaces, & patientiā ha-
bes, & sustinisti propter nomen meum, & nō defecisti: sed
habeo aduersum te pauca, quod charitatem tuā primam re-
liquisti. Memor esto itaque vnde excideris & agē pœnitē-
tiam, & prima opera fac. Sin autem, veniam tibi cito, & mo-
uebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam e-
geris. Audis has minas? Sin autem, inquit, veniam tibi cito,
&c. Tales sunt in scripturis loci plurimi: & fingent nobis
impij hæretici informēs & imperfectas contritiones, quæ
metu pœnæ concipiuntur, facere magis peccatorē, esse hy-
pocritam, & non veram pœnitentiam? Nō est quidem per-
fecta, seria tamen & vera est minimēque fucata.

Qij At

*Cōpugnā
tia in do-
gmate ad-
uersario-
rum.*

At ego ab hæreticis illis nunc quæro, cur prædicetur, cur quoque recipiatur agenda pœnitētia vera? Nōne in remissionem peccatorum? Hoc si negare vōluerint, conuincuntur innumeris & clarissimis verbi Dei testimoniis. Iam si oportet habere prius fidem viuā & charitatem Dei, consequitur, quod oporteat prius dimissa esse peccata quā pœnitentia suscipiatur: Cūm fides viuā & charitas vbicunque sunt, verè iustificent, & peccata omnia deleant, vt contendens habendam fidem viuam & charitatem, contendat simul habendam quoque remissionem peccatorum. Atqui si hæc prior haberi debeat quā pœnitentia, quid pœnitentia quæritur? cur pœnitētia suscipitur in remissionem peccatorum? Qui quærit enim, significat se non habere. Ergo in verè pœnitente secundū vos & habetur remissio, & non habetur. Quæ est nuda, euidens, & inexcusabilis contradictio. Vides ergo, quanta absurditas doctrinam hanc consequatur, & quod sese ipsam discordi contradictione euertat.

*Matth. 9.
Luc. 5.*

*Præpos-
tū aduer-
sarioꝝ in
dicium de
contritio-
ne.*

Adhæc pœnitentia est medicina quædam animæ, docēte veritatis Magistro nostro Christo, qui ob id sese medicum appellauit. Non est, inquit, valentibus opus medicum, sed malè habentibus. & vertunt homines isti medici nostri aphorismum in sententiam contrariam. Dicunt: Non malè habentibus quærendum esse medicum, sed fide & charitate valentibus. Quæso autem te, Nō est egregiè stultum ualere valetudinario vt prius sanetur, ac tum demum querat pharmacum? Dicere quando premit & sentitur morbus, non esse dolendum, vt queratur medicus, quod si quis faciat hunc incurrere morbum maiorem, sed expectandum, donec conualeſcat, vt medicum adeat sanus? Nimirum hoc faciunt aduersarij, qui præcipiunt prius habere fidem & charitatem, quā à peccatis resurgere, hoc est, prius sanari quā quætere medicinar. Quisquis enim fide & charitate iustificatur, ab omni sanatur peccato. aut dicant aduersarij, fidem viuam non iustificare, vel iustificari quempiam absque peccatorum remissione. Quod si non permittunt, nec debent permittere, videant quā hîc iudicent præpostè. Dicunt, primum iustificatū esse oportet, deinde querenda peccatorum remissio per pœnitentiam. Quid hoc
peccat

potest vel cogitari ineptius, aut magis dici compugnans? Apostolus ille doctor gentium, obsecro cuinam dicit, Surge qui dormis, & exurge à mortuis? nonne dormienti & mortuo? Stulte enim stanti dicitur surge, & viuenti, surge à mortuis. At quis est mortuus, aut quis dormit, nisi qui per fidem & charitatem Deo non viuit? Quid autem huic surge dicitur, si per contritionem surgere connitens, nihil nisi peccabit? Itaque non iubemur primum gratiam habere, sed poenitentia eam quærere iubemur. Cor contritum (inquit Psalmographus) & humiliatū, Deus non despicias. Addit contritio, sequetur humilitas, & gratia quoque sine despectu personæ sequetur. Dat enim Deus humilibus gratiam, & humiles suos non despexit. Qui negant hominem præcedentibus operibus vlllo ad gratiam modo præparari, volo dicant cur scriptum sit, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: & non, Deus humilibus resistit, superbis autem dat gratiam?

Ephe. 5.

Psal. 50.

Iacobi. 4.

Psal. 101.

2. Reg. 12.

Luc. 18.

Luc. 15.

Preparamēta gratiæ.

Abfurda ergo, vana est & falsa, tam à ratione naturali quàm sensu communi aliena sententia ista, quinetiam periculosa est. Vidi multos cum sani essent, imaginatione infirmitatis incurrere languorem, quanto magis verè lægūidi, persuasione impotentia ad recuperandam sanitatē, incurrant mortē? Sed & ab exemplis noui & veteris testamēti, & verbo Dei planè abhorret. In Dauide præcessit poenitentia antequā audiret, Non morieris, & transtulit dolminus peccatū tuū. Que fuit autem eius poenitentia? Nonne ex terroribus Nathan prophetae concepta? Sic & Niniuitæ poenituerunt, consternati & exterriti Ionæ comminationibus, & latam contra se sententiā subterfugerunt. Sic publicanus euangelicus, contemplatione suæ indignitatis cōteritur, tundit pectus, nec audet propius accedere, vel oculos in cœlū leuare, & descendit iustificatus in domum suā. Sic filius prodigus, verum & proprium cōtritionis exemplum, prius considerat suam miseriam, porcos, siliquas, famem, optat fieri mercenarius in domo patris sui, vt victum cōsequatur, (qui est amor commodi proprii) quàm vestitur stola prima, quàm accipiat annulum, calciamēta, vitulū saginatum. Surgam, inquit, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccaui in cœlum & coram te, iam non sum dignus

Q iij dignus

*Esaie. 5.
& 9.*

dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de mercenariis tuis, &c. Et cum adhuc longè abesset, vidit illum pater, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Quid est longè abesse, nisi peccatum habere? Sicut scriptum est: Iniquitates vestrae diuiserunt inter vos & Deum: fide autem & charitate Deo sumus proximi. Ergo prodigus ille cum longè adhuc esset, pistillo arrens & conterens peccata sua rudi poenitentia, in cordis mortuario, vt propius accederet, ad fidem & charitatem preparabatur. Charitas autem est stola, que operit multitudinem peccatorum: fides annulus est quo desponsi sumus Deo, qua dona gratia diuina cum aliis bonis, non praecesserunt, sed sequuta sunt miseri contritionem.

*Rom. 10.
Fides &
amor in-
formis
praecedunt
contritionem.*

Non negauerim tamen aliquam fidem & amorem aliquid quantum, contritionem praere. Nam quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? Et quomodo sperabunt, si neque amant neque credunt? Sed talem fidem & amorem talem, habent etiam peccatores, mortui coram Deo, & gravibus peccatis oppressi. Verum aduersarij viam fidem & charitatem illam qua est finis praeccepti, prius exigunt: in quo vehementer aberrant. Siquidem falsa est imaginatio, omnem fidem, omnemque amorem quem habent homines ad Deum, statim viuere & Deo placere. Est enim fides quaedam informis in peccatoribus, & amor informis, quauis glacie frigidior, qualis est amor commodi sui, amor concupiscentiae, amor inordinatus: & tamen hic amor, est amor quidam Dei, quem habere possunt sceleratissimi, & a Deo longè alieni. Si possunt enim idololatras diligere Deos suos falsos, verum Deum quare diligere non poterunt? Si possunt homines mali & pessimi amare suos parentes, natura impellente, aut benefactores propter beneficia, aut propter virtutem homines bonos, cur non & Deum Optimum Maximum, qui omnes benefactores, parentes, & illustres homines in immensum exuperat, etiam ipsorummet aestimatione. Heretici quidam sicut de Nouatianis testatur Eusebius in Ecclesiastica historia, pro fide Christi martyrium passi sunt, & quis ausit dicere hos nullum habuisse ad Deum amorem, pro quo sanguinem fuderunt? Itaque est fides quaedam, & quidam amor in peccatoribus, quo diligentes se diligunt.

*Amor peccatorum in-
formis.*

Vtraque

Vtraque res imperfecta, informis, rudis, inordinata, & nullius apud Deum vel meriti vel dignitatis: talis fides & charitas talis, ad initia contritionis sufficiunt. Et quis neget se hæc principia à Deo accepisse? Ergo non est expectandum nobis donec impellamur, aut trahamur inuiti, sed faciendum quod fecit prodigus ille filius, qui cum longè abesset, in se reuersus dixit, Ego hic fame pereo surgam & ibo ad patrem, &c. Quod fecit cæcus ille prohibitus à prætereuntibus vt taceret, qui multo amplius clamabat. Quâto profundius iacemus in peccatis, tâto fortius de profundis clamemus ad Dominum, quem in peccatis acentes, mortua fide, charitate frigida, è longinquo conspiciamus.

Lucæ. 18.

Psalm. 126.

Sextus Lutherianus quæ Buccer defendit.

Gene 3.

peccata iugi contritione detestanda, pro impetranda venia.

Psalm. 66.

Nec sibilos audiamus serpentis antiqui, qui se hominibus istis insinuauit, vt seducat: vt persuadeat, Contritionem quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum grauitatem, multitudinem, sceditatem, amissionem æternæ beatitudinis, acquisitionem æternæ damnationis, facere hypocritam, imò magis peccatorem. Quid enim tam conueniat serpenti dolo, quàm principis conuersionis insidiari, quo totam amoliaturn pœnitentiam: hoc nimirum est, quod ad serpentem ait Dominus, Tu insidiaberis calcaneo illius. Nos vero suasionem spiritus sancti modò audiuimus, suggestionibus istis contrarias, iis auscultemus & acquiescamus. Nec vereamur ne infirmi contritioni irascatur bonus & clemens Deus. Ipse formam potius additurus est, ipse est qui purgat vineam vt fructum afferat. Quod si non ita statim succedat, perseuerantia opus est, qua eadem sapius repetatur. Faciendum nobis est quod faciunt medici boni, qui vbi non leuant vno atque altero poculo febres, tertium subministrant ac quartum, & quintum denique vel plura si res poscat, donec toto vicio hominem repurgent. Ad eundem modum nos idètidem recurrere oportet ad pœnitentiæ & contritionis remedia, donec tandem misereatur nostri Deus, & benedicat nobis, illuminetq; vultum suum super nos. Ita enim monet psalmographus ille, Accedite ad eum qui procul estis, qui charitatis & fidei lumen modum habetis, & illuminamini, & facies vestræ, licet infirmes non confundentur

Q. iiii.

confundentur

Pfal. 33. confundentur. De patre verò cœlesti, pollicetur nobis Christus in parabola. Luc. 11. quod licet mali simus, nos dabit tamen ille nobis non lapidem pro pane quem petimus, neq; serpentem pro pisce, nec scorpionem pro ovo, nec pro remissione vindictam. Quid ergo dabit? Spiritum (inquit) bonum petētibus se. Ipse quoque inuitat nos

Mat. 11. ad se Christus: Venite, ait, ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Quis magis laborat, aut oneratus est magis quàm peccator, fide & charitate vacuus, grauique peccatorum sarcina depressus?

Mat. 27.
Soluitur Nec quia Iudas pœnitentia ductus retulit 30. argenteos, & abiens laqueo se suspendit, debemus & nos à pœnitentia deterreri, aut precium retinere sanguinis, sicut suadere videntur hæretici, iniquam facientes nostræ pœnitentiæ cum illa collationem. Ille conterebatur pœnitentia, quia desperauit, nos conterimur, quia speramus. Qui verò ne conteruntur quidem, quam spem habebunt? Poterunt ne melius sperare qui non dolent de peccatis, quàm qui spe veniæ dolent? Non opinor. Ergo sunt desperatio- ni viciniore. Ergo & qui asseuerant homines contritione informi magis peccare, spem amputant remissionis peccatorum, qua & Iscariotes caruit: atque hinc adeo iudicia Lector, an non sunt ei simillimi.

Hic tota sententia non lecta, præcipites calumniatores protinus clamabunt Pelagianos nos esse, & tribuere viribus humanis facultatem resurgendi à peccatis, adscribere meritis humanis gratiâ Dei & remissionem peccatorum, liberum arbitriū extollere, gratiam euacuare, aliâq; inuicta, quibus indoctis & rudibus, vt solent, cum magna exasperatione causæ fucum faciant. Nos vero sicut à Pelagianis sumus remotissimi, ita nō possumus & istorū hæreticorum perfidiam, contritionem peccatorum damnantium, non execrari. Nec eorum quæ de viribus & meritis humanis statuit Pelagius quicquam nobis probatur. Quis enim tam blasphemus sit in gratiam Dei, qui dicat eam deberi nostris meritis? Aut quis tātum fiducia de viribus suis concipiat, vt confidat ab æterna morte & peccatorum caligine virtute propria resurgere? Absit à nobis tam arrogantis, tamq; superba blasphemia. Hæreat hæc in Pelagianis, sicut

sicut ille quas oppugnamus, in suis authoribus. Pelagius assererat hominem propriis viribus per liberum arbitrium posse mereri gratiam Dei, & remissionem peccatorum, atque adeo vitam æternam: Nos vero dicimus, ad omnem hominem pertinere, ut ad gratiam Dei accipiendam se pro virili præparet, quo non repellat, aut prohibeat à se, quod gratis & non pro meritis datur. Nec vlllo pacto cogitationem nostram intrat, gratiam Dei velle mereri. Scimus enim quod non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit, iustificatos gratis gratia ipsius. Nam si ex operibus gratia, iam gratia non est gratia. Et si per legem iustitia, iam Christus frustra mortuus est. Gratia enim salui facti sumus, & hoc non ex nobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis gloriatur. Sed & gratia Dei, ad Romanos, inquit, vita æterna. Scimus quoque & fidem & charitatem & plurima alia esse Dei dona, non meritum humanum. Sed nunquid ideo non debemus gratiam à Deo petere, & offendicula quibus repellitur, quantum in nobis est, tollere, nosque ad ipsam toto conatu præparare, quia non possumus mereri? Aliud est mereri gratiam (quod dixit Pelagius) aliud se præparare. Impedimenta auferre, & eam petere, quod nos suademus. Illud hæreticum est, istud præcipit verbum Dei. Ad heb. 12. Propter quod remissas manus & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret, magis autem ut sanetur, cõtemplantes ne quis desit gratiæ Dei, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam inquinentur multi. Et iterum: Videte ne recusatis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum, qui super terram loquebatur, multo magis nos, qui de cælis loquentem nobis auertimus. Item 2. Timoth. 2. In magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quædam quidem in honore, quædam autem in contumeliam. Si quis ergo se emundauerit ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & vtile domino, ad omne opus bonum paratum.

Error Pelagianorum.

Gratiam Dei nemo meretur.

*Tit. 3.
Rom. 10.
Gal. 2.
Eph. 2.
Rom. 6.*

Homo debet curare ne ponat in se gratiæ dei offendiculum.

Vides hinc, debemus (quod in nobis est) nos emundare, nimirum per pœnitentiã, quo sic ab illo gratis sanctificemur, ut simus vtilis, & ad opera bona parati. Ergo præmissis,

fit, Cognouit Dominus qui sunt sui, & discedat ab iniquitate (quod fit utiq; per pœnitentiã) omnis qui inuocat nomen Domini. Sic in Apocalypsi Laodicenti angelo nunciatur, Nescis quia miser es & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus, emulare ergo & pœnitentiam age. Ecce sto ante ostium & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illũ, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Prophetæ & omnes sacræ scripturæ sunt rerum istarum plenæ, iubent surgere, præparare in occursum domini, dissoluere cogitationes impietatis, fasciculos deprimentes. Tunc (inquit propheta) erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius oriatur. Et anteibis faciem tuã iustitia tua, & gloria domini colliget te, &c.

Esai. 58.

Sape cū vult Deus dare incidit in repugnates. *Mat. 23.* Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, quoties volui cõgregare filios tuos, quẽadmodũ gallina cõgregat pullos suos sub alas, & noluisti. Ergo vides quã necessaria sit preparatoria quædã licet informis adhuc, in peccatorib; cõtritio. Vides quantũ illis cū Christo, apostolis & prophetis cõueniat, qui præparamenta eiusmodi damna contritionemq; peccatoris, dicunt peccata accumulare?

Sed dicent aduersarij illud se facere ideo, ne conuersio peccatoris abscribatur meritis humanis, id quod faciebant impij Pelagiani. Pulchre sic, Dum vitant stulti vicia, in contraria currunt. Neque nos dicimus istiusmodi operibus præcedentibus mereri quẽquam suam conuersionem, sed tantum aptare se voluntati & gratiæ Dei. Imo vbi omnem animi præparationem, pro virili nostra perfecimus (si tamen quis vnquam hoc fecit) fatemur nihilominus nos manere immerentes, nihilque propterea nobis à Deo deberi, & nõ sumus Pelagiani. Verũ animo nõ ficto, quod est, humiliter fatemur & dicimus, cū fecerimus omnia que præcepta sunt nobis, serui inutiles sumus, quod facere debuimus fecimus: debemus enim quãtum possumus præparare nos ad ipsius voluntatem & gratiã, atq; ita dispositi cõmittere deo vt faciat nobiscũ secundũ beneplacitũ suum. Si dat gratiam, hanc suæ liberalitati, non nostræ præparationi debemus adscribere. Si non dat, non debemus propterea à pœnitentiã illa cessare, ipse enim nouit quid sit electio.

*Opera iustificatio-
nem præcedentiã
nihil merentur &
tamẽ sunt
vtilia.*

Luc. 17.

electis & quando dare disposuit.

Et ne hanc ipsam quamvis informem præparationem solis nobis adscribimus, sed gratiæ Dei, voluntatem nostram ad hanc qualemcunque pœnitentiam excitanti, conatûsque nostros adiuuanti. Multiplex est gratia Dei. Sed quod attinet ad præsens argumētum duplex nobis consideranda venit. Vna iustificans, alia præueniens seu præparans. Vtraque datur gratis, & nullis nostris meritis præcedentibus, attamen, non vtraque idem operatur. Prior illa incomparabilis, redemptionis, sanctificationis & iustificationis gratia sola saluat. Altera præueniens illa, præseruat à malo vltiori, & præparat voluntatem nostram, vt fiat homo aptus gratiæ maiori percipiendæ. Sed tamen non saluat, neque iustificat sola ad æternam salutē. Nec debet hoc alicui mirum videri, gratuitum gratiæ donum dari & conseruari in peccatoribus, cū beatus Augustinus libro contra Iulianum quarto, in libris item de ciuitate Dei, & plusculis aliis locis, velit gratiæ Dei speciali tributum, quicquid laudatorum & bonorum operum etiam infideles, ac idololatræ gesserunt, supra naturæ vires: sic gratia Dei erat donum prophetiæ Balaam: cū esset Balaam peccator, & gratia illa abuteretur. Porro ego arbitror, omnem bonum motum voluntatis humanæ, ad Deum tendentem, etiam imperfectum, informem, & spiritu viuificante nondum præditum, haberi nihilominus à Deo. Quod ipsum Apostolus Paulus haud obscure indicat secūde Corinth. 3. cuius verba sunt: Fiduciam talem habemus per Christū ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Operatur enim deus oīa in omnibus, Quæ propter pri. Corinth. 10. cū dixisset, Abundantius omnibus Apostolis laboraui, statim subiunxit: Non autē ego, sed gratia Dei mecum. Sic & in epist. ad Philip. Cum metu, inquit, & tremore salutem vestrā operamini. Deus est enim qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Itaq; nostra ac solius arbitrij videntur opera quæ speciē boni habēt, nostreq; conatu solo cōstare si tamen cōsideremus omne, licet exigūū opus bonum, & prorsus informe, præsertim peccatorū nostrorum contritionem

Omnis
prepara-
tio ad deū
venit à
Deo.

Quicquid
boni est in
operibus
hominum
licet infidelium, à
Deo est.

1. Cor. 12

Philip. 2.

tionem, plurimum à moribus & cōcupiscentia infirmitatis nostræ distare, non temere adscribemus poenitentiae gratia, affectibus nostris contraria soli voluntatis nostrae arbitrio, sed gratiae Dei, insensibili modo arbitrium nostrum præuenienti & ducenti. Iam sicut in naturalibus donis habent alij plus alij minus, hic tardum, ille præcox & promptum ingenium, ita & in gratuitis, vnus minorem, alius maiorem accipit gratiam. Multi gratiam Dei, quæ potest in ipsis esse præparatoria, amittunt sine fructu, per eam negligentiam. In alijs vero augentur hæc dona sensim, in his scilicet qui eis non desunt, ipsaq; pro facultate arbitrij se amplectantur, quousq; tandem propitio Deo accedat gratia illa viuificans: Eo perueniunt quidem qui iustificantur sed insensibiliter. Punctum & horam primæ gratiæ iustificantis assignare non est nostræ peritiæ, quæ non redditur meritis, sed pro Dei voluntate nos latente nisi quod postea signis ceu indicijs quibusdam vbi operatur possimus præsentiam eius probabilem & aliquando certam, in nobis deprehendere. Sed de hoc aliàs. Nunc vero dictum suffecerit, & informes contritiones, & reliquos bonos arbitrij liberi motus, quamuis imperfectos, esse à gratia dei, nos exercente pro sua voluntate.

Forfan hic rogabit quispiam: Si & informis illa contritio est donum Dei, propter spem veniæ supra naturā, cur exigitur à nobis præceptis & festina, & nō potius expectatur quousque fides viuua, & charitas ad viuam contritionem inflammēt? An potest homo informe illud donum, sed nō contemnendum, priusquam detur apprehendere? Cui respondeo, Donum illud non posse quidē ab inuito Deo extorqueri: sed ille nemini fideliter petenti negat, vltro proponit, & oblatione eius præuenit appetentes. Non potest homo Deum anteuertere, qui nunquam in conferendo hoc munere est apprehendente posterior. Nā sicut lumen solis prius est nostro aspectu, & tamen non habetur, nisi quando apertis oculis hauritur, ita & ille prior est sua gratia, quæ tamen nō habetur nisi ab accipiente. Hoc, hoc ipsum est quod prædicat Dauid in psalmis canens: Deus meus, misericordia eius præueniet me semper. Quātumlibet igitur properet homo, semper ille expectat, paratior

*Gratia
Dei exci-
tando præ-
uenit ar-
bitrium no-
strum.*

ad dandum, quàm homo ad accipiendum. Nisi præueniret enim, non inuitaret. Omnes vocat, omnibus exponit parata munera, & quod vniuersaliter promittit, gratia speciali, omnibus apprehendentibus singulariter reddit. Sed quaeret aliquis, Si præuenit omnes, quare non habent omnes præuentionis eius dona? Nimirum, quia dantur solis volentibus & arripientibus, nisi fortè raro miraculo, dentur non petentibus, sicut Paulo, aut aliud agētibus, sicut Matthæo. Tantum quisque donorum Dei habet, quantū accipit. Accipientis est donum, non negligentis, aut ociosè stertētis. Videtur itaq; homo per arbitrium suum liberum concipere pœnitentiam, sed reuera arbitrium illud homine nō aduertente à Deo excitatur, & fit quod ait Christus: Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eū. Itaq; homo concipiens contritionem, seu pœnitentiam, præbet voluntatem & arbitrium suum præuenienti gratiæ dei exercendum & dirigendū, licet non tam promptè aut perfectè, quam facit ille quem iam gratia iustificans regit & ducit. Talis enim iam planè spiritu dei agitur, tanquā filius dei. Proinde quantum contritionis & pœnitentiæ, aut alterius boni operis concipit homo suprâ humanæ prudētiae vires quæ ad spem remissionis peccatorum se non extendunt, tantum Deus inspirat ac donat. Hæc si deo pro qualicunq; conuersionis initio non ingrati agnoscimus, nullus metus est, vt in hæresim Pelagianam prolabamur. Sed quāto poterimus arbitrij conatu, adnitemur pœnitere, & tamē hūc ipsum conatum Deo excitanti adscribere non dubitamus. Quæ est omnium orthodoxorum patrum sententia, quam Augustinus multis voluminibus prolixè explicat, & post eum Prosper ille Aquitanicus, quam Innocentius primus, Bonifacius primus, Sosymus Celestinus, & alij non minus pij quàm docti Romani & Apostolicæ ecclesiæ pontifices, in diuersis Concilijs fideliter tenendam commendarunt & explicarunt. Chrystostomus quoq; aureum illud Paulinæ doctrinæ armarium, libro primo de compunctiōne cordis ita ait: Si gratia dei nihil requirit à nobis, vt faciat vnumquenq; perfectū, cur non omnibus ex æquo infunditur, vt fiant omnes repentè perfecti? Nō est enim perfonarū acceptor Deus. Sed quoniam non sola gratia Dei hoc

Actu. 9.
Matth. 9.
Lucæ. 5.

Chrystost.
sententia
aurea.

hoc agit, requiritur vt & nos quod in proposito nostro de
 viribus nostris est expleamus. Idcirco venit quidē ad vni-
 quenq; gratia Dei, sed apud eos, qui dignē explēt ea quæ
 in ipsis sunt, permanet. Ab his verò qui minus dignē agit,
 cito discedit, Ad eos autem qui nec initium faciunt conuer-
 tendi ad dominum, omnino non venit. Ita Chrysoſtomus,
 quem cum cæteris orthodoxis ecclesie patribus præſtiterit
 ſequi, quàm nouitiorum dogmatum authores, præſertim,
 quando hac in re communis eorum omnium conſenſus, et
 ſacra ſcriptura tam exacte cõquadrat. At Bucerus patribus
 & ſcripturis poſt habitis, mauult ſequi magiſtrũ ſuum Lu-
 theroſum. Videamus autē qua ratione permotus. Nam nulla
 eſt, ſicut diximus, nequæ ſcripturæ, nequæ patrum autho-
 ritas quam prætedat, aut ſaltem prætexere poſſit. Itaque in-
 ter alia perpẽram diſta, quæ recitare piget, quod niſi ad
 cauſam faciunt, hoc ſolo colore conatur tam horridã ſen-
 tentiam facere probabilem, ait: *Quicumque non eſt in gratia
 Dei, eſt Deo contrarius ſeu rebellis videri uertig, nec poſſit ha-
 bere contritionem aliam quam Iudas cum deſperatione; ſine fide,
 ſine affectuoſo deſiderio gratiæ Dei, ſicut quem non nouit, cum ſit
 ſine fide, & ideo non diligit quia non nouit. Propterea homo qui
 non eſt in gratia dei, contritione illa ex fide & charitate non pro-
 ueniente, amplius atque amplius peccabit, ſicut & in omni ope-
 re ſuo. Et poſt pauca, Fatemur ſecundum uerbum dei, omnia opere
 hominis ante gratiam dei & fidem, non ſolum non præparare ad
 bonum, uerum etiam cumulare peccata.*

Bucer.

Vide qua ratione procedat, quaſi qui extra gratiam
 eſt, ſit continuo deo in omnibus contrarius: quaſi contra-
 rium ſit Deo quod peccatores diligunt ſuos parētes, quod
 exercent iuſtitiam ciuilem, ſubueniunt pauperibus, magi-
 ſtratui obediunt, reprehendunt ac deteſtantur ſua maleſta-
 cta. Ex qua Theologia Bucerus iſta probabit? Sic & reliqua
 quæ ſequuntur, ſunt omnia palam falſa. Quia tu fronte au-
 des dicere, hominem Chriſtianum, qui amiſſa tantum ue-
 ra charitate, adhuc retinet mortua quidē, ſed precioſa del-
 dona, fidem, ſpem, cognitionem dei, non poſſe habere con-
 tritionem aliam, quàm habuerit Iudas cum deſperatione.
 Licet enim mortua ſint hæc dona Dei ad pariendos fru-
 ctus dignos & meritorios, non tamen ita plane ſunt mor-
 tua,

Ortho-
 xus.

ta, vt eorum nullus sit vsus: credunt enim & sperat & co-
gnoscunt Deum etiam peccatores. Tam frequenter vt ni-
hil accidat frequentius, amittitur vno superbia, aut libidi-
ni peccato, gratia dei, & ira incurritur, sed tamen non co-
tinuo amitti scientiam dei, fidem, spem, desiderium regni,
quae tu hic enumeras, vel ipsa experientia compertum ha-
bemus. Quot penè sunt homines Christiani, tot argueris
testibus, quod negari nõ potest, sentimus hæc in nobis do-
na permanere, quanquam sine fructu, peccato durante, &
non pudet, haud secus ac si quis stulta pertinacia videntem
quempiam amisisse oculos, aut ambulatem carere pedibus,
contendat: Ita cauillari, peccatorem credentem amisisse
fidem, & cum deum cogitet atque timeat, deum ignorare?
Aut stolidi dementia totus laboras, qui talia habes tibi
persuasas, aut credis adeò sensu carere, vt ignorem? nostros
affectus.

*Pergit: Fatemur secundum verbum dei, omnia opera hominis
ante gratiam dei & fidem, non solum non preparare ad bonum,
verum etiam cumulare peccata.*

Vani iactatores verbi dei, nihil frequentius habent
in ore, quam verbum domini, verbum domini, cum nihil
minus exhibeant. Proferant audeamus vbi scriptum sit:
Bona opera ante gratiam non preparare, & esse peccata.
Hic tam muti sunt quàm pisces. At nos iam abunde mon-
strauimus contrarium: idque ex vero verbo dei, & si res
poscat, multo possumus idem copiosius per dei gratiam
præstare. Quod vt videas, En vnum aut alterum scriptu-
re locum huic negotio per commodum in præsens profe-
ram. Lucæ 11. sunt verba Christi ad pharisæos, plenos, vt
ibidem habetur, rapina & iniquitate: Verumtamen quod
superest, date elemosynam, & omnia munda vobis. Audis
hic quid valeat vnum opus bonum perditorū? Solam ele-
mosynam tanti facit Christus, vt tot eorum mala testetur
hæc vna mundari. At iisdem erat Christus iratus, erant ob-
scelera sua extra gratiam, in quos & vā illud æternæ dam-
nationis comminatorium intonat. An obstrepet hic etiam
Christo Bucerus sicut nobis, & dicet elemosynam impio-
rum esse peccatū?

In

*Quomo-
do mor-
tua cēsa
tur fides =
qua nihi-
lominus
creditur.*

Bucer.

Ortho-
doxus.

*Opera bo-
na ante
gratiã in-
stificantē
non esse
peccata.*

In Apocalypsi cap. 2. & 3. scribitur ad Asiaticos episcopos, ubi eorum bene & male gesta quæ deus probet, & quæ improbet conscribuntur. Ad Ephesiorum episcopum: Charitatem tuam primam reliquisti dicitur, ac præcipitur ut agere penitentiam. Qui relinquit charitatem, à gratia excedit, quæ recedit à deo. Est enim deus charitas, & qui manet in charitate in deo manet. & c. Atque interim alia eius opera, laborum & patientiam, laudat is, de cuius ore procedit gladius utriusque parte acutus. An Bucerus melius & acutius examinavit opera extra charitatem facta quàm ille, & dicit esse peccata.

Ibidem Pergamenus episcopus arguitur neglecti esse officij, quod non depulerit ab Ecclesia sua tenentes doctrinam Balaam, docentes ponere scandalum filiis Israël, edere & fornicari, quamobrem & ipse monetur agere penitentiam. At eidem dicitur: Tenes nomen meum, & non negasti fides meam. Ita Deus agnoscit benefacta etiam eorum qui adde offenderant, ut iuberentur penitentiam Deum sibi reconciliare. Sic ad Thyatirensem episcopum scribitur: Non opera tua & fidem & charitatem tuam: & nihilominus eidem obiicitur, habeo aduersus te pauca, quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit prophetam, docere & seducere seruos meos. & c.

Cui simile est quod habetur de Iosaphat. 2. Paralip. cap. 19. Impio præbes auxilium, & his qui oderunt dominum amicitia iungis, & ideo iram quidem domini mereris, sed bona opera inuenta sunt in te, eo quod abstuleris eos de terra Iuda, & præparaueris cor tuum ut requireres dominum deum patrum tuorum. Quàm multa sunt in libris Regum, Iudicum, & prophetarum historiae, malorum hominum, quorum tamen benefacta non improbat scriptura, sed laudat & prædicat: quæ si sunt peccata deo excusantur laudantur? non à vulgaribus scriptoribus, sed à virtute spiritu sancto inspirante, ea ipsa tradiderunt.

In euangelio qui eiiciebat dæmonia, nec tamen Christi sequebatur, ob id peccator erat, quod Christi discipulus non esset, & si quidem vera fuisset in eo charitas, conuenisset utique inter ipsum & Christi discipulos. Nunc vero talis est cui apostoli prohibuerint dæmonia eiicere, Quarto ergo eiicendo dæmonia peccauit an non? Vtrumuis elige: si is

eis peccasse, quare Christus iussit ne prohiberetur, & factū habuit acceptum? Si non peccavit, quid clamas opera extra charitatem esse omnia peccata?

Apostolus Paulus ad Roman. indicat gradus quibus ad fidem & inuocationē Dei perueniatur: Omnis, inquit, qui inuocauerit nomen Domini saluus erit. Quomodo autem inuocabunt in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo autem audiēt sine prædicante? Ergo fides ex auditu, auditus autē per verbum Dei. Vbi Apostolus salutem non gradibus inferioribus, sed inuocationi nominis domini refert acceptam, ad quā dicit perueniri fide, ad fidem autē præparari, auditu verbi. Ergo ne qui docebantur, & ad fidem erudiebantur, non iam secundum Bucerum præparabātur ad fidem & inuocationem, sed peccabant.

Corneliū quoque Centurionem illum, de quo Actu. 10. producentem in medium, sed hunc Bucer nō sinit sibi opponi. Vide, inquit, *Lector Christiane, quid faciant deputati: obiciunt mihi Cornelium Centurionem, cui dicunt profuisse sua opera, priusquam fidei lumen reciperet. Ex qua Theologia ita ratiocinātur: Dominus per dispersionem Iudæorum in omnes terras, quā Assyrii & Chaldæi fecerunt, passim multos gentiles ad fidem veram, in Deum conuertit, quorum quidam legem Moysi receperunt, & facti sunt, hoc est, aduenæ, Iudæo genossen. Alij non receptis Moisaicis caeremoniis, addixerūt se deo, & promissionem saluatoris mundi vera fide amplexi sunt, in qua Deū inuocauerunt, & ea per charitatis opera seruiuerunt, quos diuinitus religiosos Gotseligē luyde appellarunt. Talis fuit Eunuclus Cādacus reginæ Aethiopiæ, sicut & magnus rex Nabugodonosor, & alij plurimi. Ex hac fidelium sorte, fuit hic Cornelius: qua de causa B. Lucas, appellat eum *hæreticū qui deum verè & serio honorauit: eiq; seruiuit. Vnde Christianus quisq; homo potest cognoscere eū habuisse, etiā ante prædicationē Petri magnū fidei lunnē: quāuis mysteria Christi, nō ita disertè, nec quod Iesus crucifixus verus Christus esset, cognouerit.**

Buceri

Rogo te nunc vicissim, qua Theologia nobis tot fortes credentiū facis? Platonica, an Numæ Pōpiliij? Nulla fit enim earum in sacris mentio. At tu numeras nobis tres fidelium sortes, cum annotatione marginali, Triplicē fuisse olim fideliū religionē, vnam Iudæorū, alterā proselytorū, tertiam

Orthodo-
xus.

Tres cre-
dentium

R tertiam

classes, o. tertiam religiosorū gentiliū. Quā distinctionem, quod ad
lim secun Ethnicos attinet, paulo superius in errorib⁹ annotatis per
dū Buce- clarissimum virū D. Iohan. Gropperum excussimus. Na tu
rum. magnam iniuriam hīc facis Samaritanis, quibus præstite-
 rat sortem vnā cōcedere, quā Ethnicis. Nunc relinquit
 eos extra omnem sortem miseros, cū neque inter Iudæos,
 aut profelytos olim numerarentur, Iohan. 4. quomodo ta
 Iudæus cum sis bibere à me possis quæ sum mulier Sama-
 ritana? Non enim cōtuntur Iudæi Samaritanis, neque in-
 ter Ethnicos, vt qui Iacob appellarent patrem suum, vt pa-
 ter ibidem. receperant quoque legem Moyfi, quam Ethni-
 corum sapientes, velut indoctam, ridiculam & supersti-
 tiosam contempserunt: sed & Deum verum, in monte Garizim
 adorabant. hos miror quomodo præterieris, & non eis
 quos Christus non est aspernatus, adeo, vt etiam sustine-
 rit se Samaritam appellari, & Samaritæ figura significari,
 vel quartam sortem constitueris, cum sis tam clemens in
 Ethnicos? Nota est Ethnicorum pietas. Numæ præsertim
 tui, Pompilij & Platonis, & Eneæ, quem quur omiseris nō
 video, cum habeat

Virgilius:

Sum pius Aeneas raptos qui ex hoste penates
 Classe veho mecum, nulli pietate secundus.

Extra fi- Sed neque Samaritani, neque gentiles, neque alij qui-
dē Chri- cunque Busebes extra Christi fidem agentes, aut fuerunt
sti nemo vnquam, aut sunt modo, aut erunt aliquando in Ecclesia
est in ec- Dei viuentis, quæ est corpus Christi, columna & firma-
clesia. mentum omnis veritatis. An habes adhuc vllam Christi-
 ni sanguinis in te guttulam homo infidelis, vane & gene-
 licissime, qui homines Ethnicos, alienos & incredulos, Ec-
 clesie Christi audes comparare? Scin etiam quæ sit Eccle-
 sia? quomodo ex omnibus gentibus electa? quomodo sub
Galat. 3. lege olim tanquā pædagogus in Christo sit custodia pro-
 ceptis, iudiciis, cæremoniis, figuris & mysteriis instructa,
 & concluda in eam fidem quæ reuelanda erat? quomodo
Ephes. 5. per euangelium genita? precioso sanguine filij Dei em-
 pta & sanctificata? Scin quomodo Christus dilexit Eccle-
 siam suam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctifica-
 ret, mundans eam lauacro aquæ (audis lauacro aquæ?) in
 verbo

verbo vitæ, vt ipse exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, nõ habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata? Scin ipsam solã habere quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, quosdam autem pastores, & doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem fidei (ausculta quod dicitur) in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi, vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circũferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia ad circũuentionem erroris? Si hoc nosti, qua fronte, quo ore, quo corde, audes tam alti consilij, nempe diuini, electionem, tam pretiosum sanguinem, tam inestimabilem gratiam, transferre ad gentes quæ ignorat dominum nostrum Iesum Christum, quæ ambulant in vanitate sensus sui? Esto habuerint Eusebes tui, speciem aliquam & imaginem pietatis. Nũquid potest Deo esse digna Eusebia quæ est extra dominum nostrum Iesum Christũ, in quo solo est salus, vita, & resurrectio nostra? Nunquid potest hæc à morte redimere? nunquid sanctificare, & regenerare? O insensati, quis vos fascino non credere veritati, ante quorum oculos Iesus Christus præscriptus est, & in vobis crucifixus? Hoc solum volo à vobis discere: Ex Philosophia, sapietia & Eusebia carnis, spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consummemini, At at malum, dicatur quod est. Non defenditur hinc vlla pietas. Ab Ecclesia prolapsus est desertor apostata, multosque secum in eadem ruinam pietatis obreptu protexit. Ergo adeo spes erat istis faciendæ, posse & extra ecclesiam saluari? Iam si saluantur Platones, Numæ, Nabuchodonosores, & id genus idololatræ homines impij extra veram ecclesiam, quomodo nõ saluentur, qui Christum licet extra eandem, tamen sonant, & prædicant? Hi sunt Eusebes illi atheosebes, qui arbitrantur obsequium se præstare Deo, quando Christum, quando corpus eius scindunt, lacerant, & persequuntur. Verũm non sic impij, non sic, sed tanquam puluis quem proicit ventus à facie terræ.

Ephes. 4.

Gẽtilium pietas nõ saluat.

Galat. 3.

Bucer pol licetur eis quos seduxit salutẽ extra ecclesiam.

R ij Vna

*Vna tan-
tū ecclesia
credētū.* Vna fuit semper omnium in salutem credentium Eccle-
sia Dei, sicut vna fides, & Deus vnus. Hæc ante legē Moysi
continebat illos qui appellabantur filij Dei, cum cæteri fi-
lij hominum vocarentur. Exiguum sanè fuisse hunc popu-
lum ostendit diluuium, quo tēpore cum genus humanum
in immensum creuisset, solus reperiebatur cum filijs suis
Noë qui saluaretur, vbi totam Ecclesiam, vnica arca con-
tinebat, omnēque Buceri Eusebes diluuiō periere. Sub le-
ge verò Iudæos & profelytos, pari conditione colligebat,
sicut nunc vndecūque collectos Christianos. Bucerus ve-
rò nouorum cælorum fabricator, cōcedit paradisiū & re-

*Bucer opi-
natur gē-
tiles extra
ecclesiam
posse sal-
uari.* gnum etiam iis, quos putat olim extra fidem Abrahæ fuisse,
se, aut nunc sine fide Christi esse, extra Christianorum ca-
tholicam ecclesiā Eusebes, religiosos Ethnicos, qui sua opi-
nionē, suāque fide saluētur: inter quos alibi numerat Pla-
tonem, Numam Pompiliū, & alios Idololatrias, hic addit
Nabuchodonosorem, & nescio quos alios, quorū nos ad-
huc celat nomina: Fortasse Catones, Fabritios, Regulos,
Aristides, Minoes vult, & eorū similes: recēset tamē Eunu-
chum Candacis, & Cornelium Centurionem. Vbi iterum

*Matt. 16
Actū. 4
1. Cor. 3.* quæso, è qua Theologia, aut ex quibus scripturis? Chris-
tus vnā ædificat credentiū ecclesiā super firmā Petri,
& nō est in aliqua alia sub cælo salus. Propterea ait Aposto-
lus ille doctōr gētium in fide & veritate, qui nullos nouit alios

Eusebes gētium: Fundamentū aliud nemo potest pone-
re, præter id quod positū est, quod est Christus Iesus, Qui
ueniens euangelizauit pacē vobis qui longè fuistis, & pacē
iis qui propè, quoniā per ipsum habemus accessum, ambo

Eph. 2. in vno spiritu ad patrem. Ergo iam nō estis hospites & ad-
uenæ, sed estis ciues sanctorū & domestici Dei, superadi-
ficati super fundamentū apostolorum & prophetarū, ipso
summo angulari lapide Iesu Christo, in quo omnis ædifi-
catio cōstructa crescit in tēplū sanctū in domino, quapti-

Iohā. 10. pter oportuit ipsum adducere omnes oves in vnū, vt esset
vnum ouile & vnus pastor, vnus Christus & vna Ecclesia
ad quam & Eunuchum illum, & Cornelium vocauit. Si pō-

Actū. 8. sunt Eusebes Buceri in sua fide extra Ecclesiam saluari, qui
Actū. 10 Eunuchus ille & Cornelius in Ecclesiam vocantur & ba-
Eunu- ptizantur? Cur ad Cornelium dicit angelus: Mitte in Iop-
pet

pen & accerse Simonem qui cognominatur Petrus, hic tibi *chus &*
 dicit, quid te oporteat facere. Quid est, oportet? Sic tractat *Corneli-*
 Bucer scripturas, vt illud quod oporteat non viderit, atque *us vocan-*
 interim Delectos irridens, rogat quã nam Theologia effi- *tur ad ec-*
 ciant Cornelio profuisse opera sua, antequam fidei lumen *clesiam.*
 acciperet. Non sanè Theologia BucERICA, quæ non videt
 quid oporteat, sed veteri patrum Theologia, quæ non ne-
 gligit, quæ diligenter quod oporteat perpendet, quæ in-
 quirat & videt, quo profuerint Cornelio sua opera. Non *Quatenus*
 enim profuerunt ei ad salutem æternã, neque ad meritum *profuerit*
 tegni, sed vt mitteretur ad eum angelus, vt doceretur, qui- *Cornelio*
 bus ad æternam salutem proficeret, Profuerunt vt infor- *ante fidẽ*
 mis formaretur, vt preparatus ad fidem, fidei lumen ac- *Christi*
 ciperet. *sua opera*

Sed Bucerus contendit ipsum iam magnum fidei lumen
 habuisse, & cecos arbitratur Delectos Colonien. qui hoc
 non viderint. Homo perspicax, linceis suis oculis vidit plus
 aliquid in Cornelio solus, quã octo deputati Colonien.
 quã angelus, quã princeps apostolorum Petrus, quã
 denique & ipse Deus, quos omnes latuit magnum illud fi-
 dei lumen in Cornelio, Bucero perspectum. Dicẽtibus Iu- *Iohã. 12.*
 deis: Nos audiuius ex lege, quia Christus manet in æter-
 num, Respondit Christus: Adhuc modicum lumen in vobis
 est, Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis fitis.
 Qui si tantum luminis & in Cornelio perspexisset, dixisset
 vtique: adhuc lumen in te est, dũ lucem habes, crede in lu-
 cem & eris filius lucis. Iam ne modicum quidem in eo ani-
 maduertit Christus, idcirco non audit quod Iudæi. Quid
 autem? Mitte & accerse Simonem, hic tibi dicet, quid te o-
 porteat facere, vt lumen accipias.

At quod est magnum illud fidei lumen ò Bucer, quod
 Cornelio tribuis? Licet ignoraret, inquit, mysteria Christi, & *Bucer.*
 quod Iesus crucifixus ille esset Christus, tamen magnum fidei lumen
 habuit. Alioqui non potuisset obtinere laudem Eusebeos & timo-
 ri Dei, nec potuissent orationes eius & Elcemosynã tanti valere a-
 pud Deum.

Non ita Bucere cessa nobis dicere, alioqui. Nõ habet enim
 hoc scriptura, quæ hoc docet, quod nos asserimus: Nimirũ
 opera bona ante gratiam fidei iustificantis, non solum non
 R iij im-

improbati Deo, sed & placere haec ut praearent huiusmodi gratia maiori recipienda. Non praeclara adhuc fides habebat, & tamen opera habebat admodum praecleara, quibus praeparabatur, ut illuminaretur. An tibi quaeris de Deo opinio est magni fidei lumen? Scis quid sit lumen fidei? Nobis non est aliud tam verum fidei lumen quam Christus, lumen illud a Deo paratum ad revelationem gentium, quodque illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & lucet his qui in tenebris & umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

Hoc lumen si habuisset Cornelius, nihil Petro opus erat. Ergo Petrus adueniens, quid egit? Statim praedicavit fidem Christi, ut lumine fidei Cornelius illuminaretur, ac fumus cogitationum, quibus aestuauerat spiritu sancto inflammaretur & arderet in salutem. Vides ergo (quod rogabas) unde Colonensium, imò unde Ecclesiae Theologia constet, quae dicit opera ante gratiam sic placere deo, ut praearent ad fidei lumen? quod nemo habet nisi qui Christum habet. Vides quoque quam a symbola, quam Ethnica & prophana sit tua de Eusebis, & Lutheri probata tibi de contritione, aliisque bonis, ante gratiam iustificanti operibus Cacologia. Non credatur nobis, nisi & patres tradant nobiscum eadem: in quibus non post remum locum obtinet diuinum illud organum Ioannes Chrysofostomus, qui sermone de fide & lege naturae ita ait: Testimonium bonum habuit Cornelius de elemosyna & precibus, sed Christum ignorabat, Deum quidem credens, Dei autem sermonem nondum edoctus. Et quia opera erant bona & admirabilia, precabant enim bonorum remuneratori & amatori Deo. Sed quia magnus ille iustitiae & veritatis oculus, iustus, inquam, ille iudex, personarum respectum nesciens, vidit bona quidem opera, sed mortua, eò quòd fidem non habebant, mittit diuinum angelum operibus ad praemia acquirenda ministrantem, ita ut bene certando ob fidem coronari possit. Qui dicit ei: Corneli, preces tuae accedunt in memoriam coram Deo. Si igitur exaudieris petitionem, inquit, & elemosynae meae acceptae sunt, qui mihi deest ad iusticiam? Mitte igitur in Ioppen dicere, accersere Simonem qui agnominatur Petrus. Qui ubi venisset loqueretur

Fidē necessariam non habuit Cornelius.

loquetur tibi verba in quibus saluaberis tu, & tota domus tua. Itaque non poterant opera saluare. Nā si his quæ Petrus prædicat saluatur & ipse & domus sua, nondum habuit Cornelius ex operibus salutem, donec operibus suis fides ad querendum præmium offerret.

Sed malunt aduersarij audire August. quem vulgo iactant esse suum perperam semper, & Augustino ipso reclamante. Lib. 1. de baptisate cōtra Donatist. ait: Neque enim & Cornelij gentilis hominis orationes non sunt exaudita, aut eleemosynę nō sunt accepta, imō & angelum ad se miti & missum meruit intueri, per quem posset utiq; sine hominis alicuius accessu cuncta necessaria discere. Sed quoniam quicquid boni in orationibus & eleemosynis habebat, prodesse illi non poterat, nisi per vinculum Christianæ societatis & pacis incorporaretur Ecclesiæ, iudetur mittere ad Petrum, & per illum discit Christum, per illū etiam baptizatus, Christiano populo, consortio quoq; cōmunionis adiungitur, cui sola bonorum operum similitudine iungebatur. Quibus verbis B. August. clare quę diximus, cōprehendit. Primo, Cornelium antequam didicisset fidem Christi, habuisse bona opera, deo quodā modo accepta: vbi corruiit Buceri doctrina, de peccato contritionis & operum, ante fidem & gratiam iustificantem. Secundo eadem opera nō profuisse Cornelio ad salutem sine fide Christi, & extra corpus Ecclesię vbi corruiit eiusdem de religionis gentilibus prophana doctrina. Vis ergo nunc audire, cum non valuerint ad salutem, ad quid extra corpus Christi adhuc cōsistenti, opera illa secundū eundē profuerint? Cū nostra assertio habeat, eiusmodi opera preparare & disponere ad gratiam, nihil verō mereri, hęc amplius aliquid videtur promittere, lib. 1. de prædestinatione sanctorū, cap. 7. vbi ait: Solet de viro bono dici, ideo credere meruit, quia vir bonus erat antequam crederet: quod de Cornelio dici potest, cuius acceptę sunt eleemosynę, & exaudita orationes, antequā credidisset in Christum. Ita August. Quod ipsum tamen eius dictum (credere meruit) nolim sensu proprio accipi, quasi Deus factus sit Cornelio debitor, ex merito & iustitię debito, antequā fidem Christi viuā haberet, vt hęc fidem velut promerenti dare

R. iij dare

Extra corpus & societate Ecclesię non poterat Cornelius saluari.

An meruit Cornelius sibi à deo fidem.

dare debuerit, quod à sensu Augustini planè abhorretur sed ad eum modum quo recentiores Theologi loquuntur de merito congrui, quod aiunt non esse verum meritum, sed Dei dignationem: dignatur enim misericors Deus homines suis donis, quos scit, etsi (vt fit nonnunquam incognita) ea tamen tota mente desiderare, seque plus ceteris ipsi preparare, licet sint peccatores & gratia eius reuera indigni. Sic Cornelium affectu & operibus paratum ad credendum ac perficiendum Dei voluntatem, dignabatur munere fidei, vt metuerit fidem, hoc est, dignatione Dei eam acceperit. Censuit enim Deus, eum qui informi & imperfecta fide, eousque bonorum operum profecerat idoneum seu dignum cui veritas & salus misericorditer exhiberetur. Quæ sententia cum præcedentibus & sequentibus in eodem ac aliis libris, vbi hanc materiã B. August. tractat, satis concordat. Aduersarij verò, de merito congrui non aliter ferè loquuntur, quàm si oporteat homines minimum esse paratos, & hoc potissimum curare, ne videantur vlla benefactorum specie Dei misericordiam quasi uisisse, videlicet ne habeant periculosa illam fiduciam operum. Digna verò causa, quasi propterea quis statim fidat operibus, quia cupit iratum sibi Deum reconciliare, per detestationem peccatorum, & obedientiam qualencunque, quasi item Deus imparatis & negligentibus, nullaque peccatorum penitentia contritis, suam gratiam facillime impartiat, quàm eis qui bonorum operum studio, quarant & ambiunt vt Deo possint aliquando placere, vt in gratiam recipiantur, & fiant de vasis iræ vasa misericordie. Non sunt quidem absque fide & gratia placere Deo, nec operibus suis mortuis vt placeant efficere: debet tamen huc totis viribus contendere, etiamsi non possint, vt Deus eorum misereatur. Scimus quod gratia Dei datur etiã præter expectationem aliud gentibus, nonnunquam recalcitrantibus, sed tamen hæc rara: frequentius est in scripturis Deum se querentibus prebere.

Quæ hætenus differuimus de rudi penitentia, seu contritione illa informi, & operibus bonis quidem, delectu tamen gratiæ mortuis, in hoc tantum dicta sunt, recideretur falsum esse, quod hæretici asseuerant talia con-

Quod merito congrui dicatur Theologus.

Congruum meritum quod non habet, respicit hæretici.

nia esse verè peccata, tantumq; abesse vt homo iis se pre-
pararet ad gratiam, vt etiam amplius ita peccet, deumque
offendat. At vbi infra in Iudicio Delectorum de tota pœ-
nitentia & eius partibus agetur, latius & adiuuante gra-
tia Domini nostri Iesu Christi, luculenter explicabimus,
aduersum hæreticos, veræ pœnitentiæ partes, quid de con-
tritione, quid de confessione, absolute & satisfactione
semper crediderit ac credat modò Ecclesia illa Dei, super
firmam petram ædificata.

Habes itaque nunc Lector Christiane & pie, de pecca-
to originali, quale sit, & quod sit: de penis, viciis & malis
inde sequutis: de eiuſdem peccati facta per Christum a-
bolitione: de concupiscentia, & viciis post extinctum ip-
sum peccatum reliquis: quid profit baptisma eorum qui
negant hominem peccato illo liberari: de potentia & im-
potentia naturæ humanæ, spiritu sancto per regeneratio-
nem accepto: de contritione item peccatorum, ante recon-
ciliationem per gratiam, & bonis operibus, gratiæ defe-
ctu mortuis, Catholicæ & orthodoxæ fidei nostræ asser-
tionem, contrariorumque dogmatum confutationem: ali-
quanto quàm institueram prolixior, sed hoc dabis ca-
lori nostro, qui modi & termini vix patiens, excurrere,
in iis quæ ad sacrosanctæ fidei nostræ puritatem retinen-
dam pertinere videbantur: quam peruersis dogmatis labe-
factari, æquo animo ferre non poteram.

DE VENERATIONE, IN- tercessione & inuocatione sanctorum.

S Equitur nunc in libello Iudicij censura De-
lectorum, de operibus bonis, & eorum me-
ritis per gratiam, cui insertus est, casus, ma-
gis quàm consilio (vt in opere tumultuario
facile poterat committi, presertim vbi sicut
obuia erant colligeretur, cōscriberenturq;
multorum iudicia) articulus de inuocatione Sanctorum:
quem grauitè & infestis animis, Philippus, Bucerus &
Oldendorpius oppugnant, ac sibi iam de eo triumphare
videntur:

videntur: quod non obscure iactant eorum symmista, ex-
titij quidam monachi stolidi, indocti, & perfricta frontis
homines, quales reuerendiss. Dominus Archiepi Colon.
Electo, & princeps noster clemētiss. à Bucero & Philip-
heu male persuasus, aliquot suę Diœceseos locis predica-
do verbo Dei præfecit, digniores qui porcos alerent, aut
remiges in trirēibus traherent, quam vt animarum salu-
ti procurandę admouerentur: cū sint perfidi, votifragi, &
temerarij apostatę, nulli certę fidei addicti, sed ad quide-
uis credendum, docendum & aggrediendum semper faci-
les & expediti. Cuius quidem articuli, video propterea à
piis quibusdam & catholicę fidei sectatoribus, integram
propugnationem vehementer desiderari. Ac iam dudum
speraui illud facturum doctissimum virum Bartheo-
lomeum Latomum: qui si voluisset, hoc vtique poterat e-
leganter & copiosę præstare. Verum ille intentus forte
liis, in eo libro quem ante hoc biduum Colonię impres-
sum aduersus Buceros edidit, hoc tantum agit, vt dete-
ctis Buceri fraudib⁹ ac paralogismis, obtineat clarissimorum
orthodoxorumque patrum testimoniis, inuocationis
vsum fuisse iam supra annos mille ducentos in Ecclesia re-
ceptum: quod ita agit vt vix quisquam melius. Et cerę de-
bebat iis qui credunt (aiunt autem omnes se credere) in-
terea temporis extitisse vllam veram Ecclesiam, persua-
sum quoque esse tam longæuum inuocationis vsum, non
potuisse temere (præsertim ætate illa puriori) inuehi in
Ecclesiam, aut tot seculis in eadem impie retineri: sicut sto-
lide proclamāt aduersarij esse Idolomaniam. *Quod si sit,*
interea nō fuisse verā Ecclesiā erit necesse: cum nō possit
Ecclesia esse, cui idololatria p̄betur. At vt nunc sunt mo-
res, nulla quamuis firma ratione, contentiosus quibusdam
potest satisfieri aut persuaderi, vt necesse sit & hoc argu-
mentū explicari latius, & plures ad idem efficiendū ratio-
nes adhiberi. Intersectam itaq; hoc articulo censurā illam
de operibus bonis & eorū meritis, visum mihi fuit rursum
coniungere, & tollere prius è medio, primumq; tractare
articulum illū de veneratione & inuocatione Sanctorū: nec
tum demū integra disputatione & illā quoq; tractare. De-
quantur igitur verba Iudicij Delectorū, vt erāt inserta.
Debet.

*Bartho-
meus La-
tomus de
inuocati-
one sancto-
rum.*

Dehortatur quoque ab imploratione san-
 ctorum, ob id quod Christus est summè miseri-
 cors, aduocatus pro nobis apud patrem, & satisfac-
 tio pro peccatis nostris. Neque tamen id ipsum
 expressis verbis agit, sed rebus quas ob oculos
 proponit conatur efficere. Multis enim modis at-
 terit implorationem hanc & eleuat, nec multum
 abest quin videatur damnare, & ne ipsis quidem
 Sanctis dicit admodum placere.

Prædicata est & nobis Dei misericordia, in quâ
 anchoram spei nostrę defiximus: & scimus ipsum
 nihilominus esse iustū, atq; adeo nobis thronum
 gratiæ eius adeundum esse cum fiducia, vt miseri-
 cordiam consequamur. Ad hoc adhibemus no-
 biscum sanctos, tam eos qui agunt in terris, quàm
 qui viuunt in cælis. Hoc enim Deo placitum est
 & acceptum, vt per multorum intercessionem ho-
 noretur ipse, & nos adiuuemur. Oportet enim o-
 rare alterum pro altero, vt salutem consequamur.
 Hoc modo fecit Apostolus, & orationem pro se
 postulauit fieri. Theodosius cum sacerdotibus &
 populo omnia orationum loca circūibat, & an-
 te martyrum & Apostolorum thecas iacebat hu-
 mi prostratus, poscens fida sanctorum auxilia.
 Neque tamen ideo putandi sunt diffidentia ali-
 qua circa misericordiam Dei languisse, sed mul-
 to magis, vt plurimorum intercessionibus adiu-
 ti, recta Deum adirent. Ita & nos demeremur
 nobis sanctos legitima ueneratione, precamurq;
 vt nobiscum orent Deum pro nobis. Non despe-
 ramus, non diffidimus, non dubitamus etiam, sed

Deo hanc habemus reuerentiam, vt non arrogemus nobis supplicandi dignitatem, simulque reuolua nostra adeoq; trepida conscientia, confociatis sibi sanctis Apostolis, martyribus, & Deo dilectis confessoribus, meliori cum fiducia thronum gratiæ accedit. Hinc sunt Litanie illæ, quibus sanctorum agmina inelamamus, quarum vsus peruetustus est: Cassiodorus enim Litaniarum meminit Tripartitæ historiæ libro primo, & Nicephorus sub Valentiniano. Somnium est quod quidam putant sub Gregorio primum auditas.

Melanpe aliàs, opponit nobis antiquitatem, ait Theodosium statum ad sepulchra mortuorum suas preces dixisse, &c.

Primum igitur de seculo & authoritate scriptorum veterum ita respondeo: vna quædam est Ecclesiæ Dei catholice perpetua & pura doctrina, per Apostolos tradita, quæ habet testimonia Ecclesiæ etiam sequentium ætatum. Sed alij scriptores alij puriores sunt, vt totum doctrinæ corpus, si quis dextrè iudicet, apud Augustinum purius est, quàm apud Origenem, Miscet & singula scilicet aliquid contagij, vt hominum natura in hac imbecillitate nonquam est sine vitio. Et natura fauemus patriis & presertim moribus, ideo cum semina superstitionum irrepissent in Ecclesiam, sancti patres quædam vel non satis considerabant vel tolerabant, tametsi non probarent. Nota est omnibus Augustini querela de superstitione sua ætatis, cui ait, seruitutem Ecclesiæ iam dominam esse Mosaicam. Sed ferebat hic quædam vicia, occupatus ab difficilioribus certaminibus.

Deinde nondum ad eum creuerant abusus illi de quibus nunc asserimus, vt postea barbaricis temporibus & cum accessit quædam creuerunt. Erat consuetudo facere mentionem mortuorum in publicis precibus. Nondum accesserat opinio applicandam esse pro ecclesiæ Domini, nondum erat res quæstiuosa. Fortassis aliqui prius iam mortuos inuocabant. Nondum tamen erant statuae, nondum di-

tributa erant munera inter mortuos, Nondum Anna dabat opes ut
lano, nondum Georgius iuuabat equites, ut Castor & Pollux, den. &
semina sparsa erant, quae adhuc erant exigua, sed tamen ueram lu-
cem fidei obscurabant. Alii igitur alii se uerius obstitabant. Narrat
Epiphanius sua aetate mulieres in Syria statuam Mariæ circū ulif-
se, & ei liba, & nescio quas res alius obulisse. Hunc morem inter
hereses recenset, & oppressum esse inquit diligētia & auhoritate
Episcoporum, quod imitatio esset e huius furoris: Nunc magna pietas
datur inuocare Mariam, & donaria liberaliter cumulare.

Quare cum nobis antiqua exempla obiicitis, hoc respondemus, nos
fideliter ut supra dictum est, tueri consensum Catholicæ Ecclesie
Christi, & adsi manus nos de symbolis non dissentire à probatis
scriptoribus ueteribus, congruere etiam aetatem illam nobiscum exi-
simamus in cæteris nostris sententiis si dextre de ea iudicetur. Et-
si impii scriptores sepe negligentius loquuntur, & quedam priua-
ta exempla reperiri possunt, quæ nostris ritibus aduersantur, tamē
mor Ecclesie publicis fere conuenit nobiscum. Cæna domini una
communis erat, etiam si fortassis reperias exemplum ubi aliquis sua
quodam superstitione priuatim tanquam sacrificaturus, consuetudi-
nem publicam mutauit. Ita & mortuos aliqui inuocabant. Paulatim
enim hæc superstitiones irrepererunt.

Nec ualet argumentum uestrum: Hæc facta sunt aetate patrum:
Retineatur igitur mos præsens: Est. n. dissimilis, ut si quis dicat, pa-
ter tolerat filium sæpius conuuantem, ergo deb. bit ferre & g. as-
fatorum & insidiantem alienæ pudicitie. Ita uos exempli ueterum
quæ adhuc minus mali habent, posterioris aetatis uicia, quæ iam simi-
lia sunt Ethnicis, stabilire conamini. Etiam si Basilius hac uoce com-
pellat Martires το άγαθοί χριστιανοί φροντιδω, δεηστωσ ουνε-
τοι ηρωσδωταί δουρατω & c. nota. en retinendus est mos hu-
ius aetatis, cum omnia pleia sunt statuarum, & ad eas alligatur, uel
Dei, uel mortuorum inuocatio: & ut olim a Neptuno prospera nauig-
atio, a Cerere fruges petebatur, ita nunc uarij opitulatores inuocā-
tur. Quare cum uetustum morem constet dissimilem esse posteri-
bus seculis, omittite illa priuata & pauca exempla, ac ad normam
uidelicet ad scripta Prophetica & Apostolica redite, Lapis inquit
Basilius, ad normam accommodandus est, nō norma ad lapidem in-
flectenda. Exempla legibus congruunt, ut uulgo dici solet.

Hæc de scriptorum ueterum aetate hoc loco dicta, uolo etiam uale-
re in reliquis. Non enim pro suis sine uicio & as illa fuit: & tamen
nec

nec Hieronymus facit mentionem inuocationis, litigans cum Vigilatio de honoribus mortuorum. nec quid se. erit Theodosius claudatur. Sed ut fuerit mos dicere: ora pro me Paule, tamen sententiarum, ut in herbis fuerunt, & his seminibus non est recentium temporum furor confirmandus.

Orthodoxus.

Haecenus aduersarij toti mundo contestati sunt, se nihil aliud quam abusus nostrorum temporum, qui intra annos ad summum quingentos irrepserunt, insectari: nec aliam causam, quam quod cupiant restitutos illos & reformatos ad normam & doctrinam veteris Ecclesiae, cum qua nullum dissidium, sed perfectum sibi consensum esse, magna voce iactarunt. Nunc vides Lector candide, istis cum illis quomodo conueniat. Haecenus posteriores aetatis scriptores respuerunt, nunc cum producimus veteres, non qui intra annos trecentos aut quingentos scripserunt, sed qui ante mille ab hinc annos, ad tempora usque apostolorum docuerunt institueruntque Ecclesiam Christi, rursus tergiversantur, alius hac, alius illa interpretatione: nec tamen (ne suo quidem ipsorum iudicio) lectori rem intelligenti satisfacere possunt. Ad postremum igitur, necesse erat & veteres respicere, eosdem etiam, quos solent contra nos, aut male intel-

Deceptores metuntur suas laudes aperiri.

ligere, aut deprauatos plerumque pro suo sensu citare. Proinde haeceticorum orator Philippus, nouam meditari illusionem, qua & veterum illorum patrum autoritate laefactet, & oculos perstringat eorum quos iam seductos tenet eadem haeresi sibi obnoxios. Metuit profecto, ne speriat illis deus oculos, ad cognoscendum suos errores, & resarcharumque; istorum nequissimas imposturas. At tu cognosce lector, quam false soleat & inepte gloriari de veterum patrum consensu, quamque sit vana, futilis, & indigna reuerentiantium istorum ostentatio ad plebem. Tam non succurrunt enim eis veteres, quam nec posteriores, ut simul conuenes respuat, & sibi solis permittant de Christiana religionis dogmatis, pro suo arbitrio definire. Cui cedat enim, aut cui acquiescat pertinax & opinionibus suis, vallata superbia? Sed ad Philippum, ut quae diximus fiant tibi copertiora.

Paucis, inquit, de inuocatione mortuorum dicam. Quasi nos quoslibet mortuos statim inuocemus, aut soli sancti sumus mortui. Vide lector, ut homo impotens, animi sui virulentiam

nam in sanctos despuat. Beatus Augustinus grauius & indignè tulit Iulianum Pelagianorum episcopum pro baptizari dixisse perfundi, & tamen qui baptizantur, perfunduntur. Verum hic volebat rem sacram vulgari appellatione, efficere viliorè. Sic faciunt hæretici, nec res sacras suis nominibus dignantur. Sic & Iulianus apostata Christum Galilæum & fabri filium, Christianos verò Galilæos per contemptum appellauit. Ecclesiast. historiæ libro decimo, capite 35. Et Tripart. hist. lib. 6. cap. 44. Iam minor erat iniuria, minorq; contemptus, baptismum perfusionem, aut Christum Galilæum appellare, quàm sanctos qui cum Christo viuunt & regnant appellare tantum mortuos. Et tamen non alio eos nomine miscellus & ater iste hæreticus fœtente suo libello dignatur. Proh, contumelias & impietatem ethnicam. Quid enim contemptibilius potuit homo amens & impotens, in sanctos Dei effutire? An ista loquendi forma sacris scripturis, & patribus tam frequens est, vt aliter loqui nesciat? Quis ad hanc vesaniam, nisi atheus non indignetur? & adhuc queruntur aduersarij, quod male à nobis audiunt. Inspiciens tu audi quod dicit scriptura, Iustorum animæ in manu dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis, nisi sunt oculis insipientium mori, & estimata est afflictio exitus illorum, illi autem sunt in pace. Audis scripturam testimonio insipientes esse qui sanctos arbitrantur mortuos? Et Christus numerat Abraham, Isaac & Iacob inter viuos. Matth. 22. Nō legis quod dictum est à deo, Ego sum deus Abraham, Isaac & Iacob? Non est deus mortuorum, sed viuentium: vbi Melathō eosdē illos cōtendit mortuos, quos Christus asseuerat viuētes, tam bñ obseruat ouis ista vocē, Christi. Verè viuunt, qui corpore mortis huius posito, secundum animam liberiore vita in deo fruuntur. Quiescit quidē corpus & dormit, quousq; resuscitetur in nouissimo die. At spiritus interi cū domino Iesu, qui suscipit membrorum suorum spiritum in eternum regnum patris, ineffabili gaudio exultat. Fortassis credit hæreticus iste extingui cum corpore simul & animam. Si credit enim viuere animam, quæ potior & nobilior hominis pars est, cur non ab ea potius quam à mortali corpore sanctos de nominat? Saltem cur non scripturæ cōsuetudinem retinet, quæ sanctos in Christo decedentes

Hostes fidei Christiane non appellare res sacras dignis nominibus.

Sapient. 3. Sancti de sancti in scripturis dicuntur viuere.

Iob. 19. Actuum. 7.

Secundum corpus dormiunt sancti, cō spiritus eorum viuunt.

dentis, dicit quiescere & dormire, studiose vitans mortis appellationem? Sic 1. Cor. 15. Ergo qui dormierunt in Christo, perierunt? Sic & 1. Thess. 4. Deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum eo. Christus quoque primitiæ dormientium appellatur, & Stephanus dicitur obdormiisse in domino. Act. 7. Nisi forte significantur non vulgariter mortui, vt Apo. 14. Beati mortui, qui in domino moriuntur. A modo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis, vbi non simpliciter mortui, sed in domino dicuntur mortui & beati.

Nunc attende Lector, hominis artificium, quo nititur veterum scriptorum autoritate eleuare: Vna (inquit) est Ecclesie Catholice, perpetua & pura doctrina, per apostolos tradita, quæ habet testimonia Ecclesie, etiam sequentium ætatum. Quod confiteretur esse vnã eandemque perpetuã & purã, ac per apostolos traditam doctrinã Ecclesie Catholice, libenter audiuius. Inde est firmitas & certitudo doctrine nostræ, inde est trophæum quod cõtra aduersarios erigimus. Atque vtinam Philip. quod asserit, prudenter secum expenderet. Si est enim vna, cur scindit eã, & diuersã à nostra, quæ catholica est meditat? Si perpetua, cur nouam quæ nunquam fuit patribus audita comminiscitur? Si pura, cur turbulentã reddit? Quod verò addit, eam habere testimonia sequentium ætatum, non facta veterum mentione, non est obscurũ cur faciat. Se ipsum videlicet, putat in ea classe tenere arcem, & clauum regere, nec ulli veterum posthabendũ, vt sit Ecclesie eius suffragiis ac testimoniis opus, quod si nosse cupis ipsum certò sibi arrogare, tantum lege libellũ ipsius de Ecclesie autoritate & veterum scriptis, in quo nemo patrũ ei satis probatur, cum vix melius de eis committat temerarius censor, quàm cæcus de coloribus. Verum nos testimonia sequentium ætatum, putamus cum iudicio discernenda. Vbi enim veteribus subscribunt, aut tradunt scriptis eorum consentanea, nos quoque fatemur ipsa plurimum valere. Hec est enim traditio per manus accepta, hæc est præsentis seculi cum præteritis perpetua cõnexio, hæc est vnitatis illud vinculũ in spiritu sancto, vnicam ecclesiam semper regente confirmatum. Sicubi verò scriptores recentiores, à veterũ cõsensu recedunt, ac exorbitant, quod facere

Mortuus
patrum
Melagh.

Ad poste-
riores per-
tinet à
prioribus
non disce-
dere.

consueverunt, qui suo ingenio plus quam oportet confisi, noua dogmata comminiscuntur, negamus eos quicquam habere cu Ecclesiæ doctrina cõmune. Hæc est regula qua Tacianus (vt habet Euseb. Eccle. hist. lib. 4. cap. 29.) quaque Montanus (vt idem habet lib. 5. cap. 16.) hæreses cõuinciebantur: tradebant enim (vt illic dicitur) dogmata diuersa ab his, quæ ex successione maiorum Ecclesiæ tradita fuerat, & inquirebatur, vnde nam doctrina hæc noua? Vbi sola nouitas patribus ad dånationem sufficiebat. Mõtanus sinit se à Deo missum, id quod hodie quidã aduersariorũ sibi arrogat. Certus sum (ait Lutherus) doctrinã meã de celo esse. Hæc iudicandi de doctrinis norma, ab Irenæo, à Tertul. à Damasc. & patribus sequẽtibus diligenter obseruata est, habetque similitudinẽ quandã cũ longæua possessione, qua cõtra nouicios impetitores ex iure præscribitur. Solet enim & ecclesia sui dogmatis vetustate, cõtra hæreticos, & eos, qui nouas in Ecclesia inauditasque traditiones afferunt præscribere ab exemplo Pauli: Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem nõ habemus, neque Ecclesia Dei. Hinc est memorabilis ille & insignis Tertulliani de præscriptionibus aduersus hæreticos liber, sunt & apud alios patres in eandẽ sententiã multa, quæ animus est attingere, vbi peruenerimus ad traditiones. Quod si adhuc in nascẽte illa ecclesia, quãdo primordia illis constabilebatur, tãtũ valuit præscriptio, quãto nũc potiori iure nouiciis istis recentiu dogmatũ authoribus, Ecclesiasticę doctrinæ vetustatem tot seculis cõprobatam obtendimus?

Qua norma patres deprehendebant errores.

Præscriptio doctrinæ ecclesiasticę.

Sed alij, inquit, scriptores, alij puriores sunt, & miscent singula secula aliquid contagij, vt hominum natura in hac imbecillitate, pua. nunquam est sine viciis.

Philippus.

Vbi hic est Dialectica tua, omniũ scriptorũ Aristarche? quæ est consequentia? Hominum natura nõ est sine viciis, ergo permiscent vicia doctrinis, ergo & scripta habent aliquid contagij? Sic inferes, si placet, ex hoc eodem quilibet. Nos verò diligenter distinguimus contagionem doctrinæ, à morum cõtatione: neque enim parum retulerit, doctrina, an moribus quis peccet: quæ vtraque Melanth. miscet ac confundit. Fieri potest, vt recte & bene quis doceat, & tamen viuat malẽ. Et contra, fieri potest, vt viuẽ

Error doctrinæ separandus ab errore vitæ.

§ tes

tes cū laude doceant peruersa: quales fuerūt olim poenitē-
 tiæ abnegatores Nouatiani, vitæ sanctimonia admirabi-
 li. Iam vt verum sit, neminem fuisse vnquam Ecclesiā
 scriptorum, qui peccatis in totum caruerit. Si dixe-
 rimus enim quia peccatum nō habemus, nos ipsos seduci-
 mus, & veritas in nobis non est. Non oportet tamen pro-
 pterea statim & doctrinam ipsorum reprehendere, nō etiā
 licet uiuant perditē vt in Caypha & Balaam monstratur.
 Et Christus ait: Super cathedram Moyfi sederunt scribæ
 & pharisæi, quæ dicunt vobis facite, opera autem eorum
 nolite facere. Sic ad Roman. Apostolus: Qui prædicat nō
 furandum, furaris: qui dicit non mœchandum, mœchatur:
 qui abominatur idola, sacrilegium facit. Itidē faciunt si qui
 sunt doctores istiusmodi, ac suam ipsorum vitam detestā-
 tur & reprehendunt, cum admittunt quod non probant,
 faciunt quod displicet. Et Ecclesia quoque tolerat inter-
 dum ac dissimulat vicia ad tempus aliquod: abūt autem vt
 probet. Proinde non est, vt propter abusus, aut morū con-
 tagionem conuellat Philippus veterum patrū & Ecclesiæ
 in docendo auctoritatem, frustra que nobis occidit, qua-
 stum, liba, superstitiones, pallium Annæ, vetularū natus,
 militum vota, aliāque deliramenta. Quando enim negle-
 cto Deo docuit Ecclesia opes à diua Anna, aut Georgio
 vires poscere ad præliandum? Vbi distribuit neglecto Deo
 inter diuos ista munera? Quādo docuit quæstui dare ope-
 ram? aut quando talia ea qua tu dices forma, comprobant
 aut quando alligauit ad statuas Dei vel sanctorum inuoca-
 tionem? Vos si abusus tantum reprehenderetis, nemo pius
 aduersaretur: sed in doctrinæ & veræ fidei expugnationē
 progreditur licētia vestra. Verum est & istud ab initio na-
 scentis Ecclesiæ, nunc vsque diuersas hæreses subinde ob-
 ortas, vnāque extincta, succreuisse alteram. Nō potuerunt
 tamen illæ quantumuis caput horridum extulerint, aduer-
 sus Ecclesiam, & perpetuum illum Ecclesiæ consensum ab-
 quando præualere, sed cū essent temporaneæ & instabi-
 les, ad instar fumi euauerunt ab Ecclesia explosæ, quæ in
 medio hæreticorum semper perstitit inconcussa, victrix,
 ac nunquam de gradu præcipitata. Atque ita factum est,
 Ecclesia non modo non acceperit ab hæresibus contagio-

Mali ho-
 mines pos-
 sunt doce-
 re bona.
 Iohan. 18
 Num. 23.
 Mat. 23.
 Roma. 2.

probat
 non
 probant
 faciunt
 displicet

Nulla hæ-
 reses po-
 tuerit ec-
 clesie per-
 petuum cō-
 sensum di-
 rminere.

nem aliquam, verumetiam purior, defecator & glorio-
 fior inde emerferit, ac velut aurum igne probatum reluxe-
 rit. Vnde non est, vt propter haereses quae aliquando exi-
 tuerunt, labefacter Philippus Ecclesiae aut patrum ortho-
 doxorum auctoritatem, iis enim auctoribus haereses sunt
 extinctae.

Denique & istud non negamus, probatissimorum scri-
 ptorum quosdam interdum hallucinatos, & in vno vel al-
 tero forsitan absque haeresis ignominia, a communi Ecclesiae
 consensu aberrasse, sed in paucis. Nec multos simul tempo-
 re eodem, neque pertinaciter. Quis autem dixerit commu-
 nem Ecclesiae consensum potuisse huius vnus cuiuspiam
 vel illius priuata ac variabili opinione labefactari? Cõstat
 enim Ecclesiae consensus ex communi consensu omnium
 seculorum, eo scilicet quem nulla interrupit cessatio, prio-
 ris, mediae & vltimae aetatis. Dogmatis cessatio, instabilita-
 tis argumentum est certissimum. Proinde si quid forte ex-
 cidit alicui ex patribus prioris aetatis, quod non comproba-
 rint ea aetate synchroni reliqui, neque item receperunt, me-
 dia & vltima aetas, non est Ecclesiasticum dogma.

Similiter si quid visum fuit alicui mediae aetatis quod repu-
 diauerit, non agnouerit, neque receperit aetas prior aut po-
 sterior, eadem de causa refutatur. De postremae vero aeta-
 tis scriptoribus, quid amplius dicam, quam quod eorum sit
 sua dicta consensu auctoritate & fide tam prioris quam me-
 diae aetatis comprobare, ita saltem vt nihil ab illis diuersum,
 sed quod sit eis consentaneum doceant, alioqui aliter scri-
 pta confutantur, tanquam ab Ecclesiae consensu remotissi-
 ma, si qua non tradita vel a maioribus accepta.

In prima aetate Tertullianus grauissimus scriptor suasit
 Monogamiam, Ecclesia temporis illius hoc dogma non
 comprobauit: Media & vltima aetates similiter non recepe-
 runt. Proinde haesit apud Tertullianum sua propria opi-
 nio, mansitque communis Ecclesiae consensus integer & il-
 labefactatus.

Eadem illa aetate Papias Iohannis apostoli cum Poly-
 carpo discipulus, in ea prolapsus est opinionem, vt crede-
 ret mille annos futuros post resurrectionem, quibus sancti
 cum Christo corporaliter regnaret, quem postea sequutus
 est

§ ij est

est Nepos cantor, & post hunc Lactantius firmianus. Verum neque qui Papiæ, neque qui Nepoti aut Lactantio conuixere, sententiam illam receperunt, neque item mediæ & vltimæ ætates. Proinde non abiit in communem cõsentium, sed mansit illis propria.

Cyprianus gloriofus ille martyr & Carthagineñ. episcopus, existimabat hæreticos & schismaticos nihil agere baptizãdo, cui subscripserunt plerique omnes Aphricani Numidarum & Mauritanorũ episcopi. At reliquis orbis Christianus, neque subscripsit, neque comprobauit, neque item succedentes ætates istud receperunt: quamobrem non habetur opinio illa, pro Ecclesiæ consensu cõmuni, sed mansit illorum, nec est in alios trãsmissa. Ipse quoque Cyprianus censuit non esse quenquam si diuersum sentiret ea de causa à communionem semouendum, sicut multis in locis Augustinus testatur, & ipse quoque de se Cyprianus in epistola ad Iulianum affirmat.

Diuus Ambrosius comprecatur naturam & celere resurrectionem Gratiano & Valentiniano imperatoribus, quod votum, carnali quodam affectu expressum, non genuit falsam in Ecclesia de vniuersali resurrectione opinionem aliquam, quia nullus qui malè defenderet accessit, & ne ipse quidem Ambrosius dogma nouum intendebat.

Quantã minus consideratè (vt fit aliquando) dicta retractauit, aut sana interpretatione moderatus est beatus ille, tam ingentium voluminum scriptor catholicissimus Augustinus. Quod ipsum & alios non paucos ex patribus verisimile est facere sibi proposuisse, si non mors inopinata propositum auertisset. Possẽm multò plures mediæ & postremæ ætatis scriptores, quibus similia acciderunt enumerare, si operæ facere precium viderer. Arbitror autem hæc de magnis illis primæ ætatis scriptoribus demonstrata, sufficere ad coniectandum, quid mediæ aut postremæ ætatis scriptoribus euenerit. Atqui meminere inter eos

Catholicorum scriptorũ perpetuus votum. iidem se esse homines, posse errare, posse humani aliqui pati, nemo se gessit pro omniscio, imbecillitatem suã confessi sunt, & Ecclesiæ quam solam sciebant errare non posse, se, authoritati humiliter ac reuerenter cesserunt. Tales in

consuit Ecclesia hæreticos aut peruerforum dogmatū auctores cum nulla contentione aut pertinacia, opiniones suas defenderent, quas simpliciter enunciaſſe & aliorum, ſed præcipue Eccleſiæ iudicio ſubmiſiſſe fuerant contenti. Nulla hinc discrimina ſunt orta in Eccleſia, nulla perturbatio, periculum nullum, nemine defendēte, vrgente, aut ſolicitante, ſuas inuentiones, nemine etiam pro dogmate recipiente. Proinde vbi nullum fiebat Eccleſiæ negocium, vnde nullus oriebatur tumultus, ſed videbatur iners ac quieta iacere opinio aliqua ſine viribus, non animaduertit, ſed præterit Eccleſia priuatorum hominum, priuatas quiſquilias. Neque tamen ob id leuiter æſtimanda eſt, tallium ſcriptorum authoritas in his quæ cum multo ſplendore pro fidei Chriſtianæ propugnatione, ac diligēti explicatione, non ſecundum proprium, ſed communem Eccleſiæ conſenſum docuerunt, cum videlicet, quem credidit, cōprobauit & retinuit omnis ætas. Eiuſcemodi enim dogmata, illi non tanquam ſua, ſed tanquā Eccleſiaſtica cōſtanter aſſeruerunt, acceptaque ab apoſtolis & eorū ſucceſſoribus, ad poſteros tranſmiſerunt.

vbi diſſimulet eccleſia errorem.

Quare cum citantur ſcriptores ſiue veteres, ſiue poſteri, non oportet ab eis in teſtimonium confirmandi dogmatis aſſumere ea quæ ſunt vni alicui ipſorum ſingulariter propria, & ita propria, vt aliorum tēporum conſenſu careant. Alioqui daretur eiſmodi ſcriptoribus authoritas, nō paulo maior quā ſibi Chriſtus dignabatur vendicare. Chriſtus enim ſuam doctrinam, dignatus eſt nobis confirmare teſtimoniis legis & prophetarum. Vnde habet in talibus locū illud Apoſtoli: Licet nos aut angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. Sic (vt prædiximus vobis) & nūc iterum dico, ſi quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiftis, anathema ſit, Galat. 1. Sed illa tantum eorum dicta quæ nō modo ceteris ſcriptoribus eiſdem temporis, verumetiam aliorum omnium temporū catholicæ fidei doctoribus ſunt conſentanea, aut communi conſenſu omnium Chriſtiani orbis nationum fuerunt olim nūc vſque ſine ceſſatione recepta & comprobata aſſumuntur.

Quæ ſcriptoriū diſta valent ad probandā doctrinā catholicam.

Quæ hætenus diſſeruiſimus, præderunt non modò ad cōfutandum

S iij futandum

*Scriptura
intellectus
vnde pe-
tendus.*

furādum futiles Philippi cauillos, quibus molitur antiquis scriptoribus detrahēre suam autoritatem, quo liceat ipsi suoque sodalitia quilibet in Ecclesia statuere, liberius grassari, verumetiam, vt cognoscāt imperitiores, vnde nā scriptura deficiente, aut si quando forsan scripturæ sensus videatur anceps, vel obscurus, petenda sint indubitata certaque doctrinæ & veritatis testimonia, ac verus scripturæ intellectus. Sic monet & magnus ille apostolorum discipulus Clemens, Recognitionum lib. 10. vbi sic ait: Multa verba sunt in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eū sensum, quem sibi vnusquisque sponte præsumpsit, quod fieri non oportet. Nō enim sensum quem extrinsecus attuleris alienum & extraneum debes querere, quem scripturarum autoritate confirmes, sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis, quem oportet ab eo discere, qui ipsum à malis sibi traditum seruat, &c. Habe igitur vel vno verbo omnium præcedentium distorum sententiam.

Quæ scriptoribus sunt propria, nō agnoscit Ecclesia dei, neque assumuntur nobis in testimonium: quæ verò cum aliis habent communia, hæc ipsa pro suffragiis & indubitatis testimoniis adhibentur, haud secus ac si ex ore Dei sint prolata. Iuxta illud: Spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei homines: quod ad eos vtique pertinet, quos vno eodēque spiritu consona dixisse compertum habetur. Ille enim est spiritus veritatis, quæ vna est: spiritus pacis, quæ & ipsa vna est: spiritus Ecclesiæ, quæ non nisi vna est. Ergo qui vnitatem dirimit, spiritum veritatis, pacis & Ecclesiæ non habet. Nō est enim dissensionis Deus, sed pacis 1. Corinth. 14.

Progrediamur ad reliqua. Negat olim eorū Dominus applicatam fuisse pro defunctis: at istud nō est huius loci paulò post vbi de Eucharistia dicitur, de hoc quoque agemus. Opponit nobis questum: nos questui non patrocini mur, nondum autem diiudicatum est, vtra partium, nos aut vos o Philippe, questui deseruiamus. Verum de hoc aliquid dabitur de Monasteriorum, Collegiorum ac Scholarum reformatione occasio dicendi.

Addit, *Forstis aliqui priuatim mortuos inuocabāt, nō dū iam erāt statui.* Vide vt cōtorqueat se. Nō potest negare sancti

olim etiam inuocatos, ob id dolēt ipsi caput, venter & ilia. Sed quod adhibet dolori suo remediū: *fortassis* (inquit.) quā agrē accedit ad confessionem. Cur fortassis dicis Philippus? Vbi hoc legisti? An dubitas adhuc? aut quod constat certissimē factum, quod omnium ferē orthodoxorum patrum scripta testātur, adhuc tibi fortassis dicitur? *Prinatim*. Sed nos publicitus in templis, in concionibus, in supplicationibus factum, efficiemus palām. *Mortuos inuocabant*. Hoc faciebāt qui Iouem, Martem, Venerem, Mercurium, homines mortuos & damnatos pro diis adorabant, talem inuocationem nos non defendimus, Nos vnum & solum Deum adoramus: sanctos verō qui cum Deo viuunt felicitius quā nos in terris, precamur pro nobis vt intercedant, adeoq; non mortuos, sed viuos, modo quodam inuocamus, cuius statim dabimus integram rationem, vt appareat, quā frustra hāresi suā Philippus medeatur.

Nondum tamen (inquit) *erant statuae*. Homo peruersus & in reprobum sensum datus, quanta laborat phrenesi, vt nullius sacri reuerentia tangatur, nisi suo appellit nomine, non sacramenta, non sanctos, non imagines: omnia verō prophanis, vilibus, & contemptis vocibus. Sic Eucharistia tremendum & adorandum sacramentum, panem: sacerdotes, sacrificulos: sanctos in cælo regnantes, mortuos: eorum imagines, statuas vocat: quum sint statuarū ociosæ figuræ, in quibus artificium, non significationem spectamus. At vero sanctorum imagines significandi prototypi sui causa exhibentur. De cruce Christi, de salutationis angelicæ, aut resurrectionis Christi figura, de imaginibus in quibus certis quibusdam signis & notis distinguuntur Deipara virgo Maria, apostoli, martyres, & confessores Christi, tu ne facies nobis statuas Melanthon? ista nō potest esse inscitia: Malicia est igitur aut phrenesis. Agnoscis Lector, quo spiritu agitur? Vt video certamen est nobis cum homine planē impio, qui de Sanctis nihil nouit amplius quā esse eos mortuos: de imaginibus nihil nisi quod sine statuarū: Eucharistiam aliud nihil nisi panem esse. Voces prophanas: quas velut digito demonstrauit Apostolus, quando ad Timotheū suum scripsit, O Timothee, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates, &

S iij opposi-

oppositiōnes, falsi nominis scientiæ: quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt.

Sed vnde nosti Philippe, non fuisse olim imagines in Ecclesia? Meminisse certè non potes factorum illius temporis, qui nondum sexaginta compleueris annos. Legisti ne alicubi? Profer, edicito apud quem legeris. Fortassis in foliis Sibyllinis. Homo blasphemia tumidus, quasi ex Apollinis tripode vaticinetur, quicquid mentiri libet, impudenter euomit. Quando enim non prætulit Ecclesia crucis Christi signum? Quando non extiterunt Christi, Mariæ, & apostolorum celebratissimæ imagines? De porticu & mediis ætatibus Ecclesiæ, tam compertum habetur vt nihil magis. Pisset forsan quispiam de priori ætate debitare, propterea quod defuerunt illis iusta templa & arotoria, quodque grauissimis persecutionibus oppressi, non potuerunt res istas curare. Et quanquam hæc ita se habuerint, statuebatur tamen nihilominus imagines passim quas alicubi diuina virtus miraculis supra naturæ vires illustrauit. Quo verò huius tibi fides fiat, operæpretium erit verba de hoc Eusebij subiicere. Is Ecclesiast. hist. lib. 7. ita habet. Quia vobis huius (de Casarea Philippi loquitur) fecimus mentionem, iustum videtur cōmemorare etiam illud in ea quod historia dignū duximus: Mulierem quæ sanguinis profuuiō laborantem, à Salvatore curatam cetera gelia tradiderint, huius vr̄bis ciuem cōstat fuisse, domus eius in ea etiam nunc ostenditur. Pro foribus verò domus ipsius basis quadam in loco editiore collocata monstratur, in qua mulieris ipsius velut genibus prouolutæ, palmas suppliciter tendentis imago ære videtur expressa. Adhuc verò alia, ære nihilominus fusa statua, habitu viri, stola cetera circumdati, & dexteram mulieri porrigentis. Huius pedem statua, è basi herba quedam noua specie nascitur. Quæ cum exorta fuerit, ex crescere vsq; ad stolæ illius arduum indumenti simbriam solet. Quam cum summo vertice ascendens herba contigerit, vires inde ad depellendos omnium morbos languoresq; conquirat, ita vt quæcunq; illa fuerit infirmitas corporis, haustu exiguo madefacti salutaris gummis depellatur, nihil omnino vitium gerens, si antequam areæ simbriæ summitatem crescendo contigerit, decerpatur.

tur. Hanc statuam ad similitudinem vultus Iesu forma-
 tam tradebant, quæ permansit ad nostra vsque tempora,
 sicut ipsi oculis nostris inspeximus. Et nihil mirum si hi
 qui ex gentibus crediderant, pro beneficiis quæ à Salua-
 tore fuerant consequuti huiusmodi velut munus videban-
 tur offerre, cum videamus etiam nunc apostolorum Petri
 & Pauli, & ipsius Saluatoris imagines designari, tabulas-
 que depingi. Sed & antiquas ipsorum imagines à qui-
 busdam conseruatas nos vidimus. Ita Eusebius. Audis hîc
 Cæsariensem Eusebium, qui vixit persecutionis
 tempore sub Diocletiano & Maximiano, non recentes mo-
 do, sed & antiquas apostolorû & Christi imagines vidisse:
 Quid potuit autem ætate illa antiquum videri vsq; ad
 Apostolorum tempora? cum nondum à Diocletiano vsq;
 ad Neronem, quando Petrus & Paulus passi sunt inter-
 cesserint anni circiter 200. aut paulò plures. Saluatoris
 illam imaginem postea Iulianus apostata dissecit, cum
 esset idololatra, & suam in eius locum collocauit, quæ
 celesti igne dissecta est, vt habet Casiodorus, Tripartit.
 hist. libro sexto, capite quadragesimo primo, auctore
 Socrate.

Mirum vero quod ad Iuliani exemplum volunt Me-
 lanthen & Bucer Ecclesiam reformatam, & non potius ad
 priscam illam pietatem miraculorû testimoniis illustrem.
 An non est hoc manifestum iudicium, eos factos ex pro-
 fesso Christi hostes, qualis erat Iulianus, eodemque tangi
 dolore, quo ille, cui dolebat Christû in imagine illa vene-
 rari: quod si nõ opinabatur, quare hæc deiecit, cui nõ erant
 reliquæ inuisæ? Et istis quoq; dolet Christû in imagine co-
 lli ac venerari. Porro si nõ placet deo imagines, vnde hæc
 tam stupenda miracula? Potestne aliquis dicere ludibriû
 fuisse demonû, quod Palestini, phœnices, Syri, Asiatici &
 finitimæ gætes tanta veneratione admiratæ sunt, & puriore
 illo seculo Christi gloriæ adscriperunt? Sed & Christiani
 ni diffractæ per Iulianum imaginis particulas colligentes,
 rursum in Ecclesiam reposuerunt, vbi eas religiose asser-
 uarunt. Exstat & magni Athanasij narratio de imagine sal-
 uatoris, quam Nicodemus ille qui venerat ad Iesum no-
 tæ, ita ad viuum, Christum formauerat, vt figuram, & li-
 nea-

*Iuliani
 exemplo
 persecu-
 tur hereti-
 ci sacras
 imagines.*

*Imago
 Christi
 per Nico-
 demû for-
 mata.*

neamenta corporis Christi perfecte exprimeret ac referret, quam & reliquerat Gamalieli, à quo ad Iacobum, Si meonem, & Zachariam episcopos Hierosolymitanos, aliosque ex ordine Christianos peruenit, quousque tandem negligentia cuiusdam Berytho transmigrantis, relicta in domo iuxta synagogam eius loci, vnde hic emigrauerat, incidit in manus Iudæorum, quam illi contumeliosius in idem quas Christus passus erat affectam, transfoderunt, vnde sanguinis & aquæ riuuli haud secus profluxerunt, atque ex viuo corpore. Prolixa est nimium historia, alioqui de ipsam infererem.

*Imagini-
bus à Cō-
stantino
Ecclesiæ
ornate.*

Constantinus magnus, templum Lateranensium in vrbe Roma, ornauit preciosis imaginibus, in quibus erat imago saluatoris sedentis in sella ex argento, centum triginta librarum, imagines quoque 12. apostolorum, quorum singulæ appendebant nonaginta libras. Memoriam item principis apostolorum Petri extruxit templum in Vaticano, quod similiter aureis, argenteisque imaginibus eleganter & pie illustrauit. Idem fecit Hierosolymis, Capuz, & alibi in diuersis locis, sed nusquam magnificentius quàm in Bizantio, quod oppidum valde auxit, & de suo nomine Constantinopolim nominauit. Narrat

*Serapis
Aegyptio-
rum deus.*

Rufinus Eccles. histor. libro 11. Alexandrinus ciues, dissecto ac in cineres cōminuto Serapi, ingenti illo idolo per vniuersam urbem eius thoraces, & insignia abrasisse, ac pro his crucis imaginem in postibus domorum, in ianuis, in fenestris, parietibus & columnis depictam statuisse. Tanta seculitate volebāt prisci illi Christicolæ triumphum Christi regnantis, non verbis modo, sed & signis vbique locorum contestari.

*Alter
Synodus
Nicana
350. epi-
scoporum
cōtra Ico-
nomas.*

Sufficere possunt hæc sola quæ recensuimus ad demonstrandum quid prior illa Ecclesiæ ætas, de imaginibus senserit, Si quis tamen desiderat plura, Extat Concilium Nicenum, alterum illud trecentorum quinquaginta episcoporum, sub Irene & Constantino filio imperatoribus, quod septimum locum inter magna illa Concilia meruit, versum in Latinam linguam per Gisebertum Longolium medicum (quem sanè dolemus cum aliquot aliis nostris amicis, non indoctis, iusto tamen curiosioribus,

primum

primum nobis per aduersarios, deinde mortalibus omnibus, inuitabili mortis lege ereptum. Resipiscentiam sperassem, & desideratum ad Ecclesiam sinum eius reditum (id quod de reliquis superstitibus nostris amicis, nobis pollicemur futurum) si concessum fuisset illi per Dei gratiam vitam aliquouſque adhuc pertrahere (cuius nunc istas tantum habemus exuias reliquas) In hoc, inquam, Concilio, post accuratam & diligentem totius causae examinationem, damnatur infamis illa Iconomachorum haeresis, quam tot annis modo sepultam, Melanthon, hoc est, atratellus, rursus euomit. Recitantur quoque in eodem Concilio orthodoxorum patrum, qui ipsum praecesserant, de imaginibus sententiae, tam copiose, tam pie & Christiane, ut merito debeant omnes omnium de imaginibus scrupulos deamputare, radicibusque extirpare, modo non iniquo animo legantur. Ac tandem post multam deliberationem complexi sunt patres illi sanctissimi, summam Ecclesiasticae definitionis de imaginibus, paucis quidem, sed grauisimis censuris, quas non inutile iudicari huic loco addere.

*Definitio sanctae Synodi Nicaenae
secundae.*

Sancta Synodus exclamauit, Omnes sic credimus, omnes idem sapimus, omnes approbantes subscripsimus. Haec est fides apostolorum, haec est fides patrum, haec est fides orthodoxorum, haec fides orbem terrarum confirmauit. Credentes in unum Deum, in Trinitate laudatum, venerandas imagines amplectamur. Qui secus agunt, anathemate percelluntur, qui sic non sentiunt, ab Ecclesia depelluntur. Nos antiquae ecclesiae legislationi insistimus, nos decreta patrum custodimus, nos adicientes aliquid, aut auferentes Ecclesiae, Anathematizamus. Nos venerandas imagines suscipimus, nos, qui secus faxint, Anathemate percellimus.

Quincunq; sententias sacrae scripturae de idolis contra venerandas imagines adducunt, Anathema.

Qui ve-

2 Qui venerandas imagines idola appellant, Anathe-
ma.

3 Qui dicunt quòd imagines Christiani faciunt, vt ear
adorent, Anathema.

4 Qui scientes cōmunicant cum illis qui contra vene-
randas imagines sentiunt, aut eas dehonestāt, Anathe-
ma.

5 Qui prater Christum dominum Deum nostrum di-
xerit alium nos à cultu idolorum liberasse, Anathema.

6 Qui audent dicere Ecclesiam catholicam, idola ali-
quando suscepisse, Anathema.

Quod est hic anathema quod non inciderit Philippus? Et
homo tot Anathematis obuinctus, tot notatus execratio-
nibus, adhuc audet obstrepere veritati? *Nondū*, inquit, *erat*
statuē. Tu nunc iudica lector, de hominis candore, & di-
lectione erga proximos, quos tam friolis mendaciis, ac
impositis suis seducit atq; dementat. Cum non ignoret
enim imagines fuisse, & ea quę recitauimus, haud dubium
legerit, tamen dicit, Nondum erant statuē. Quamobrem
mihi non videtur ab anathematis illis excusari posse. Sed
allegat Epiphanium. Quid habet autē Epiphanius quod
Philippo succurat? An negat fuisse imagines? Minime.

*Epipha-
nius non
patrocina-
tur Phi-
lippo.*

*Mater
Christi
pro Deo
cultā a-
pud Ara-
bes.*

Sed etiam Philippo teste fatetur eas fuisse. Si circuntule-
runt enim mulieres in Syria Epiphanię ætate imaginem
beatę virginis Marię, oportuit eam extitisse. Tantū repre-
hendit improbū cultū, qui neq; nobis pbatur. Nihil enim
amplius, hoc dicto quod Philippus citat, efficitur. B. Epi-
phanius scripsit insigne opus contra octoginta hæreses,
nullam tamen commemorat illic hæresim habentium ima-
gines, vel venerantiū: quā si putabat esse hæresim, debuit
vtiq; vbi ex professo contra omnes hæreses agebatur, &
hanc non præterire intactam. Solum in hæresi Antidico-
marianitarū circa finem ista refert, Audiuimus quosdam
ita desipere, vt sanctā semper virginem Mariam pro Deo
introducere studuerint, & adhuc studeant, & furore quor-
dam ac amentia ducantur, narrant enim, quod quædam
mulieres illic hanc vanitatem inuexerunt in Arabia, vt in
nomen semper Virginis collyridem quandam sacrificent
& synaxim faciant seu simul congregentur, & in nomen
sanctę

sanctę virginis vltra modum quid tentent aggredi, nefario
 ac blasphemio negotio, & in nomen ipsius sacra celebrent
 per mulieres: quod totum impium est ac nefarium. Et hæ-
 retici sequente Collyridianorum ita ait: Quædam mulieres
 currum quendam siue sellam quadratam ornantes, ex passio
 super ipsum linteo, in die quadam illustri anni, per aliquot
 dies panem proponunt & offerunt in nomen Marię. Om-
 nes autem pane participant, velut in epistola in Arabiam
 à me scripta ex parte disseruimus. Hos hæreticos appellat
 simulacricos, & patet clarè satis hæreticos istos ita vir-
 ginem adorasse sicut Christum, ita sacrificasse, ita synaxim
 instituisse, sicut sacramentum habemus communionis cor-
 poris & sanguinis Christi. Lege pie lector, B. virum, & nõ
 reperies aliud quàm hunc prauum morem offerendi, ac sa-
 crificandi taxari ab eodem, non autem imagines, sicut fin-
 git Philippus. Et quis nostrum est hodie, qui morem eius-
 demodi si videret, probaret, & non potius vefaniam illam
 eraceretur? Nos enim collyridas, hoc est, liba, & cibos di-
 cimus elargienda pauperibus, non pascendas imagines.
 Quanquã verò hac satisfactione retundatur impetus Phi-
 lippus, vt nihil per Epiphaniũ effecerit, nolim tamen te fu-
 gere Lector, extare epistolam quãdam nomine Epipha-
 nij scriptam ad Iohannem Hierosolymitanum, quam di-
 citur B. Hieronymus fecisse latinam, in qua scribitur, velũ
 quoddam humana depictum imagine in foribus ecclesię
 appensum lacerasse. Opinor imaginem fuisse dei, alioqui
 adscripsisset nomẽ cuius sancti fuisset imago. Nõ sustinuit
 enim B. ille vir deum humana specie depingi propter hæ-
 resim Antropomorphitarum qui credebant deum habere
 membra sicut ceteri homines, & videbatur heresis illa, quę
 ea tempestate inualuerat, pictis imaginibus confirmari.
 Verum vt cunq; senserit vir ille de imaginibus, nunquam
 fuit hæc opinio Ecclesię probata, vt potes videre A. Cione
 vi. Synodi Nicenę secundę, vbi de B. Epiphaniõ ista reci-
 tantur: Beatus pater Epiphanius temporibus Arcadij &
 Theodosij floruit, à quo tempore vsq; ad hæresim Icono-
 machorum, fluxerunt anni circiter quadringenti, & tamen
 libros illos, quos aiunt Epiphaniũ contra imagines scri-
 psisse, nemo Christianorum, præter istos nouitatis magi-
 stros,

*Abusum
 taxat
 Epipha-
 nius*

*Epistola
 Epiphani
 contra ima-
 gines pro-
 pter an-
 tropomor-
 phitas.
 Synodus
 secunda
 Nicanen-
 sis.*

stros, recepit. Quod si tanto tempore in Ecclesia nō sunt re-
 cepti, quamobrem nunc à nobis recipi debent? Nam quod
Epipha- adierit quidam epistolam, velut scriptam à B. Epiphania
nus con- Cypriorum præfule ad Theodosium Imperatorem, nos et
tra ima- in manibus sumentes, & diligenter & minime perfuncto-
gines non ric legentes, inuenimus circa finem epistolæ eiusmodi
receptus. Emphasim: Sepe cū fratribus meis de imaginum ablatione
 egi, sed ab iis non receptus sum, neq; vel in paucis vocem
 meam audire sustinuerunt. Attendamus autem qui florue-
 rūt per tempora supradicti patris nostri Epiphani in Ec-
 clesia, quos tanquam gloriosos doctores, & tuta munimē-
 ta Ecclesiæ dicere possumus. Profecto Basilius sermone &
 opere magnus, Gregorius cognomento Theologus, Gre-
 gorius Nyssensium episcopus, quem omnes patrum patre
 vocant, Iohannes item, cuius à lingua fuit vox melle dul-
 cior, quamobrem & Chrysostr. appellationem meruit. Pre-
 ter hos etiam Ambrosius, Amphiloehus, Cyrillus Hiero-
 solymorū episcopus. Quod si is qui hanc expositionem di-
 ctorum contra venerandas imagines edidit, ait se à sanctis
 patribus, qui per ea tempora floruerūt non fuisse receptū,
 quomodo ea quæ sancti patres non probauerunt, nos qui
 circa fines temporum & seculorū occurrimus, quiq; verbi
 & cognitionis vsu deficiamus, & indigni sumus, vt discipuli
 illorū vocemur, recipiamus? præsertim cū falso cōtra Eccle-
 siam edita sint. Apage cū ista impia & intolerabili editio-
 ne. A ratione deuiarūt, qui illam contra Ecclesiam inserūt.
 Nos autem Christuscole, dictum illud Apostoli cogitemus.
 Traditiones quas accepimus, illas seruemus, & prophanas
 vaniloquentias recusamus, eaq; oīa falsa & efficta cogno-
 scamus. Libri enim B. patris nostri Epiphani, præcipue is
 qui dicitur Ancoratus, & reliqui quoq; per vniuersum ter-
 rarū orbem sunt famigerati, quod sonus eorum ita sit per
 omnes Ecclesias paucis etiā temporibus sparsus, at quæ cō-
 tra sanctas imagines, verbula scripta sunt, eorū vix tres aut
 quatuor libelli per omnem Ecclesiā reperiuntur, modo nō
 sint nuper editi. Quod si autem essent legitimi in Catholi-
 ca Ecclesia, quemadmodū est Ancorat⁹ B. Epiphani, pro-
 fecto per omnem Ecclesiā essent dispersi. Verū vt nouicij
 & alieni falsiq; ab Ecclesia existimati sunt, nec vnquā fue-

*Synodus
 opinaur
 epistolas
 Epipha-
 ni esse
 suppositi-
 tias.*

recepti, quam ob causam neq; nunc etiã recipiãdi sunt, quo pax dei, & quę ab initio traditio existit in Ecclesiis cõseruetur. Neq; hic linguas suas acuunt & exerceãt vaniloqui isti accusatores rectẽ sentiẽtiũ, quasi illi qui antiquam Ecclesię traditionem recipiũt, beato Epiphaniõ aduersentur. Nequaquam, Cõmentariũ enim illum reiicimus: beatũ autem patrẽ Catholicę Ecclesię doctorem agnosci- mus. Nam & diuini patres, qui in quarta vniuersali Syno- do fuerũt cõgregati, epistolam quę nomine Ibae episcopi Edessę ad Marin Perfam circũferebatur, anathemate dam- natũt, quasi Nestorio consentientem. eodẽ modo qui in sacra quinta synodo conuenerãt: ipsum autẽ Ibam nequa- quã. Non enim demonstrari poterat, quod esset Ibe. Quã- obrem in anathematismis non ipsum Ibã deuouerunt, sed Ibae epistolã. Dicebatur enim Iba, cum tamen illius haud- quaquam esset. Sic igitur ista falsa scripta contra veneran- das imagines, dicuntur quidem à quibusdã Epiphaniõ, nõ tamẽ sunt, vt demonstratũ est. Nam & illius discipuli tem- plum in Cypro, quod eiusdẽ patris nomine appellauerũt, edificauerunt, & cum multis aliis picturis, illius quoq; imagi- nem ibidem collocarunt. Quod si autem is tantopere ve- nerandarum imaginum inspectionem fuisset execratus, vt quomodo in tantã audaciam illius discipuli erupissent, vt illi imaginem collocaerent? Hucusque verba concilij. Itaq; si fuit hæc Epiphaniõ opinio, hæsit apud ipsum solum, nec est in Ecclesiam transmissa. Fit tamen probabile, sicut pa- tres in synodo reulerunt, eius nõ esse, cum nullam faciat ipsius mentionem in libris vbi argumentum istud tractat.

Postquam Phillippus sanctorum patrum authorita- tem frustra infirmare & expugnare adortus est, respon- sioni se accingit. Quare (inquit) cũ nobis antiqua exempla ob- iiciãtis, hoc respondemus, nos fidelitẽt tueri consensum Catholicę ecclesię. &c. Egregiõ verõ, iactant se tueri consensum Catholicę ecclesię, quem totis viribus oppugnant: hoc est eis tueri, quod oppugnare. Gloriantur de patribus & ne vnum quidem ex omnibus habent, qui pro ipsis fa- ciat. Sed quorsum ita nugantur? Non pudet te dicere hoc tueri quod infestas? Fatentur (quanquam ægrẽ) in

Reiicitur scriptum non scri- ptor.

Basilica B. Epi- phaniõ in Cypro cũ imagini- bus.

*Heretici
dissentiunt
à patri-
bus quot-
quot vlla
etate sue
vunt.*

in prima illa etate Ecclesie, sanctos inuocatos in media & nouissima etatibus magno omnium consensu, idem facti iudicari non possunt: vbi est ergo Catholica illa ecclesia quam tuentur? Apud inferos forte. Sed dicent vulgi fuisse errorē, prudentiores verò secum sensisse, nec se de hoc dubitare. Hoc verò falsum esse nos demonstrauimus. Aut da vllum seculum, quod tecum consentiat: nos damus patres qui sanctos inuocāt: Tu da vllum qui prohibeat. Dissentis ab etate priori, dissentis à media, dissentis & à postrema, quid restat amplius, nisi quod sole clarius est, vos nouas & inauditas sine scripturis, sine patrum testimoniis cōfingere vobis opiniones, & vestra deliramenta speciosis venditate titulis, iactare consensum Ecclesie, quem nullum habetis, gloriari de probatis scriptoribus, cū à vobis omnes dissentiant? Inuiti vero fucato pharizaismo soli sophisticæ, & eloquentiæ perniciosæ, quas artes eximie callētis, ac vos eisdē magna fraude exercere restatur innumerabilis hominum turba in errorem miserè seducta.

Reliqua istius loci prætereo, aut sunt enim confutata, aut talia quæ non mereantur longam responsonem. Quale est quod dicit, Argumentum non valere:

Hæc facta sunt etate patrum, retineatur igitur mos presens. Hoc argumentum assuit nobis, facile vincit quod sibi cōponit, nec toto libello nostro tam mutilum reperiet. Est autē argumentum nostrum istiusmodi: hæc facta recepta & probata sunt etate patrum, conseruata per successores, maneat ergo nobis eadem integra. De abusu doceatur populus, vt

*Heretici
pietatis
perempto-
res, nos in-
staurato-
res.*

abusus amputetur, nō autē eliminetur pietas. At vos quid aliud agitis, quàm si medicus imperitus & crudelis, hominem non incurabilem, quia sordidus est, interficiat, vbi & morbum sanare, & sordes poterat eluere? Veterem de administratione sacramentorum morem, de vera inuocatione, de sanctorum veneratione, prorsus exhibitis & tollitis non restituitis, nec reformatis.

Reuocat insuper nos ad normam sicut Basilius ait, Legis ad normam accommodandus est, non norma ad lapidē inflectēda. Certè nos ex vita & moribus presentibus nos constituimus viuendi normam, sed docemus ad normam à maioribus acceptam debere vitam componi. Hoc an vos

quosq;

quoque faciatis, iudicet lector: qui quotidie nouas subinde formas pro sensu vestro cuditis, & eas quas à maioribus accepimus, aut inflectitis, aut repudiatis. Normam vocamus non vnum aliquem scripturae locum, huc illuc flexibilem, sed totius scripturae consensum, vnde perpetuus ille patrum quoque consensus, spiritu suggerente sancto prognatus est, per quem vt olim (ita & nunc) habet ecclesia suos prophetas, apostolos, doctores & euangelistas, in vno semper spiritu eadem cum scripturis illis docentes.

Ceterum quis legat absque risu triumphum quem agit de vniuersis scriptoribus. Videtur sibi iugulasse patres omnes, adeoque nos omnibus exuisse armis & telis. Hæc, inquit, de veterum scriptorum ætate volo etiam valere in reliquis, &c.

Egregiam verò operam nauasti, non inuidemus tibi hanc laudem, digna est enim censura tua, quæ tantum valeat in posterioribus quantum in primis patribus monstrauius valuisset, hoc est nihil. Hieronymum ob id quod acerrimè meatur venerationem sanctorum, hæreticis inuisum, non citari Delecti in suo iudicio, & cogitur nihilominus male audire. Philippus dicit eum cum Vigilantio de honoribus mortuorum litigasse. Pudenda res est litigare. Sed cui sancti sunt mortui, cui imagines sunt statuae non mirum eadem tam inuictum pugilè, fortèq; hæreticorum expugnatorem, litigatorem videri. Verum quæ causa est vt Hieronymum nobis obiciat? An quia non facit mentionem inuocationis? Quid igitur? aut quid hoc aduersum nos? An nobis obloquantur etiam qui tacet? an quotquot inuocationis nullam faciunt mentionem eam prohibet? Nos expectamus vt eos nobis patres opponat, qui vetent inuocare sanctos: quos non dabit, nisi sui ordinis hæreticos. Et tamè ne hoc quidè verum est (quod ait) Hieronymum non facere in ea disputatione inuocationis mentionem. Commemorat enim sanctus ille pater irrisiones, quibus Vigilantius, petulanter admodum & martyribus, quædo apud eorum ossa & cineres inuocatur, insultat. Verba Hiero. sunt: Et post hæc de baratro peccatoris tui cenosam spurcitiæ euomès, audes dicere, Ergo ciores suos amant animæ martyrum, & circūuolant eos, semper præsentibus sunt, ne fortè si aliquis peccator aduenerit, absentes audire non possint. O portetum in terras vltimas

Hieronymus Melanthon de litigatore contra Vigilantium.

Hieronymus defendit inuocationem sanctorum

F. de por-

deportandum, rides de reliquiis martyrum, & cum autho-
re huius hæreseos Eunomio, ecclesiis Christi calumniam
struis, nec tali societate terreris, vt eadem contra nos lo-
quaris, quæ ille contra ecclesiam? Omnes sectatores eius
basilicas Apostolorum & martyrum non ingrediuntur, vt
scilicet mortuum adorent Eunomium, &c. Vides hic, quid
obiiciat Vigilantius Hieronymo, vides quoque quid Hiero-
nymo doleat? Si non inuocabantur sancti, quid sibi vol-
unt Hiero. & Vigilantius disceptantes, vtrum animæ ci-
neribus suis adsint, aut aliter percipiant vota precatum?
Qui sunt precatores, nisi qui inuocat? Quis dolet Hiero-
nymo quod Vigilantius inuocatione oppugnat, si nõ ipse
probat eam? An non verè asserit inuocationem, qui non
fert eam oppugnari? qui ad basilicas Apostolorum & mar-
tyrum, vbi sanctorum reliquiæ seruabantur, potius inuitat
quàm vt sequantur Eunomium? Hoc enim interpretatur
Eunomium adorare, quod relictis sanctis Eunomio adhe-
rere. Quàm verum est oculis ægris odiosam esse lucem, quæ
puris est amabilis. Sancti inuisi sunt Philippo, quia sunt
lux mundi, eius autem ægri oculi cæcutiunt, & adeo cæ-
cutiunt, vt neque apud Hieronymum viderit quod modo
dictum est, neq; Ecclesiast. historia libro 11. quod de Theo-
dosio refertur, Circumibat cum sacerdotibus & populo,
omnia orationum loca, ante martyrum & Apostolorum
thecas iacebat, cilicio prostratus, & auxilia sibi fida san-
ctorum intercessione poscebat. Ait autem Philippus, nec
quid fecerit Theodosius clare dicitur. Obsecro, Num quid cla-
rius dici queat? Ita, multos excæcat sua malitia, vt oculis æ-
peris, nihil tamen videant. Quid tibi videtur Lector, iniu-
riam ne nos irrogare Philippo, si exclamemus aduersus
eum, eodẽ quo Hieron. modo contra Vigilantium? O pot-
tentum in terras vltimas deportandum. Rides de reliquiis
martyrum, & cum authoribus huius hæreseos, Eunomio
& Vigilantio, Ecclesiis Christi calumniam struis, nec tali
societate terreris, vt eadem quæ illi contra Ecclesiam, con-
tra nos loquaris.

Philippi
cæcutien-
tia.

Philippus Me-
lantb. Sed clamatis, aliquid populi infirmitati, & publicæ tranqui-
litati condonandum esse. Quamtulū mali est dicitis, etiam si pro
errore vulgus inuocat mortuos, petit opem ad certas statuas. Semper
vulgus

vulgus aliquid habet ineptiarum.

Quis ita clamat Philippe? Artificiofa est, fed scelerata Ortho-
do-
haec figura, traducere nos, quasi impietati aduerfariorū ta-
citate consentiamus, ac diffimulemus veritatem nobis agni-
tam propter publicam tranquillitatem, sanctorumque in-
uocationem, non ex sententia aut serio probemus, fed exi-
stimemus inter reliquas vulgi ineptias tolerandam. Quis
hanc noxam ferat? An non est insignis impostura, ita im-
ponere simplicibus? Vestrum est Philippe alia credere, do-
cere alia, populi que moribus & viciis in qua proni dela-
buntur, sese accommodare, ea que fouere: Nō verò catho-
licorum, quos non decet ea perfidia, vt aliud sentiant, aliud
doceant. Hoc profecto scelus, clara & aperta voce purgan-
dum nobis est, ne sinamus quenquam, ita de nobis opinari
atque hoc pacto existimationem nostri laedi. Quapropter
non pigebit de integro ac bona fide explicare, quid nos de
sanctorū veneratione & inuocatione, & credamus, & do-
ceamus, quo etiam tanto facilius haereticorum obiectiones
dissoluantur, & habeatur inuocationis sanctorum si non
praecipuum, saltem ratio, qua ostendat multis modis eam
vilem esse, alerque veram pietatem.

*Deus adorandus, sancti verò colendi, quanquam
& in ipsis adoretur Deus.*

Olus Deus est, quem oporteat propriè adorare;
S Deuteronomij 5. Exodi 20. Matth. 4. Est enim so-
lus omnipotens, aeternus, immensus, incompre-
hensibilis creator & gubernator rerum omnium, habens
imperium vitae & mortis, cui seruiunt caelum & terra, &
omnia quae in eis sunt, quod oportet nos cum dilectione
& timore toto animi sensu per fidem agnoscere, confiteri
& opere praedicare, spemque in ipsum omnem lo-
care, quod est eum adorare. Verbo quidem, quia ore fit
confessio ad salutem: Opere verò, quia sacrificiis & obla-
tionibus tam cordis nostri quam corporis, atque insuper
exteriori latria est honorandus. Dixi autem propriè pro-
pterea, quod aliquando inueniuntur in scripturis sancti
patres adorasse quosdam, inueniuntur etiam ab aliis adorati.
Verum talis adoratio non fuit vera & propria, sed excellens
T ij quaedam

*Haereticus
aliud cre-
dit, aliud
docent.*

quædam veneratio, secundum externos gestus adorationi aliquatenus similis. Veram enim adorationem neque aliis impenderunt, neque ut sibi impenderetur permiserunt. *Sancti nõ sunt adorandi.* Hæc enim gloriam suam Deus nemini communicat, Esaiæ quadragesimosecundo: Ego dominus, hoc est nomē meum, & gloriam meam alteri nõ dabo, & laudem meam sculptilibus: propterea Exodi vigesimo appellatur Zelotes, Deuteronomij quinto æmulator. Hinc angelus recusat adorari, Apocalyp. decimonono, et vigesimo secundo: Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum, & dicit mihi, vide nesceris, conteruus tuus sum, & fratrum tuorum habetium testimonium Iesu: Deũ adora. Sic prohibuit Petrus se adorari, Actuum decimo, vbi Cornelium procidentem ad pedes eius, & volentem adorare, protinus eleuauit dicens: Surge, & ego ipse homo sum. Similiter Paulus & Barnabas sacrificari sibi prohibuerunt, quando gentilium turbæ exclamabant, Dij similes facti hominibus, descenderunt ad nos: & vocabant Barnabã Iouem; Paulum verò Mercuriũ: sacerdos quoque Iouis ad ianuam accurrebat, volens cum populis sacrificare, ipsisque diuinos impendere honores, quod non ferentes Apostoli conscissis tunicis suis exilerunt in turbas clamantes: Viri quid hæc facitis, & nos mortales sumus similes vobis homines, annunciantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, quæ est vera adorationis species. Proinde neminem neque angelorũ, neque sanctorum, neque aliam quamcunque creaturam, quãuis sublimem & nobilem adoramus, hoc est, agnoscimus mente, aut testamur opere, habere in se numen & diuinitatem, neque vlli sacrificamus alteri, quã soli Deo. Ita enim natura inditum nobis est, ut quem Deum credimus, eidem putemus & sacrificandum, & cui sacrificamus eundem tellamur & Deum esse.

Sãcti veneratione colendi. Reliquos seruitutis nostræ honores & cultus Deo quidem debemus, cum primis & super omnia, non autem scilicet Quales sunt diligere, venerari, honorare, laudare, predicare, timere, obedire, & his similia. Taliũ enim voluit creaturas quasdã propter bonitatẽ suam fieri participes, ita tamen ut ipse supremum in eis fastigium obtineret, ac præcipue

cipiū spectetur. Hinc Deum diligimus & proximum, sed non eodem modo. Diligimus enim Deū super omnia propter se, proximum verò post Deum, & propter eūdem, est autem diligere cultus quidā. Laudamus & veneramur cultores Dei, sed propter Deum, ipsum verò magis. Honoramus parentes, sed secundum Deum, nec aliter eos colimus. Obedimus suis quisque praepositis, Deum potius cogitantes quā ipsos, qui praeponit illos super capita nostra. Recipimus Apostolos propter illum, qui misit eos. Qui accipit enim (ait Christus) si quem misero, me accipit, quae omnia sunt cultus quidam. Huius generis est & veneratio sanctorum. Quod enim colimus, quod tantoperè veneramur sanctos, in cuius gratiā facimus, vllis ne creature? aut quia per seipfos visi sunt nobis hoc honore digni? quiescimus ne in sanctis, & ponimus carnē brachiū nostrum? Minimè. Et si enim vitæ sanctitate, multisque aliis virtutibus beati illi homines fuerint in vita & in morte spectabiles, nos tamen profitemur hæc omnia à Deo esse profecta, eius dona, & ad ipsum rursus referenda. Itaque veneramur in sanctis, sanctum illum sanctorum, in quē omnis honor redundat, veneramur seruum propter dominum, filium propter patrem, dilectum propter diligentem, sanctū propter eum qui sanctificat. Propter istiusmodi veneratiōnem nihil expectantes à sanctificato, quod reddat nobis de suo, quem scimus nihil habere quod non acceperit, sed dominus est, qui hæc libenter aspicit & remunerat, cuius est ista voluntas, imò qui procurat in nobis, vt suos electos tali honore afficiamus.

*Deū ve-
neramur
& coli-
mus in
sanctis.*

*in T
o colimus
veneramur
sanctos*

Hæc est enim exigua quaedam pars præmij, quo ipsos Deus honorat, secundum illud: qui me honorificauerit, honorificabit eum pater meus, non tantum in cælis (quāquam ibi præcipuè) sed etiam in terris, ita videlicet, quia excitat creaturas in laudes sanctorum, in quibus ipse resurgit, vnde tantum cōcipiunt sancti voluptatis & gaudij, quantum Deus inde honoratur. Non amant enim, nisi in ipso venerari & coli, quod postea latius dicitur. Ille ergo author est, nos ministri, ille inspirat, ille dirigit, & promouet nostras actiones, ille ducit, nos ducentem volentes sequimur, ille inuitat per diuinæ potentiae miracula manife-

T iij stius

stius quàm si voce loquatur, nos obtemperamus, illud autem
 mo versantes, certè debet honorari, quem rex regum vult
 esse honoratū, vt cōsequēs, sit à patre cœlesti dissentire illū
 qui sanctis negauerit suam venerationem. Proinde sanctos
 postquam ex hac mortali vita ad immortalē illā transmi-
 grauerint prosequimur non laude sola & præconiis, verū
 etiam honoribus, agimus memorias anniuersarias, oscula-
 mur & colimus sacrosanctas eorum reliquias, auro, argen-
 to, margaritis, & purpura includimus, Basilicas & marty-
 ria, in quibus Christus adoratur & colitur, eorū nomi-
 nis denominamus, imagines quoque, quibus representen-
 tur, statuimus: ab adoratione tamen & sacrificiis, vt que so-
 li Deo debeantur, prorsus abstinemus.

*In primi-
 tiva Ec-
 clesia san-
 cti in mā-
 xima ve-
 neratione
 habiti.*

Neque hic mos ita nuperus est, quin calente adhuc san-
 guine martyrum inter medias cædes olim in primitiua ec-
 clesia, nihil horum Christiana pietas negligebat. Non hic
 referā quæ ad huius confirmationem conscripsit sacer ille
 Hieronymus, litigans (vt Philippus vult) aduersus Vigilā-
 tium. En tibi Polycarpum illum Iohannis apostoli disci-
 pulum, cuius corpus ne coleretur à nostris, persequutores
 post gloriosum martyris agonem, rogo vt in cineres redi-
 geretur imposuerunt, inuidia honoris in mortuum cor-
 pus, contra leges & mores gentium sæuiciam exercentes.
 Nō tamen neque Iudæorum obseruatio, neque perseque-
 torum immanitas nostros potuit deterrere, quo minus am-
 busta ossa, præciosissimis gemmis cariora, & omni auro
 probatiora per ignem facta, sibi colligerent: sicut restatur
 Smyrnæorum Ecclesia, cuius ea de re extat epistola apud
 Eusebium, Ecclesiasticæ historiæ libro quarto, Diocle-
 tianus quoque Augustus, corpora sanctorum martyrum
 Dorothei, Petri, & Gorgonij, cum eius cubicularij fuisset
 eaque de causa humanitate aliqua viderentur dignā-
 di, effodit tamē & proiecit in mare, videlicet ne per Chri-
 stianos colerentur: Dicens (vt est apud Eusebium) ne forte
 dii efficiantur Christianorū, & illi qui Deos nostros ado-
 rare nolunt, seruos nostros incipiant adorare. Non potuit
 Cæsar ille talem de Christianis opinionem ex leui causa
 concipere, vt vereretur occisos à Christianis adorandos.
 Ex quo satis apparet, tā immodicè, tātōque studio olim in
 Ecclesia

*Tā im-
 modicè co-
 lebantur
 vt adora-
 ri crede-
 rentur
 sancti.*

Ecclesia beatorum martyrum cineres & ossa culta fuisse, ut ambitiosi illi & gloriosi tyranni, vel hinc ad invidiam commouerentur. Meminit Tripartita histo. ornatissimæ basilicæ S. Thomæ in Edessa. meminit item basilicæ sanctorum apostolorum, quæ Byzantij Cōstantinus edificauit. Extant ad nostram vsq; ætatem adhuc plurimorum sanctorum per eundem toto Romano imperio cōstructæ ecclesiæ. Verum quid hinc peregrina cōmemoro? nondum trigessimus annus ab agone Sanctorum Gereonis, Victoris, Calsij, sociorumq; sacratissimæ illius Thebeorum legionis martyrum decurrerat, quando eorum memoriæ Helena Augusta, hinc apud Coloniæ Agrippinensium. Bona item, & apud Vetera, basilicas regali ambitione cōstruxit, in tanta veneratione olim habitas, ut cum irrumpentes Barbari vetera excidissent, soloq; æquassent, à sanctorum basilica, maiestatis & religionis ergo abstinuerint: vbi postea conditum oppidum ab extante templo sanctorum, obtinuit nomen ad Sanctos, quod Bataui sua lingua T sancten appellat. Quomagus dolendum, quod in Bonensem basilicam, hæc notastra tempestate, fraudulentus serpens irrepit, vbi nunc pro Christi laudibus vox personat hæretica, vbi pro pietate, suadetur barbara impietas, vbi in Ecclesia, cōtra Ecclesiam per hereticos sæuitur, vbi ab Ecclesia alieni & præcisi aduersus ipsam declamant, vbi demonium illud meridianum liberè grassatur, ac patrum instituta tanquam inutilia pro libidine cōuellit, vbi præsentibus angelis Dei sanctis martyribus inibi conditis, in sua, in propria domo, in spe resurrectionis quiescētibus, à prophanis & impiis hæreticis insultatur. Et hanc tam miserandam deuastationem vocant Euangelij puriorem doctrinam. Non hoc, hoc volueras imperatorum gloriosissime, piissimeque Cōstantine, non hoc Helena, speraueras vnquam futurum, ut scilicet, non honoraretur, non inuocarentur Sancti martyres, vbi tam amplum orationis locum construxeras. Sed cesso plorare præsentem calamitatem, ex qua fructum meliorem nõ despero, propter verbum illud Dei. Oportet hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Nunc mihi sat erit veterum pietatem erga Sanctos paucis ostendisse, quo calumniatores isti Hagiomastiges, maiorum no-

*Basilicæ
Thebeo-
rum mar-
tyrum, Co-
loniæ, Bō-
næ & san-
ctis à B.
Helena cō-
structa.*

*Vnde Ve-
tera muta-
to nomine
vocentur
T sancte.*

I. Cor. II.

T iij strorum

strorum virtutem videant, intabescantque videndo: id quod & Iuliano apostatae illi visuenit, qui inuidia commotus, solebat hanc pietatis studia Christianis per concu-

*Venera-
tionē san-
ctorū Iu-
lianusex-
probrauit
Christia-
nis.* cium exprobrare. Quapropter editis aduersus religionem nostram libris, inter cetera (vt refert Cyrillus) temporis illius Christianos, hisce verbis incesit & accusat: Quod sanctos colentes, colerent multos homines miseros vfos lege dura quadam & aspera, agrestemque Barbariem spirante: Quod item colerent, pingerent, adorarent, complecterenturque & ornaret recens mortuorum sepulchra, contra præceptum illud Christi, quod discipulo præcanti,

Matth. 8. Domine permittite mihi vt primum abeam & sepeliam patrem meum, dedit (inquiens) sequere me, & sine mortuos sepelire mortuos suos. Rogat quoq; nos Iulianus: Si Iesus

Mat. 28. vester dicit sepulchra esse plena immundicia, quomodo vos apud illa cōsistentes inuocatis Deum? Oro te Lector, quantulum distat apostatarum nostri temporis perfidia, à blasphemia Iuliani: aut quid isti dicunt ab illo diuersum?

*Deū ado-
rant, qui
sanctos le-
gitimè ve-
nerantur.*

Porro quos hucusq; recensui sanctorum honores, eorum debiti quoddam vel pensum exoluimus, nō tam ipsi sanctis, quàm sancto sanctorum, neq; tam creaturæ, quàm creatori, & artifici potius quàm operi, cuius bonitatem, virtutem, potentiam atque maiestatem, cum oporteat in omnibus operibus eius laudare & prædicare, illic tamen vbi hæc magis elucent, vbi bonitas, virtus & potentia maior apparet, laus & veneratio, æquum est vt maior reddatur. Apparet enim ille in magnis admirandus & magnus, in maioribus maior, in maximis vero ter maximus, & incomprehensibiliter gloriosus. Igitur honores isti non con- quiescunt in sanctis, sed pertranseunt ipsos quodammodo & in Deum referuntur, cui debemus gratiarum actionem pro suis beneficiis, quæ gratuito sanctis suis, quos voluit donorum suorum esse velut sacraria quædam, impendit, atq; in hoc fine quiescit tandem omnis iste honor, qui sanctis videtur exhiberi. Si rectè diiudicamus, quatenus honor cōtingit sanctos quibus impeditur, veneratio est eius quem Deus amat: quatenus vero refertur in Deum, cultus est Dei, & quædã latria, soli Deo cōueniens, cui cupimus gratificari, obsequiumq; nostrum & seruitutem absq; vlla cogita-

cogitatione vltiori dedicare, vt impleatur illud: Dominum Deum adorabis, & illi soli seruias. Itaque laudare & predicare sanctorum virtutes, prodest ad ea etiam quae memorant aduersarij, ad confirmationem scilicet fidei, cui perhibent testimonium, & ad imitationis exemplum, quo prouocentur reliqui ad eorum fidem & sanctorum imitandam. Valer quoque ad alia non postremo loco habenda, nimirum vt meritis eorum confociemur, & orationibus adiuuemur (quod statim dicturi sumus) sed praecipue ad magnificandum & praedicandum, sicut iam dictum est, sanctum sanctorum, cui est laus, honor & gloria, ab omni creatura, per infinita secula, Amen.

Quid à Sanctis quos veneramur sperare liceat.

Nunc ad ea progredimur, quae nobis vicissim à Sanctis impenduntur. Obsecro autem te Lector, cuiuscunque tandem sis fidei, vt paulisper Christiana modestia hac lectura, & ne velis statim (qui plerisque mos est) exufflare quae dicuntur, nisi iusta trutina, & cum timore Dei, ea tecum prius expendetis. Quod asserimus enim, hoc semper credidit Ecclesia Dei, docuerunt patres, confirmavit Deus infinitis miraculis, persuadet ratio verbo Dei consentanea: nempe Sanctos qui posito mortali corpore, fruuntur deo in aeterna beatitudine, diligere nos in ipso deo, dilectionisq; officia quibus possunt modis apud Deum erga nos exercere. Sunt autem dilectionis officia, bene precari, & orare pro amicis, vt promoueantur in his quae pertinent ad eorum salutem, atque vbi salutis suae negligentiores peccauerint, intercedere pro eis ad obtinendam veniam & misericordiam, patrocinari quoque eisdem in aduersis, custodire in periculis, ab insidiatoribus, ab haereticis, ab hostibus inuisibilibus potissimum: faciunt haec vtique sancti, & quos magis diligunt, pluribus officiis prosequuntur. Non quod haec suis viribus praestent vlli, sed quia haec vt consequamur, vel impetrant à Deo, vel accepta à Deo potestate in miseros conferunt: idcirco dicuntur modo quodam nobis ea conferre, & appellantur patroni, opitulatores, custodes, suffragatores, intercessores, & mediatores pro nobis apud Deum: quae omnia ex illorum erga nos

Vnde sancti vocantur auxiliatores.

nos charitate proficiscuntur. Qua concessa ponitur quoque oratio: concessa oratione sequuntur beneficia reliqua. De charitate igitur primùm, mox de oratione, & cõsequenti- bus eam, danda est nobis ratio, & luculenta ex sanctis pa- tribus explicatio. Non enim causam nostram in hoc argu- mento tuemur, quasi nos ista primum in Ecclesiam inue- xerimus, sed tradita & à maioribus nostris accepta in Ec- clesia, fideliter propugnamus.

Quod sancti diligant fideles in terris existentes.

Initio igitur constat, quod quisquis diligit Deum, & eos quoque diligit, quos amat Deus, qui sumus nos. *Iohã. 14.* Diligunt igitur nos sancti, nisi putas sanctos Deum non dilige- re, vel ab eo dissentire. Rursum, qui diligit Deum mā- data eius obseruat, hoc est autem mandatum eius ut dili- gamus inuicem, sicut ipse dilexit nos. Attende, sicut ipse, cuius non moritur charitas. Nec est quod de præcepto quispiam cauilletur, quasi præcepta pertineāt ad hanc vi- tam non ad futuram: quod in ceteris quidem verum est, non autem de præcepto charitatis. Illud enim in terris nõ impletur: sed vbi debet consummari, quod fuerit in terris inchoatum, nempe in cælo, sicut B. Augustinus testatur.

Charita- tis præcep- tum in cælo im- pletur, si- de spe trãscunte. 1. Tim. 1. Hic iussi sunt diligere Deum, & proximum propter Deum: sed incepterunt, non impleuerunt. In patria igitur diligunt Deum perfectè, & proximum quoque propter eundem Deum, qui absq; proximo nõ diligitur. *Roma. 13.* Qui diligit proximum, legem impleuit. Plenitudo ergo legis, est dilectio. Hic data sunt reliqua præcepta, propter charitatem: finis enim præcepti est charitas de corde pu- ro & conscientia bona. Obtena itaque charitate, euane- scunt reliqua præcepta, ipsa vero manet: si manet autem, apud quem manet nisi apud sanctos? & vbi nisi in cælis? Hæc procedit, vt inquit Apostolus, de corde puro, cõscien- tia bona, & fide non ficta, à quibus quidam aberrantes cõ- uersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Vbi igitur cor purum fuerit, & conscientia bo- na, ac fides non ficta, ibi erit & charitas ista, atqui in ter-

nis habent hæc sua quædam initia, consummationem verò
 in cælo. Consummatur enim illic corruptum & conscien-
 tia bona, fides verò in clarâ visionem conuertitur, vt nō
 sit amplius in ænigmate, sed facie ad faciem. Proinde con-
 summabitur ibidem & charitas, quæ sine perfectione isto-
 rum non habetur perfecta. Si quibus ista non probantur,
 si quibus desipiunt, sciant se mundi huius sapiētia demen-
 tatos & ebrios, non capere ea quæ sunt Dei & regni ip-
 sius, audiantq; apostolum Paulum dicentem, ab his aber-
 rantes, conuerti in vaniloquium, & non intelligere, neq;
 quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Non est enim
 rebus ipsis, sed nec scripturis diuinis cōsentaneum, sanctos
 cū corpore simul deponere præstantissimā illā charitatis
 virtutem, qua Deum & proximum, qua caput & membra,
 qua partem & confratres consueuerunt in terris diligere.
 Sic enim ait Apostolus: Siue prophetiæ euacuabuntur, si-
 ue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur, charitas ve-
 rō nunquam excidit. Memorabile est dictum illud & no-
 tandum (Nunquam excidit). Excideret autem, si per mor-
 tem extingueretur. Quæ est enim alia fidei & spei nostræ
 euacuatio, nisi per mortem? qua fidei succedet visio, spei
 apprehensio, vt & credendi, & sperandi nullū sit amplius
 officium, vbi datur diu speratis frui, & quæ fide credita
 sunt, coram videre. Charitati vero nihil succedit nisi cha-
 ritas, quæ officio suo nō despoliatur, quin potius quæ fue-
 rat hic inchoata, ibi perficitur. Sed inquires, legem carnis
 deposuerunt sancti, secundum quam erāt proximi nostri,
 fratres & membra nostra, denique longo distant à nobis
 interuallo, vt nō possint transmigrare huc ad nos, aut nos
 pertingere ad illos. Verum licet absentes videantur à no-
 bis, magnoque distare spaciōrum interuallo, hoc tamen
 charitatem non intersecat. Dilectio præsentiam nō requi-
 rit, cui sufficit oculus cordis. Paulus absens corpore, cum
 ageret in Epheso, spiritu præsens erat Ecclesiæ Corinthio-
 rum, & tanquam præsens iudicauit tradere magnū illum
 fornicatorem sathanæ. Præsens erat & in Ecclesia Colof-
 sensum, gaudens & videns ordinem eorum.

Ab sit autē, vt nos qui censetur & sumus Christiani de
 carne metiamur fratres, proximos & membra nostra: fa-
 ciant

2. Tim. 1.

Quomo-
do diligat
sancti vi-
uentes.

1. Cor. 13

Officiū
credendi
& sperā-
di in cælis
nullū, sed
retinet di-
lectio suū
officiū.

Charitas
non requi-
rit presen-
tiam.
1. Cor. 5.
Coloss 2.

ciant hoc Iudei, faciant heretici & Ethnici. Nos de fide &
Quomo- religionis obſeruantia proximos, de patre cœleſti fratres,
do ſumus de capite membra deſinimus. ita Dominus in Euangelio,
proximi, Qui ſunt fratres mei, aut quæ eſt mater mea? & circunſpi-
fratres & ciens eos, qui in circuitu eius ſedebat ait: Ecce mater mea
membra ſan- & fratres mei: Quicumque enim fecerit voluntatem Dei,
ctorum. hic frater meus, ſoror mea & mater eſt. Quid eſt igitur in
Mat. 12. ſanctis & in nobis, quod nos adhuc diſcriminet? quod re-
 ligionis vinculo coniunctos haſtenus alienet, vt videri
 poſſint, non eſſe amplius proximi noſtri fratres & mem-
 bra? Si vnum habemus patrem, ſi matrem vnam cœleſtem
 Hieruſalem, Cur non ſumus confratres? Si caput vnum, &
 corpus vnum, cur non eiufdem corporis membra? Chri-
 ſtus non habet corpora duo, neque aliud nobis eſt caput,
 & aliud ſanctis, aut aliud corpus illis, aliud nobis. Dedit
 enim illum pater eſſe caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ
 eſt corpus ipſius, & plenitudo eius qui omnia in omnibus
 adimplet.

Ephes. 1. Sed illi ſunt, inquires, in melius commutati, nos here-
 mus & languemus in terris. Bene proſus, hoc acceperunt
 quod quaerimus, præceſſerunt, nos per eadem veſtigia ſe-
 quimur. An ideo ſumus ab illis alieni, & non proximi? non
 fratres? An quia nos peregrinamur, & ad patriam con-
 tendimus, quo illi iam peruenerunt, ideo non ſumus illo-
 rum conciuēs? Aut quia currimus, quia cœramus, quia
 nondum coronam accepimus, illi vero præcucurrerunt, vi-
 cerunt, ſunt coronati, idcirco non ſumus eiufdem exerci-
 tus milites? Si autem (quod eſt veriſſimum) ſumus fra-
ſancti pro tres, proximi, & vnius corporis membra, ſunt vtique ſan-
nobis ſo- liciti. Si ſecundum legem corporis myſtici, quam habet Apo-
liciti. ſtolus, de nobis ſoliciti, Debent enim membra pro ſe in-
1. Cor. 12 uicem eſſe ſolicita. Et quid ni? cum diues epulo damna-
 tus apud inferos, fuerit pro fratribus, quos reliquerat in
Luca. 16 terris ſolicitus. An validiori dilectione proſequuntur ma-
 li malos, quàm boni bonos? aut conſeſſum eſt aliquid ma-
 lis, quod bonis & ſanctis non cōceditur? Et ne parum vi-
 deatur virium huic rei perſuadendæ adferre, parabola
 euangelica (ſi tamen eſt parabola). Vide quis hunc affe-
 ctum attribuat homini damnato. Num homo quiſpiam,
 qui

qui possit & velit nos fallere? Non. Sed Christus qui non fallit. Siue itaq; historia sit, siue parabola illa de Epulone, nihil me moratur, cui sufficit ad doctrinam quod hunc affectum Christus damnato homini attribuit. Vnde apparet tales affectus, non esse à damnatis alienos, aut infuetos. Christus enim non ex incredibilibus, aut rebus moribus hominum non consentaneis, ac parum congruentibus, sed ex his quae sibi persuadent homines, ita accidere solere & posse, formauit parabolas, quo tanto comodius sua doctrina ab omnibus exciperetur. Quanquam sanctorum patrum pars melior affirmet nobis historiam esse non parabolam.

Secundum eandem corporis legem compatiuntur sancti infirmitatibus nostris: quod non debet absurdum videri de sanctis, cum de Christo scriptum sit: Habemus pontificem, qui nouit copati infirmitatibus nostris. Et si bene habet membrum vnum, congaudet membra reliqua, & si quid patitur membrum vnum, copatiuntur omnia membra. Cur enim hoc absurdum de sanctis videatur, cum testetur nobis Christus, angelos in caelis gaudere super vnoquoque peccatore penitentiam agente? Si faciunt hoc quorum est conditio à nostra aliena, quid censendum de fratribus?

Opinetur forsitan aliquis, sanctorum animas propter celestium illorum & ineffabilium atq; incomprehensibilium gaudiorum affluentiam, ita totas occupari, immergi & absorberi, vt non super sit cogitationi rerum nostrarum locus eis reliquus, & hoc accidere sanctis, quod solet voluptuariis, quibus sensus & animus absorbentur, opprimunturq; vt non admittant se interpellari, nec sint de aliis solliciti. Sed horum vt est rustica & celestium rerum prorsus ignara opinio, ita Mahumeticum quiddam ac Iudaicum sapit. Illa enim gaudia non obliuionem mentis inducunt, sed excitationem, non stuporem, sed acrimoniam, non extinguunt prioris charitatis scintillas, sed inflamant: visio dei non execat, sed illuminat: non retrahit cogitationem à proximo, sed compagem totius magni corporis consolidat: vt quarant & agant sancti, quo ea gaudia ampliètur magis, & fratribus quoq; fiat communia. Cuius exemplum quoddam habemus in angelis bonis, qui dantur nobis in ministerium, quod diligenter quidem exequentur, non tamen ob id fraudantur suis inter-

*Sancti cō
patiuntur
malis no-
stris.
Hebraeor.
4.
1. Corin.
12.
Luca. 15.*

*Cura no-
stri nō per-
turbat san-
ctos, nec
gaudium
eorum mi-
nuat.*

terim

Matth.
12.

terim gaudiis, dicite Christo: Dico vobis, quod angeli eorum (nimirum paruulorum) in caelis semper vident faciem patris mei, qui in caelis est. Quod semper fit, non habet remissionem. Sed quid de gaudiis dico? ne poenae quidem aut cruciatus quos sustinent damnati, auferunt cogitationes & curas de amicis quos habuerunt in terris: durant enim in eis amores & odia, vt patet in epulone, magis autem in diabolo, qui cum sit eternis ignibus destinatus, non tamen cessat hominibus insidiari, persequi eos & infestari. Hoc tamen interest, quod damnati in omni affectione & cura perturbantur & affliguntur, beatorum vero sollicitudo, consolatio & gaudium habet, absque omni perturbatione, quia charitas est dei. Congaudent itaque beati, & compatiuntur nobis: sed quemadmodum Christus in quem nulla potest incidere perturbatio.

Possem allegare huc sanctorum patrum dicta plurima, sed decreui à superfluis abstinere. Lectori pio erga deum & sanctos bene affecto, de charitate sanctorum in nos persuasum esse non dubitans: impios nihil motor, & tamen si qui confidunt se posse contradicere, non grauabor vbi res poposcerit adiuuante gratia dei, pro asserenda catholice fidei veritate, pluribus & quae diximus statuere, & aduersariorum refellere impugnationes.

Quomodo sancti in caelis orent pro nobis.

Concessa dilectione iam opinor de oratione non restare quaestionem. Quid est enim diligere beatos, & eiudem gaudij aut forsitan maioris participes, nisi congratulari eis, felicitatem quam sunt adepti? Quid diligere laborantes, proximos, peregrinantes, & nunc eo quo ipsi euiserunt anhelantes, nisi precari talibus optima quaeque, potissimum verò quae promoueant eorum salutem, quo tanto facilius ad optatum portum perueniant. Si quid aliud sit diligere peregrinantes & anhelantes ad patriam caelestem, qui nouit dicat: ego hanc veram in scripturis & patribus inuenio proximi dilectionem. At istiusmodi diligere, quid est aliud quam orare? Enimuero sancti quibus cognitum est, vnde omne bonum defluat, quando bene precantur cuiquam, non profecto, non aliunde hoc vt fiat, exoptant quam à bonorum

*Dilectio
facit ora-
re pro no-
bis.*

omniū fonte deo. Nec in alium quā in hunc ipsū respiciūt. an non est hoc satis orare? Igitur si diligunt, orant. Si autē non orant, iam neq; diligunt. Si non diligunt, à deo, à capite Christo, & à spiritu mystici illius corporis dissentiūt, & tam non sunt sancti, quā nec orantes. Necessē est igitur fateri ipsos orare, si fatemur diligere.

Age autem, cōstruamus ista, & patrum orthodoxorum fulcris. Noui aduersariorum cōsuetā suffugia: quando nō habent quod respondeant, vociferantur, Sophistæ, Sophistæ, cum præter sophisticam nihil omnino ipsi exercent. An & patres insimulabūt sophisticæ? Quæcūq; enī dixim⁹, à patribus sunt, sicuti hic videbis. In primam igitur aciem statuimus inuictum illum Agonothetā & gloriosum martyrem Cyprianum: is epistola prima libri prioris ad Cornelium, & ipsū martyrem, Ecclesiæq; Catholicæ supremū episcopum, ita scribit: Memores nostri inuicem simus, concordēs atq; vnanimēs, vtrōbiq; semper pro nobis oremus, pressuras & angustias, mutua charitate releuemus. Et si quis hinc prior nostra diuinæ dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud deum nostra dilectio, pro fratrib⁹ & sororibus nostris apud misericordiam patris, non cesset oratio. O dignam pontifice sanctissimam vocem, & diligere, & oratione tueri gregem pollicetur, post completum agone, atq; idem alter vt facere velit hortatur, Credit quod diximus morte non extingui curas, quas charitas imponit, tam seruens erat eius dilectio, viuus præsumit quod facere post mortem disponat, & exigit quod optet vt faciat alter.

Cyprianus.

Potamiana.

Non minori fiducia, sancta virgo & martyr Potamiæ rapta ad martyriū pollicita est Carnifici cum ipsam ab iniuria lenonum, & irrupentium adolescentulorum defensionem distulisset (videlicet ne careret humanitatis officium præmio) oratione sua apud deum tantum beneficium compensare. Memorabilis est historia, & digna quam multi legant, idcirco Ex Eusebio, quæ de ea Ecclesiast. hist. lib. 6. ille cōmemorat interferam. In nostram vsq; memoriā (inquit) ab incolis Alexandriæ perennis virtutū Potamiæ fama celebratur, q; immēsos & innumeros, agones, primo p virginitate & pudicitia defudauerit. Deinde etiā p martyrio exquifita atq; inaudita tormenta pertulerit, atq; ad vltimū vna cum

Promissio Potamiana.

cum venerabili matre Marcella ignis supplicii consummata est. Cum Basilides (hoc erat carnifici nomen) susceptam eam duceret ad supplicium, ac multitudo impudicorum pariter & impiorum, Potamiensium conaretur illudere, Basilides abigere impudentius irruentes, ac deturbare cepit, humanitatis & miserationis obtentu. At illa religiosum viri votum erga se, & propositum humanitatis amplexa: Certus esto (inquit) quod cum abiero ad dominum meum, sine mora boni huius tibi remunerationem parabo. Post hac autem promissa, constanter suscepit statuta supplicia pectus calidam paulatim per artus ac membra diffusam, & hoc modo beata virgo à terris migravit ad cælum. Non multis autem post diebus Basilides cum inter collegas suos ob causam quandam iuramentum posceretur, ait, sibi non licere per Deos iurare, eò quod Christianus esset: ioco æstimatus est primò dicere, tum deinde cum constantius affirmaret, pertrahitur ad tribunal, vbi cum perseverasset in confessione, vinculis traditur: visitantibus autem eum nostris, & causam subitam permutationis inquirentibus, respondit, quomodo Potamiensium post diem tertium martyrij sui, noctu assistens coronam capiti suo imposuerit, dicens, deprecata me pro ipso dominum, & impetrasse ut mercedem martyris consequatur. &c.

Prudentius quoque in agone Romani martyris commemorat nobis scitu dignam historiam. Cum enim Romanus multa de vero deo aduersus tyrannum disseruisset, & ad iudicem incorruptum prouocasset, nec tyrannus detrectaret, euocauit statim tyrannus à turba, qui tum aderat innocenter paruulum, quem credebat de Christianis pueriliter sentire, atque hinc iubet Romanum sciscitari. Quiduis rogat. Inquit, sequamur quod probarit pugio. Romanus ardens experiri innoxiam Lactantis oris indolem, filiole ait, Dic quid videtur esse verum, & congruens, Vnum ne Christum colere, & in Christo patrem, An comprecari mille formatum deos? Arrisit infans nec moratus retulit: Est quicquid illud quod ferunt homines deum Vnum esse oportet, quod vni est vnicum.

Quum Christus hoc sit, Christus est verus Deus,
 Genera deorum multa nec pueri putant,
 Stupuit tyrannus sub pudore fluctuans,
 Quis author, inquit, vocis est huius tibi?
 Respondit ille, mater, & matri Deus.
 Puerum poposcit carnifex, mater dedit,
 Nec immorata est fletibus, tantum osculum
 Impressit vnum, vale ait, dulcissime:
 Et cum beatus Christi intraueris
 Memento matris, iam patrone ex filio.

*Matris
 petitio ad
 filium mar-
 tyrem.*

*Nota.
 Origenes.*

Iam & Origenem audiamus, qui inter martyres natus & educatus (patrem enim habuit Leonydam martyrem) doceat nos martyrum illorum fidem. Is homil. 16. in Iesu Naue, ita ait: Ego sic arbitror, quod omnes illi qui dormierunt ante nos patres, pugnet nobiscum, & adiuuet nos orationibus suis. Ita nanque etiam quendam de senioribus magistris audiui, dicentem in eo loco ubi scriptum est in numeris, quia ablinget synagoga illa hanc synagogam, sicut ablingit vitulus herbam viridem in campo. Dicebat ergo: Quare huiusmodi similitudo assumpta est? nisi hoc est quod intelligendum est in hoc loco, quod synagoga domini, quae nos praecessit in sanctis, ore & lingua consumit aduersariam synagogam, id est, orationibus & precibus aduersarios nostros absumit. Et lib. 2. in epistolam ad Rom. disertis verbis testatur, Sanctos extra corpus positos, & qui iam cum Christo viuunt, agere & laborare pro nobis ad similitudinem angelorum, qui salutis nostrae ministeria procurant. Hinc est illa eius vox in Numeris homil. 26. Quis dubitat quod Sancti quique patrum, & orationibus nos iuuent, & gestorum suorum confirmant atque hortentur exemplis.

Suffragatur & Chrysostomus, in Gen. homil. 44. ubi populum adhortatur his verbis: Confugiamus dilecti ad Sanctorum preces, & oremus ut pro nobis intercedant. Cui consonat quod homil. 5. in Mattheum dicit: Orationes supplicationesque sanctorum pro nobis, habere vim maximam, sed tunc, cum nos quoque id ipsum per poenitentiam postulamus, & ad studia meliora confugimus.

Chrysoft.

Augustinus in psalmum 88. Natalitia sanctorum cum sobrietate celebrate fratres, ut imitemur eos qui praecesserunt, *ms.*

Augusti-

V &

& gaudeant de vobis, qui orant semper pro vobis, vt benedictio domini in aeternum maneat super vos. Idem ille ecclesiae doctor in pluribus locis testatur, dilectionem manere in emigrantibus ab hoc seculo, atque hinc eos orare pro nobis. Sic de Nebidrio suo lib. 9. confess. ad Deum loquitur: Nec sic eum arbitror inebriari ex te, vt obliuiscatur mei, cū tu domine (quem potat ille) nostri sis memor. Cyprianam quoque defunctam Cornelij cuiusdam vxorem, ait, mariti sui apud Deum recordari, ne veniat in locū tormentorum. Iam enim viduitatē suam fornicationibus polluerat: à quibus conatur eum Augustinus epistola reuocare. Et lib. 2. quæst. super Exod. de propiciatorio & pellibus arietinis rubricatis differens, ita ait: Significatur his etiam martyres sancti, quorū orationibus propiciatur Deus peccatis populi sui. In expositione quoque euangelij secundum Iohannem tracta. 84. dicit: Ideo ad mensam domini non sic martyres commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, vt etiā pro eis oremus, sed magis, vt orēt ipsi pro nobis, vt eorū vestigiis adhæreamus, quia impleuerunt ipsi charitatem, qua Dominus dixit, Non posse esse maiorem.

Tales tantique Ecclesiae doctores ac martyres illi, qui pro Christo in hac fide sanguinem suum fuderūt, satis demonstrant, nunquam fuisse in Ecclesia de hoc quod modo asseruimus dubitatum. Semper enim crediderunt fideles Christiani manere in sanctis dilectionē post mortē, eosque orare pro nostra salute apud Deū, nobis etiam ignorantibus vel dormientibus. Proinde non dubitarunt ipsis attribuere defensionē & custodiam nostri, patrocinium quoque & intercessionem ac mediationem pro nobis, sanctosque ipsos appellare patronos, defensores, tutores, custodes, legatos, intercessores, aduocatos, ac mediatores nostros: quae nomina etiam sanctis veteris Ecclesiae patribus sunt vtitata. Nō ita quidem quasi per se ipsos & suapte virtute quicquam talium præter Deum sancti valeant efficere, sed quia sciebant sanctorum preces & vota apud Deum nunquam esse irrita, & quicquid nobis precari voluerint, hoc statim Christo eos impetrare. Sciebāt etiam posse Deum dare sanctis suis *non deo-* gratiā curationis, qua homines ad Dei gloriā iuuarent. Est enim

enim gratia curationum singulare quoddam Dei donum, quo nō omnes, sed quos voluerit, facit Deus illustres. Hinc Apostolus 1. Corinth. 12. Nunquid omnes gratiam habet curationū? Quis autem concludat Dei potestatem sub mensura, ut nequeat gratiam hanc quam viventibus in saecula impertit, concedere etiam defunctis ac secum regnantibus? Proinde appellationibus istis, nihil Deo volebant derogatum, in cuius solius potestate sciebant utique nostram defensionem custodiamque sitam, sicut & intercessionem, ac mediationē Christo imprimis competere: sanctis verò longē infra Christum, & aliter multo. Dei enim est dare, sanctorum impetrare. Christi est expiare & sanctificare, quod sancti non possunt, possunt autem oratione intercedere, ac proinde quicquid sancti haberēt totum deberi Deo. Quæso autem quid hīc Deo derogetur? Porro vbi in homine Christiano semel hæc fides firmiter & cum iudicio recto fuerit constituta, manet in habitu quodam perpetua, ut nō se quod in huiuscemodi appellationibus quisquā vereatur offensionem Dei, aut putet necessariū esse, quoties sanctos honoramus, discriminationem hanc singulari cogitatione repetere, aut disertis verbis quid cui tribuatur explicare. Neque enim sophisticatur Deus, ut captiosos laqueos hinc nobis construat: nec est in votis nostris (calumnientur ea licet hæretici) perfidia, quæ simpliciter & pro deuotionis nostræ fide accipiuntur. Intentionem enim & perpetuam illam nostram de Deo & sanctis fidem, scrutator ille cordium Deus, & nouit & discernit.

Non obscurari mediatoris officium sanctorum inuocatione.

Duersarij solent nobis obiicere eos, qui appellant

A sanctos, patronos & mediatores, committere planè idololatriam, quod diuinam potentiā tribuāt creaturis, & propriū Dei honorē mortuis cōferant, trāsferantque omnia diuina in humana, & humana in diuina. Scilicet, arbitrantur aduersarij catholicos tā nullius esse sensus, ut nesciāt quid distet creator à creatura, aut dominus à seruo: se verò putāt solos hoc discernere, & præterea neminē, Catholicos cōfundere inuocatiōes, religiones miscere, propriū mediatoris officiū obscurare. Proinde oēs tanq̄ cecos, surdos, insensatos, & planè lūgos atq; idololatræ miserātur.

V ij Verum

Verum quid sibi arrogat homines temerarij? An putat catholicos omnes sensu & ratione carere? Quasi de excello quodam folio iudicant pronunciantque in oēs, cū nihil minus norint quàm de aliorum sensu discernere: quibus ego respōdeo, neminē Christianorū, nisi mēte captū, tam rūdē, tamq; indocilē esse, vt ignoret quantū distet à sanctis suis Deus, qui putet patrocinium sanctorū æquādum Dei patrocinio, aut sanctū aliquē Christo redēptori nostro esse parem. Sunt enim omnes Christiani Theodidacti. Atque vt ab exēplo vnus de reliquis qui in ecclesia catholica instituti & educati sunt, sumatur iudiciū. Ego à puero quando cœpi primū res intelligere & discernere, ac cognitionē dei habere, discreui vtique quantū illi ætatulæ sufficiebat, deū à sanctis, imagines à rebus. B. virginem Mariam aiebā esse in cælo, hīc autē imaginē. Accedente deinde ætate, accessit & maior cognitio, incipiebam latū facere discrimen inter Deū & sanctos, q̄ Deus posset omnia, sancti verò hoc tantū quod à Deo haberent. Sāctos inuocabā, non vt remitterēt mihi peccata, sed vt orarēt pro me. Angelorū poscebā cultū diā, non aduersus deū, sed aduersus diabolū & pericula. Et vt in sūma dicā: Angelos & sanctos ex Deo pēdere cōlebā, vt in sūma dicā: Angelos & sanctos ex Deo pēdere cōlebā, per quē possent quicquid possent, & à quo acciperēt quicquid beneficiorum trāsiret per eos ad homines. Quod fuit in hac fide periculum? & quis catholicorum non ita instituitur? quis tam stupidus est, vt crediderit vnquā imagines viuere, aut sanctos esse deos? Hanc fidem puellus didici in Ecclesia, quam à maioribus acceptam, vsque in hāc ætatem seruauī inueniōque ipsam verbo Dei per omnia consensu neam, à sanctis patribus traditam & defensam, & in tota Ecclesia catholica omnibus seculis probatam & receptam, neminem verò nisi fortē hæreticos ab Ecclesia & patribus dānatores, contradixisse. Legi quoque (vt sumus plerique curiosi) aduersariorum scripta, nec visa fuit adhuc in eis aliqua ratio digna, propter quam à fide illa discedendum mihi videretur, quin magis inflāmur & acuitur in me. Sed vera, cum videā aduersarios sophistica, imposturis, abulteratione verbi Dei & patrum, fraude & artibus agere sua, vt taceam de inconstantia dogmatum & dissidiis, quibus inter se cōflīctantur: cum sit & fuerit inter catholicos perpetua

perpetua & constantia dogmatum, & concordia. Iam qua conscientia, quo animo poterò dubitare de fide tot mihi modis probata? Proinde certissima constantissimaque fide credo & assevero eam fidem quam habet de sanctis Ecclesia, si non ubique extaret, si vspiam non esset, erigi tamen illic debere & introduci. Ita luculèter spiritus sanctus perhibet eidem in scripturis & sanctis patribus testimonium, tantum abest, vt putem in quæstionem aut dubitationem vocandam.

Nec verò metuo mihi ne ratione probabili, aut verbo Dei ista Ecclesie fides per aduersarios abrogetur: quod enim calumniatur, honorem diuinum tribui creaturis, & esse cognominaciones istas patronorum, & aduocatorum periculosas, falsum est: quin magis laudatur Deus, qui pro eximia bonitate sua hominibus indignis, per intercessionem sanctorum suorum, tam promptè opitulatur, ac potentiam suam per sanctos exercet. Quod verò metuunt isthinc homines mali periculū? An hoc ne credatur creaturæ creatores? Deponat si sapiūt has curas. Hoc enim neque fecit in ecclesia quispiam institutus, neque facturus est vnquam. Ego meam fidem exposui, quod mihi accidit, arbitror probatis omnibus, hoc est, iis qui modò constantes in fide perseverant, commune. Oportet enim hæreses esse vt qui probati sunt manifesti fiant in nobis, per hoc quod tempore tentationis nõ recedunt, nec vacillant. Vt libet sciscitentur & interrogent aduersarij vnumquemlibet secundum catholicam fidem institutum, senes, iuuenes, mares, fœminas, pauperes, diuites, an quisquam secus aliquando crediderit? Triumphum de nobis canite aduersarij, si inter ecclesie alumnos, discipulos, ecclesiasticæque doctrinæ auscultatores, offenderitis, qui crediderint vnquam quod vos omnibus affingitis. Te ipsum hæretice appello, qui nunc ecclesie fidem arrodis & conuellis, fatere vel semel tandem quod verum est, fuisse vnquam, cum adhuc in Ecclesia nobiscum esses, in ea quâ omnibus nobis affingis opinione? Nõ arbitror hoc te verè dicturum. Idcirco si qui forsitan fateantur, hac in re se errauisse, lapides, ligna, aurum, pro viuis rebus coluisse, sanctos Deo, & creaturam æquasse creatori, hos dicam aut fuisse mente captos, aut nobiscum neque versatos, neque

V iij institutos

*Cur suã
ipsum me
tem affin
gūt hære
tici catho
licis ido
latriã.*

institutos, vt nescierint quid doceat ecclesia Dei. Tales vt ab idololatria reuocetis licebit, tales instruite & docete. Cur populum institutum bene, qui credit & sentit de Deo & sanctis, sicut oportet sentire, fatigatis vestris clamoribus, perturbatis & corruptis? Illic vbi causa poscit, conuenit zelare pro Deo, non autem tumultuari, & turbas citare, vbi pacata & tranquilla sunt omnia. Magna verba crepant, quando detonant in nos idololatria, idololatria, sed fulgura sunt è pelui, & nugæ bullatæ. Quid autè dico nugæ? sunt intolerandæ iniuriæ. Sunt blasphemiae à diabolo subornatæ: non enim colimus idola, Idola sunt demoniorum, sicut scriptum est: Omnes dij gentium demonia, sed Deum illum qui fecit cælum & terram: post quem sanctos & electos eius demoniorum expulsores, & idolorum demolitores, debitis honoribus perfequimur propter eundem illum Deum, qui non cessat per illos sua nobis beneficia conferre, semper creatorem à creaturis fideliter distinguentes, magnòque discrimine, Deum præ sanctis agnoscentes.

Odit diabolus hanc nostram pietatem, dolet se profligatum olim à sanctis, ideireo ministros suos subornat, qui se de sanctis vlciscantur, idque sub eodem pietatis nomine, quo est ipse expulsus & profligatus. Quà in re vide astutum & prodigiosum diaboli consiliu. Decipiebat olim homines miseros vanis illusionibus, patrocinari credebatur eis quos opprimebat: quos perdebat sanare & iuuare putabatur, quas ipse fraudes sancti viri detexerunt, & per gratiam Dei quæ in ipsis erat, hominibus patrocinati sunt, opemque aduersus diaboli præstigias tulerunt, idola destruxerunt, populùmque palabundū reduxerunt ad verum saluatorem, Christū dominum. Itaque quod olim falso dicebatur demones patroni & auxiliares hominum, hoc sancti verè præstiterunt, qui nos suis orationibus adiuuare non desistunt, vt ex merito appellentur patroni & opitulatores, quod admodū & propter veritatis doctrinā magistri & doctores verè vocantur. Inuidiosum hoc, & odiosum diabolo: quamobrem cum lædere sanctos non possit, non potest tamen quiescere. Meminit se cum patronus & opitulator vocaretur, deturbatum regno, quod hæ appellationes ad Deum pertinerent.

pertineret. Meminit sanctos studio pietatis in Christu contra se praualluisse, & nunc ab eisdem cognominationibus illis falsis se exutum. Fingit ergo & ipse pietatis studium in eundem Christu, vt iisdem quibus ipse expugnatus est machinis, sanctos impugnet. Et primum filijs diffidentiae, in quibus potens est, inquit appellationum istarum dolorem quendam & inuidiam, deinde suggerit Christu solum esse aduocatum, mediatorem & patronum hominum: vt videantur pro Christo, pro veritate & pietate pugnare, cum interim Christum ipsum in suis membris impugnent, atque hoc falso pietatis zelo personatos concitatis in sanctos. An no est hic speciosus pietatis pretextus? Sic nouit ille suos transfigurare in angelos lucis. Sic solet impij interdum pro Deo superstitiose zelare, cum vim pietatis nullam habeant. Quod in Ioram illo rege Israe'l appareret, ad quem cum dedisset rex Syrorum literas & munerera, supplicans pro curatione Naamae principis militiae, leprosi, scidit ille vestimenta sua, & ait: Nunquid Deus ego sum, vt occidere possim & viuificare? quia iste misit ad me vt curem hominem a lepra sua. Certum impius erat Ioram, natus ex impiissima Iezabel: qui simulato dolore pro iniuria Dei, scidit vestimenta sua: cum postulatio regis Syrorum candidum intellecta, nihil iniuriarum in Deum contineret. Non enim volebat Syrus vt diuinam sibi potestatem Ioram usurparet, quod vel ex Naaman verbis fit manifestum. Quando enim ab Helisaeo iussus erat se lauare in Iordane, ait: Putabam quod egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen domini Dei sui, &c. Quae hic committitur in Deum iniuria? Quid hic quod fas non erat, tribuitur homini? Verum tam zelosi, tamque solliciti sunt pro Deo impij, vt credant potestatem dei collapsuram, nisi ipsi succurrant: videlicet sint custodes Dei, & nihil non habent suspectum. At non ita Helisaeus, quem adeo non offendit postulatio illa, vt ad Ioram miserit, qui diceret, quare scidisti vestimenta tua? An non est Deus aut propheta in Israe'l, qui possit lepra curare? Veniat ad me, & sciat prophetam esse in Israe'l. Candidus accepit candidum, sanctus sanctum: quod malus male, impius impie acceperat. Sic & Caiphas scidit vestimenta sua dicens, Blasphemauit, cum non posset vocem veritatis ferre.

Diabolus sub specie pietatis impietate machinatur.

2. Cor. 11.

4. Reg. 5.

Mat. 26.

V iij Ad

Act. 3.

Adeundem omnino modum rumpuntur hæretici, & claudunt, Idololatria, quando sanctos vocamus mediatores, patronos & aduocatos, quia veritatem audire nolunt. In Actis apostol. ait Petrus ad claudū illum, qui iacebat ante portam templi, quæ appellabatur speciosa, mendicans ab introeuntibus eleemolynam, Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do. Quæro quid hinc sentiant de Petro aduersarij. Dicit Petrus, Quod autem habeo, hoc tibi do. Vbi duo sibi vendicat, nimirum habere potentiam, & dare sanitatem, cum sit vtrunque diuinum. Quid enim habet Petrus quod non accepit? Quid igitur gloriatur quasi non accepit? Hic respõdebit nobis Petrus pro omnibus sanctis, Non gloriamur quasi non accepimus, sed quia accepimus, ideo habemus: quia vero habemus, ideo conferimus & damus. Ergo gloriatio nostra in deo est, per quem sumus id quod sumus, per quem & possumus quodcumque possumus. Ergo concurrente populo, Quid admiramini, ait Petrus, aut quid nos intuemini, quasi nostra virtute fecerimus hunc ambulare? Qui antea dixerat, Quod autem habeo, hoc tibi do, modò negat sua virtute hominem sanatum. Ita & nos de sanctis dicimus, patrocinaur nobis, dant quod habent. Quod à Deo acceperunt, hoc dant, & succurrunt, non sua virtute, sed eius vnde habent: medentur, sed virtute Christi, qui dedit gratiã curationum. Si inculpara est vox Petri, quare nos reprehendimur ab aduersariis? quid nos sanctis tribuimus quod sibi Petrus non vendicauit? Propterea sancti patres religiose docti, & doctè religiosi, nulla superstitione, nulloque errore, sed ea fide quam suprã exposuimus, dixerunt sanctos facere, cõcedere, dare, largiri beneficia, petitiones, miracula, quæ suis modò precibus nobis obtinuerunt, aut virtute à Deo accepta, contulerunt. Hinc sunt illæ quæ recensuimus appellationes, quod vocantur patroni, defensores, custodes, rectores medici, opitulatores, &c.

Restat ne videamur tot rationes frustra congesisse, vt patrum quorum sæpe meminimus, testimonia quoque proferamus, quo videat Lector cognominationes istar, non esse nouitias, sed & in prima illa Ecclesia, & vbique locorum maximè vñtatas. Basilius ille magnus quem p-

tres non sunt veriti appellare lucem mundi, in oratione quadam de sanctis quadraginta martyribus ita ait: Hi sunt qui nostram administrant regionem, & velut turres quadam coherentes, securitatem ab hostium incurfu exhibent: & paulo post exclamat: O chorus sanctus, o sacer ordo, o constipatum & infractum agmen, o communes generis humani custodes, boni curarum socij, orationis cooperatores, legati potentissimi, stellæ terrarum orbis. Tanta sunt in vno Basilio testimonia. Quantis encomiis Chrysofomus ille sanctos prosequatur passim in libris suis, omnibus opinor notum esse: nam & inter alia ait, sanctos esse Ecclesiarum columnas & thesaurum.

Ambrosio

Ambrosius in natali sanctorum martyrum Octauij, Aduenticij & Solutoris, ait: Cuncti martyres deuotissime colendi sunt, sed specialiter ij venerandi sunt à nobis, quorum reliquias possidemus. Illi enim, nos orationibus adiuuant, Isti etiam passione. Cum his nobis familiaritas est, semper enim nobiscum sunt, nobiscum morantur, hoc est, & in corpore nos viuentes custodiunt, & de corpore recedentes excipiunt. Hic, ne peccatorum nos labes assumat, ibi ne inferni horror inuadat. Et subdit: Ideo fratres veneremur eos in seculo, quos defensores habere possumus in futuro. Cui non dissimile est, quod pronunciauit ad populum in inuentione Beatorum martyrum, Geruasij & Prothasij, cuius epilogum scripsit ad Marcellinam sororem in hæc verba: Cognoscant omnes quales ego propugnatores requiram, qui propugnare possint, impugnare non soleant, hos ego acquisui tibi gens sancta, qui profint omnibus, nemini noceant. Tales ego ambio defensores, tales milites habeo, quorum quo maiora, eò tutiora patrocinia sunt. Et post aliqua: Euasimus fratres non mediocrem pudoris farcinam, patronos habebamus & nesciebamus. Audet insuper vir ille in alio sermone affirmare, eos non credere Christo, qui non credunt à martyribus posse aliquos visitari: cuius hanc addit rationem, quod dixerit Christus, Et maiora facietis.

Ioh. 14.

Prudentius sæpe patronos appellat, vt in hymno sanctorum Hemyterij & Chelidonij. In hymno item D Laurentij. Item de sanctis Fructuoso, Augurio & Eulogio,

prud. no

gio, & multis aliis in locis.

*Iohan. da
masceus* Syrorum quoque decus Iohannes Damascenus, non dubitat de sanctis ita definire: Eos qui in spe resurrectionis, & fide quæ est in Domino, obdormierunt mortuos nequaquam appellandos. Mortuum enim corpus (inquit) miracula quomodo potest operari? Quomodo igitur per eos dæmones abiguntur? infirmi curantur? cæci vident? leprosi mundantur? tentationes & tristitiæ solvuntur? Omne donum bonum à patre luminum, per eos, iis qui in hæsitabili fide petunt, descendit. Quantum sanè laborares, vt inuenires adiutorem qui ad mortalem regem te adduceret, & pro te ad ipsum sermones faceret? Adiutores ergo totius generis, Deo pro nobis supplicationes porrigentes, honorandi sunt, &c.

*Augusti-
nus.* Notior est Augustinus quàm vt opus sit recitare, quanta ille sanctorum miracula describat. Non audet tamen definire, vtrum sola oratione impetrent nobis beneficia quæ accipimus, an cooperentur Deo, & sint omnibus iis præsentibus à quibus inuocantur. Vtrunque enim fieri posse non negat. Sed & patronos appellat sanctos in libro de cura pro mortuis agenda, & in aliis plerisque locis.

Seuerus. Sulpitius Seuerus in obitu B. Martini, Patronū (inquit) præmissi, sed solatium vitæ præsentis amissi. Tot calculis, non vulgariis aut nouitiis, sed præcipuorum veteris Ecclesiæ doctorum, conuincitur aduersariorum impietas, qui non auferunt modo à sanctis, verumetiam damnant, haud secus atque idololatriam, appellationes, quas illis semper detulit Ecclesia, quas doctores illi, per quos fidei veritas semper defensa est, eis tam magnificè asseribunt, quas denique, & Deus ipse gloriosa miraculorum operatione, multis modis fecit eis ratas. Et videntur aduersarij planè, aut non capere virtutem Dei, potentis dona sua communicare aliis, aut si capiunt, expuunt vtiq; in cælum: qui gloriam illam Dei quæ in sanctis illustris apparet obscurare, ac pro vitibus contaminare satagunt. Ad hæc & sacrilegium committunt, quippè qui sanctis honorem detrahunt, quo eos dignatus est Deus.

De

De inuocatione sanctorum.

VT sensim progredemur ad altiora, viam fecimus ad expliandā inuocationem sanctorum, quam nondum attigimus, quam aduersarij angue peius oderunt & hydra. Dictū nobis est de ea veneratione quā sanctis impēdimus, dictū est item de dilectione, qua illi vicissim nos prosequuntur ac beneficiis quibus iuuant, quæ si cōiungas simul, haud procul ab inuocatione aberis. Quid est enim inuocatio, nisi desiderium, ambitio & expectatio beneficij quod accipias ab aliquo? Iam si veneramur sanctos, & in sanctis Christum, si credimus item sanctos diligere nos & libenter procurare nostrā salutem, esse patronos & intercessores, quomodo nō cupimus? quomodo nō desideramus? quomodo non speramus nobis aliquid per eos impetrari & impendi? quomodo non optamus, vt faciant quod alioqui faciūt? Sic B. August. in libro quem scripsit de cura pro mortuis agenda. Cum fidelis, inquit, mater filij sui corpus desiderauit in basilicam martyris poni, siquidem credidit eius animā meritis martyris adiuuari: hoc quod ita credidit, supplicatio quædam fuit. Neq; enim putandum est supplicationem solis peragi verbis, vt dicatur expressius, Ora pro nobis sancte Petre, vt hoc consequamur vel illud, sed quemadmodum vulgo dicitur: Miserū apparere satis est rogare: ita corporis habitū & gestu, motione item interna animi & obsequiis, ac venerationibus, captamus beneuolentiam nobis propositā, & precamur eam nobis cōtingere: vt rectè dixerit Latomus, concessa per Bucerum veneratione sanctorū, & quod sancti pro nobis orent, se ne suspicatum quidem de inuocatione vllam fore controuersam. Quin si orent pro nobis diui, appellandī etiam sint siue inuocandi. Habent enim desideria nostra vocem quandam, quæ loquatur in auribus Dei, & poscat votis nostris satisfieri, quin & ipse latens spiritus gemitibus inenarrabilibus orat pro nobis. Respicit autem Deus ad hæc cordis nostri vota quæ orant, etiam dum verba nulla facimus. Soli non inuocant increduli, quia nihil cōsequi sperant: pertinet autē ad inuocantem non hæsitare in fide. Idcirco dicit Apostolus de inuocatione Dei: *Quomodo inuocabūt in quem nō crediderūt? Quem locum &*

Inuocatio
quid.

Rom. 10.

huic

huic proposito possumus accommodare, vt dicatur: Quo-
modo implorabunt sanctorum auxilia, qui non credunt
sanctos posse auxiliari? Igitur poscunt qui credunt, etiam
eo ipso quod credunt. Iam si fatentur aduersarij (quod
eorum quidam faciunt) sanctos orare pro nobis, velim au-
dire, gratum sit hoc illis, an ingratum? optabile, an exo-
sum? Non opinor dicturos, exosum, vel ingratum eis esse: si
ergo optabile illis est & gratum, qua sententia negat idem
illi se inuocare, cum optent à sanctis fieri quod faciunt?

Sæpe mecum admiratus sum quæ nam posset tam va-
lida tanque efficax aduersariis videri causa, qua freti au-
sint contra sanctorum inuocationem, tam rabiosè debac-
chari & insanire, qua denique tam multis hominibus per-
suaderent, libros eorum qui de hoc tractant, legi attentius
quàm nostrorum, pœnituit autem me non semel amissi
tam laboris quàm temporis, propterea quod nihil ad tam
ingentes ausus constabiliendos proferrent satis idoneum.
Talia enim sunt eorum argumēta, quæ ad hanc rem con-
farcinant, vt aut vetent supplicare etiam viuētibz (quos
cum voluerint semper exceptos, non oportuit eadem ar-
gumentatione cum sanctis iugulare) aut ex falsis imagi-
nationibus, hominum seculariter tantum sapientium, in
diuinis verò rebus, planè cæcutientium & palpitantium,
procedant. Magnificè iactant argumentum de vera inuo-
catione Dei: vtinã autem homines sensu & mente corru-
pti, de vera inuocatione nossent rectè iudicare, rectaque
docerent. Sed videbis in progressu lector, nos istud mani-
festis argumentis demonstrare. Prius autem paucis mihi
præfandum est de communionē corporis Christi, quod est

Ecclesia Ecclesia, quam videntur aduersarij non satis attendisse.
nomine, Seire debet omnis Christianus quod sit vna Ecclesia
que est Dei, indiuisa & simplex, quæ est corpus Christi, cōtinens
corp^o christi non eos modò qui in carne adhuc viuunt, verùm & illos
stⁱ, cōpre- qui carne depositi, securius & felicius cū Christo agunt
hæduntur in cælis. Non oportet imaginari in Christo corpora duo,
nam viui vt sit vnum viuētiū in carne, alterum secundū carnem
quàm de- mortuorum: Mortuus est enim Christus & resurrexit, vt
functi in viuētiū dominaretur & mortuorum. Et pater consti-
Christo. tuit eum super omnem Ecclesiam, quam non facit caro &
sanguis,

sanguis, sed Petri illa confessio, Tu es Christus filius Dei *Roman.*
 viuit. In hac sunt omnes quotquot manent in Christo. Ita- *14.*
 q; audito corporis illius Christi nomine, cogitare oportet *Ephes.*
 simul & eos qui sunt cū Christo in gloria, & qui modò ad- *1.*
 nituntur, vt eò perueniāt. Quos vna spes, vna fides, vna sa- *Matth.*
 cramenta, vnus pater cœlestis, vn⁹ Christus, & spiritus vn⁹, *16.*
 in vnam societatem copularunt, quorum habitatio quoq;
 est vna, nimirum cœlestis illa Hierusalem, cuius sunt do-
 mestici & ciues, quidam in re, alij vero in spe: quorū omniū
 non est nisi vna vita in vno Christi spiritu, in quo viuunt
 tam beati illi, qui in cœlis, quàm fideles qui adhuc in car-
 ne ista (nisi fortè sint membra mortua) morantur. Hinc est
 illa Pauli confessio: Viuo autè non iam ego, viuit verò in *Galat. 2.*
 me Christus. Qui cū peteret dissolui ab hac carne, & à cor- *Philip. 1.*
 pore mortis huius, nū & à Christi corpore petebat dissol-
 ui? Nū vt Christi vita in ipso extingueretur, petebat? Ne-
 quaquam. Propterea ait: Cupio dissolui & esse cum Chri-
 sto. An igitur non erat in Christo? Imo erat qui dicebat:
 Nostra autè cōuersatio in cœlis est: cupiebat esse amplius
 & perfectius in Ipso. Ideo alibi ait: Mihi viuere Christus *Philip. 3.*
 est, & mori lucrum, vt comprehendam eum in quo & com- *Philip. 1.*
 prehensus sum: credimus enim quia simul viuemus cū illo,
 quoniam non posuit nos deus in iram, sed in acquisitionē
 salutis per dominū nostrū Iesū Christū, vt siue vigilemus
 siue dormiam⁹, in illo viuam⁹. Et hæc est Christi pollicita-
 tio *Ioh. 14.* Quia ego viuo, & vos viuetis. Omnes autè bea-
 tos viuere Christus semper aperta voce nobis testatus est. *1. Thess.*
 Cum dixisset enim de Abraham, Isaac, & Iacob, quia viue- *5,*
 rent, ne putarētur illi tantum viuere, à quibus appellatio-
 nem acceperat, vt vocaretur deus Abraham, deus Isaac, &
 deus Iacob, statim subiunxit. Omnes enim viuunt ei. Hoc *Luc. 20.*
 si credis, intellige vnam societatem viuentium in carne &
 dormientium secundum carnem in vno corpore, intellige
 nos ciues esse sanctorum & domesticos dei, etiam si sanctos
 ipsos nostros conciuēs, non videamus carnalibus istis ocu-
 lis. Sat est quod videantur in spiritu, nam corporis istius
 mystici vita, vita est spiritus, & oculos habet spiritales.

Iam de inuocatione. Vbi primū oportet de significa-
 tione vocis constare. Dicitur enim inuocatio variè *B. Au-*
 gust.

Inuocatio gustinus talem facit huius vocis etymologiam, vt sit inuocare quod in se vocare, verba eius in Psalmo 30. sunt. Inuocas deum, quando in te vocas deum. Hoc est enim illum inuocare, illum in te vocare, quodammodo eum in domum cordis tui inuitare. Qua significatione frequenter in libris suis vtitur, quando fit inuocationis dei mentio. Extra controuersiam est secundum hanc significationem, solum deum inuocari, qui solus potest esse noster inhabitator ad salutem. Sed & aliter plerumque dicimus. Inuocare hoc esse, quod in auxilium vocare, secundum quem modum inuocamus & deum & creaturas, hoc est, in auxilium vocamus. Sed aliter deum, aliter res creatas.

Deum super omnia, cui dicimus: Auxilium meum a domino, qui fecit caelum & terram, quem etiam fatemur omnis boni authorem, & vnicam spei nostrae anchoram, Quicquid enim habent, aut possunt res creatae, ab ipso habent & per ipsum possunt, quoniam ex ipso, & in ipso, & per ipsum sunt omnia.

Hae inuocatio, adoratio quaedam est, & tam grande dicimus esse piaculum, inuocare alium, quam alium adorare: sumus enim filij Enos, qui docuit inuocare nomen domini, & scimus, quia omnis qui inuocat nomen domini, saluus erit. Contra vero, maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & a domino recedit cor eius, Hic prima quaestio nascitur, An oporteat nos deum inuocare tantummodo per nos ipsos, an licet ad haec etiam adhibere alios.

Aliter inuocamus creaturas tanquam subsidiarias nobis a deo in auxilium temporale collatas. Sic infirmus inuocat auxilium medici. Reus, aduocati auxilium: qui opprimitur a fortiore, principem inuocat. Breuiter temporale auxilium, vnde cunq; petitur, modò non ab aduersaria potestate, non licet enim diaboli auxiliis vti. Hic iam altera nascitur quaestio, An liceat sanctos secundum hunc modum inuocare. Ergo quaestio de inuocatione sanctorum, haec duo potissimum quaerit: Primum, an liceat ipsis vti intercessoribus apud deum. Secundo, an generali inuocationis modo possint inuocari, vt succurrat & auxilietur nobis, siue intercededo apud deum, sine conferendo in nos beneficia, quorum

Aliter deus, aliter res create inuocantur Psalm. 120. Roman. 11.

Genes. 4. Iohel. 2. Hier. 17.

quorum habent à deo potestatem. Vbi hoc primum viden-
 dum, Vtrum possit Deus inuocari per intercessores. Quam
 questionem nimis infeliciter, aduersariorum quidam ali- *Deus per*
 quando tractarunt. Et propter verbum illud Christi, *Ve. intercesso*
 nite ad me omnes, qui laboratis. & c. Item illud: Inuocabis *res an pos*
 me, & ego exaudiam. Et plurima, quæ in eandem senten- *sit inuoca*
 tiam habet scriptura, voluerunt, non licere deum inuocare *vi.*
 per intercessores, vbi non expenderunt secum, & orantem
 & intercedentem ad eundem deum contendere, sed deum &
 intercessores tanquam duo contraria, alterum alteri op-
 posuerunt, vt qui intercessorẽ quæreret, videretur à deo re-
 cedere, cum tamen per intercessores deus non nisi a dea-
 tur. Aditur ergo seu inuocatur duob⁹ modis, per interces-
 sores medios & absque vlllo intercessore medio. Cum dicitur *Exod. 20.*
 tur: Non loquatur nobis deus, ne fortè moriamur, tu lo-
 quere nobis & audiemus, statuitur inter deum & nos, *Psalm.*
 mediator, qui dei voluntatem ad nos referat. Cum vero *18.*
 dicitur: Doce me iustificationes tuas, nullus mediator in-
 tercedit. Paulum apostolum docuit deus omnem verita-
 tem absque vllis mediatoribus. Ego enim accepi à domi-
 no (inquit) quod tradidi vobis. Sic ad Galatas primo. Ne- *I. Corin:*
 que enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed *11.*
 per reuelationem Iesu Christi. Potuit eodem modo deus *Actuum.*
 docere Cornelium Centurionem, sed noluit. Iussit autem *10.*
 vt accerseret Petrum, qui diceret & omnia quæ oporteret *Luca. 23.*
 eum facere. Latroni in cruce dimissa sunt omnia peccata
 absque vllis mediis: non erat qui catechizaret, qui bapti-
 zaret, qui à peccatis absolueret, qui communionem sacram
 porrigeret, potest & nos deus eodem saluare modo, sed
 placuit ipsi vt per ministros suos hæc nobis exhiberet, at-
 que vt per mediatores, doctrinam, fidem, sacramenta, &
 ipsius dona acciperemus. Fit igitur manifestum deum er-
 ga nos vt mediatoribus, vbi & quando ipsi visum fuerit.
 Ad eundem modum, nos vicissim exhibemus nos Deo, *Deus in-*
 duobus modis, per mediatores, & sine mediatoribus. Cum *uocatur*
 dicitur: Libera me domine à persequentibus me, nullus in- *per inter-*
 terponitur mediator. Cũ dicitur autẽ: Orate p me fratres, *cessores*
 vt liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa, mediatores *& sine*
 sta. eis.

statuuntur. Vtramq; inuocatioem exaudit deus, & media-
tam & immediatam. In vtraque ipse vnicus respicitur, spe-
ctatur, inuocatur, & solus nouit de^o, qui arbiter est animo-
rum nostrorū, quānam inter has duas sit acceptior, & ma-
iorem referat fructum. Respicit enim in orationem humi-
lium, & paupēres suos non despiciit, vt illa sit deo acceptior
in qua fuerit humilitas maior: & nisi mediata illa vim ma-
gnam haberet, non vteretur ea tam frequenter apostolus
Christi. Vtrumq; ergo dicimus, Dimitte nobis peccata no-
stra, sine intercessore: & orate pro me peccatore vos inter-
cessores. Cum autem intercessorem statuimus, quem inuo-
camus? intercessorem ne ipsum, an deum? Arbitror tam stu-
pidum neminem esse, vt putet hic intercessorem inuocari,
sed ipsum deum tantummodo. Ergo cum dicimus, Sancta
Maria ora pro nobis, solus vtiq; inuocatur Deus proprie
ad quem intercessor mittitur, Maria autem quæ mittitur,
interpellatur, & generali tantūm acceptione inuocatur.

Hoc est igitur quod de vera inuocatione sentimus, eū
qui præsidet vniuersæ Ecclesiæ, ab omnibus Ecclesiæ mē-
bris pariter inuocandum & adorandum. nec vllum hic ex-
cluditur membrum, cum debeāt omnia pro se inuicem esse
solicita. Nec oportet eos qui debeant inuocare esse hic in
humanis constitutos, & habere corpus: veri enim adorato-
res in spiritu adorant & veritate. Et adorant eum omnes
angeli Dei, qui certe carnem non habent: Sic in Apocal.
Spiritus & animæ interfectorum, inuocant eum. Atq; hinc
supplicamus viuīs confratribus nostris, vt orent pro nobis,
& iis quoq; qui dormiūt in Christo similiter supplicamus,
vt orent pro nobis, vtiq; enim sunt nostri confratres.

*Supplica-
mus viuīs
& defun-
ctis in
Christo.*

Cum deus sit omnipotens, vt dare possit quæcūq; pe-
tuntur, & optimus, vt dare velit. Cur nō sepositis interces-
soribus omnibus, ipsi per nos adimus eum solum? Licet sa-
nē, licet adire absq; intercessorib^o, si ita ferat spiritus tuus,
si tāta est fiducia, si cōscientia tam intrepida, si puritas ani-
mi tanta, si putas tua solius plus quā aliorū intercessio-
ne promouere. Licet etiam si obruat te conscientia malo-
rum, si trepidēs coram tanta Dei maiestate, modò adfuit fi-
ducia, quæ inter hæc rara consistit: Oportet enim inuoca-
care ea fide, quæ nihil hēsitet. Sed & intercessores licet cō-
parare,

parare, cum quibus simul & tu ores, etiam si reliqua omnia sint tibi integra, & mens, & cōscientia, & fides, & quicquid tandem illud est, quod orantem promouere queat.

Quid impediunt enim intercessores comparati & adhibiti: an obitant, aut remorantur conatus tuos? aut tibi fiduciam diminuunt? aut sunt conscientiae tuae graues & intolerabiles? Non opinor. Verum aduersarij imaginantur, sanctos qui ad intercedendum implorantur, esse opacum & opacissimum quoddam interstitium, quod impediatur a vera inuocatione, quod minus possit Deus clarè videri, & cogitari, esse viscum quendam, in quo hæreat concepta fiducia, ut non queat ad Deum vsque transuolare. Nos cōtra dicimus, sanctos esse lucem quandam, quæ reddat nobis Deum perspicuorè, quæ tenebras nostras ex parte iuuat ut cognoscatur Deus, sicut oportet. Quibus hæbet oculorum acies, quid faciunt? Nōne adhibent sibi conspicienda? Chrystallus oculis obiecta, rei visibilis speciem exceptam, transfundit in cecutiētem. Nos itaque multo verisimilius quàm aduersarij dixerimus, inuisibilem illum Deum, quodammodo in sanctis nobis apparere, in quibus cernimus eius dona, magnificentiam, liberalitatem. Nec periculum est, ne nos suspensos in se remorentur, cum nihil habeant suū quod non ad Deum nos dirigat. Proinde puto quo sanctiores fuerint intercessores quos adhibemus, hoc magis fiduciā nostram crescere, ut etiam malè nobis conscij, audeamus intercessoribus instructi melius sperare & confidere, quod certè in nobis ipsis ita se habere quotidie experimur.

Rursus imaginantur aduersarij se fieri Deo propinquiores, vbi absque intercessoribus ipsum adierint, quasi istud adire, aut propinquum Deo fieri, sit localis aditus corporis & non spiritalis ipsius mentis, quæ obstaculum nullum patitur: nimirum ita existimabat Phariseus ille in Euangelio, se Deo facilius propinquaturum, si non staret procul cum publicano. Sed Deus publicanum corpore remotum, animo proximum, exaudiuit præ superbo ac glorioso Phariseo. Nemo ignorat quanto præcelluerit apostolus Paulus illis, quos fidem Christi docuerat, & tamen hūc tantum ac talem virum, ac Deo semper mente proximum adiuuauerunt etiā intercessores, & putat aliquis per hoc, Apostolum

*Interces-
soribus nō
impedi-
mur à ve-
ra inno-
catione.*

Inuenit
 in iudic.
 theophyl.
 in 2. tim.
 in 1. cor.
 in 1. pet.

se elongasse à Deo: aut quibus supplicabat vt pro se intercederent, fuisse Deo propiores quàm erât ipse? Nec puidit ipsum supplicare illis qui erât ipsi longè posteriores, & nos pudebit nos sanctis substernere, per quos vtique possumus propiores fieri? cum sint sancti omnes in Deo & Deus in ipsis. Quoties adhæc habet Apostolus, orate pro me fratres. Vbi iubet Theophylact. duo adnotare, Primo insignem Pauli humilitatem in orando, quòdque imprimis conueniat oranti humilitatis exercitiu: deinde quod Paulus cum tatus esset, indiguit tamen ope supplicantu. Quod si is indiguit intercessoribus, quid de nobis æstimandum? Valet igitur Pauli exemplum ad hæc duo, vt discamus nos humiliare & indigentiam nostram considerare: quanto enim humiliamur profundius, tantò facilius exaudiemur & impetrabimus. Nunc autem ex ipso Apostolo apparet humilitatis quãdam speciem esse, quod quæritur intercessor. Verùm hoc multo apertius cernitur in Ceturione illo, qui cum se iudicasset indignum qui Christum adiret, subornauerat intercessores primos Iudæorum, & venienti domino misit in occursum, qui dicerent: Domine non sum dignus vt intres in domum meam, propter quod & me ipsum non sum dignum arbitratus qui venirem ad te, tantum dic verbo & sanabitur puer meus. Cui præbuit Christus tale testimonium: Non inueni fidem tantam in Israël. Sed quorsum hæc? Nempe, vt ostendamus eos qui se indignos arbitrantur quos Deus exaudiat, non malè comparare & quætere sibi intercessores, atque hanc talem animi sui deiectionem, adeò non improbari Deo, vt sit ei multo acceptissima. Verùm istud pulchrè fati in libro Delectorum explicatur.

Imaginantur præterea, eos diffidere Deo, qui implorat sanctos: vt quid enim, dicunt, a leuit sanctos, si Deo fati cõfidit? Quibus nos, Ergò ne apostolus Paulus diffidit Deo? Ergò ne posuit ille carnem brachium suum, quãdo sibi comparauit intercessores? Si autem ille Deo non diffidit, quomodo nos diffidetiã conuincetis? Proinde nos non magis diffidimus Deo quàm Paulus, non magis quàm Centurio ille, sed fiduciã nostrã iungimus nostri humiliatione, per quam fiducia in Deũ iunctis intercessoribus amplius atque amplius

amplius crescat. Falsę sunt igitur imaginationes vestrę, nec
ylla ex parte vel scripturis, vel rationi consentaneę.

Sed obiiciunt nobis, Non extare vsquam mandatum Dei
de cõparandis intercessoribus. Nec scit homo (inquit Me-
lanth.) an velit Deus sic inuocari. Fingamus non extare
mandatum Dei, nihil ne licet, nisi sit expressum in scriptu-
ris: nihil ne pium, nisi quod mādato extorquetur? Vbi ve-
rõ mādatum de Eunuchis propter regnum cęlorum, Er-
gõ ne non licet se castrare propter regnum cęlorum, quia
nullum extat mandatum? Id quidem vos vestris in grauem
vestram & vestrorum damnationem persuadetis, & nobis
illud frequēter occinatis, frustra me colunt mādatis homi-
nũ, profus extra causam. Verũ de hoc in posterioribus,
vbi Philippo respondendũ erit, latius dicemus. Neq; tamen
ita destituti sumus omni scriptura, vt submittendorũ inter-
cessorũ nullã habeamus imaginẽ. Est enim in scripturis cõ
siliũ, est & exẽplum. Luc. 16. ait Christus: Facite vobis amĩ
eos de māmõna iniquitatis, vt cum defeceritis recipiãt vos
in æterna tabernacula. Arbitror cõsiliũ hoc esse, nõ præ-
ceptũ. Quæro autẽ, an possit quisquã benefactorẽ suũ ali-
ter, quã precibus suis intercedẽdo recipere in æterna ta-
bernacula? An habet aliquis in hoc regnũ maius imperiũ
Rursus quæro, Vtri pauperũ nos recipere suis orationibus
in æterna tabernacula certius & melius possint, viuētẽs ne
in carne, qui de seipsis nõdum sunt securi, & multis forsã
scelerib; obnoxij, an illi potius, qui accepta beneficia præ-
tulerũt in cœlum, qui cũ Lazaro in sinu Abrahã atq; inter
beatos spũs modo versant & orant p nobis? Vtrũlibet autẽ
cõsiliũ, mihi sat est qd ostēderim nos de intercessore submit-
tẽdo habere cõsiliũ Christi. Quod si nõ haberetur, extãt ta-
mẽ, quę nemo queat improbare tã in veteri quã noua lege
exẽpla plurima. Filij Israel venerũt ad Moysẽ atq; dixerũt:
Peccauimus quia loquuti sumus cõtra dñm & te, ora vt tol-
lat à nobis serpẽtes. Idẽ cũ vidissent se Philistæis hostibus
suis impares, magna trepidatione dixerũt ad Samuelẽ: Ne
cesses clamare pro nobis ad dominum Deum nostrum, vt
saluet nos de manu Philistinorum. Apostolus Paulus vin-
ctus propter euangelium interpellat Colossen. Orationi,
inquit, instate, vigilãtes in ea, in gratiarum actione, orãtes

*Cõsiliũ
de inter-
cessoribus*

*Num 21.
1. Reg. 7*

X ij simul

1. Thes. 5

simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis, ad loquendum mysteriū Christi. Idem precatur vt faciant Thessal. Orate, inquit, pro me fratres. Et in epist. 2. cap. 3. his verbis: De cetero fratres orate pro nobis, vt sermo Dei currat & clarificetur sicut & apud vos, & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. Idem instanter poscit Hebræorū orationes: Orate, ait, pro nobis, amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis. Romanos obsecrat per dominum Iesum Christū, & per charitatem spiritus sancti vt se adiuuent in orationibus. Ex quibus omnibus vides pie & Christiane lector, Deum inuocari etiam per mediatores seu intercessores. Ad hæc non posse superflua esse aut contemnenda subsidia orationum, quæ tantoperè beatus ille Apostolus pro se fieri flagitabat.

Quod si Apostolus ille confratres suos, nullis ei meritis pares, tam sedulo interpellauit, indignū est, vt nos sanctos pro meritis suis in cælo coronatos ad orandum pro nobis imploremus? Si permittitur nobis miseris peccatores, in carne viuentes, destinare intercessores ad Deum: non licebit interpellare & comparare nobis intercessores beatos illos qui iam cum Christo regnant? Vulgata est aduersariorum tergiuersatio, sed vana. Dicunt exempla ista ad viuos solummodo pertinere, neque se reprehendere, quod inuocantur viui, sed quod mortui inuocantur. Datis ergo nobis quod liceat submittere intercessores viuos. Hic corrunt tam multa argumenta vestra. Non ergo, quod nobis obicere soletis, intercessores obscurant gloriam mediatoris. Non auocant à vera inuocatione, non desperant de Deo, nec diffidunt, nō etiam fugiunt Deum, aut ponunt fiduciā in homine, qui precatore ad Deū pro se subornant. Quod ergo habetis amplius argumentum, quo inuoluetis inuocationem sanctorum? An hoc vnum quod hi sunt mortui, illi viui? Ita scilicet plus valebūt viui vestri, quàm viui Dei. Quæro autē vos, si est defunctis in Christo vna nobiscum societas, si corpus vnum, si sumus alter alterius membra & fratres, si diligunt nos, si non sunt pro se, sed pro nobis solliciti, si orant alioqui pro nobis, si viuunt & regnant cum Christo in patria, ad quem nos contendimus, (quæ omnia arbitramur vos non negare, aut si negatis, scriptura conuincit

uinci & probari possunt) cur non licet & illos interpellare, & comparare nobis intercessores? Cùm liceat intercessores submittere, cur solos viuos, & non illos? Quid habent viui præ sanctis defunctis? imò quid nō habent sancti cum Christo regnantes quo adhuc quotquot viuunt sunt destituti? Carnem scilicet habent viui, quam defuncti non habent, cum habeant alia multa orandi facultatem promouentia, quæ in viuis desiderantur: nisi vos fortè putatis carnem orationem promouere, & iam non amplius dicendum esse, Veri adoratores adorabūt in spiritu, sed ita: Veri adoratores adorabunt in carne: hoc enim vos vultis, nec video quid obtendatis aliud.

A carne expediri ad orandi quoque sunt expeditiores.

Scimus esse quidem secundum corpus defunctos sanctos, & corpus ipsum dormire ac quiescere, ego autem nō posco vt manibus, pedibus aut corporis sui seruitio mihi succurrant, sed dona & suffragia exigo, quæ sine corpore datur, per illum cui viuunt, cui non dormiunt. Nam quod dicit Apostolus, non est in Christo masculus & fœmina, non est Iudæus neque Græcus, nō est seruus neque liber, omnes enim sunt vnū in Christo Iesu: huic ausim ego propter Christi vocē addere, nō est mortuus neq; viuus, oēs etenim viuunt ei, & sunt vnū omnes in Christo Iesu. Cur vos corpus Christi in his quæ ad Deū pertinent diuiditis? An non est ille Deus, diues in omnes qui inuocant illum? aut viuorum tantum Deus? An bicorporeum facitis Christum, sicut Etanici Ianum bifrontem, & Geryonem tricorporeum?

Hic le Tori pio duxi concedendū, vt paucis respondeam ad hoc quod solēt iactare, In scripturis nulla extare de inuocatione defunctorum exempla, quāquam parū dialecticè argumententur, Non est scriptū, ergo non est factum: vt hac ratione nihil possint aduersum nos efficere. Tamen vt donemus eis, non fuisse in Veteri lege morem inuocandi sanctos, non oportet hinc concludere nobis nunc nō licere: alia est huius temporis, alia illius ratio. Primum enim, Quare in populus ille veteris legis rudis fuit & intractabilis, atque ad idololatriam valde inclinatus, à qua tot terroribus vix vi nō fuit abstrahi poterat, vt patet in libris Moyfi, Iudicū, Regum, & prophetarum. Proinde non mirum, si de beatorum spirituum interpellatione non sit eis facta traditio clara. Non

Quare in lege veteri non fuit vsus inuocandi sanctos.

X iij enim

enim expediebat, proclius illis viâ ad idololatriæ crimen
facere, quod per implorationem sanctorû populis ille po-
terat incidere, potissimum regnante adhuc diabolo, qui to-
tum mundum idololatria sibi habebat deuinctum. Adhuc
nondum inclaruerat fides resurrectionis. Nondum vulgo
credebantur qui defuncti erât in beatitudine viuere, quod
tempore legis nouæ primum reuelatum est. Nondum etiâ
Christus resurrexerat, qui captiuam duceret captiuitatem.
Iam quomodo implorârét eos quos nesciebât viuere? Ne-
que tamen nulla est in veteri lege inuocationum istarum
obumbratio: quod non est difficile ostendere, si permittat-
ur nobis ad exemplû Christi, quando dixit, Non est Deus
mortuorum, sed viuētium ex hoc verbo legis, Deus Abra-
ham, &c. nobis quoque literam legis tractare, & figuræ e-
ius explicare. Sunt & alia in lege inuocationi sanctorum
tâ proxima, vt nihil propius. Qualia sunt: Memento Abra-
ham, Isaac & Iacob. Item, Memento domine David, & o-
mnis manuetudinis eius. Item quæ in libris Machabæo-
rum de Onia & Hieremia leguntur. An putamus Iudæos
illos quibus nō erat incredibile Hieremiam orare pro po-
pulo & ciuitate, hoc nō optasse quoque vt fieret? Et cui nō
videatur verisimile quod de Hieremia illic refertur, olim
etiam ante ea tempora creditum fuisse, beatos patres orare
pro viuētibus, præsertim apud eos quibus animarum im-
mortalitas, & fides resurrectionis erat persuasa? Sed non
est hoc scriptum dicent. Quid tum? Estō vt neque factū sit:
non de hoc multum anxie contendo. Vt non habuerimus
exempla synagogæ, habemus tamen exempla Ecclesiæ:
non quidem conscripta nobis in euangeliis, quæ sunt de
solo Christo: scripta sunt tamen per patres quibus indubi-
tata fides in Ecclesia habetur. Præter vnum Paulum reli-
qui Apostoli, aut parum aut nihil scripserunt, tradiderunt
autem plurima quæ in ecclesiis retenta sunt, & ab eorum
successoribus fideliter conscripta, in quibus (vt opinor) est
& ipse modus inuocandi sanctos cum Christo regnantes.
Tam vetus est enim hæc ecclesiæ consuetudo, vt quotquot
inuocationis meminerunt, non referant primam eius ori-
ginem, sed de ea tanquam antiqua, olim tradita, vtitata
atque recepta loquuntur. Quod vt manifestum tibi fiat,
subiiciam

2. Macha
bæo. vlti.

subiiciam hic aliquos insignes, & quorū semper fuit in Ecclesia celebris authoritas patres & doctores, quorū quidā etiam sanguinis sui effusione, fidē catholicam roborarunt. Vnde cognosces lector, hūc supplicandi sanctis vsum non tam recēter quā garriūt heretici in Ecclesiā introductū, sed tum etiā fuisse quādo sequebantur tyranni, quādo ad carnicinas pro cōfessione fidei trahebantur fideles.

In primis erit eius nobis idoneus testis magnus ille *Origenes*, patre Leonida martyre natus, & ipse quoq; cōfessionis gloria clarus. Is libro secundo in Iob, ad finem ita ait: Mors apud Iob mortua est, cum omnibus efficientiis suis: iustitia vero quæ in viuente pridem vigeat, magis ac magis in illo defuncto diuinis visionibus, atq; diuino colloquio reuixit. O beate Iob viuens in perpetuum apud Deū, Ora pro nobis miseris, vt etiā nos terribilis Dei misericordia pteget in oibus tribulationibus, & eripiat ab oibus oppressionib⁹ maligni & cōnumeret nos cū iustis, &c. Idem pbat nobis inuocationem sanctorū in cōmentariis quos scripsit in Cantica. In lamento quoq; suo inuocat, Patriarchas & Apostolos omnesq; Christi martyres.

Magnus quoq; Basilius in homilia, quam habuit in sanctos quadraginta martyres, dat clarum inuocationi, testimonium. Qui tribulatur (inquit) ad quadraginta cōfugit, qui letatur ad ipsos decurrit: ille vt molestiarū solutionē reperiat, hic vt res secundæ ipsi cōferentur. Hic mulier pia pro liberis orans deprehenditur, itemq; peregrinanti marito reditum, ac infirmo salutem petens.

Gregorius Nazianzenus ille cognomēto Theologus, frequenter in declamationibus seu orationibus suis sanctos inuocat. In oratione quam habuit de S. Athanasio, ita ait: Tu autem è supernis propitius nos respice, & populum hunc sanctum dirige, Trinitatis sanctæ adoratorem, & nos in pace quidem foue & cōpasse, in certamine autē dirige & suscipe, & cū teipso statue, & iis qui tales sunt vt tu etiā si magna sit petitio, &c. Vides Lector, non esse hic p̄popocēiam vllā, vt volunt aduersarij, nec temerē ei hæc verba elapsa, quin addit (etiā si magna sit petitio.) Idē facit in oratione habita post octauum annū à morte magni Basilij. In oratione quoq; de S. Cypriano, vbi ita ait: Tu

X iij nos

nos ab alto propitius respice, nostrumq; sermonem ac vitam dirige, & sanctū hoc ouile pascere, aut vnā rege, ac reliqua (quātum possibile est) ad meliora dispone, molestosq; lupos, syllabarum & verborum venatores illos abige, &c. Meminit in eadem oratione virginis periclitātis, quę beatam virginem Mariam vt opem sibi ferret implorauit.

Chrysof. Chrystomus ille alter Paulus, in sermōe de Sanctis martyribus Iuuentino & Maximo: Sepe (inquit) sanctos martyres inuisamus, tumulos adornemus, magnaq; fide reliquias eorum cōtingamus, vt inde benedictionē aliquam assequamur. Etenim sicut milites vulnera quę in præliis sibi inflicta regi mōstrantes fidenter loquuntur, ita & illi, in manibus abiecta capita gestantes, & in mediū afferētes, quęcūq; voluerint, apud regē cœlorū impetrare possunt. Proinde magna fide promptitudinēq; huc veniamus, &c. Idem Hom. 44. in Genes. Id scientes dilecti, cōfugiamur ad sanctorum preces, & oremus, vt pro nobis intercedāt. Idem Hom. 66. ad populum Antiochenum, vbi cōparat gloriam sanctorū martyrum, regum & tyrannorum triumphis: quę ostendit omnia periisse, sanctos verò in summa veneratione haberi, demones torquere, à peregrinis etiā inuocari, vbi inter cætera ait: Ipse qui purpuram indutus est, accedit illa complexurus sepulchra, & fastu deposito, stat sanctis supplicaturus, vt pro se apud Deū intercedant, & scenarum fabrum, & piscatorem vt protectores orat qui diademate redimitus incedit.

Hieronymus. Hieronymum defendere Inuocationem sanctorū aduersus Eunomium & Vigilantium, iam suprā ostendimus. In Epitaphio quoq; Paulæ ad Eustochium, hæc sunt eius verba: Vale Paula, & cultoris tui vltimam senectutem orationibus iuua, fides & opera tua Christo te sociant, præsens facilius quod postulas impetrabis.

Ambrosius. Beatus Ambrosius quem perperā aduersum nos citant heretici, vti postea videbis lector, frequenter meminit inuocationis sanctorū. Prætereo quę in Antididagmate & aliis scriptoribus citata sunt. In libro de viduis ita ait: Et tu habes proximos qui pro te supplicent: habes Apostolos proximos, & habes martyres proximos, si martyribus deuotionis societate misericordiæ quoq; muneribus appropinques.

pinques. Ama ergo propinquitatem Petri, affinitatē Andree, ut pro te rogent, & recedat cupiditates tuæ, verbo Dei pulſe. Petrus & Andreas frater eius, tunc (loquitur de ſocrū Petri per Chriſtū febribus liberata) pro affinitate poterāt, nunc iam poſſunt pro nobis & pro omnibus impetrare. Videtis enim quod magno peccato obnoxia minus idonea ſit quæ pro ſe precetur, certè quæ pro ſe impetret, adhibeat igitur ad medicū alios precatōres. Et paulò poſt: Obſecrandi ſunt angeli pro nobis, qui nobis ad præſidiū dati ſunt, martyres obſecrandi, quorū videtur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vindicare.

Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine etiā ſi quā habuerūt peccata lauerunt. Iſti ergo ſunt Dei martyres, noſtri præſules, ſpeculatores vitæ, actuumq; noſtrorum. Nō erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere, quia ipſi infirmitatem corporis etiā cum vincerent cognouerūt. In oratione funebri de obitu fratris ſui Satyri, teſtatur hunc Satyrū ſuis votis apud ſanctum martyrē Laurentiū impetraſſe cōmeatū, Atq; vti nam (inquit) nō ſolum cōmeatum, ſed etiā prolixum vitæ tempus rogafſes. Potuiſti annos plurimos impetrare viuendi, qui potuiſti cōmeatum impetrare veniendi.

Prudentius in libro Peri ſtephanon, in hymno beatæ prudētis Agnetis martyris ſic orat:

<i>Virgo felix, o noua gloria,</i>	<i>Cui poſſe ſolis cūctipotens dedit</i>
<i>Caeleſtis arcis nobilis incola,</i>	<i>Caſtū vel ipſum red dere fornicem</i>
<i>Intende noſtris coluuiationibus,</i>	<i>Purgabor oris propitiabilis,</i>
<i>Vultum gemello cū diademate:</i>	<i>Fulgore, noſtrū ſi iecur impleas.</i>

In hymno quoq; martyrū Hemiterij & Chelidonij.

<i>1 Conſequentat obſecrantes</i>	<i>Tanta pro noſtris periculis</i>
<i>Voce, votis, munere,</i>	<i>Cura ſuffragantium eſt.</i>
<i>Exteri nec non orbis</i>	<i>4 Non ſinant inane vt vllus</i>
<i>Huc colonus aduenit.</i>	<i>Voce murmur fuderit,</i>
<i>2 Nemo puras hic rogando</i>	<i>Audium ſtatimq; ad aurem</i>
<i>Fruſtra congeſſit preces,</i>	<i>Regis æterni ferunt.</i>
<i>Letus hinc teſtis reuertit</i>	<i>5 Inde larga fonte ab ipſo</i>
<i>Supplicator ſletibus.</i>	<i>Dona terris inſtuunt,</i>
<i>3 Omne quod iuſtum popoſcit</i>	<i>Supplicum cauſas petitis</i>
<i>Impetratum ſentens</i>	<i>Quæ medelis inrigant.</i>

Nihil

6 Nihil suis bonus negauit   Testibus quos nec cathene,
 Christus vnquam testibus,   Dira nec mors terruit.

Augustinū aduersarij vel inuitum nobis eripere conā-
 tur: Quem egregiè defendit Bartholomeus Latomus, vt
 non speret amplius aduersarij, tale aliquid frustra tētare,
 Clara & manifesta est Augustini inuocatio ad sanctos, in
 libro de spiritu & anima: clara item in lib. meditationum
 cap. 24. Meminit quoq; & in alijs libris sepius patrocini-
 um, quę homines suis inuocationib⁹ à sanctis impetraue-
 re. In lib. de cura pro mortuis agenda dicit: Viuos oratio-
 nibus cōmendare patrociniō S. martyriū suos amicos, quo-
 rum corpora in eorum basilica sepeliunt, capite quarto.

Damascen⁹ ille Iohānes, defectam manū fufis ad beatā
 virginē Mariā precibus, rursus recuperauit, sicut in vita
 ipsius testatur Iohānes patriarcha Hierosolymitanus. Sed
 & ipse lib. 4. cap. 21. & alijs plerisque locis venerationem
 & inuocationem sanctorum defendit.

Habes ex istis Christiane lector, pro demonstrāda ve-
 teris & purioris Ecclesię pietate, quā sanctè videlicet ac
 religiosè coluerint, inuocauerintq; olim fideles beatorū
 martyriū spiritus. Protuli autē ex diuersis Christiani orbis
 prouincijs, paucos quidē, celebratissimos tamen Ecclesię
 doctores, atq; etiā satis multos, si tecum expēdas, quā ra-
 ros habuerit ætas illa scriptores, & quā multa eorū scripta
 interea tēporis interciderint. Habes ex Asiā & Oriente,
 Basil. Mag. & Gregoriū Nazianzenū, Iohannē Damascē-
 num ex Palestina, ex Aegypto Origenem, Augustinū ex
 Africa, Prudentiū Hispanum, Iohannē Chrysoctomum
 Græcum, Ambrosiū & Hiero. Latinos: ita vbiq; locorum
 erat omniū vna fides, & cōsensus vnus. Nec dubitabatur
 de hoc, utrū liceret sanctos implorare. Puto autē quod de
 media & posteriori ætate, nemo documenta vlla requirat,
 quorum tanta extant vbiq; locorum indicia, vt sint omnia
 eorum plena & plus quā referta. Confer autem mihi tam
 preclaros viros pietate simul & doctrina insignes, ac toto
 orbe per tot terrarū spacia diuisos, nec vno simul oēs tēpo-
 re, sed hos illis antiquiores, in eadē nihilomin⁹ fide cōfen-
 tientes, cum obscuris istis paternarum institutionū deser-
 torib⁹, apostatis ac hæreticis. Nulla re alia nisi sacrilegijs,
 mona-

monasteriorū direptionibus, prophanatione templorum, stupris virginū Deo cōsecratarum, blasphemiiis, seditionibus, & infinitis aliis suprà omnes omnium temporum hereticos facinoribus nobilitatos, ac tum demū expēde, delibera & diiudica, si habes vllam salutis tuę rationem, cui fidem tuam credere debeas, presertim cum neq; verbū Dei, neque traditiones apostolicæ, neque communis omnium temporum & locorum consensus, neque patres orthodoxi aut aliud quippiam cui fides haberi debeat, eis suffragetur. Id quod iam partim luce clarius ostēdimus, partim in sequentibus, vt & ipse palpare queas, sumus ostensuri. Quod enim iactant verbū Dei, vanum est, quod antiquitatem suorū dogmatum, similiter vanum est: tamen si ementantur nonnunquam res quasdam, quæ possint alicui videri antiquæ, si tamen cōferantur cum scriptoribus illorū seculorum, mera esse figmenta, fallendis & seducendis nominibus composita, luce clarius apparebit. Ita solēt impij fingere nōnunquam cæremonias, veris Ecclesiæ cæremoniis similes, vt hac specie incautos decipiant, verasq; Ecclesiæ cæremonias extrudant. Sic Iulianus impius ille apostata, & astutissimus Ecclesiæ persecutor, cōmentus est ritus quosdam gentilium processionum, quibus Christianorū processiones aboleret, instituitq; deorum suorum cultoribus cæremonias nostris similes, sperans falsa ista optime religionis imitatione, cultū deorū propagare. Cuius consilium & hīc imitati heretici, cum nuper processionū cæremonias damnarent, nunc eas student imitari, suæq; aptare perfidię. Notę sunt litanie Ecclesiæ, in quib⁹ militans ista Ecclesia, triumphantem, omnes videlicet sanctos inuocat, ad orandum cōmunem Deum pro nobis. At interim seruant & aduersarij processiones, dicunt nobiscum Kyrie eleison, sanctissimā nobiscum Trinitatem inuocant, omisiss autē angelis, apostolis, martyribus, confessoribus, virginibus prosiliunt ad finē, vbi dicitur: Peccatores, te rogamus audi nos, cum his quę deinde sequuntur, quæ sicut nos pronunciant. Præclarè scilicet, fingent nobis quoties Litaniarū sit mentio apud veteres, nouitias istas intelligi, easq; veras esse, nostras falsas Litaniis populo persuadent, quo sanctorū catalogū, ab orationibus nostris excu-

*Tripart.
hist. lib. 6*

dant. At si hoc volunt, demōstrent suas alicubi apud vete-
 res. Quod si nō possunt, necesse est nouas imposturas esse.
 Non improbamus quidem quod supplicat S. Trinitati.
 Quin hoc ipsum sanctū, iustū & bonū est. At quod sanctos
 excludunt præter totius Ecclesiæ omnium seculorum con-
 suetudinem, cui probetur? Constat iam multis seculis in-
 uocatos sanctos in Litanis, cuius originem referunt qui-
 dam ad Gregorium magnū, qui sub Mauritio imperatore

*Vetusitas
 Litania-
 rum.*

vixit, circiter annum domini 580. sed tamen multo anti-
 quiores fuisse cōstat ex Victore Vitenfium episcopo, qui
 sub Zenone vixit, & memorat nobis sua ætate sub Arria-
 norum persecutione, ita fuisse supplicatum: Adestote an-
 geli Dei, deprecemini patriarchæ, orate sancti propheta,
 estote apostoli suffragatores, præcipuè tu Petre beate, tu
 sancte Paule gentium magister, &c. Vnde satis apparet,
 quomodo & persecutionis tēpore sanctis omnibus suppli-
 cauerint, & hunc ritum à maioribus (qui non poterāt nisi
 primitiui esse) acceperint: quis credat enim illos primum
 absq; vllō maiorū exemplo (persecutionis potissimū tem-
 pore) nouum cōmentum voluisse de supplicandis sanctis
 confingere, & nō potius inhærere fidei veterum, pro qua
 sanguinem suum fundebant?

Tandem fingunt aduersarij, sanctos auersari nostras
 inuocationes, nec gratum habere cultum alium præterquā
 imitationis, & prædicationem suarum virtutum. Sed vnde
 hoc nobis affirmabunt? Fortè in Concilio aliquando san-
 ctorum fuerunt rapti in tertium cælum, vbi facti sunt de

*Sancti a-
 mant in-
 uocari ad
 succurren-
 dū nobis.*

eorum voluntate & sententia certiores. Nos autem legi-
 mus, quod viuentes adhuc in carne inuocatores admile-
 runt, & quid putamus facere modò in regno patris apud
 Christū? Actorū 3. Petrus & Iohānes dixerūt ad mendicū
 illū claudū ex vtero matris suæ: Respice in nos, quod tan-
 tūdem valet, ac si dicatur: Si vis sanari, pete opem nostrā,
 præsto sumus qui & possumus, & volumus, sed vt petas, vt
 speres, vt mendices à nobis oportet, hoc est, respice in nos.
 At ille intēdebat in eos, sperās se pecunias ab eis acceptu-
 rum, cui respondit Petrus: Noli in nos respicere ppter au-
 rum vel argentum, quæ nō habemus: si quod habemus fla-
 gitas? En damus: In nomine Iesu Christi Nazareni surge
 & ambula.

Vides

Vides hic vt non ferant tantum sibi supplicari, sed inu-
 tet etiam. Respice (inquit) Petrus in nos. Ecce & alias sup-
 plicationes. Act. 5. Augebatur credetium in domino mul-
 titudo virorum ac mulieru, ita vt in plateas eicerent infir-
 mos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro,
 saltē vmbra illius obumbraret quenquā illorū, & liberarē-
 tur ab infirmitatibus suis. Cōcurrebat autē & multitudo vi-
 cinarū ciuitatum Hierusalem, afferentes ægros & vexatos
 à spiritibus immundis, qui curabantur oēs. Si nihil posce-
 bant isti, si non supplicabant Petro, ad quid egrotos affere-
 bant? Et hi quidem ad vmbra Petri, fide & votis suos op-
 tabant curari: nos idem nō faciemus ad B. apostoli ossa &
 cineres? An potior est ossium vmbra ipsius ossibus? Et quid
 si nos quoq; vmbre ossiū assideamus? nō est vmbra, vmbra?
 Hęc tunc passus est circa se fieri Petrus, nec repulit eos qui
 sub vmbra corporis sui poscebāt ab ipso sanitatē: & nos re-
 pulsus est, qui ad ossa sancta, aut expressius eius simula-
 crū quam sit vmbra, idem facimus? Nos enim ad imagines
 nō aliter sedemus, quā si ad vmbra sedeamus, ipsum san-
 ctum ac magnū dei ministrū, cuius est vmbra ista, specta-
 ntes in cælo, atque ibi pro nobis vt intercedat supplicantes.
 Sic Act. cap. 9. Mortua Thabita, audientes discipuli q̄ Pe-
 trus esset Lidde, miserunt duos viros ad eum rogantes, Ne
 pigriteris venire ad nos. Exurgens autē Petr⁹ venit cū illis.
 Et cū aduenisset, duxerunt illum in cœnaculū vbi iacebat.
 Et circum steterūt illū omnes viduæ flentes, & ostendētes
 tunicas quas faciebat illis Dorcas. Miserūt rogantes vt fe-
 stinus adesset. Ad quid? vt videret mortuam? aut vt tunicas
 videret? Sed hoc indignū. Ergo memores mortuorū quos
 Christus resuscitauerat, tale aliquid à Petro fieri efflagi-
 tabant, quē ille vicarium suum reliquerat in terris, qui que-
 iam virtute domini, & magistri sui miracula nō pauca per-
 petrauerat. Fuit autem supplicatio illa valida: Circumsta-
 bant omnes viduæ flentes, & ostendentes tunicas, quas
 illa nō esset factura amplius, nisi à morte suscitaretur: hoc
 poscebāt lachrymę illæ, hoc tunicæ ostensæ. Non erat hoc
 satis inuocare? Quid autem inter hęc Petrus: Num repulit
 à se importunos? Num scidit vestimenta sua, quemadmodū
 Ioram ille, dicens: Nūquid deus ego sum vt occidere pos-
 sim

sim & viuificare? Non sane: sed eiectis omnibus foras, ponens genua orauit. Sic Petrus inuocatus, orat, intercedit, impetrat Thabitæ vitam. Vt imploraretur admisit, exhorruit adorari: procurrente ad genua sua Cornelium, vt ipsum adoraret, exprorecta manu p totinus retraxit, dicens: Surge & ego homo sum, deum adora. Cum Lystrij Paulum Mercurium, & Barnabâ Iouem esse crederent, & sacerdos adductis hostiis veller sacrificare, Apostoli conscissis tunicis suis euestigiò exilierunt in tutbas, clamantes & dicentes: Viri quid hæc facitis? Et nos mortales sumus similes vobis homines, Quando autè tale aliquid egerunt in auxiliù implorati? Adorantes & sacrificantes à se reiecerunt, & gloriâ dabant cui debebatur, Deo. Nunquid in subsidiù inuocati quenquam repulerunt aut dixerunt: Quid petis à nobis sanari? quid petis intercessores? Tu ipse deum adi, nõ est tibi intercessoribus vllis opus. Hoc discrimine cū adhuc viuerent, docuerunt, quod aliter deum, aliter sanctos inuocare oporteret. Fingunt autè aduersarij quod nolint ea etiâ imploratione, qua viuètes inuocati sunt, modò implorari: id est; sine vlla graui ac digna ratione, aut scripturarũ autoritate, cū res ipsæ nimium ipsos aberrare, palam testentur. Si nolunt enim implorari, nequè viui vt fieret, debuerunt admittere. Nunc autem & viui admiserunt, & à carne soluti, exaudiunt supplicantes. Quare exaudiunt, qui tam acriter sacrificantibus restiterunt, si nolunt inuocari? Quare nõ abigunt temerarios? non reddunt maleficia, quando beneficia poscuntur, si tanquã idololatriã execrantur? Si nolunt autem maleficia, propter bonitatem suam irrogare, saltem cur non à beneficio, si inuocari nolunt, abstinere? Quare alunt beneficiis suis, nostram (vt vos vultis) impietatem? An & sancti illi beatorum spiritus ludificant nos, & imponunt hominibus qualiter olim spiritus nequam & mali faciebant? Si fingitis sanctos ista fieri latere, sed geri hæc per spiritus malos hominum seductores, num & deum possunt fugere? Quare, ille permittit tot seculis in Ecclesia durare errorem istum? Qui si est error, iam Ecclesia nõ est Ecclesia, cū sit Ecclesia columna & firmamentũ veritatis. Et vbi nam per annos mille quadringentos & amplius fuit Ecclesia, si Catholica, quæ ita errauit non fuit Ecclesia: aut vbi pro-

promissio illa dei fuit, Portæ inferi nō præualebunt aduersus eam? Et, Ego vobiscum sum omnibus diebus ad cōsumationem seculi. Cum sit autem deus verax, & homo mēdax, propter promissionem dei infallibilem, stat & manet Ecclesiæ, stat quoq; & manet Ecclesiæ fides incōcussa, nec vetis, nec pluuis cedens, nec fluminibus. Cōtra vero quod super arenam aduersarij struxerunt, quanto eleuatur amplius, hoc grauius sua ipsius mole corrui. Fieri enim non potest, vt impunē in cœlum os suum, quis tulerit.

Habes itaq; lector pie & Christiane, claram, apertā, ac minimē fucatam expositionem eius fidei, quam de sanctorum intercessione ac inuocatione in Ecclesia Catholica, vt semper, ita modò atq; etiamnum & retinemus & docemus cum remotione quorundam scrupulorum, quales fortassis incautū offendere poterant. Ad quam nos Philippus falsa illa, maligna & nequam tradactione fidei nostrę, coegit. Nimirum, qua non veretur de nobis scribere, tibiq; & orbi reliquo persuadere, nos de sanctorū inuocatiōe aliud sentire, aliud docere, censere eam ob publicam tranquillitatem tolerandam, non probare, atque hunc quantulus est error (vt ipse ait) infirmitati populi donandum: ceterū priuatim & clam sentire cum ipsis. Sentiat cum eis, qui volet Christi & Ecclesiæ defertor esse, qui fidē habet quauis stipula leuiorem, cui perinde est, hoc credat an illud: Nos alios habemus quibus cōsentiamus. Ciuitatem dei viuētis, Hierusalem cœlestē, & multorū miliū angelorum frequentiam, & Ecclesiā primitiuorū, qui conscripti sunt in cœlis, & iudicem omniū deum, & spiritus iustorū perfectorum, & testamenti noui mediatorē Iesum, & sanguinis asperionē melius loquentē quā Abel, quem videte ne recusetis loquentē. Loquitur aut nobis per sanctos patres, quos illo suo spiritu impleuit, de quo pollicitus est nobis: Cū venerit ille spiritus veritatis, quem ego mittam vobis à patre, ille vos docebit omnē veritatē. Loquitur itē vniuersalis fidei concordia, quę catholica est, quę debet nobis indubitati testimonij loco haberi: ac demū attestatiōe nobis loquitur, tot tantorūq; beneficiorū, quę per inuocatiōē sanctorū suorū piis quibusq; misericors, liberalis & verax impertit. Hęc sūt voces quę semp loquūtur & susurrāt in aurib⁹ fidelīū, ppter
 quas

quas dictū est omnibus: Hodie si vocē ei⁹ audieritis, donec hodie cognominatur, hoc est, donec Christi regnū durat, nolite obdurare corda vestra, quemadmodū in illa exacerbatione eorum, quorū cadauera prostrata sunt in deserto.

Diluta suspitione in quam nos Philippus conicere nitentur, strataq; ad occurrēdū aduersariis via, restat nunc vt argumēta, sophismata & tendicula, quibus Bucerus, Philippus, Oldendorpius, & quotquot sunt aduersarij, hanc veritatis doctrinā oppugnant, disiciamus: vbi dabitur etiā occasio explicandi plurima, quę hīc volumus cōsultō premittere, quo aduersariorū calumniis in loco postea obiecta, melius eadem perciperentur. Qualia sunt: An percipiūt sancti nostras preces, & quomodo credatur hoc fieri. De diuersa curationū virtute, qua videmus hūc sanctū, illa, alium alia gratia à deo præditū. De meritis sanctorum, quo illa nobis modo suffragētur. De reliquiis sanctorum, & miraculis apud eorum, siue sepulchra, siue imagines. De peregrinationibus, & votis piorū in sancti alicuius honorem susceptis. Quę omnia ego quidem parauerā continuo progressu absoluere, licet irrideant ea prophani & heretici homines. Cæterū conuenit me typographus, querens librū præter suam opinionē turgescētem, nō posse modo finiri, ac iam adesse nūdinas, è quibus laboris sui præmiū aliquod exspectaret, eaq; de causa petebat, vt sibi permitterē librū hoc loco secare, vt qui alioquē etiā præ sui in hac forma magnitudine necessariō secand⁹ videretur. Quod cū & ipse ita se habere cernerē, permisit: sed præcipue ob id ne diu Lector Christianus hac nostra qualicunq; opella fraudaretur, quam cupiebam pro fidei nostrę Catholicę assertionē, omnibus fieri communem. Propediem igitur Lector beneuole, & hæc ipsa quę desunt huic operi, & ceterorum quę in iudicio illo Colonien. asseruntur integram defensionē, propitio, adiuuanteq; nos deo, tibi dandam alio Volumine, expecta. Hoc tantum posco, vt pios nostros conatus apud Christum dominum & saluatorem nostrum tuis interim precibus iuues.

Societatis Jesu Paderbornæ.
FINIS.

Th
1007